

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**De Ivstitia Et Ivre Libri Decem, Reuerendi P. F. Dominici
Soto, Segobiensis, Ord. Præd. Theologi præclariss.**

Soto, Domingo de

Venetiis, 1608

Liber Tertivs. Tertius de iure, quatenus obiectum est iustitia deque virtutis
huius substantia & sibi annexis ad iustitia[m] distributiua[m] vsque
quæstionibus gloriatur sex

urn:nbn:de:hbz:466:1-38878

FR. DOMINICI SOTO
 SEGOBIENSIS, THEOLOGI,
 ORDINIS PRAEDICATORVM.

Liber Tertius de Iustitia & Iure.

P R O E M I V M:

AD Iustitiam, de cuius virtute praesens a nobis opus institutum est, ius pertinet, quapropter de Iustitia & Iure illud inscriptum est. Ius autem bifariam, ut in fronte primi Libri dicebamus, vsurpatur, videlicet & pro rationis regula, prudentiaque; dielamine, per quam regulam aequitatem iustitia perpendimus, quales sunt leges. Praeterea pro aequitate ipsa quae obiectum est Iustitiae, nempe quam Iustitia in rebus constituit. Igitur cum de iure priori modo, hoc est de legibus, duos haecenus libros absolutos dederimus, subsequitur, ut ad definitionem Iustitiae propius accedentes, de iure dicamus, posteriori modo accepto nomine, utpote per quod eadem constituitur. est Iustitiae definitio. Continet enim liber praesens, ordine tertius, iustitiae tractatum in genere, eiusque divisiones in legalem & particularem, inque distributivam & commutativam, priorumque eius speciem scilicet distributivam, vbi de acceptione personarum disputamus. Quam materiam edisserit Sanctus Thomas 2. 2. q. 57. & infra.

Gemina acceptio iuris.

Partitio libri.

S. Tho.

SOTO
 IURE
 IUSTITIAE
 LIB. III
 15

QVAESTIO PRIMA, DE IVRE.

S. Thom. 2. 2. quaest. 57.

A R T I C V L V S P R I M V S.

Utrum ius sit obiectum iustitiae.

Primū arg. par. in neg. tuer. Aristot. Secūdu arg. Auguf.

Varitur ergo primo, verum ius sit obiectum iustitiae? Et arguitur à parte negatiue ex verbo Celsi Iurifcon. vlti lib. 1. de Iust. & iure. Ius est ars boni & equi, ars enim non est obiectum virtutis iustitiae, quae est in voluntate, sed per se virtus intellectualis, vt 6. Ethic. auctor est Aristot. Secundo, iustitia praecipue nos Deo subiicit, secundum illud Aug. in lib. de moribus Eccl. Iustitia est amor tantū Deo seruiens: ob hoc bene imperans ceteris, quae homini subiecta sunt ius autem ad di-

uina non pertinet ad humana. Sic. n. Isid. 5. c. 2. distinguit inter fas & ius, quod fas sit lex diuina: ius autem humana, ergo ius non est obiectum iustitiae. In contrarium autem est tam idem Isidorus quam Philosophus, ait enim ille ibidem, quod ius dictum est quasi iustum. Et refertur dist. 1. can. ius. Et Philosophus in principium 5. Eth. Omnes inquit talem habitum volunt dicere iustitiam, à quo operatiui iustorum sunt.

Isidor.

Aristot.

Diuisio iustitiae Philo'sophus.

In vestibulo istarum quaestionis primum omnium supponendum est iustitiam vno modo accipi generali nomine pro virtute. Sic

Sic

Sic enim acceptam Philosoph. 5. Ethic. c. 1. appellat illam totam virtutem. Vnde & iustus idem est quod studiosus quicumque sit insignis virtute. Et ratio amplissimi huius significatus est, quod in omni virtute exat obedientia ratio legi debet. Quidquid autem rationem debiti claudit, iustitia formam induit. Quo vtiq; significato accepit Christus Mat. 5. & iustitie nomen. Nisi abudauerit iustitia vestra, &c. Et, Attendite, ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus. & Paul. 1. ad Tim. 1. Iusto non est lex posita, Atq; hoc pacto non tractamus hoc de iustitia, neque habet peculiaris obiectum, sed suum cuique virtuti est proprium, nempe id quod legitimum est, sed accipitur vt est particulari virtuti moralis atque vna quatuor cardinalium, cuius officium est facere iustum. Secundo, ne quis nobis ordinis peruerfionem improperet, quod prius de iustitia quam de iure dicendum nobis esset, noverit, doctrinam esse Arist. 2. de anima, tex. 33. quod qui de potentia vel habitu tractaturus est, exordium auspicari debet ab obiecto, vnde habitus speciem fortitur, & per id quod describitur debet, vt qui de sensibus disputationem init, prius debet de sensibili disputare. Oculum enim non per hoc proprie definitur quod sit sensus sic aut sic compositus sed quod sit sensus percipiendi colores, & pariter auditus quod sit sensus percipiendi sonum, & terra est instrumentum secundum ligna, & temperantia, habitus quo recte delectabilibus tactus vtimur. Pari ergo modo loco citato 5. Ethic. Arist. definit iustitiam per iustum, nempe quod ab habitu quo iustum volumus & iustum operamur. Et Vlpianus. ff. de iustitia & iure. Iustitia est, inquit, constans & perpetua voluntas ius suum vnicuique tribuens. Cum ergo iustitia per ius definiatur, merito à iure est nobis proficiscendum. His ergo prehabilis ad questionem vnica conclusione respondetur. Ius est obiectum iustitie. Conclusio ex auctoritatibus Isidori, & philosophi, & iuriconsulti modo citatis appellantium ius, iustum illud, quod iustitia in rebus constituit, satis constat, nihilo secius ratione amplius demonstratur quæ sumitur ex differentijs iustitie à reliquis virtutibus. Sunt enim ordine tres. Prima, quod cum proprium si omnia virtutum rectum perficere opus rectitudo tamen reliquarum virtutum existimatur in ordine ad ipsum agen-

tem, iustitia vero in ordine ad alterum. Et ratio est quod iustitia est virtus ordinans habentem ad alium, & recte vero ipsum ordinant ad seipsum. Exempli gratia, Temperantia versatur circa rectum vsum delectabilium tactus, & ideo ponit medium inter duas effectiones ipsius temperati, scilicet in ciborum venereorumque vsum à ratione exhorbitet, neque vero minus sumat quam sustentatio vite postulat. Et pariter fortitudo inter timorem & audaciam modum constituit. Iustitia vero facit qualitatem inter debentem, & alterum, cui quidpiam debet. Et si vterque, nostrum habeat quinque mutuo vero mihi dediisti vnum, cuius causa tantum habes quatuor, ego vero sex, iustitia postulat vt tibi vnum refundam, vt vterque nostrum habeat quinque, quod est medium inter quatuor & sex. Pari modo, si uas mihi operas locasti iustitia poscit vt merces mea eadem adquet. Quocirca & res due iustificari dicuntur, dum adacquatur, utputa cum architectus lapidem ad normam iustificat, & furor calcem ad pedem. Secunda ex hac nascitur differentia, quod in materia reliquarum virtutum nihil vere ac legitime censetur rectum, nisi respectu agentis, Exempli gratia, Si avarus parca vtatur mensa, non vt temperat, viuat, sed ne pecuniam dispendat, opus illud non censetur rectum, neque virtuti ad mensuratum. Si vero debitor quantum aeris debet, tantum creditori persoluat, sinistra tamen intentione, nempe vt illud dilapidet, vel si gladium quem in deposito habet, domino restituat, sciens in malum vsum esse ab illo repetitum, tunc tale opus iustum simpliciter censetur, quia est debito æquale, licet non sit opus virtutis, neque qui soluit, sit studiosus. Atqui ex hac rursus exoritur tertia differentia, nempe quod merito Doctores virtuti iustitie per se obiectum adscribunt quod ius appellant & iustum, non autem reliquarum ulla, eo videlicet, quod in virtute iustitie iustum ipsum ex natura constituitur, in reliquis vero non nisi ex recta intentione agentis. Quapropter D. Thom. (quod meditate considerandum est) tractatus aliarum virtutum, nimirum fortitudinis aut temperantie, non ab earum obiectis exorditur, sed à virtutibus quæ faciunt rectitudinem in opere, tractatum vero iustitie ab obiecto, quod in rebus ipsis constitit.

Paulus.

Solutio
tacite
obiectionis
Aristot.

Rô quod dicitur

Primo differentia inter iustitiam et fortitudinem

Primo differentia inter iustitiam et temperantiam

Secundo differentia inter iustitiam et fortitudinem

Tercio differentia inter iustitiam et fortitudinem

Secundo differentia inter iustitiam et fortitudinem

Ad primam in fine

Aff. Quia verò in alijs virtutibus non tā proprie dicitur obiectum, quam materia circa quam versatur virtus, ut materia fortitudinis est periculum belli, & materia temperantia, delectabilia tactus: in quibus virtus medietatem inter duos affectus cōstituit, sed virtutis iustitiæ, proprie est obiectum, æqualitas ipsa rerum, in quam virtus tendit, sicut vitus in colores. Habemus ergo conclusionem quod ius est obiectum iustitiæ. Veruntamen non desunt, qui hoc discrimen superficie tenus cernentes impugnent. Buridanus inquam quinto Ethicor. quæst. prima aduersus hanc doctrinam sic inurgit. Aut loquitur, inquit D. Tho. de rectitudine operis quatenus est rectitudo virtutis, aut de eius rectitudine absolute, licet non fiat à viri utie. Si priori modo, tunc vii officia aliam virtutum, sic neque opus iustitiæ rectum est nisi in ordine ad agentem. Docet enim Arist. 2 Ethic. c. 4. nullum esse opus virtutis nisi fiat ex electione propter legimum finem, quare, ut modo dicebamus, qui gladium reddit verò domino, ut homicidium faciat non studiosus, si verò loquatur de operis rectitudine absolute, non quatenus à virtute proficitur, tunc in materia quoque aliarum virtutum eiusmodi reperitur rectitudo sine ordine ad agentem, ut si quis per hypocritam ieiuniorum legem obierit, aut propter vanam gloriam strenue se gerat in bello. Respondetur, tamen differentiam constitui in rectitudine absolute considerata. Et est hæc, quod cum rectitudo iustitiæ in rebus ipsis natura sua sit reperibilis, qui soluit æquale debito mala intentione & sine, facit quidem opus iustum, cum ius alteri suum tribuat, licet non sit iustus id est studiosus, quia non operatur quādo, vbi, & quomodo oportet. In reliquis verò virtutibus, si vnā quamlibet tollat virtutis circumstantiam, nulla restat moralis rectitudo, hoc est, ieiunium illud non erit opus temperatum, neque aggressus in bello, opus strenuum, quia talia opera non habent aliam rectitudinem quam in ordine ad virtutis habitum.

ri quod refertur dicitur. I. Ius generale nomen est lex autem iuris species. At vero qui hoc negat, veritati se auctoritate omnium armata, contrarium obiecit. Enimvero quod Philoſophus appellauit iustum vbi dixit iustitiam esse habitum iustorum effectricem, Iuriconsultus planè nuncupauit ius dicens, iustitiam esse virtutem ius suum cuique tribuendam. Si ergo iustitia facit ius & iustum, quis abnuat ius esse obiectum iustitiæ: Immo crederem per hoc copen, hoc est per amputationem syllabæ in fine dictionis, uitum, dictum esse, ius sicut pro eo quod, potestis, dicimus, potest. Vnde Graecè Δικαιο idem promiscue significat, quod iustum, & ius. Quare idem ipse Iſidorus eodem loco statim iudicijus dictum esse quia iustum est. Quapropter lex ipsa ideo dicitur iusta, quia iustum in rebus constituit.

At verò quoniam officiorum artificiariorumque nomina ad significandum quoque artes transferuntur, sicuti nomen medicinae, quæ est res per artem composita, ad artem ipsam accommodatur, nomen iurij denotatum est, primum ad significandum artem cognoscendi quidnam sit iustum, & exinde rursus ad significandum ege. Cuiusmodi namque tibi est idem esse censeas artem boni & equi, & legem art. n. non est distamen, sed scientia potius moralis, qualis est in iuriconsultis ad inuestigandum quidnam æquum sit lege sancire: Lex autem est regula prudentie, seu dictamen practicum inde constitutum, puta, fac ne facias, quæ quidem est in principe. ut libro primo, quæstio 1. declarauimus. Quocirca vbi ait Iſidorus legem esse iuris speciem, non accipit speciem quasi quid generi directè subiectum, ut est homo animalis, si quidem regula præceptioque iuris scriptæ. Ius enim aliud est naturale menti nostræ inditum, atque aliud scriptum, & secundum Iſidorum lex est constitutio scripta: Et per hoc detegitur sensus verborum Celsi, ius est ars æqui & boni. Vbi hallucinatus Accursius, ait non idem esse æquum quod bonum, fingens nescio quid discriminis inter illa membra, cum tamen equum & bonum, vtdoctè illic. Iudæus adnotauit, & nos supra libro. quæstio 6. artic. vlt. declarauimus, loco simplicis nominis accipiatur, pro quod est τριμετα, puta legis interpretatio, de Iust. & Iu. N. tauo,

Nō sūt idē lex & ars boni & æqui.

SOTO
IURE
CIVILI
DIE
15

Rō m
clon

Prim
dific
men
singla
gulari
ter
che
re
vultu

Burid.
Rō Bur
ridani
contra
duum
Thom.

Aristot.

Secul
dica

Solutio
rationis
facta.

Tert
dica

S. Tho

Ad pri
mū arg.
Burid.
Rectitud
tur Bur
ridan.

ratio, casu quo palam est legislatorem si adesse noluisse legem secundum scripturam rigorem seruari, vt collegitur ex l. nulla, ff. de legibus. Nam leges non possunt in omnes singulares casus prospicere, vt habetur l. neque leges, & l. non possunt eod. tit. Quo fit, vt cum ait Iuriconsultus ius esse artem boni & aequi ius, accipiatur, nō pro scripto, sed pro naturali, vt pote quod est in natura faciens contra verba scripti iuris mentem eius seruat illam, in qua ius naturale conseruatur. Quare ars aequi & boni idem est quod ars tuendi naturale ius, vbi scriptum apparet iniquum. Habetur enim iusti. de success. libr. 3. r. Prætoris editio hæc legis iniquitas emendata est, & ff. quod quilibet sit, & cap. l. si quis, ait. Vlpianus. Si quis iniquum ius aduersus aliquem impetrauerit, ipse eo iure vtatur. Vnde etiam illud emanauit axioma. Summum ius summa iniuria. Atqui ex his ipsis que dicta sunt, colligitur intellectus Vlpiani in eadem lege, vbi ait. ius a iustitia appellatum est. Enimvero si ius pro obiecto iustitiae, vt dictum est, accipias, falsum quidem est. Nam potius e conuerso iustitia dicitur à iure: quando quidem habitus ab obiecto fortitur speciem. Præterquam quod per grammaticorum regulam longior dictio a breviori deriuatur. Accipit ergo Iuriconsultus ius pro parte & scientia de iure naturali iudicandi. Illa enim ob id nascitur ex iustitia, quod ille solus, qui iustus est, prudentia viget, vt ait 6. Ethic. Arist. ad rectè agendis iudicandum. Vt ergo doctorum faciamus epilogum, ius est in rebus: ars vero aequi & boni in intellectu docente iustum operari, sicuti ars fabrilis. Sed lex est regula intellectus practici per prudentiam constituta, atque adeo ratio iusti, hoc est factiua & constitutiua iustitiae denique virtus voluntatis, quæ secundum legem iustum in rebus constituit. Quo fit, vt cum dicitur ius alicui reddi, non alter accipiat, quam vt est obiectum iustitiae. Tamen si S. Thom. non nihil discriminis inter noscat nempe quod ius reddere, sit sententiã in fauorem alicuius pronuntiare, siue secundum rei veritatem, siue secundum veritatem iniquam sit. Quod autem subdit, ius quoque accipi pro tribunali loco, vt dum reus dicitur in iure comparere, forte ex Paulus. Iuriconsulto accepit, qui l. pen. ff. de iu-

stit. & iure ait: ius accipi pro loco. Nescio tamen an satis aptè dictum sit: nam quando quis dicitur de iure comparere, eodè modo videtur ius accipi, quo quando dicitur in ius vocari: in ius autem uocari, vt ait Iuriconsultus, ff. de in ius vocando, est iuris experiundi causã vocari, nempe ut actor rei nomen diferens, experiatur an ius sibi patrocinetur, vbi ius accipitur pro iure ipso vel pro lege.

Ad secundum argumentum respondetur Augustinũ. vbi ait iustitiam esse amorem Deo seruientem, non denotare iustitiam substantiam: imò uero cum Deo æquale reddere nemo possit, nulla est inter nos & Deũ propria ratio iustitiae, sed dicit iustitiam esse amorem: ex amore seruienti Deo nasci, & ad eundem tendere finem. Quapropter, fas idem est quod pium & religiofum: nempe dari dignam: quod quid excellens est, quam iustum.

ARTICVLVS II.

Virum diuisio iuris in ius naturale & positium sit generi congruens

Postquam visum est quidnam sit ius, sequitur de ius diuisione, vtum congruè hoc genus ius, in has duas species, naturale, scilicet & positium, diuidatur. Et arguitur a parte negatiua: Nullum est in hominibus ius naturale, ergo diuisio supponit falsum. Probatu anteceens: Ius naturale est immutabile atque idem apud omnes, vt habetur distinctione prima canon. ius naturale; in rebus autem humanis nihil est immutabile: quia omnia humana in aliquibus casibus deficiunt, ergo nullum est ius naturale.

Secundo arguitur: Nullum est ius positium: ius enim positium est quod humana uoluntate & arbitrio ponitur: vt 5. Ethicor. cap. 7. ait Philosoph & eadem distinctio. Isidorus: vbi inquit ius civile esse quod quilibet populus sibi constituit. Ex hoc autem quod humana uoluntate ponatur, non sequitur id esse rectum, atque adeo neque ut sit ius: ergo nullum est ius positium. Tertio: Ius diuinum neque positium est, cum humana auctoritati non innaturatur, neque uero naturale: quia na-

Vlpiani sensus.

Epilogus ante doctorum.

S. Tho.

Aristo

Primus secundum

Secundum

Conclusio prima. Probatio.

Primus argu

Secundus

Aristo

Tertius

naturam

turam excedit, ergo diuisio non est sufficiens in contrarium autem est auctori Philosophi loco citato 5. Ethic. 7. ubi ius positium, puta civile, diuidit in naturale & positium, quod appellat legitimum.

Hic primò omnium nosse oportet eisdem profus diuisionibus ius distribui, siue illud pro lege accipiat, siue pro iusto, quod est iustitiae obiectum: nam ex iure, quod iustitiae obiectum est, & iustitia rationem habet virtutis, & lex rationem regulæ. Quapropter cuncta, quæ lib. 1. q. 3. de diuisionibus iuris accepit pro lege, dicta sunt, & in hunc quoque locum competunt, ac perinde breuior hic erit disputatio. Secundo & hic quoque obseruandum, quod ius non statim ex æquo, vt fere iuris peritorum schola arbitratu diuidendum est in tria scilicet in ius naturale & gentium, & civile licet id Isidorus videatur censere, vt sequenti articulo patebit. Neque vt alij putant, in quatuor, scilicet in hæc tria, & ius diuinum. Sed hæc diuidendi consulas, vis, vt commune est ad diuinum & humanum, diuiditur in duo scilicet naturale & positium, & pariter ius diuinum, ac deinde ius positium humanum, in ius gentium & civile. Vnica ergo conclusio ad quæstionem respondet: Ius primò diuiditur in naturale & positium. Probatur conclusio: Ius seu iustum, idem, est quod æquale & adæquatum, hoc autem fieri non potest nisi altero duorum modorum, videlicet aut ex natura rerum, aut ex conditio humanæ voluntatis, dimitamus enim tantisper diuinam legem, de qua statim similiter censebimus. Exempli gratia: Vt qui aliquid credit recipit tantundem restituat, natura docet, & ideo ius naturale est, sicut & quod femina viro generationis gratia adiungatur. Quod autem frumenti modus quinque sic lis vaneat, certè non natura fecit, sed humanum condidit, puta reipublicæ consensus aut principis. Nam cum adorationem legis vis requiratur coercitiua, non omne condidit vim nanciscitur legis, sed quod est reipublicæ. Vnde quod priuatim inter ciues intercedit, non lex, sed pactum est. Pari modo, quod consanguinei in quarto gradu matrimonium incant, natura non vetuit, sed humana voluntas. Cum ergo his tantum duobus modis vsu venire possit æquum & iustum, sit

vt duo membra genus ipsum iuris absoluant, Igitur cum aulis ius naturale esse illud, quod est à natura, bifariam id intelligito, nempe & à natura id docente, & ab eadem ipsum instigante. Vnde Vlpia l. 1. ff. de iusti. & iur. ius, inquit, naturale est commune omnium: eo quod vbique instigatu nature, non constitutione habetur aliqua. Vbi è regione opponens naturalè instigatum & constitutionem, nostram bimembrem diuisionem insinuat. Eodemq; refertur Ciceronis diuisio lib. de Inuen. in quientis: Naturale ius est, quod nobis non opinio, sed quædam innata vis affert. Omnes itaque definitiones istę per causam efficientem constituuntur. At verò Arist. 5. Ethic. capite iam citato, per causam id formalem philosophico more definit, dicens: Ius naturale est, quod vbique eadem vim habet, & non quia videtur: id est quod vbique natura sua necessarium est, & nõ quia humano iudicio & arbitramento ponitur. Etenim vt qui decem accepit, totidem reddat, non est iustum, quia hominibus ita estimatum: sed natura sua, sicut ignis est calidus, quod autem frumentum tantum vendatur, vinum verò tantum, atque hoc vitium tali vindicetur supplicio, & hoc aut illud offeratur sacrificium, & similia non natura, sed humana voluntas iustum fecit. Quare ait illi Philosoph. iustum legitimum a tequam essent positum, nihil referre, sed postquam positum est. In summa, diuisio hæc præfens, in idem cum illa coincidit, qua Doctores distinguunt, alia esse vel iusta quia bona, vel prohibita, quia mala alia verò vel bona, quia iusta, vel mala, quia obiectio prohibita. Offert se nihilominus non nihil ambiguitatis circa definitionem illam iuris naturalis per causam efficientem: Si enim ius natura est, quod natura docet, nõ illud posset ignorare, & tamen multa sunt de iure nature, quæ barbare gentes ignorant: vt fornicatione simplici ex concilio apostolico adnotauimus, Act. 5. quæ ideo prohibita fuit conuersæ gentilitati, ne per ignorantiam excusarentur. Rursus: Si ius nature est illud ad quod natura instigat, si ius omne naturale esse necessarium, quod tamen videtur esse falsum, cũ super aliquo, vt supra diximus, dispensari possit. Ad horum prius respondetur, quod in obiecto non quicquid natura docet, omnes castionem

Primò dem profus diuisionibus ius distribui, siue illud pro lege accipiat, siue pro iusto, quod est iustitiae obiectum: nam ex iure, quod iustitiae obiectum est, & iustitia rationem habet virtutis, & lex rationem regulæ. Quapropter cuncta, quæ lib. 1. q. 3. de diuisionibus iuris accepit pro lege, dicta sunt, & in hunc quoque locum competunt, ac perinde breuior hic erit disputatio. Secundo & hic quoque obseruandum, quod ius non statim ex æquo, vt fere iuris peritorum schola arbitratu diuidendum est in tria scilicet in ius naturale & gentium, & civile licet id Isidorus videatur censere, vt sequenti articulo patebit. Neque vt alij putant, in quatuor, scilicet in hæc tria, & ius diuinum. Sed hæc diuidendi consulas, vis, vt commune est ad diuinum & humanum, diuiditur in duo scilicet naturale & positium, & pariter ius diuinum, ac deinde ius positium humanum, in ius gentium & civile. Vnica ergo conclusio ad quæstionem respondet: Ius primò diuiditur in naturale & positium. Probatur conclusio: Ius seu iustum, idem, est quod æquale & adæquatum, hoc autem fieri non potest nisi altero duorum modorum, videlicet aut ex natura rerum, aut ex conditio humanæ voluntatis, dimitamus enim tantisper diuinam legem, de qua statim similiter censebimus. Exempli gratia: Vt qui aliquid credit recipit tantundem restituat, natura docet, & ideo ius naturale est, sicut & quod femina viro generationis gratia adiungatur. Quod autem frumenti modus quinque sic lis vaneat, certè non natura fecit, sed humanum condidit, puta reipublicæ consensus aut principis. Nam cum adorationem legis vis requiratur coercitiua, non omne condidit vim nanciscitur legis, sed quod est reipublicæ. Vnde quod priuatim inter ciues intercedit, non lex, sed pactum est. Pari modo, quod consanguinei in quarto gradu matrimonium incant, natura non vetuit, sed humana voluntas. Cum ergo his tantum duobus modis vsu venire possit æquum & iustum, sit

vt duo membra genus ipsum iuris absoluant, Igitur cum aulis ius naturale esse illud, quod est à natura, bifariam id intelligito, nempe & à natura id docente, & ab eadem ipsum instigante. Vnde Vlpia l. 1. ff. de iusti. & iur. ius, inquit, naturale est commune omnium: eo quod vbique instigatu nature, non constitutione habetur aliqua. Vbi è regione opponens naturalè instigatum & constitutionem, nostram bimembrem diuisionem insinuat. Eodemq; refertur Ciceronis diuisio lib. de Inuen. in quientis: Naturale ius est, quod nobis non opinio, sed quædam innata vis affert. Omnes itaque definitiones istę per causam efficientem constituuntur. At verò Arist. 5. Ethic. capite iam citato, per causam id formalem philosophico more definit, dicens: Ius naturale est, quod vbique eadem vim habet, & non quia videtur: id est quod vbique natura sua necessarium est, & nõ quia humano iudicio & arbitramento ponitur. Etenim vt qui decem accepit, totidem reddat, non est iustum, quia hominibus ita estimatum: sed natura sua, sicut ignis est calidus, quod autem frumentum tantum vendatur, vinum verò tantum, atque hoc vitium tali vindicetur supplicio, & hoc aut illud offeratur sacrificium, & similia non natura, sed humana voluntas iustum fecit. Quare ait illi Philosoph. iustum legitimum a tequam essent positum, nihil referre, sed postquam positum est. In summa, diuisio hæc præfens, in idem cum illa coincidit, qua Doctores distinguunt, alia esse vel iusta quia bona, vel prohibita, quia mala alia verò vel bona, quia iusta, vel mala, quia obiectio prohibita. Offert se nihilominus non nihil ambiguitatis circa definitionem illam iuris naturalis per causam efficientem: Si enim ius natura est, quod natura docet, nõ illud posset ignorare, & tamen multa sunt de iure nature, quæ barbare gentes ignorant: vt fornicatione simplici ex concilio apostolico adnotauimus, Act. 5. quæ ideo prohibita fuit conuersæ gentilitati, ne per ignorantiam excusarentur. Rursus: Si ius nature est illud ad quod natura instigat, si ius omne naturale esse necessarium, quod tamen videtur esse falsum, cũ super aliquo, vt supra diximus, dispensari possit. Ad horum prius respondetur, quod in obiecto non quicquid natura docet, omnes castionem

N 2 pium,

Cicero.

Aristot.

Primò

aduer-

fus defi-

nitione

iuris na-

turalis.

Ad pri-

ma obic-

tionem

OTO
iure
legitimus
DIT
13

piunt, sed illi prorsus qui serenam habent rationem & ab omni nebula liberam. Nā qui in vitia immergi caligine illam obdixerunt, naturæ radios nō satis perspiciunt. Posterior verò dubitatio tacta est inter arguendum in fronte questionis.

Ad primū arg. principale.

Respondetur ergo ad primum argumentum, ubi idem monebatur scrupulis, concesso ius omne naturæ esse simpliciter necessarium naturæ suæ. Quapropter præcedenti lib. q. 3. diximus esse indispensabile. Quia verò Scotus ipse quamvis censeat præcepta secundæ tabulæ dispensabilia esse, negare non debet quin sint naturæ suæ necessaria. Sed forte diceret, quod Deus natura superior poterit super illis dispensare sicuti angeli & cæli licet sint res naturæ suæ necessariæ, possunt supernaturaliter annihilari. Item si satis demonstratum sit neque id de eisdem præceptis esse possibile. ut potè cum prorsus eorum naturæ repugnet esse licita, sicuti homini esse irrationalem. At verò id quod natura suæ est necessarium potest mutari rebus mutari. Necessitas quippe vniuscuiusque rei secundum eius naturam perpendenda est. Si enim natura rei immutabilis est, tunc & ius eius erit simpliciter immutabile, ut quia cælum res est immutabilis, eius motus est immutabilis, sed quia aqua est res mutabilis licet simpliciter illi sit naturale infringere, nihilominus quando est calida calefacit. Pari modo, quod depositum sit domino reddendum, per se consideratum est simpliciter necessarium, sed quia homo est mutabilis dum dominus, præter affectus suum gradum petit ad occidendum, non est illi reddendum: quia sicut sanus existeret, ius esset ei reddere, ita dum insanus sit, ius est non reddere. Eodem modo ius per se simpliciter necessarium est quicquid debes ut soluas quando verò soluendo non es, ius non te litigat. Hæc ergo mutatio non tam fit in iure, quam in hominibus ipsis. Atqui ex hac radice in fine primi libri rationem deduximus, quare expedit leges humanas nonnquam mutari, nempe quia res mutantur. Et lib. 1. q. 3. commoustrauimus, in illas leges quæ rationem ipsam iustitiæ & finem continent, dispensationem cadere non posse, in illas verò, quæ non finem, sed media secum afferunt, cadere posse, hoc enim naturalium genus est, quod Aristoteles

loco citato ait posse mutari. Nam effi dextera naturaliter validior sit, aliquando deficit: & est sinistrum brachium robustius. Ad secundum respondetur concesso non esse regulam generalem vt quicquid voluntas constituat, continuo sit iustum. Nā si quid contra ius naturæ constituat, nunquam vim legis obtinebit vt supra dictum est reclamante propheta Isa. 1. c. Vg qui cōdunt leges iniquas. Sed quando res est nō solum naturæ non repugnans, verum pro loco & tempore congruens, tunc voluntas humana, si publica auctoritate polleat, id potest constituere, quod quia constitutum est, sit iustum, & vt ait Arist. quod non referebat, iam inde refert.

Ad tertium denique respondetur, vt supra insinuauimus, quod ius diuinum non conuiditur eadem diuisione contra ius naturale & positium, immo verò similiter diuiditur. Itaque, vt perspicua sit diuisio, primum omnium diuiditur ius in diuinum, & humanum, deinde vtrunque membrum eadem prorsus diuisione subsecatur vt ius diuinum alterum sit naturale, atque alterum positium. Vniuersum enim ius naturale est diuinum: eo quod Deus est auctor naturæ, ac subinde cuiuscunque eius iuris, sed ius diuinum positium est quod supra naturam est ab ipso positum, vt sacramentorum iura Christianæ familiæ, & ceremonialia ac iudicialia antiquæ legis. Præcepta autem primæ tabulæ decalogi non simpliciter dicuntur ius diuinum positium licet, vt supra dictum est, per fidem sint explicita, quia ex rerum natura pullulant, licet, nisi opitulante fide, non ab omnibus agnoscantur.

ARTICVLVS III.

Vtrum ius gentium sit idem cum iure naturali.

Cum duo tantum membra in proxima diuisione posuerimus, dum genus iuris naturale tantum & positium distinximus, dubium de iure gentium restat: verò nam illorum membrorum comprehendatur? Et arguitur, quod contineatur sub iure naturali. Ius enim illud in quo omnes homines conueniunt esse non potest nisi naturale, quod, vt proxime dicebamus

Aristot. enim naturalium genus est, quod Aristoteles

mus, commune est omnibus, iure autem gentium omnes gentes conveniunt, secundum illud Vlpian l. j. ff. de iust. & iur. Ius gentium est, quo gentes humane utuntur.

Secundū

ut Insti. de iure natu. &c. Ius gentium omni humano generi commune est, ergo ius gentium & naturale idem sunt. Secundo arguitur, servitus est de iure gentium, ut habetur d. l. r. can. ius gentium, & Insti. modo cita. & ff. de iust. & iur. l. manumissiones sunt autem, ut Philosophus ait i. Politicor. multi naturaliter servi, ergo ius gentium est naturale. Tertio, Ius dividitur in naturale & positium, sed nunquam vāverit mundi gentes conveniunt ut ius aliquod statuerent, ergo natura idem ius docuit, atque adeo est naturale. In contrarium autem est Isidorus distin. r. can. ius autem. ubi distinguit ius gentium a naturali dicens. Ius autem naturale est, aut civile aut gentium.

Aristot.

Politicor. multi naturaliter servi, ergo ius gentium est naturale. Tertio, Ius dividitur in naturale & positium, sed nunquam vāverit mundi gentes conveniunt ut ius aliquod statuerent, ergo natura idem ius docuit, atque adeo est naturale. In contrarium autem est Isidorus distin. r. can. ius autem. ubi distinguit ius gentium a naturali dicens. Ius autem naturale est, aut civile aut gentium.

Tertiu

Ius dividitur in naturale & positium, sed nunquam vāverit mundi gentes conveniunt ut ius aliquod statuerent, ergo natura idem ius docuit, atque adeo est naturale. In contrarium autem est Isidorus distin. r. can. ius autem. ubi distinguit ius gentium a naturali dicens. Ius autem naturale est, aut civile aut gentium.

Isidorus

distin. r. can. ius autem. ubi distinguit ius gentium a naturali dicens. Ius autem naturale est, aut civile aut gentium.

Ad quæstionem unica conclusione respondetur, ius gentium & a iure naturali distinguitur, & sub iure positivo comprehenditur. Hanc conclusionem etiam expresse hic S. Tho. non ponit, tamen argumenta eius quib. initio quæstionis arguit ius gentium esse naturale, insinuant eius esse mentem id negare, affirmareque subinde esse ius positium. Præterquam quod, r. 2. q. 95. ar. 4. id plane affirmat, vbi ius positivum dividit in ius gentium & civile, quod nos lib. 1. q. 5. exposuimus. Et ratio quam hic adducit, id ipsum patefacit. Probatur ergo conclusio: Ius naturale (ut articulo proximo diximus) est illud quod ex rerum ipsa natura adequatum est, & alteri commensuratum. Hoc autem dupliciter contingit. Vno modo, secundum absolutam rerum considerationem, sicuti masculus & femina absoluta natura sua coaptantur in vnum generationis officium, & pater curat filium alere. Alio modo quidpiam est alteri commensuratum, non secundum absolutam eius naturam, sed in ordinem ad certum finem & per certas circumstantias consideratum. Exempli gratia. Quod hoc prædium ab hoc proprio domino possideatur, & aliud ab alio, natura rerum absolute existimata non magis exigit, quam ut omnia in communi possideantur. At tamen si ager idem consideratur, ut ad ferendos fructus colendus atque in pa-

Conclō

respondetur, ius gentium & a iure naturali distinguitur, & sub iure positivo comprehenditur. Hanc conclusionem etiam expresse hic S. Tho. non ponit, tamen argumenta eius quib. initio quæstionis arguit ius gentium esse naturale, insinuant eius esse mentem id negare, affirmareque subinde esse ius positium. Præterquam quod, r. 2. q. 95. ar. 4. id plane affirmat, vbi ius positivum dividit in ius gentium & civile, quod nos lib. 1. q. 5. exposuimus. Et ratio quam hic adducit, id ipsum patefacit. Probatur ergo conclusio: Ius naturale (ut articulo proximo diximus) est illud quod ex rerum ipsa natura adequatum est, & alteri commensuratum. Hoc autem dupliciter contingit. Vno modo, secundum absolutam rerum considerationem, sicuti masculus & femina absoluta natura sua coaptantur in vnum generationis officium, & pater curat filium alere. Alio modo quidpiam est alteri commensuratum, non secundum absolutam eius naturam, sed in ordinem ad certum finem & per certas circumstantias consideratum. Exempli gratia. Quod hoc prædium ab hoc proprio domino possideatur, & aliud ab alio, natura rerum absolute existimata non magis exigit, quam ut omnia in communi possideantur. At tamen si ager idem consideratur, ut ad ferendos fructus colendus atque in pa-

reñsua.

respondetur, ius gentium & a iure naturali distinguitur, & sub iure positivo comprehenditur. Hanc conclusionem etiam expresse hic S. Tho. non ponit, tamen argumenta eius quib. initio quæstionis arguit ius gentium esse naturale, insinuant eius esse mentem id negare, affirmareque subinde esse ius positium. Præterquam quod, r. 2. q. 95. ar. 4. id plane affirmat, vbi ius positivum dividit in ius gentium & civile, quod nos lib. 1. q. 5. exposuimus. Et ratio quam hic adducit, id ipsum patefacit. Probatur ergo conclusio: Ius naturale (ut articulo proximo diximus) est illud quod ex rerum ipsa natura adequatum est, & alteri commensuratum. Hoc autem dupliciter contingit. Vno modo, secundum absolutam rerum considerationem, sicuti masculus & femina absoluta natura sua coaptantur in vnum generationis officium, & pater curat filium alere. Alio modo quidpiam est alteri commensuratum, non secundum absolutam eius naturam, sed in ordinem ad certum finem & per certas circumstantias consideratum. Exempli gratia. Quod hoc prædium ab hoc proprio domino possideatur, & aliud ab alio, natura rerum absolute existimata non magis exigit, quam ut omnia in communi possideantur. At tamen si ager idem consideratur, ut ad ferendos fructus colendus atque in pa-

S. Tho.

respondetur, ius gentium & a iure naturali distinguitur, & sub iure positivo comprehenditur. Hanc conclusionem etiam expresse hic S. Tho. non ponit, tamen argumenta eius quib. initio quæstionis arguit ius gentium esse naturale, insinuant eius esse mentem id negare, affirmareque subinde esse ius positium. Præterquam quod, r. 2. q. 95. ar. 4. id plane affirmat, vbi ius positivum dividit in ius gentium & civile, quod nos lib. 1. q. 5. exposuimus. Et ratio quam hic adducit, id ipsum patefacit. Probatur ergo conclusio: Ius naturale (ut articulo proximo diximus) est illud quod ex rerum ipsa natura adequatum est, & alteri commensuratum. Hoc autem dupliciter contingit. Vno modo, secundum absolutam rerum considerationem, sicuti masculus & femina absoluta natura sua coaptantur in vnum generationis officium, & pater curat filium alere. Alio modo quidpiam est alteri commensuratum, non secundum absolutam eius naturam, sed in ordinem ad certum finem & per certas circumstantias consideratum. Exempli gratia. Quod hoc prædium ab hoc proprio domino possideatur, & aliud ab alio, natura rerum absolute existimata non magis exigit, quam ut omnia in communi possideantur. At tamen si ager idem consideratur, ut ad ferendos fructus colendus atque in pa-

Probō

respondetur, ius gentium & a iure naturali distinguitur, & sub iure positivo comprehenditur. Hanc conclusionem etiam expresse hic S. Tho. non ponit, tamen argumenta eius quib. initio quæstionis arguit ius gentium esse naturale, insinuant eius esse mentem id negare, affirmareque subinde esse ius positium. Præterquam quod, r. 2. q. 95. ar. 4. id plane affirmat, vbi ius positivum dividit in ius gentium & civile, quod nos lib. 1. q. 5. exposuimus. Et ratio quam hic adducit, id ipsum patefacit. Probatur ergo conclusio: Ius naturale (ut articulo proximo diximus) est illud quod ex rerum ipsa natura adequatum est, & alteri commensuratum. Hoc autem dupliciter contingit. Vno modo, secundum absolutam rerum considerationem, sicuti masculus & femina absoluta natura sua coaptantur in vnum generationis officium, & pater curat filium alere. Alio modo quidpiam est alteri commensuratum, non secundum absolutam eius naturam, sed in ordinem ad certum finem & per certas circumstantias consideratum. Exempli gratia. Quod hoc prædium ab hoc proprio domino possideatur, & aliud ab alio, natura rerum absolute existimata non magis exigit, quam ut omnia in communi possideantur. At tamen si ager idem consideratur, ut ad ferendos fructus colendus atque in pa-

conclu.

respondetur, ius gentium & a iure naturali distinguitur, & sub iure positivo comprehenditur. Hanc conclusionem etiam expresse hic S. Tho. non ponit, tamen argumenta eius quib. initio quæstionis arguit ius gentium esse naturale, insinuant eius esse mentem id negare, affirmareque subinde esse ius positium. Præterquam quod, r. 2. q. 95. ar. 4. id plane affirmat, vbi ius positivum dividit in ius gentium & civile, quod nos lib. 1. q. 5. exposuimus. Et ratio quam hic adducit, id ipsum patefacit. Probatur ergo conclusio: Ius naturale (ut articulo proximo diximus) est illud quod ex rerum ipsa natura adequatum est, & alteri commensuratum. Hoc autem dupliciter contingit. Vno modo, secundum absolutam rerum considerationem, sicuti masculus & femina absoluta natura sua coaptantur in vnum generationis officium, & pater curat filium alere. Alio modo quidpiam est alteri commensuratum, non secundum absolutam eius naturam, sed in ordinem ad certum finem & per certas circumstantias consideratum. Exempli gratia. Quod hoc prædium ab hoc proprio domino possideatur, & aliud ab alio, natura rerum absolute existimata non magis exigit, quam ut omnia in communi possideantur. At tamen si ager idem consideratur, ut ad ferendos fructus colendus atque in pa-

sonis.

respondetur, ius gentium & a iure naturali distinguitur, & sub iure positivo comprehenditur. Hanc conclusionem etiam expresse hic S. Tho. non ponit, tamen argumenta eius quib. initio quæstionis arguit ius gentium esse naturale, insinuant eius esse mentem id negare, affirmareque subinde esse ius positium. Præterquam quod, r. 2. q. 95. ar. 4. id plane affirmat, vbi ius positivum dividit in ius gentium & civile, quod nos lib. 1. q. 5. exposuimus. Et ratio quam hic adducit, id ipsum patefacit. Probatur ergo conclusio: Ius naturale (ut articulo proximo diximus) est illud quod ex rerum ipsa natura adequatum est, & alteri commensuratum. Hoc autem dupliciter contingit. Vno modo, secundum absolutam rerum considerationem, sicuti masculus & femina absoluta natura sua coaptantur in vnum generationis officium, & pater curat filium alere. Alio modo quidpiam est alteri commensuratum, non secundum absolutam eius naturam, sed in ordinem ad certum finem & per certas circumstantias consideratum. Exempli gratia. Quod hoc prædium ab hoc proprio domino possideatur, & aliud ab alio, natura rerum absolute existimata non magis exigit, quam ut omnia in communi possideantur. At tamen si ager idem consideratur, ut ad ferendos fructus colendus atque in pa-

respondetur, ius gentium & a iure naturali distinguitur, & sub iure positivo comprehenditur. Hanc conclusionem etiam expresse hic S. Tho. non ponit, tamen argumenta eius quib. initio quæstionis arguit ius gentium esse naturale, insinuant eius esse mentem id negare, affirmareque subinde esse ius positium. Præterquam quod, r. 2. q. 95. ar. 4. id plane affirmat, vbi ius positivum dividit in ius gentium & civile, quod nos lib. 1. q. 5. exposuimus. Et ratio quam hic adducit, id ipsum patefacit. Probatur ergo conclusio: Ius naturale (ut articulo proximo diximus) est illud quod ex rerum ipsa natura adequatum est, & alteri commensuratum. Hoc autem dupliciter contingit. Vno modo, secundum absolutam rerum considerationem, sicuti masculus & femina absoluta natura sua coaptantur in vnum generationis officium, & pater curat filium alere. Alio modo quidpiam est alteri commensuratum, non secundum absolutam eius naturam, sed in ordinem ad certum finem & per certas circumstantias consideratum. Exempli gratia. Quod hoc prædium ab hoc proprio domino possideatur, & aliud ab alio, natura rerum absolute existimata non magis exigit, quam ut omnia in communi possideantur. At tamen si ager idem consideratur, ut ad ferendos fructus colendus atque in pa-

ce possidendus, & pro statu nature corrupte in quo homines segriores existunt, ad impendendas proprias operas, que in commune bonum cessare sunt & alienorum sunt auidi, ratio statim colligit omnino conducere ut possessionum divisiones fiant, quemadmodum Philosophus 2. Poli docet, & libro nos quarto, questione de rerum divisione, monstraturi sumus. Ex hac ergo distinctione elicitur conclusio nis ratio. Remnanq. absolute apprehendere non solum hominibus, verum & ceteris etiam animantibus naturalis instinctu convenit, & ideo ius quod simpliciter est naturale, ut societas masculi & feminae, ac prolium nutritio, cunctis est animalibus commune. Ad vero de rebus in ordine ad finem subcertis que circumstantiis iudicare, non omnibus animalibus competit, sed peculiariter homini virtute rationis, cuius est vnum ad aliud conferre. Id ergo ius quod per talem collatiuam rationem constituitur, dicitur ius gentium, id est ius quod gentes vniuersæ, quatenus rationales sunt, sibi constituerunt. Per horum ergo intellectum clarescunt Iuriconsulorum verba, quorum explanatio morali philosopho incumbit. Ait enim Vlpia. l. r. ff. de iust. & iur. ius gentium a naturali recedere, idque inde licere facile intelligere, quod illud omnibus animalibus hoc fœlis hominibus interesse commune est. Et Caius l. omnes populi. Quod naturalis, inquit, ratio inter omnes homines constituit, id apud omnes peræque custoditur, vocaturq. ius gentium. Non ait, Quod simplex lux natura, sed Quod, ratioq. hominibus propria est constituit, i. ponit. Atq. hic denuo argumētum sumitur aliud conclusionis. Ius enim naturale est simpliciter necessarium, i. quod non dependet ex humano consensu, ius autem gentium obligat, quia videtur, i. quia ab hominibus sic iudicatur, nunquā aut rerum possessiones dividerentur, nisi homines consentirent, ut isti illas, alij vero alias possiderent, ergo ius gentium non est simpliciter naturale, sed positium. Quod si conclusionē nostrā hoc argumēto cōcutias, q. inde fieret confes quens ius gentium idem esse quod civile, ut luculentior tibi fiat ratio, differētia accipito inter has iuris species. Primū omnium, ius gentium & civile a naturali differunt, eo q. naturale simpliciter est necessarium se-

Ph. lof. plus.

Elucidatur varia

Iurico sultorū uerba.

Alia rō pro con clōne.

Scrupu lus.

Solutio.

OTO
iure
logius
DIE
13

Primū
diferi-
men iu-
ris ciui-
lis ac
gentiū.

cundum absolutam rerum considerationem, ut dictum est, & ideo cunctis animantibus, commune, ius vero tam gentium, quā ciuile humana ratione est positum. Ius autem gentium & ciuile in primis hoc basilari discrimine differunt quod lib. 1. q. 5. argu. 4. ex mente D. Tho. de promissimus, nempe quod ius gentium ex principiis naturalibus rerum consideratarum in ordine ad aliquem finem & circumstantias per uiam conclusionis elicitur, ut dicas, Agricolendi sunt, & hoies negligentiores sunt, ad communia, q̄ ad propria, ergo priuatum possidentur. Ius autem ciuile colligitur ex vno principio naturali, & altera præmissa arbitraria humano posita, & ideo non colligitur per viam illationis sed per determinationem generalis principii ad spirituales legem ut de ceremonialibus, & iudicialibus identidem dictum est, ut si dicas, Res iusto pretio vendantur, iustum autem triuici pretium pro rōe p̄ntis loci & tēporis est quinque scilorum, minor enim non est de iure naturæ. Et malefactor est plectendus, ergo suspendendus latro. Ex hac prima differentia sequitur secunda, quod ad constituendum ius gentium non requiritur hominum cōuentus in vnum locum quoniam ratio ad singulos per se docet, sed ad constituendum ius ciuile, requiritur reipublicæ concilium, aut principis auctoritas, ut vltro citroq̄ habito consilio cōstituantur. Adque ex hac rursus sequitur tertia, videlicet quod ius gentium est gentibus omnibus commune ut dictum est, ius autem ciuile est, ut ait Isidorus, quod quisque populus vel ciuitas sibi proprium constituit. Quare aliud est ius Atheniensium, aliud vero Romanorum, & c. ut habetur Insti. de iure na. & gent. §. sed ius. De iure autem gentium omnes p̄ntis contractus introducti sunt, ut emptio & venditio, locatio, & c. sine quibus humana societas conflare non potest, ut patet eodem, Inst. §. ius sit & ff. de iust. & iure l. ex hoc iure Isidorus ergo quia nouit ius gentium, & a naturali differre, & a ciuili, ne tot faceret diuisiones, distinxit ius in hæc tria membra. Aristotelicus ergo diuiditur in ius naturale, & posituum, ac deinde ius posituum humanum in ius gentium, & ciuile. Est autem admonito opus, ne quemquam diuisio Aristotelica fallat lib. 5. Eth. c. 7. vbi ius politicum diuidit in naturale, & legitimū. Haud enim politicum pro eo potius vsur-

Secūda
dīa.

Tertia.

Contra-
tus fere
oēs iure
gentiū in-
troducti
sunt.

pat, quod iuris prudentibus est ciuile, nam ius naturale nō est species ciuilis, sed illi cōtra positū. Appellauit ergo generaliter ius politicum ius omne, quo ciuitas utitur, quo nomine tam naturale quam gentium, quam etiam ciuile comprehenditur. At vero non omnes scrupuli extincti sunt, qui ex hac conclusione succrescunt, videtur enim iura contra extare. Ait quippe Pomponius, veluti ff. de iust. & iur. religionem erga Deum, & ut parentibus, & patriæ pareamus, esse de iure gentium. Et Florentinus. l. ut vim iniurias propulsare, ad idem spectare ius hæc tamen omnia sunt de iure natura. Nam præceptum religionis & honorandi parentes in decalogo iunt, qui ut supra satis demonstrauimus, germen est naturalis iuris. Et propulsare iniurias, conclusio est illius principii. Vna quæ res appetit se conseruare, ergo ius gentium idem est, quod naturale. Et secundo id ipsū arguitur. Libro proximo hanc sepe repetimus differentiam inter moralia præcepta ex vna parte, & ceremonialia, arque iudicialia, & ius ciuile ex altera, quod moralia inferuntur ex principiis naturæ per modum conclusionis non autem reliqua, ut modo declarabamus. Qua de causa diximus decalogum esse de iure naturæ. Si ergo ius gentium inferretur ex eisdem principiis per modum conclusionis, sit, ut sit pariter de iure naturæ.

Ad primum argumentum respondetur iuris prudentes nimium extendere ius gentium. Censent namque tali appellatione comprehendere quid quid cunctis mortalibus est commune, & ius naturale id duntaxat esse quo et bruta cum hominibus conueniunt, cū tū multa sint naturalia iura, quæ peculiariter conueniunt humanæ naturæ & nō brutæ, ut est decalogus, & quæ ibi implicita sunt. Differentia ergo non est, sed quā nos posuimus, scilicet quæ inferuntur ex absoluta rerum natura, & consequentia necessaria, pertineat ad ius naturale, illa vero quæ non ex absoluta consideratione, sed modo expositum in ordine ad certū finem, sint de iure gentium. Quare decalogus non de iure gentium, sed de iure naturæ est. Ex hoc elicitur solutio secundi argumenti. Quando enim diximus ius gentium elici ex principiis naturæ per viam illationis, nō intelligitur, quod illatio sit omnino necessaria, sed rei naturæ in ordine ad talem finem conueniētiæ. Haud.

Haud. n. ex necessitate colendi agros vel pacificæ eorum possessionis consequitur tã necessario dominorum diuisio, quam ex illo principio. Id ne facias aliis &c elicitur. Non occides, quia est illi fini congruentissimum atque expedientissimum. Hic autem oboritur postremum dubium, virum in ius gentium cadat dispensatio, an vero perinde atque ius mortale sit in dispensabile? Respondetur sub distinctione, Aliqua enim sunt de iure gentium adeo conducentia ad humanum conuictum, vt nulla tenus fas sit super illis dispensari, imo forsitan dispensatio esset irrita, vt diuisio rerum de qua modo dicebamus. Namque nisi inter religiofos, intolerabilis esset communis rerum possessio. Alia vero sunt eundem iuris, quæ uni pro causa dispensabilia. Seruitus enim est de iure gentium, & tamen dispensatum est, ne Christiani capti in bello, pro seruis habeantur, & nonnulli contractuum ciuiliu, etiam qui sunt de iure gentium, possunt dispensari. Est enim de iure gentium seruire fidem hostibus, vt seruire legatos in bello tamen si causa fidei contrarium posceret, non esset seruandum, immo si corrupta dogmata disseminarent, exurendi essent neque dispensatione opus esset.

Postremum dubium. Solutio.

Secundum.

Ad primum argumentum capitale. Ad secundum.

Ad tertium.

ARTICVLVS IIII.

Utrum ius paternum ac dominatum ead iusto politico & inter se ulla ratione distinguatur.

Resstat ex superioribus dubium circa quãdam iuris species, qualis est paterna & dominatum, quæ non videntur sub rationibus superiorum prorsus comprehendi. Quæritur ergo, virum ius paternum & dominatum & a politico, & inter se distinguantur. Et arguitur vt motis nobis est à parte negatiua. Ad iustitiam in genere pertinet vnicuique quod suum est reddere, cum ergo ius sit obiectum iustitiæ, sit, vt pari modo vnumquæque æqualis ex aspietat. Quare non est distinguendum aut inter patrem, & filium, aut inter dominum & seruum. Secundo. Lex quæ, vt art. diximus ratio est & regula conseruatiua iusti, ad bonum commune totius ciuitatis spectat, non ad vllius personæ priuatum, pater autem & filius, dominusq. & seruus ad priuatam pertinent familiam, non ergo distinguitur ius paternum & dominatum a politico. Tertio. Si hæc species vitis essent discernendæ, pari ratione & distinguendæ essent alie plures secundum gradus diuersos, qui sunt inter ciues, vt puta ius militare, & sacerdotum &c. In contrarium ante est auctoritas Philosophi s. Ethic. c. 6. distinguentis ius paternum ac dominatum a politico.

Primum argumentum a parte negatiua.

Secundum.

Tertium.

Aristot.

Prima conclusio.

Articulus hic in hoc solum adhibitus est ut locus hic citatus Aristot. exponatur. Ad hunc igitur tribus breuissimis conclusionibus respondetur, quibus sententia Aristot. summatim exponitur. Prima est. Inter patrem & filium non est simpliciter iustum politicum, sed secundum quid. Et memento non usurpare nos hic politicum pro eo quod est ciuile, vt distinguunt, a iure naturali & gentium, sed vt proxime dicebamus, pro eo quod est ius inter ciues studium. Sic enim accipit Aristoteles vt etiam naturale comprehendat. Probatur ergo conclusio. Iustum, vt hæcenus dicebamus, idem est quod adequatum & commensuratum alteri. Intercedit enim iustitiam,

SOTO
iure
politico
Dicitur
13

Proba-
tio con-
clusiōis.

tiam, non nisi inter duos aut plures, est ta-
men vnus homo alter ab altero dupliciter.
vno modo, quia simpliciter ab illo distin-
guitur vt cinis quilibet a altero cine. Alio
modo, secundum quid nempe quia quod-
dam modo est alter, puta alterum suppo-
situm, quodammodo vero idem, videlicet
pars alterius. Filius autem non est simpli-
citer alter a patre, sed secundum quid, vt po-
te pars eius, vt habetur Ethic. 8. & nempe se-
men ab illo decedens ergo inter patrem &
filium non est simpliciter iustum, sed secun-
dum quid quod peculiariter dicitur iustum

Secūda
conclō.
Rō con-
clusiōis.

paternum. Pari ratione constituitur secun-
da conclusio. Inter dominum & seruum
non est simpliciter iustum. Quoniam, vt 1.
Politico. ait Philosophus, Seruus non est
simpliciter aliud a domino, imo quidquid
est, domini est, puta instrumentum ergo si-
cut inter instrumentum & artificem non
est propria ratio iusti neque artifex iniu-
riam facit instrumentū si ad libitum suum
illo vtatur, sic neq. inter dominum, & ser-
uum, secundum quid, id est herile. Tertia cō-
clusio, inter virum, & uxorem maior est ra-
tio, iusti, quam inter patrem & filium &
quam inter dominum seruum. Conclusio
hæc adiecta superioribus est ad concilian-
dum cum Apostolo Philosophum. Si enim
Apostolū andias ad Ephes. quinto inquit
tem, virum & uxorem ad idem pertine-
re corpus, secundum illud Gen. 2. Erūt duo
in carne vna, facile inde tibi colligere vi-
deberis minorem rationem iusti interesse

Tertia
conclō.

Paulus.

Rō con-
clusiōis.

inter virum & uxorem quam inter patrem
& filium eo, quod minus videantur esse
duo, nihilominus Aristor. loco citato plus
inter eos iusti internouit. Et ratio est, quod
ambo, licet non ex æquo, ordinem tamen
habent ad communem familiæ dispensatio-
nem. Quare, & filii & serui eodem pene iu-
re obedire tenentur matris familias, quo &
patri. Nam & si vxor obedire teneatur vi-
ro, cui ad eiusdem prolis generationem cō-
iungitur, ob idque dicitur esse quodāmo-
do idem corpus. idem corporale princi-
pium, qua rōne prima mulier decocta viri
placato fuit, tamen non quacunque sin-
gularis mulier eo modo pars est mariti
qui d filius patris. Immo, si ita loqui liceret,
compars eius est, nam ambo sunt partes
vnius carnis, ob idq. dicuntur duo in carne
vna. Ac multo minus se habet ad virum,
vt seruus. Quare Phil. 1. Pō i. barbarici iu-

buit, vt foemina & seruus eodem gradu ha-
beantur, ob idque inter virum & uxorem
æconomicum iustum est. Circa primam
conclusionem in primis notandum, quod
cum asserit inter patrem & filium non
esse simpliciter iustum, sed secundum quid,
illud secundum quid quamvis rationem
iusti diminuat, non tamen minuit ratio-
nem debiti & naturalis virtutis, sed po-
tius auget. Et enim cum iustitia & ad alter-
um sit, & debitum definet, & æqualita-
tem constituat, ex defectu cuiusque illarum
trium rationum deficit, ratione iustitiæ.

Nam inter patrem & filium deficit ratione
prima, quia non est simpliciter ad alterum.
Præterea, ratione tertia, quia parentibus
æquale reddere non possumus non autem
ratione secunda, quia plus patribus debe-
mus, quam cæteris. Quo circa caue putes
ius paternum minus habere naturæ,
quam pollicicum, imo magis naturale est,
etsi munus habeat iustitiæ. Atqui rationes
istæ multo iustius nobis competunt respec-
tu Dei. Primum, quia quodammodo
aliquid ipsius sumus, non quidem partes,
sed tamen effectus, ideo multo minus suf-
ficimus ei æquale reddere quam parentib.
liberalitas autem deficit a ratione iustitiæ,
quia non versatur circa debitum. Fit ergo
ex his consequens, illud secundum quid iu-
stum, quod est patris ad filium, quidpiam
excellētius esse, quam est simplex iustitia,
vt puta pietatem. Sicutaberis autem for-
san, vtrum cum diximus inter patrem, &
filium non esse simpliciter iustum intelli-
gatur ex utroq. termino, sitam patris ad fi-
lium, quam filii ad patrem? Respondetur
vtrinque intelligi, licet non æqua ratione.

Filii enim ad patrem non est iustum sim-
pliciter, non solum quia pars est, sed quia
æquale reddere non potest, patris autem
ad filium, non propter rationem secundā,
sed propter primam nempe quia se habet
sicut totum ad partem. Vnde sicut inter
hominem & sua membra non est propria
ratio iusti, quia non sunt simpliciter duo,
sic neque patris ad filium. Nam quidquid
in illum confert, sibi ipsi quodammodo cō-
fert, & prosperitas atque aduersitas filii pa-
trem ipsum attingit. Vnde Seleucus Lo-
crensium monarcha, vbi filio vterque erat
eruens oculis, supplicium ex æquo par-
titus est, vt vtrique alter erueretur, vasi
ambo vnus essent homo. Hinc autem veri-
tati

Prim
argum

Explic
tio pri-
me con-
clusiōis

S. Tho
Secūda

Caicita
Solutio
auctori-
tatum.

Ad pri-
mū arg.

Ad fecū-
dā arg.

Ad 3.

fati forsan quis hoc obmoliatur argumen-
tum. Esto ita sit, quod filius quā diu est sub
cura parentum, aliquid sit patris, tamē post
quam emancipatus est, iam inde, sua qua-
dra viuens sit ciuis, sicuti est pater, cui deinceps
publici magistratus pariter decernuntur. Immo quandoque est patre superior
puta vel prætor, vel consul, vel dux belli.
Item inter patrem & filium possunt tunc
celebrari contractus emptionis, veditiois,
& alij in quibus iuris ratio æqua libra vtrin-
que pendet: ergo inter patrem & filium in
teuenire potest perfecta ratio iusti. Atqui
hoc annuere videtur diuus Thomas in so-
lutione secundi argumenti, vbi ait quod
pater & filius, dominus & seruus, considera-
ri possunt vt sunt homines, & vt vnus est ali-
quid alterius, & ideo etiam dantur aliqua
leges de patribus quomodo se debeant ha-
bere erga filios. Caietanus contendit quo-
modo cumq; considerentur filij, non esse ius
simpliciter inter ipsos & parentes, sed secū-
dum quid. Nam ius, inquit, quod est inter
eos quatenus homines, modificatur per il-
lud, quod vnus est pars alterius. Et ideo fit
ius secundum quod, puta paternum. At ve-
ro si meum iudicium vllius est momenti, di-
stingerem potius quod quantum ad natu-
ralia iura semper inter filios, etiam eman-
cipatos, & parentes manet ius paternum,
puta quantum ad honores deferendos, &
quantum ad aliqua obsequia, & iuuamina
dum opus illis fuerit filiorum opera, sed
quantum ad ciuilia, ius simpliciter & iustum
est inter illos.

Primū
argum.

S. Tho.
Secūdū.

Caieta.
Solutio
auctoris
risum.

Ad pri-
mū arg.

Ad secū-
dū arg.

Ad 3.

claratum. Tamē illa iura nulla ratione de-
ficiūt a perfecta iustitia, sicuti paterna, quia
est alterius simpliciter ad alterum. Omnia
enim reipublice membra immediatum or-
dinem habet ad bonum commune, & ideo
tam iustum & inter principem, & ciuem &
inter quemcunq; magistratum & subdi-
tum, quam inter reliquos ciues, sed differūt
illa iura penes diuersa officia, vt loco citato
declaratum est.

QVÆSTIO II.

DE IUSTITIA.

S. Tho. 2. 2. quæst. 58.

ARTICVLVS I.

*Vtrum definitio iustitia a Iuri consulis sit
recte constituta.*

Iuris igitur natura præfinita
sequitur, vt virtutem ipsam
iustitiæ, de qua præsens o-
pus instituiamus, & definitio-
ne monstremus & omnib.
suis numeris circumscribamus. Queritur er-
go vtrum definitio Vlpiani. ff. de iust. &
iur. qua ait. Iustitia est constans & perpetua
uoluntas ius suum vnicuique tribuen-
di, naturam iustitiæ absolute declarat? Et
arguitur a parte negatiua, Philof. s. Eth. ait
iustitiā esse habitum quo iusta operamur
& volumus, non ergo est voluntas, quæ
est potentia. Secundo; Sola Dei vo-
luntas est perpetua, ergo vel iustitia non
est perpetua voluntas, vel non est in homi-
nibus. Tertio perpetuum & constans idem
est, alterum ergo in definitione redundat.
Quarto. Ius reddere, munus est principi
propriū: non ergo id habitus iustitiæ com-
petit. In contrarium est auctoritas Iurif.
consulti.

Ad questionem vnica respondetur af-
firmatiua conclusiōe. Definitio illa sane
intellecta bona est. Etenim cum virtus om-
nis sit habitus electiuis, vt 2. Eth. ait Arist.
& habitus ab actu sortiatur speciem, sicuti,
& actus ab obiecto, illa est optima vniuis
cuiuslibet virtutis definitio, quæ per pro-
priū

Primū
argum.
Aristot.
Secūdū.
Tertiū.
Quartū.
Conclō
iustitia.
Probō.
Aristot.

SOTO
iure
legibus
DIE
13

prium actum & obiectum naturam rei exprimit. Quoniam sicut anima rationalis forma est hominis, sic & actus est forma habitus, iustitia autem, ut supra sepe dictum est & inferius est demonstrandum, est virtus quae habentem ordinat ad alterum, inter quos equalitatem constituit dati & accepti.

Aristot. Quare actus proprius iustitiae est reddere ius unicuique suum. Sunt autem tres conditiones omni virtuti communes, quas Aristot. 2. Ethicorum declarat scilicet ut sciens quis operetur, atque eligens propter finem, & tertio, ut perpetuo & constanter in omnibus actionibus, ut oportet, operetur nam unus aut alter virtutis actus non facit studiosum: sicut neque vna hirundo ver. Vbi ergo iuris petitur aut, iustitia est voluntas, non accipit nomen pro potentia, sed pro eius actu. nam nomen potentia aliquando tribuitur actui, quemadmodum principiorum cognitio, dicitur intellectus. Neque vero est predicatio identica, sed causalis: iustitia enim est habitus, quo fit voluntarius actus, quemadmodum August. super Ioann. ait. Fides est credere quod non vides, id est est habitus credendi. Quare voluntas ponitur loco generis. Oratorio autem modo Iuriconsultus usus est nomine, Voluntas, ad exprimendum in primis proprium virtutis subiectum: sana, quod virilico dicturi sumus, est voluntas. Deinde ad exprimendum virtutis opus, quod debet a sciente & eligente spontaneo proficisci: nam quod per ignorantiam vel per violentiam fit, quia non est voluntarium, non est officium. Et eadem ratione Anselmus, quando in lib. de veritate dixit, quod iustitia est rectitudo, non fecit propositionem quam dicunt identicam, sola enim divina voluntas est sua rectitudo: sed usus est propositione causalis, propterea, quod iustitia efficit in opere rectitudinem. Quod autem Vlpian. adiecit, Perpetua, servit ad depromendam tertiam conditionem virtutis Perpetuum enim dupliciter sumitur. Vno modo, ratio ne actus, qui nunquam interruptitur: atque haec perpetuitatis ratio soli Deo competit. Alio modo ratione obiecti, ut scilicet quisque ponat in omni euentu debite & secundum legem operari, & haec conditio necessaria est omni virtuti. Sapienter tamen appoluit, Constans, quod non est idem quod Perpetuum. Nam Perpetuum, solum dicit propositum atque intentionem sic semper operan-

di. Constans autem, addit eiusdem propositi firmitatem, nempe ut homo tali proposito non nutet, & vacillet, sed fixum id gerat. Quae quidem constantia nemini obtingit antequam omnem sit adeptus virtutem, s. ut neque propter avaritiam, neque propter metum, neque propter aliquam voluptatem, aliamve illam affectionem a iustitiae rectitudine deflectat. Vnde Constans, idem est quod vndique quasi tesserat, quadratus frans. Quot enim reperias haberes propositum semper studiosè agendi, qui tamè quia firmis radicibus virtutis non nituntur, identidem dilabuntur. Haec enim ergo genus virtutis iustitiae definitum est. Quod autem adhibuit, ius suum unicuique tribuedi, differentie locum obrinet, iustitiam a ceteris virtutibus discernens, atque adeo eius speciem complens. Ex quo fit Buridanum praeter rationem. s. Ethic. q. 2. negare praedictam definitionem congruere iustitiae quantum ad omnes suos actus. Subdit namque ibidem Iurisperitus, Iuris praeccepta sunt haec. Honestè vivere, Alterum non ledere, Suum cuique tribuere. At ergo Buridanus definitionem hanc soliter per partem iustitiae convenire. Porro autem hoc falsum est, immo exprimit totam iustitiae substantiam. Est enim propria eius functio ius cuique tribuere, ac perinde neminem ledere. Nam, Non occides, Non furtum facies, &c. rationes iustitiae explicat. Prima autem pars Iuriconsulti. Honestè vivere, non est peculiaris actus iustitiae, sed generalis omnium virtutum. Nam iam dictum est omnem virtutem, generalem habere rationem iustitiae: ut inferius hic amplius explicabimus. Et ideo illas pars non includitur in definitione, quae particulari iustitiae adscribitur. Est ergo optima definitio Iuriconsulti immo explicatio quam illa Aristot. Iustitia est habitus iustorum operativus, quia haec non explicat specialem rationem iusti, quae est, ius alteri reddere. Si autem conciliare ambas libet & luculentius elucidare, colligito cum S. Thoma definitionem hanc, Iustitia est habitus quo quisque perpetuo constantique voluntate ius suum unicuique tribuit. Neque obstat quod & hoc principi curae & iudici competat. Nam princeps ius reddit imperando, & dirigendo tanquam custos iusti: virtus autem iustitiae, cuiusque animam promptum reddit, siue princeps sit, siue subditus tanquam obediens rationi, & legi.

& legi, vt reddat vnique quod debet. Per hæc ergo soluta restant argumenta in capite quæstionis obiecta.

Solutio

ARTICVLVS II.

Verum iustitia sit virtusque habentem ad alterum ordinat.

Constituta iustitiæ definitione, subsequitur vt eius substantiam, atque in partas qualitates singularim exploremus: id que examinando singulas definitionis particulas. Quæritur ergo circa eius vltimam differentiam, qua est ius suum vnique tribuere, vt ius iustitia proprie sit ad alterum? Et arguitur a parte negatiua, ex illo Apostoli ad Rom. 7. Iustitia Dei est per fidem Iesu Christi: fides nanque non dicitur per comparationem vnus ad alterum. Secundo, iustitia Dei est æterna, & tamen ab æterno non habuit a se alium ad quem eadem referretur, ergo iustitia non est ad alterum. Tertio, Officia iustitiæ etiam si ad alterum sint, moderamine nihilominus eger, & rectificatione in ordine ad egerente nam auarus eger ab se indicat quod habet alienum. Quare vt est Prou. 11. iustitia simplicis dirigit viam eius, ergo iustitia non solum circa ea, quæ sunt ad alterum verum & in moderandis affectionibus ipsius habentis versatur. In contrarium est Cicero lib. de Offi. iniquens iustitiam eam esse rationem, qua societas hominum inter ipsos & vitæ communitas continetur. Qua porro descriptione insinuat ordo ac respectus vnus ad alterum.

Primum argum. a parte negatiua. Arg. 1.

Cicero.

Prima conclusio.

Rõ con. clonis.

Aristo.

Quæstio facillima est, duobusque conclusionibus contenta. Prior est. Iustitia proprie dicta duo requiritur diuersa supposita, inter que æqualitatem constituat. Conclusio est Philosoph. 10. Ethic. ca. ult. quæ porro ex ipso nominis significato dilucide patet. Iustitia n. idem est, quod æqualitas seu æqualitatis habitus æqualia aures, nisi ab aliis aut per metaphora, non nisi duo dicantur, vt patet in quantitatibus ad eandem normam iustificatis. Rursus iustificari, si ad mores accommodetur, non conuenit nisi humanis actionibus actiones vero, vt de anima atque est Philosophus, non conueniunt natura vel partibus, sed tantum supposito, humanitas enim inquit non nec, neque vero digiti aut manus, sed mulier, neque vero manus aut per iniuriam proprie percuit, aut per auitiam debitum soluit, sed homo, nisi forte per similitudinem, seu tanquam instrumenta coniuncta. Consequens ergo fit vt iustitia non solum inter duo qualitercunque distincta, sed inter duo supposita sua exerceat munera. Posterior conclusio. Nihil verat quod minus iustitia metaphoricè dicta inter partes eiusdem suppositi existat. Et hanc quoque conclusionem subdit eodem loco Philosophus. Et patet exemplum inter duas hominis partes. Primum enim iustitia est inter membra, dum scilicet oculi pedes suo lumine ducunt, & vicissim pedes sua opera illos portant. Præterea, pars sensualis, putata irascibilis, & concupiscibilis, dum rationi obsequio despotico obediunt, iustitiam custodire dicuntur, & dum rebellant, iustitiam perturbare. Vnde Augustin. li. de moribus Eccl. Ad iustitiam, inquit, pertinet ob hoc quod quis Deo seruit, bene imperare cæteris, quæ sunt hominis subiecto. Et autem ratione appetitus subiectus, secundum illud Gen. 4. super te erit appetitus eius, scilicet peccati & tu dominaberis illius. Res est facillima, quæ nullius eger amplificatione, nisi forsitan si quis interroget an tanta sit ratio iustitiæ inter has partes eiusdem hominis quanta inter patrem & filium? Apparet enim ita esse, nam quia filius est aliquid patris, diximus non repeteri inter illos iustum nisi secundum quid Respondetur tamen diuersam esse rationem. Nam cum pater & filius duo sint supposita, vere ac proprie constituitur inter eos ratio iustitiæ, licet quodammodo minuens intra latitudinem eiusdem rationis sed tamen inter rationem & appetitum, quippe quæ non sunt duo supposita non est iustitia nisi metaphorica.

Conueniunt natura vel partibus, sed tantum supposito, humanitas enim inquit non nec, neque vero digiti aut manus, sed mulier, neque vero manus aut per iniuriam proprie percuit, aut per auitiam debitum soluit, sed homo, nisi forte per similitudinem, seu tanquam instrumenta coniuncta.

Consequens ergo fit vt iustitia non solum inter duo qualitercunque distincta, sed inter duo supposita sua exerceat munera. Posterior conclusio. Nihil verat quod minus iustitia metaphoricè dicta inter partes eiusdem suppositi existat. Et hanc quoque conclusionem subdit eodem loco Philosophus. Et patet exemplum inter duas hominis partes. Primum enim iustitia est inter membra, dum scilicet oculi pedes suo lumine ducunt, & vicissim pedes sua opera illos portant. Præterea, pars sensualis, putata irascibilis, & concupiscibilis, dum rationi obsequio despotico obediunt, iustitiam custodire dicuntur, & dum rebellant, iustitiam perturbare. Vnde Augustin. li. de moribus Eccl. Ad iustitiam, inquit, pertinet ob hoc quod quis Deo seruit, bene imperare cæteris, quæ sunt hominis subiecto. Et autem ratione appetitus subiectus, secundum illud Gen. 4. super te erit appetitus eius, scilicet peccati & tu dominaberis illius. Res est facillima, quæ nullius eger amplificatione, nisi forsitan si quis interroget an tanta sit ratio iustitiæ inter has partes eiusdem hominis quanta inter patrem & filium? Apparet enim ita esse, nam quia filius est aliquid patris, diximus non repeteri inter illos iustum nisi secundum quid Respondetur tamen diuersam esse rationem. Nam cum pater & filius duo sint supposita, vere ac proprie constituitur inter eos ratio iustitiæ, licet quodammodo minuens intra latitudinem eiusdem rationis sed tamen inter rationem & appetitum, quippe quæ non sunt duo supposita non est iustitia nisi metaphorica.

Ad primum igitur argumentum respondetur, quod cum ait Paulus iustitiam esse per fidem, non accipit iustitiam vt est specialis virtus moralis, quæ facit opus iustum id est, adæquatum alteri homini: sed vt hominem ipsum a peccato liberat rectificando appetitum. vt sit ratione obsequens. Et secundum hanc rationem est iustitia metaphorica. Tamen, vt supra diximus eadem pariter hominem iustificat.

Vltima conclusio.

Expla. natu. cõ. clusio.

August.

Quæst.

Rõ hesitandi. Solutio.

Ad primũ arg.

OTO
LURE
LOIUS
DIE
13

stificat respectu Dei, reddendo eum illi subditum, gratum & acceptum, eiusq. voluntati commensuratum. Et secundum hoc proprie etiam dici potest iustitia. Ad secundum vero argumento respondetur, iustitiā Dei esse æternam secundum propositum, in quo eius substantia consistit, tamen secundum effectum ab æterno non habuerit, in quibus eam iustitiam exercuisset, sed postquam mundum condidit. Ad tertium denique arti. 4. patebit fulgentius responsio. Interim autem respondetur quod passiones quæ operibus iustitiæ obfistunt, per alias virtutes reprimuntur, quibus mitigatis per iustitiam fit electio recta, ut loco citato elucidabitur.

ARTICULVS III.

Vtrum iustitia sit virtus.

Argu. 1

Circa genus definitionis, quod dictū est esse habitum iuste operandi, quaeritur vtrum iustitia sit virtus? Et arguitur a parte negatiua. Ait Christus, cum feceritis omnia quæ præcepta sunt uobis, dicite. Serui inuitiles sumus, quod debui- mus facere fecimus, opus autem virtutis non est inuile. Ait enim Ambros. 2. de Offi. utilitatem non pecunialis lucri aestima- tione dicimus, sed acquisitionem pietatis, ergo facere quod quis debet, in quo iustitia consistit, non est opus virtutis. Secundo,

Ambr.

Quod sit ex necessitate, non est merito- rium, reddere autem cuique suum, quod est opus iustitiæ, est necessarium, ergo non est meritorium, atq. adeo neq. virtus, quan- do quidem virtutibus omnibus per Dei fauorem meremur. Tertio. Omnis virtus moralis est circa agibilia, ea autem quæ ex- terius constituuntur, non sunt agibilia vel- luti sunt artium opificia ut. 6. Metaph. au- ctore est Aristot. Cum ergo iustitiæ munus sit, exterius opus iustum perficere, sit ut nō sit virtus. In contrarium est Greg. 2. Moral. vbi quatuor Cardinales virtutes, distin- guit scilicet temperantiam, prudentiam, fortitudinem, atque iustitiam. Quin vero

Argu. 2

et sapientia ipsa, ut patet e. 8. eadem se vir- tutes docere prædicat.

Argu. 3

Ad questionem vnica conclusione re- spondetur. Iustitia est moralis virtus. Proba- tur: Virtus secundum Aristot. 2. Ethico. est

Aristot.

qui bonum reddit habentem, & eius opus bonum, Iustitia autem est huiusmodi er- go est virtus. Probat Minor, bonum ho- minis est operari secundum rationis regu- lam, nam cū homo natura sua sit rationalis, sed in rationem actiones nostræ probæ iudicantur, iustitiæ aut hoc ipsum munus in- cumbit, ut scilicet in rationis lineā æquitatem constituat inter duos, sit ergo, ut sit virtus eademq. ut Aristot. ait. non qualiscunq. sed tanto ceteris rutilanior, quanto He- sperus reliquis astris firmamenti splendo- re antecellit. Quod & Cicero. de Offi. repe- tit, vbi ait in habitu iustitiæ virtutis splen- dorem esse maximum, ex qua viri boni no- minantur. Possē quis presentiarum ha- sitare, an si uirtute iustitiæ aliter dicant viri boni, q̄ a ceterarum qualibet? Virtus n. quæcunq. facit bonum hominem simpli- citer. Ars inquam pictoria facit bonum pic- torem, & ars medica, bonum medicum neutra tñ bonum virum. Et virtus intelle- ctualis, puta scientia, efficit virum doctum non tñ peringit, ut constituat virum bo- num, sed sola, est uirtus moralis, quæ cū fa- ciat hominem cuius natura est rationalis, viuere scilicet in rationem, cōstituit uirum bo- num. Sed præter hanc acceptionem, vsur- patur etiam bonitas, ut idem sit quod be- nignitas & fertilitas, quæ si homo est alteri beneficus, sicut terra dicitur benigna & bona, quia fertilis. De iustitia ergo posset quispiam affirmare vtraque ratione homi- nem denominare bonum, eo q̄ iusti, non solum studiosi sunt, vel & aliis boni & uti- les. At uero res medulius in p̄fecta, non sic habet Bonitas n. hoc est benignitas, & fer- tilitas, non est quocūq. tribuere, sed tribuere non ex debito, quod liberalitati & ma- gnificentia conuenit. Quin uero Arist. et prodigum, quod est nomen vini, non uere- tur appellare bonum, hoc est benignum, & frangi, quia sua effundit. Iustitia uero, nō tā, dat, quā reddit. Vnde Cicero eodem lo- co, secundum bonitatem, non iustitiam sed beneficentia tribuit. Ait enim. Et huic, sci- licet iustitiæ, coniuncta est beneficentia, quam eadem vel benignitatem vel libe- ralitatem appellare, licet. Vnde iustitia so- lum facit bonum i habente, & bonū opus, bonitate eiusdem generis quo reliquæ vir- tutes. Et ideo ubi ait Cicero a iustitia bo- nos uiros nominari. accepit iustitiā, ut est generale nomē oīum uirtutū, licet iustitia inter

Grego- rius.

Conclu- sione p̄p̄- sua. Probatio.

Conclu- sione p̄p̄- sua. Probatio.

inter

condi- tionis. Aristot.

Ad pri- mū arg.

Cicero

Hein- ric.

Ad secū- dū arg.

Paulus.

Ad ter- tiū arg. S. Tho.

Cito

Veni- litate- brian- nis p̄p̄-

Mes- sin- eti Tho.

Inter Cardinales fastigium ob hoc teneat quod ordinat hominem ad alios, atque adeo non potest non se protinus exercere, atque in publicum prodire. Et re vera qui iustus est, ut unicuique quod suum est, promptissime reddat, is proximus est, ut sit beneficus ac liberalis.

debitori. Vnde cum architectus recepto pretio ædes ædificat, et si per artem eas extruat quales debet, tñ iustitia est quæ cum applicat ad ædificandū, ut debitum soluat.

ARTICVLVS III.

Primum Iustitia sit in voluntate.

Circa aliam definitionis particulam, qua dictum est iustitiam esse voluntatem, quaeritur, utrum voluntas sit eius subiectum: Est enim argumentum quod sit in intellectu. Subiectum veritas est intellectus: iustitia verò sapientissime dicitur veritas ut in Psal. Misericordia & veritas obuiauerunt sibi iustitia, & pax oculatae sunt. Eo vel maxime quod iustitia, ut dictum est, dicitur ordinem ad alterum ordinare aut opus rationis est. Et Secundo arguitur: Si non est in intellectu, illa est causa, quod non est virtus intellectualis, sed moralis: at vero inde colligitur neque esse in voluntate, sed in appetitu irascibili vel concupiscibili, quos Aristot. Ethic. docet esse sedes virtutum moralium, ergo non est in voluntate. In contrarium est Anselmus, qui definit iustitiam, sicut esse rectitudinem voluntatis propter se seruata.

Primum argum.

2. Argu.

Aristot.

Ansel.

Conclu.

Conclu.

Aristot.

Rõ con-

clusio.

Aristot.

Ad quaestionem vnica conclusione respondetur: Iustitia est in voluntate, tanquam in subiecto. Conclusionem hanc insinuat Aristot. in initio Ethic. ubi ait iustitia esse habitum quo homines iusta agunt & volunt iusta. Et iuriconsultus, ut diximus, ubi ait, Iustitia est voluntas, designauit habitum per proprium subiectum. Et ratio est hæc, quæ per sufficientem exclusionem aliarum potentiarum procedit. Vna quæque virtus in ea est potentia, cuius est actus, quem ratificat, iustitia autem non ratificat actum intellectus aut alicuius alterius cognoscitiuæ potentia. Haud enim iusti dicimur, quia iusta cognoscimus, id si quidem etiam prauis cõe est, sed quia iusta, ut ait Aristot. operamur & volumus, in nulla ergo est potentia cognoscitiua. Fit igitur, ut sit in aliquo appetitu, qui principium est proximum uolendi & agendi, appetitus autem alter est sensitiuus, in irascibile & concupiscibile diuisus atq. alter rationalis qui est voluntas, in sensitiuo autem existere non potest, iustitia nãq. ordinat, ut dictum est, ad

Ad primū arg.

Cicero

Hegestio

Ad secundū arg.

Paulus

Ad tertium arg.

S. Tho.

M. S. Tho.

Et Tho.

SOTO
IURE
LOIUS
DIT
13

ad alterum dicit: ordinem autem eiusmo-
di nullus sensus cognoscit, quem sequitur
appetitus sensitivus. Colligitur ergo ex
hac inductione, nullam superesse potētia,
in qua iustitia considerare possit, præter vol-
untatem. De hac conclusione nemo est

Questio
celebris

qui dissentiat de hoc autem inter Doct. di-
sputat, utrum propriè sit iustitia inter
cardinales virtutes, esse in voluntate: iusti-
tiæ inquam & aliarum sibi annexarum:
quales sunt religio, liberalitas, & similes:

Scotus.

Scotus namque (quod in superioribus te-
tigisse meminimus) in 3. Sent. dist. 33, atq.
Ockham q. 10. quos neotericorum pleriq.
sequuntur, & præcipuè Burida. 1. Ethic. q.
ultima, mordicus tenent, non modo iusti-
tiam, verum & fortitudinem & temperan-
tiam in voluntate residere. Quorum ratio

Burida.

ea est potissima, quod cum proprium vir-
tutis opus sit rectam facere electionem cir-
ca finem, vt 2. Ethic. c. 4. Arist. docet, in il-
la potentia insidere debet, cuius, propriū
est electionem facere, hæc autem est volun-
tas, ex qua laus vituperiumque operis pro-
ficiunt, ergo illa est omnium virtutum se-
des. Ad vero quamvis disputatio hæc apud

D. Tho.

D. Tho. non hic sed 1. 2. q. 56. sita sit: tamē
quantum ad rem attinet præsentem, isto-
rum doctrina Aristoteli è diametro obuer-
satur qui quidem 2. Ethic. ca. 3. ex professo
demonstrare contendit virtute morales,
nempe fortitudinem & temperantiam in
reprimendis voluptatis ac doloribus & tri-
stitiis versari: cuius fundamentum contra-
rium ille est quo isti utuntur. Enimvero
voluntas, cum proprius sit appetitus homi-
nis: & cuiusque rei appetitus per se sit in
bonum ipsius rei, nisi aliunde impediatur,
propensus, & rectè agere secundum forti-
tudinem & secundum temperantiam, bo-
num sit proprium ipsius hominis, nullo ad
hæc profusus indiget virtutis habitu: sed cū
virtus sit circa difficile, illi est potentie ne-
cessaria, ex qua animi perturbationes oriū-
tur electioni virtutis obstantes, quas quidē
perturbationes ipsa per se potentia
compescere non sufficit: ob id enim indi-
get opitulante sibi habitu. Cum ergo tota
difficultas rectè aggrediendi expectandi
que in bello à timore & nimia audacia exi-
stat, irascibilis est qua virtute sadiger. Et
pariter concupiscibilis ad reprimendis vo-
luptates, quibus pacatis affectibus volūtas

Ad arg.
prefactæ
opinio-
nis.

rectam faciat electionem. Negatur ergo
istorum maxima, puta in ea potentia debe-
re esse virtutem, que rectam facit electio-
nem. Nam quando per se potentia id po-
test, non indiget virtute, sed illic est neces-
saria vnde nascitur difficultas atque obsta-
culum rectè eligendi ad subinde agendi.
Quo fit, vt præter rationem negauerit illic
Scot. habitus appetitus sensitivi mereri p-
prie virtutum, nomen, cum sint cardina-
les quoniam per illam repressionem sensu-
alium affectionum sunt verè principia
& causæ rectè electionis.

Et per hos produntur oīum argumen-
torū fallaciæ, quas Buridā accumulat, quo-
rum vnum est: Voluntas sepe inclinatur
uersus appetitum, neq. sine difficultate cō-
sentire pot rōni, ergo indiget habitu incli-
nante eam versus rōnem. Negatur quip-
pe antecedens per se n. non vergit in appe-
titum, sed propensissima est in bonum ip-
sius suppositi, quod est bonū rōnis. Quod
si qñq. sequitur appetitum, est quia ab eo
præue affecto pertrahitur, non ergo ipsa in
se, sed in appetitu habitu indiget, affectio-
nē extrudente per quam vincitur. Attētā
sua hæc isto argumento. Intellectus per
se inclinatur ad verum, nihilominus scien-
tiarum habitibus eget. Respondetur tñ di-
uersam esse rationem. Propositio nanque
nostra intelligitur, qñ potentia inclinatur
ad bonum per modū appetitus, hoc est per
modum potentie actiue, qua fertur in ip-
sum tunc n. quia per se propendet in obie-
ctum, nullo instigante indiget, potētia ve-
ro cognoscitiua non est actiua, ut feratur
in obiectum: sed passiuā, id est, apta in se
obiecti imaginē recipere: ob idq. sicut cog-
noscere ipsum non potest nisi per species
ab ipso profusas: ita neq. rectè iudicare ni-
si per habitus, veritatem rei demonstran-
tes, atque adeo applicantes intellectum ad
iudicandum. De iustitia aut diuersa est rō,
vt supra diximus: nam per se voluntas nō
est perinde in bonum alienum propensa
atque in proprium. Ob idq. quamvis nul-
lam pateretur affectionum violentiam, in-
diget nihilominus habitu inclinante ip-
sam ad reddendū alteri quod suū est. Quo
circa paulo inferius monstratur sumus iu-
sticiam non versari circa passiones. Quod
si arguas, ius alteri tribuere, est bonū pro-
prium tribuentis, nam virtus est bonū stu-
diosi,

Ad pr.
mā arg.

Ad di-
arg. in
ridian.

Ad ter-
tiū arg.

Argo.

Solutio.

Primū
argum.

Confir-
matio.

Argu. 2.

Argu. 3.

diost, cum bonum faciat habentem: ergo neque ad hoc voluntas eget habitu. Respondetur quod quamvis iustitia sit formaliter bonum habentis: tamen eius obiectum est bonum alienum: veratur enim circa hoc quod est reddere alteri, quod suum est. Et in hoc stat aliarum dissimilitudo.

tur: si iustitia esset generalis virtus etiã omnibus eadem per essentiam, quod s. Ethic. c. 1. insinuare videtur Aristoteli ubi ait, iustitiam esse totam uirtutem, hoc est, eadem omni uirtuti, hoc autem est falsum, nam tunc iustitia diuideretur in fortitudinem, & temperantiam, de illisque prædicaretur sicuti animal de homine & equo: quod in absurdum est dictum, quonia ratio iustitiæ, quæ est, esse ad alterum, non potest sic esse per essentiam genus omnium uirtutum quæ nõ sunt ad alterum. Quare absurdissima esset diuisio iustitiæ in alias uirtutes cardinales tanquam in suas species.

Aristo.

Quòd arguitur: In uirtutibus vtpote quæ ex inclinatione naturæ procedunt, nihil est superfluum, sicuti neq; in alijs naturæ operibus, si ergo generalis iustitia abunde hominem in bonũ commune refert, superflua erit particularis iustitia, atque eo potissimum quod unum & multa, non diuersificanc speciem, instituere autem hominem in ordine ad bonum commune, est instituere in ordine ea multa instituere verò in ordine ad particularem, personam, est ordinare ad vnum, non est ergo quod duas iustitiæ species hac ratione distinguamus.

Argu. 4.

Alioqui & tertiam effingere deberemus mediã, quæ partes eiusdem familie ad bonum commune instituat, quippe quod medium est inter commune & priuatum. In contrarium autem est verbũ citatum Aristoteli, nempe, iustitia est tota virtus, hoc est, Omnis uirtus est quardam iustitia. Cui sententiæ accedit non modò vulgaris sermo uerum & Euangelicus: Nisi abundauerit iustitia, uestra, &c. Vbi omnis uirtus censetur iustitiæ nomine. Vnde fit ut omnis studiosus dicatur iustus.

Aristot.

Ad plenam quæstionis responsionem, quinque opus est conclusionibus. Nam arbitrati sumus tres articulos S. Thom. sub uno titulo luculentius ac subinde commodius posse decidi. Prima Optime iustitia primum omnium diuiditur in iustitiam generalem & particularem. Probat̃ur conclusio: iustitia, quod identidem repetere oportet, est hominis uirtus per comparationem ad alium, comparatio autem hæc duobus modis fieri potest. Cõferatur enim homo uel ad alium, ceu singularem eiuem consideratum, uel ad alium consideratum, ut publica præditus est auctoritate, quæ bonum commune administrat.

Prima conclusio.

Probatio.

ARTICVLVS V.

Utrum iustitia sit generalis uirtus.

Non satis est constituiisse iustitiam esse uirtutem, nisi examinatur sine specialis uirtus an, generalis. Et arguitur quod nulla sit iustitia generalis: iustitia est una cardinalium uirtutum, ut patet Sapient. 8. Sobrietatem & iustitiam docet, prudentiã & uirtutem: hoc est fortitudinem: generale autem non cõdiuiditur speciebus. Et cõfirmatur: quia temperantia eò quòd est cardinalis uirtus, non est generalis sed specialis. Secundo arguitur. Iustitia est ad alterum: fortitudo autem & temperantia hominem componunt in ordine ad seipsum: istæ autem sũt rationes diuersæ: ergo iustitia non sic est generalis, ut ad temperantiã & fortitudinem procedatur. Tertio arguitur.

Ad primũ arg.

Ad secundũ arg.

Ad tertium arg.

Solutio.

Primũ argum.

Confirmatio.

Argu. 2.

Argu. 3.

SOTO
Iure
Legibus
Dicit
13

strat. Nam respublica, ac princeps eam ad ministrans respectum habet ad omnes ci-
 ves atque ad ipsam singulis. Itaque sicut
 in corpore humano membrum vnum com-
 paratur, & ad alterum & ad totum, ad
 quod partes ipsae ordinantur, sic & in re-
 publica se habent ciues. Exo. vtraque ergo
 comparatione sumi potest ratio iustitiae,
 Quocirca iustitia quae ordinat ciuem ad
 ciuem, tanquam vnam partem ad alter-
 ram, est particularis, sub qua militant con-
 tractus omnes emptionis, locationis, testi-
 tutionis mutui, solutionis mercedis,
 & c. Altera vero quae ordinat ciuem in bonum
 commune, est iustitia generalis: quae qui-
 dem sic nominatur, tum ab obiecto & fi-
 ne: nam bonum commune est omnium
 generale, tum etiam ab effectu & proprio
 munere: nempe quod virtutes omnes ordi-
 nat ad tale commune bonum, videlicet vt
 vir fortis strenue agat in bello ob commu-
 ne bonum, & vir temperatus abstineat ab
 alieno toto, ob conseruationem eiusdem
 communis boni: Et quonia ordo iste par-
 tium ad commune bonum fit per leges,
 quibus princeps vniuersos ad idem bonum
 instituit, eadem iustitia nominatur etiam
 legalis. Restat autem dubium, quod tertio
 argumento quaerebatur, vtum scilicet
 hac generalis virtus sit singulis virtutibus
 eadem posse essentiam? Itaque sicut ani-
 mal quod est genus per essentiam praedica-
 tur de singulis speciebus, sic & prudentia
 & fortitudo sit iustitia. Ob idque subiungi-
 tur secunda conclusio iustitia legalis ac ge-
 neralis non est eadem per essentiam singu-
 lis virtutibus, sed est specialis virtus, con-
 stans per proprium imperium referens in
 commune bonum. Dilucidatio conclusio-
 nis abunde illam demonstrat. Bisariam
 enim res dicitur generalis: Vno modo per
 praedicationem, sicut animal est genus ad
 suas species, & quod hoc modo est genera-
 le ad essentiam communem pertinet, quibus
 est generale. Quare essentialiter de singu-
 lis praedicatur, nam genus est de essentia
 specierum. Alio modo quidpiam dicitur
 generale secundum virtutem videlicet
 quia causa est inferioribus influens, quae
 admodum sol respectu omnium infetio-
 rum causam. Et quod hoc modo est
 generale, non est particularibus idem
 essentialiter, neque de illis praedicatur. Ignis
 namque non est sol. Ex hac diuisione colli-

gitur conclusionis ratio: Iustitia generalis
 seu legalis nullatenus est genus respectu
 aliarum virtutum, sed hac duntaxat vi-
 pollet, vt cunctas referat in bonum com-
 mune ergo non idem id illis essentialiter,
 sed est quaedam specialis virtus ceteris im-
 perans. Exemplum nobis accommodatiss-
 simum elucet à charitate. Haec enim virtus
 specialis est, secundum propriam rationem
 a fide atque spe distincta, nihilominus per
 eius imperium vniuersa aliarum virtutum
 opera refert in Deum tanquam in finem
 supernaturalem. Deum enim quis aut stre-
 nue agit in bello aut cum moderamine
 tangibilibus virtutibus propter naturalem ho-
 nestatem, opus illud fit à solis virtutibus.
 Si autem eadem exhibeat opera propter
 Deum, relatio illa fit charitate. Quom-
 admodum ubi quis furatur propter for-
 nicationem, furtum elicitur ab iustitia, im-
 peratur autem à luxuria. Par ergo modo,
 si quis in officijs particularium virtutum
 se exerceat, propter peculiares earundem
 fines, officia illa non excedunt limites
 illarum virtutum, dum verò eadem praestat
 officia propter custodiam & cultum boni
 communis, & vt publicis legibus obtem-
 peret, relatio illa fit à iustitia legali, quae
 ideo dicitur generalis. Quod si interro-
 ges quid nam sit vnam virtutem alijs im-
 perare, respondetur nihil aliud, quam
 eam causam vniuersalem illas ad opus ad-
 mouere, atque vnà cum ipsis ad idem
 opus concurrere. Tertia conclusio: Iu-
 stitia haec generalis & legalis potissimum
 residet in principe quasi architectone,
 ac deinde in subditis, quae probe affi-
 ciuntur, vt promptè legibus ac principi
 obtemperent. Enimvero sicut architectus
 lapides omnes & ligna disponit qualiter
 ab fabricam est necessarium, sic debet prin-
 ceps ciues omnes ad bonum commune in-
 stituere ac referre. Quarta conclusio: Vna
 quaeque virtutum considerat vt à iustitia
 legali imperatur, potest denominationem
 suscipere, vt legalis dicatur, quemadmo-
 dum omnis virtus secundum rationem qua
 à charitate imperatur, dici potest quodam
 modo charitas. Haec conclusio ad inter-
 pretandum Aristotelem adfecta est. Quod
 enim ait: Iustitiam esse totam virtutem,
 huc exhibet sensum, quod qualibet virtus im-
 perata à iustitia legali, quodammodo est
 iustitia legalis. Quinta conclusio: Praeter
 iustitiam

Dubita-
tio.

Secunda
conclu-
sio. Quia
satis fit
dubita-
tioni
iam modo
posita.
Diluci-
datio
conclu-
sionis.

Probatio. iustitiam legalem, que modo exposito generalis est requiritur particularis. Probatur sic. Virtutes, ut sepe dictum est, per obiecta discernuntur, præter rationem autem obiecti iustitia legalis, que est reliquarum virtutum opera in bonum commune referre, est alia particularis ratio reddendi unicuique quod suum est, ergo ad hoc necessaria est particularis iustitia. Et confirmatur hæc ratio. Præter legalem iustitiam requiruntur alie virtutes particulares, scilicet fortitudo & temperantia ad eliciendos actus circa sua particularia obiecta non obstante quod iidem actus ab eadem in legali iustitia referantur in bonum commune, ergo pari iure requiruntur iustitia particularis ex qua eliciatur opus circa suum obiectum, quod quidem ali quando imperatur ab eadem iustitia legali, aliquando vero minime. Potest enim quis mutuum reddere, aut mercedem solvere operatio, non propter obedientiam legis, nec propter bonum commune, cuius nullum habet amorem, sed ut seivet suam fidem propter seipsum, & tunc talis actus emanat a sola iustitia particulari. Si autem id faciat propter bonum commune, & ut legi auscultet, tunc imperatur a legali. Quæ ratione non solum Philosophus locis supra citatis duas species ponit iustitiæ & s. Ethic. capit. 2. expresse ait sermonem facere de iustitia, que est pars virtutis, hoc est particularis iustitiæ verum & facti Doctores eundem vbi que notant distinctionem. Vnde Chryso-sto. super illud Ma. th. 5. Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, aut universalem virtutem ait illic designari, aut particularem, avaritiæ contrariam. Prima conclusio extra vllam controversiam cunctis est doctoribus receptissima, nam omnia tam sacra quam profana appellantur quemcunque studiosum iustum, ac perinde quemcunque virtutem quodammodo iustitia. De secunda autem non omnes. Neotericus D. Thomam auscultant, immo ab ipso resiliens negat iustitiam generalem ac legalem, esse specialem virtutem, sed aiunt esse rationem quandam omni virtuti per essentiam communem. Inter hos est Buridanus quæst. 4. hæc sic ait sententiam adversus s. Tho. atque secundum istos repugnantia, quatenus hominem mouet v. moderato vultu cibo & potu propter particulari honestatem, aut ratione studij aut iustitiam.

rem habet & nomen temperantiæ sed quatenus ad idipsum hominem inclinat ut legi obediat & principi est iustitia legalis. Et æqua ratione fortitudo, atque aliarum vna qualibet Arbitrantur namque singulas per seruitutes illam habere innatam rationem obediendi legi. Probationem suam Buridanus ex peni Numinalium depromit. Superflue enim inquit, multiplicatur virtutum habitus vbi non sunt necessarij Singulæ autem virtutum suo pte ingenio appellant hominem ad studiosè agendum, non solum ob particulares fines, verum propter bonum commune, & ad parendum legibus, ergo superuacanea est alia specialis virtus, cui hoc munus tribuatur. Secundam præmissam videtur sibi ipse colligere ex Arist. . Ethic. capit. 4. vbi docet omnem virtutem id proficere, ut fiat opus ex electione propter finem honestum bonum autem commune & legis obedientia est honestissimum, ergo quæcunque virtus in illam rationem finis inclinat. Mox omnis virtus perficit habentem, ut perpetuo operetur quado, vbi, & quomodo oportet, sed sepe numero occurrit, agendum esse propter bonum commune, atque ad obedientiam legis, ergo qualibet tunc virtus, si virtus est id per se præstare poterit. Accedit hæc & Aristotelica testimoniat, ait quippe 4. Ethic. de Magnificencia, magnificum non esse in seipsum sumptuosum, sed in cõia. Et l. 3. de Fortitudine ait, illam virtutem potissimum versari circa pericula belli bellum autem, ut iustum sit, geri non potest, nisi ob commune bonum ergo particularis virtutes rationem habent generalis iustitiæ, atque adeo non est alia specialis necessaria. At vero argumenta hæc non sunt tanti roboris, quam isti existimant. Immo & ratio cum primis, & deinde Arist. documenta è regione illis obstant. Primum. n. hoc ipsi nobiscum postulat quod ratio legis generalis iustitia est agere propter bonum cõie, & propter obedientiam legis. Ex hoc autem loco emergit contra istos manifesta ratio. Statim, quempiam probe esse virtute affectum ad operandum propter particularem finem, non autem propter eõem, & vice versa, vbi alia sunt difficultates diverse agendi, diversi opus est virtutibus, ergo iustitia legalis alia est a particulari. Antecedens experientia confirmatur est. Videtur non que obediendum hominibus qui pro-

Motiuū primū Burida.

Aristot.

Secūda rō eiusdem auctoris.

Aristot.

Primū arg. contra Buridanum.

OTO
IURE
LOIUS
DIE
13

pter honestum particulare bonum fugaliter vivit, & tamen nullo dicitur legis respectu imo forsan, odium eius habet, quia odio habet prelatum. Ob idque si opus aliam non haberet honestatis rationem nunquam propter legem illud exequeretur. Rursum, opus

Secunda ratio.

virtutis facere propter obedientiam, alia rationem habet quam illud facere propter alium honestum finem, sicuti & ieiunium frangere propter famem, aut ex contemptu legis, diversa sunt vitia, ergo & obedientia & temperantia diverse sunt virtutes. Alias profecto si quam impugnamus opinionem, vera esset, nulla opus esset speciali virtute obedientia, sed sufficerent virtutes alie, in quarum materis obedientia versatur. Accedit

Aristot.

& Aristot. testimonio. Primum ait 5. Ethic. complures in proprijs posse uti virtute, quatenus nequeunt in ordine ad alterum. Et 3. Polit. ca. 3 ait non esse eandem virtutem viri boni & boni civis, bonus autem civis est, qui bono publico probe inseruit. Alia est ergo legalis virtus, quae ad hoc inclinatur ab alijs particularibus. Quia age, Aristot. expressit 5. Ethic. r. duas distinguit iustitiae virtutes, legalem & particularem ex diversitate obiecti, quarum prioris obiectum dicit esse iustum legitimum & legale, posterioris vero aequum quod est ad privatam personam. Sicuti in naui alia est virtus remigari, pura industrie remigare, etiam si de salute nauis nihil cogiter, alia vero gubernatoris eandem procurantis salutem, ergo iustitia legalis non solum dicitur rationem generalem omnium virtutum, sed etiam specialem virtutem. Vnde ad primum Buridani argumentum, negatur particularem virtutem ad bonum commune per se suum referre opus, sed hoc illis praestat iustitia legalis, sicuti particularis virtus non est charitas, nisi quatenus à charitate referatur in Deum. Et ad proterum Aristot. auctoritatem respondetur ipsum non affirmare, quod magnificentia operetur ob bonum commune, sed ait esse utilem multitudini. Neque vero fortitudo in idem per se inclinatur commune bonum. Aliud enim est, quod bellum non sit principi indicandum aut suscipiendum nisi propter commune bonum, aliud vero quod cuiusque militis fortitudo ad idem se referat bonum.

Ad primum arg. Buridani.

Ad alium ex Aristot.

Ex his ergo facilis fit descensus ad principalem argumentorum solutionem, Ad primum enim respondetur iustitiam quae nu-

mero ponitur cardinalium, non esse legalem & generalem, sed specialem. Quod autem aliarum nullam, pura neque temperantiam neque fortitudinem, diuidamus in generalem & particularem, ratio est quod sunt, ut supra diximus, in appetitu sensitivo qui non se extendit ad commune bonum, sed circa particularia versatur, iustitia vero quae est in voluntate intellectivalem sequente cognitionem, ad idem tenditur commune bonum. Ad tertium respondetur, quod quia peculiare cuiusque bonum refertur in commune & publicum potest, sit vi legalis iustitia omnibus imperet singularibus virtutibus, ac perinde omnium opera dicantur aequitate, sicuti & cuncta vitia, iniquitates, secundum illud 1. Io. 3. Omne peccatum est iniquitas. Ad quartum tripartitum argumentum respondetur, quod etsi legalis iustitia abunde sufficiat per suum imperium cuncta virtutum opera referre in bonum commune, nihilominus requiritur iustitia particularis ad eligendum actum respectu sui proprii obiecti, sicuti & requiruntur virtutes alie particulares. Neque vero bonum commune & privatum ea sola ratione differunt, quia vnum & multa, sed quia alia est ratio communis boni, atque alia singularis, sicuti alia est ratio totius, atque alia partis. Quare Aristot. 1. Polit. eos subdant, qui putabant civitatem non aliter a domo differre, quam differunt multum & paucum. Attamen quia inter partes eiusdem familiae, ut supra dictum est, non est propria ratio iusti, non distinguitur tertia species iustitiae.

ARTICULVS VI.

Virum iustitia particularem habeat materiam, an vero circa aliarum passiones & materias versetur.

Quoniam dictum est particularem iustitiam esse specialem virtutem, quae habet peculiarem rationem obiecti quaeritur, virum peculiarem sibi quoque vendicet materiam? Et arguitur à parte negativa. Aug. lib. 8. 3. q. ubi virtutes animi quibus in hac vita spiritualiter vivitur, distinguitur in quatuor quae sunt Temperantia Prudentia, Fortitudo, Iustitia, subdit quod iustitia per

Gloſſa. per omnes diffunditur, cui consonat gloſſa super illud Genes. i. Finis quartus ipse est Enphrases, quod interpretatur frugifer: quæ dicit ob id non meminisse scripturam contra quos perſuſur ſicut dixit de cæteris tribus, quod iuſtitia quæ quantum locum inter virtutes tenet, ad omnes animæ partes pertinet. Secundo arguitur, Si iuſtitia peculiarem ſibi vendicaret materia, coeſſet quod proprie circa operationes verſatur reliquæ vero circa paſſiones. Attamen Philoſophus 2. Ethic. moralem virtutem circa voluptates, & triſtitias verſari docuit: ergo & iuſtitia verſatur circa eaſdem, eo poſſimum quod operationes iuſtitie, vt ſupra dictum eſt, corruptis affectionibus impediuntur. Nam turpis concupiſcentia originem, & fomentum adulterio miniſtrat, quod eſt iniuſtitiam, & auaritia pecuniæ impedimento eſt virtuti iuſtitie, ne debitum perſoluat ergo iuſtitia non eſt aſcribenda particulari materia. In contrarium eſt quod Ariſtot. 5. Eth. potuit iuſtitiam, quæ eſt pars virtutis, hoc eſt ſpecialis virtus, quæ verſatur in actionibus puta in commerciis hominum emendandis.

Ariſtot. Quæſtio hæc nihil ad legalem iuſtitia attinet, nam ſi cunctis virtutibus imperat, inde ſit conſequens vt omnium materia ſit ſibi ſubdita, quauis eius oculus ad operationes potius aſpiciat. At enim 5. Ethic. Philoſophus, quod lex fortia opera præcipit, & quæ temperati, & quæ manſueti, &c. Sed quæſtio eſt de iuſtitia particulari. De quo duæ conſeſiones ſtatuuntur Prior eſt iuſtitia non verſatur circa totam materiam omnium virtutum, ſed ſolum circa externas actiones, & res probatur. Vniuerſa rerum ſylua quæ noſtro ſubſunt arbitrio, atque ad rationes normam emendari poſſunt: eſt materia moralium virtutum. Inde enim virtus dicitur moralis, quod morum eſt compoſitio & collectio. Sunt autem tria genera quæ noſtre ſubſunt: vt voluntati, nempe affectus animi, actionesque externas, ac demum res ipſæ quæ in noſtrum veniunt vſum; homo vero ad alterum per actiones tantum ordinatur & res: nam paſſionum moderatio & mitigatio ad hominis in ſe ipſo proprie rectitudinem pertinet. Cum ergo iuſtitia hoc a reliquis virtutibus diſtet, quod reliqua hominem in ſe

ipſo componunt, iuſtitia vero inter plures æquitatem cõdituit, ſit vt propria materia iuſtitie ſint operationes & res, puta honorem debitum alteri deſerere, & contumeliis abſtinere, pecuniam & vel quæcumq. aliam rem creditori debitam reddere. Poſterior conſeſio Iniuſtitia non verſatur circa paſſiones internas, animi affectus. Hæc ex ſuperioris ratione colligitur, explicatur autem duabus aliis. Primo ex parte ſui ſubiecti, quod eſt voluntas. Enimvero voluntatis actiones neque rem habent neque nomen paſſionum, vt 1. 2. q. 2. ar. 3. inde S. Tho. rõciatur, quod paſſio ſecum aſfert corporalem tranſmutationem, quæ proprie in ſolo eſt appetitu ſenſibili. Cum ergo iuſtitia non ſit niſi in voluntate, non verſatur circa paſſiones. Item quia materia iuſtitie, vt modo diximus, in eo poſita, eſt quod eſt ad alteram cum ergo latentes paſſiones non proxime ordinantur in alterum, ſit vt hæc virtus non ſit circa paſſiones. Conſeſiones iſtas non tantum apud D. Thom. verum & plane apud Ariſtot. 5. Ethic. inuenias. Quare illorum qui eius doctrinam ſtudio contemplati ſunt, nemo eſt qui eas inſicetur. Nihilominus, non nulli Nominaliæ, vt Burid. 5. Ethic. q. 1. imitatur quod D. Thome ſententiam conſtituat differentiam inter materiam iuſtitie & aliarum virtutum. Imo vt omnes inquit virtutes in voluntate ſunt, ita & omnes, ac paſter iuſtitia, reprimere habent paſſiones quæ ſuam cuiuſq. electionem impediunt. Ea vice verſa cætera virtutes circa operationes quoque res verſantur. De quo tamen doctore magis eſſet mirandum, quod tantum in ſuperficie legerit Ariſtot. Tertia autem argumentorum eius ad illud principium reſoluitur. cuius iam ſupra fallitatem aperuimus Principium vero eſt hoc, Cuiuſque virtuti in incumbit rectam facere electionem circa ſuum obiectum ſunt autem paſſiones multæ iuſtitiam perturbantes, ne debitum cuique reddat, vt amor odium, auaritia, turpis cupido, & ſimiles; ergo iuſtitia minus eſt paſſiones has reprimere. Verſatur ergo iuſtitia circa paſſiones. Et vice verſa, fortitudo & temperantia non ſolum circa paſſiones, verum & circa actiones ipſas exteriores & res verſantur, nam comedere ac bibere, quando & vbi oportet, ſunt operationes exteriores, & tamen ſunt temperantia. Atque ad eſca

Vltima conſeſio.

Prima rõ conſeſionis.

Buridã.

noſtra

Rõ Buridam.

noſtra

SOTO
IURE
LOGICUS
DIE
13

& potius sunt tres circa quas eadem virtus versatur: non ergo tantum circa internas illecebras, verum & circa operationes vice sua fingitur. Pari modo strenue pugnare, est exterior operatio, quae tamen a fortitudine proficitur: ergo permixta est materia iustitiae & aliarum virtutum atque adeo defendi non potest, quod iustitia versetur circa operationes externas, alii vero circa passionem. Et arguitur praeterea in gratiam istorum contra fundamentum S. Tho. Si iustitia non versaretur circa passionem, maxime quae per illas homo ordinem non habet ad alterum, hoc autem est falsum, quia ira & concupiscentia alienae uxoris sunt iniuriosae proximo, ut supra diximus, ergo illa reprimere pertinet ad iustitiam. Par etiam arguitur de temperantia & fortitudine. Etenim si virtutes illae non versarentur circa externas operationes, maxime quia per illas non bene homo afficitur erga se ipsum, hoc autem est falsum, quia cibo & potu ex virtutis praescripto vii, hominem respectu sui ipsius adornant, ergo temperantia versatur circa illas operationes. Hinc ergo isti colligunt unamquamque virtutem in duas esse secandam, videlicet ut una iustitia sit in appetitu ad reprimendum passionem, atque altera in voluntate ad faciendam electionem. Et simili ratione una sit temperantia in concupiscentia, & alia in voluntate, unamque similiter fortitudo in irascibili, atque in voluntate altera. At vero quam isti pugnant Arist. aduersentur, oculatissimus quisque iudex esto. Etenim Ethic. nullum adscribit subiectum temperantiae & fortitudini nisi appetitum sensitivum. & lib. 3. ca. 10. expresse id de temperantia confirmat. Et lib. 5. cap. 1. non aliud designat subiectum iustitiae quam voluntatem, ubi ait esse habitum volendi iusta. Sed quando Arist. id non docuisset, ratio ipsa efficax, est quam iam super declarauimus. Enimvero temperantia uniuersas affectiones appetitus concupiscentis reprimere sufficit, quomodo cumque illas consideres, siue ut sunt impedienda ipsius temperantiae, siue iustitiae, siue cuiuscunque alius virtutis, quae propter supereroganeum est aliam illic ponere virtutem ad easdem sedandas. Et idem est de fortitudine respectu irascibilis, nulla ergo illic collanda est iustitia, quandoquidem reliquae ei satis ancillantur. Quod profecto nemo

inicias ire possit, qui Arist. intellexerit, si Ethic. ubi medium iustitiae non ait esse medium rationis inter affectus, sed medium rei, ut illico dicturi sumus. Item manifestissime arguitur contra istos. Affectiones appetitus concupiscentis sicut sunt virtuti iustitiae impediendo, ita & nonnunquam virtuti fortitudinis, ergo si illa ratione ponenda est iustitia in concupiscentia, eodem iure ponenda est & illic fortitudo, & aequa ratione in irascibili temperantia, quod esset cunctas indocte commiscere virtutum sedes. Igitur ut semel istorum Achillem in ipsos obuertamus, nihil in uertutum ordine admitti debet superuacaneum, temperantia autem sufficit in concupiscentia, & fortitudo in irascibili, ergo illic nulla opus est virtute iustitiae. Rursus, sedatis passionibus appetitus sensitivus, voluntas ex se sola rectam facit electionem, quia per se inclinatur ad opus bonum, ergo in voluntate ad hoc munus non opus est aut temperantia, aut fortitudo, sed tantum iustitia respectu alieni boni. At vero ne vllus tibi reliquus fiat scrupulus, quando dictum est nullas per se passionem ad iustitiam pertinere, intelligitur tanquam eius materia, nam tanquam eius effectum & quodammodo finem, certum est, quod illam sequitur gaudium, sicuti iniustitiam tristitia. Ad quippe Aristot. 5. Ethic. Non est iustus qui non gaudeat iustis operationibus. Et li. 8. Delectatio, inquit, est virtutis finis, ob quam studiosi operantur, sicuti & qui praue agunt, tristitia illico praemittitur. Ex quo fit illud 2. Eth. quod aduersarij nobis obijciunt, videlicet moralem virtutem circa uoluptates & iustitias esse, si intelligantur tanquam circa materiam, solis virtutibus appetitus sensitivus congruere, si tamen sic intelligatur, quod nulla sit moralis virtus quae non legitima generet & meretur pellat iustitiae etiam commune est.

Ut autem solutiones argumentorum contrariae opinionis clarescant, respondetur ex ordine ad uniuersa. Ad primum ergo in fronte questionis positum respondetur, quod iustitia particularis, licet essentialiter ad unam partem animae, puta ad voluntatem, in qua sita est, pertineat, tamen quia voluntas aliquas partes mouet atque ad sua officia applicat, sit ut iustitia non quidem directe, sed tamen per quendam

Altera
rō in
S. Tho.

Aristot.

Rō effi-
cix con-
tra pfa-
tam opi-
nionē.

Aug. eam redūdantiam ad omnes effundatur. Ethoc quantum ad glossam, de Euphrate, qui comparatur iustitiæ ad omnia diffluenti. Nam Aug loco citato aliter secundum intellectum diui Thomæ distinguit illas quatuor virtutes animi. Virtutes enim cardinales dupliciter vsurpantur. Vno modo vt sunt speciales virtutes, suis obiectis distinctæ. Alio vero, vt quatuor designant modos vnicuique virtuti competēter. Aut enim, quod prudentia est cognitio rerum appetendarum & fugiendarum. Temperantia vero est refrenatio cupiditatis ab his quæ temporaliter delectant, Fortitudo est virtus animi aduersus ea, quæ temporaliter molesta sunt Iustitia est quæ per ceteras diffunditur, dilectio Dei & proximi. Secundi argumenti responso materiam luculentem dilucidat. Enimvero inter internos affectus atque externos actiones & res ipsas talis est ordo, quod actiones medio sunt loco inter affectus qui earum sunt principia, & res quæ sunt earumdem materia. Passiones ergo, scilicet ira, cupiditas, auaritia &c. per seipsas neque pro sunt quidem proximo neque nocent, atque adeo sic consideratæ nihil attinent ad iustitiam: ob idque diximus talium per se mitigationem affectuum ad ipsum habentem in seipso attingere: nocent autem aut profunt proximo per externas operationes. At vero quod quis alteri nocuus sit aut iniurius ex duplici defectu oriri a solet, nempe vel ex voluntatis iniquitate, vel ex praua affectione sensitui appetitus. Exempli gratia, potest quis alteri rem aliquam surripere aut damnum dare, non quidem ex cupiditate habendi, sed ex voluntate nocendi. Immo posset quis isto modo violare alterius torum, non ob voluptatem carnis, sed tantum vt noceat Et econuerso, ut plurimum confuevit, potest quisquam rem eripere alterius, non quidem ex animi iniquitate, quia mallet non nocere, sed ex cupiditate. Discerne ergo virtutum officia, suumque cuique tribue. Emenda io rectificatioque operationis quatenus æquitatem ad alterum important, functio iustitiæ est. Quatenus vero ex corrupto affectu iniquitas oboritur, pertinet ad alias virtutes, vt ad liberalitatem, quæ auaritiam moderatur, & ad temperantiam quæ restinguit cupiditatem, &c. Attamen quoniam exteriores

actiones non fortiuntur speciem ab internis motibus, sed a rebus ipsis, fit vt eadem actiones potius sint materia iustitiæ, quam aliarum virtutum. Quod si demum scisciteris, quid opus erat accumulare actiones & res, nam cum in actione intelligatur obiectum, & per obiectum designetur actio, satis erat alterum ponere. Respondetur nõ esse otiose dictum nam aliquæ sunt actiones, quæ non propriè versantur circa res, hoc est, circa possessiones, vt honoratio & de honoratio, munitio, laudatio, &c. atque alia quæ consistunt in rerum vsu, sicut pecuniæ donatio, ablatio: rerumque quarumlibet restitutio, & omnia hæc sunt iustitiæ materia.

Obiectio.

Solutio.

ARTICVLVS VII.

Verum medium iustitiæ sit medium rei, eiusque actus, ius vnicuique suum tribuere.

Quoniam definitum est iustitiam esse virtutem, & virtus omnis consistit in medio, quod suo actu constituit, cõsequitur ut perferremur an medium iustitiæ sit medium rei eiusque actus, ius suum vnicuique tribuere. Et arguitur a parte negatiua. Definitio generis, scilicet moralis virtutis, vniuersis speciebus æqua ratione conuenit. Aristot. vero 2. Ethic. cap. 6. definit virtutem esse habitum electiuum, qui in mediocritate consistit, ea quæ est ad nos definita ratione. Et subdit hanc mediocritatem consistere inter duo vicia, puta inter duas affectiones, quarum altera exuperans est altera vero deficiens, ergo & medium iustitiæ inter passiones constituitur. Secundo arguitur. In his quæ sunt simpliciter bona, non est accipere superfluum aut diminutum, atque ad eõ neque medium, cuius exemplum Aristot. 2. Ethicorum in virtutibus ponit virtus enim quo maior, eo melior. Iustitia autem, vt habetur 3. Ethicorum. cap. 1. versatur circa id, quod est simpliciter bonum, hoc est absolute in se bonum, quales sunt honores ac diuitiæ: ergo tale obiectum iustitiæ non consistit in medio. Tertio. In prædicta diffinitione virtutis propterea dixit Aristot. virtutem esse habitum in mediocritate consistentem, prout in ordine ad ratio definitur, quod non respectu quorum-

Arg. 1.

Arg. 2.

Arist.

Arg. 3.

O 3 cunque

SOTO
IURE
CIVILI
DIT
13

cunq̄ue hominum idem est medium nam quod alteri in cibis multum est, alteri est parum hæc autem discrepantia pariter iustitia convenit, non enim eodem supplicio plectitur, qui in principem manus cœcicit, quo qui pleberum vulneravit, ergo mediū

Arg. 4. iustitia non est rei, sed rationis. Quarto denique arguitur. Si medium iustitiæ esset medium rei, maxime quia eius actus est reddere unicuique quod suum est, hoc autem nõ est in vniuersum verum. Nam August. 14. de Trinitate, tribuit ei etiam subuenire miseris. Et supra citatus Cic. lib. 1. de Officiis ait beneficentiam ac liberalitatem ad iustitiam pertinere, per misericordiam vero & per liberalitatem non ius tribuitur, sed beneficium impenditur. Contrarium autem docet Philosophus 5. Ethico. capitu.

Aristot. 3. & 4.

Prima conclusio. Questio hæc perfacilis est breuissimisque aperitur duabus conclusionibus, quæ ex titulu; q̄tionis. Mediu[m], quod est obiectum iustitiæ, non est medium rationis vt in cæteris, sed medium rei. 1. loquimur enim hic de iustitia particulari, nam generalis non ad hoc obiectum peculiariter angustatur, sed uaste ad omnes diffunditur virtutum materias, vt dictum est. Oportet autem prius terminos intellere. Sunt enim qui res in præsentia distinguunt contra passiones, nempe quod ceteræ virtutes moderentur passiones iustitia vero constituat medium in rebus. At tamen etsi perparum ad rem referat, non distinguitur nisi contra rationem, vt per probationem fiet liquidum. Probatur ergo conclusio ex his quæ dicta sunt. Hoc nanque discrimen inter iustitiam & reliquas passiones constitutum est quod ille versantur circa passiones, hæc vero circa actiones & res, in re passiones autem non constituunt medium virtutis ex ipsa natura rerum, sed rationis iudicio. Exempli gratia, Temperantia consistit in moderitate passionum, nempe vt non plus minusue sumas quam oportet, hoc autem plus & minus non penditur ex natura rerum, vt scilicet libram omnes sumant, aut tali cætera hora, &c. sed prout expedit cuiusque valeudini pro loco & tempore. Quare quod parcissimum Diogeni multum erat, voraci Miloni, qui, vt est in fabulis, integrum edebat bouem, erat parum. Medium autem iustitiæ, quia consistit in rerum æqualitate

ad alterum, non ex illo rationis perpendiculo & arbitramento, sed ex ipsa natura rerum sumitur. Emis domum, verbi gratia, aut conducis operas alienas, debet prætiū rebus ipsis æquari. Sicut duæ quantitates natura sua sunt æquales. Denique iustitia non dicitur constituere medium rei vt res distinguitur contra rationem, eo quod tale medium non sit rationi consonum, immo est maxime. Nihil enim magis doctat aliud ratio quam vt debito æquale creditori reddas, sed quia ratio pendet à rerum natura, propterea in quam quod constituitur æquale in rebus illud sit rationi consonum. Neque vero medium aliarum virtutum ideo dicitur medium rationis quod non constituatur in rebus, imò constituatur inter appetitum sumendi multum, & appetitum sumendi parum, sed quia vice versa, tale medium a ratione dependet tanquam à causa. Non enim libram panis comedere est mihi medium, nisi quia ratio prudentiæ, pensata natura & conditione mea arbitratur hoc mihi congruere. Vide ergo quam ex arte diuus Thom. quasi mathematico more rem tractet. Videri enim poterat, sicuti impugnantibus suis visus est, inepte constituere differentiam quod reliquæ virtutes versentur circa passiones iustitia vero circa operationes & res, & tamen id necessarium fuit vt subterneretur via ad demonstrandum discrimen inter medium iustitiæ & medium aliarum virtutum, At vnum tamen posset quispiam ex Theologia tyronibus cogitare contra hoc argumentum. Videtur enim temperantia quandoque constituere medium rei modo expolito, videlicet dum coniunx operam dat liberis quando & vbi oportet nempe vtendo sua & non aliena, nam in hoc seruat illi fidem quam debet, & vtendo aliena irrogat ei iniuriam, eadem frangendo fidem. Ex superioribus autem facilis est responsio, quod dum quis alieno toto abstinet, concupiscentiam, refrænan do, pertinet ad temperantiam dum vero id facit, vt ius coniugi seruet, pertinet ad iustitiam. Hanc autem iustitiæ mediocritatem questio quinta latius explicabit, & ideo hic supersedendum est. Illic enim elucidabimus quemadmodum hoc medium rei aliter in distributiva iustitia constituatur, atque aliter in commutativa. Illa namque sequitur medietatem geometricam, hæc vero arithmetica. Posterior

Secunda
Rõ con
clufio.
Amb.
Ad pri
mũ arg.
Ad fecũ
dũ arg.
Gemi
na acce
ptio bo
ni.

rior conclusio præsentis articuli est de actu iustitiæ. Proprius inquam eius actus est reddere viciniquæ quod suum est. Conclusio hæc annexa est germanaque superiori. Si enim obiectum iustitiæ est medium in rebus constituere, quo æqualitas inter homines constet, æquitas autem id est, quod iustum, iustum vero, ut supra diximus, idem prorsus quod ius, consequens aperiissime fit, ut actus iustitiæ sit, ius suum viciniquæ tribuere, ut Iurisconsultus in definitione supra posita affirmavit. Cui & Ambrosius. i. de Officiis concinit, ubi ait, iustitia est, quæ viciniquæ quod suum est tribuit, alienum non vendicat, utilitatem propriam negligit, ut commune æquitate custodiat. Quod, ut in subsequenibus patebit, utriusque speciei iustitiæ particularis convenit scilicet tam distributiæ quam commutatiæ. Nam iustitia generalis, ut supra diximus, multo habet l. ius officium, quippe quæ non habet peculiare obiectum, atque adeo actus eius non est hic tantum, sed, ut dictum est, virtus omnes in commune bonum referre. In hoc autem quod dicimus, ius viciniquæ tribuere, includitur & hoc quod est neminem ledere, quod Ambrosius ait, alienum non vendicare iustitia namque licet prius conveniat commutationibus voluntariis in quibus uterque contrahentium alteri tribuit, derivatur tamen ad voluntaria, quibus alter tantum ab altero iniusto quidpiã aufert.

sed diminutum, sed quod augmentum ipsius habitus nunquam erit superfluum. Alio vero modo aliquid dicitur simpliciter bonum, quia absolute secundum suam naturam consideratum est bonum. Et hoc modo ait Aristoteles iustitiam versari circa simpliciter bonum. Nam honores & possessiones secundum suam naturam sunt bona vitia: nempe ad felicitatem conducentia. Attamen bonum utile debet commensurari si est secundum dispositionem subiecti, sicut medicus pharmacum ægroti commo dicari admeritur. Hac ergo ratione res ipsæ, ut per se sint bonæ, tamen dum veniunt in nostrum usum, excedere possunt ac deficere. Quamobrem iustitia medium in illis constituit, ut scilicet non minus reddas, quam debes, neque vero plus repetas, quam est id, quod tibi debetur. Ad tertium respondetur, quod est iustitia medium rei consideret, tamen quia iniuria ratione persone, cui irrogatur, crescit, qualitates etiam personarum contemplatur, ut secundum quantitatem debiti repensatio fiat. Ad quartum denique argumentum respondetur, quod ubi Augustinus iustitiæ ad scribit subvenire miseris, non tenet iustitiæ quatenus dicit rationem debiti, per se id proprie competere sed liberalitati & misericordie, quæ ea ratione, qua sunt ad alterum, reducuntur ad iustitiam tanquam partes eius potentiales, ut alibi supra diximus, & libro octavo explicatus dicitur sumus. Id quo Cicero loco citato significantius asserit, dicens iustitiæ cõ iunctam esse beneficentiam, quam eandem, vel benignitatem vel liberalitatem appellare licet.

Aristot.

Ad tertium arg.

Ad quartum arg.

Cicero.

ARTICULVS VIII.

Utrum iustitia inter morales virtutes sit eminentissima.

Postremo denique articulo quoniam is huius cõsideranda est iustitia cum reliquis moralibus virtutibus quærendumque adeo, sit ne omnium præstantissima? Et arguitur à parte negatiua. Largiri hominem de suo id, quod nemini debet præstantius est & rarius, quam id reddere cuius est debitor: tum quod ubi minus est obligationis, maior est virtutis vis ad conferendum: tum

Primũ argum.

O 4 quod

SOTO
iure
regibus
Dicit
13

quod in hoc maxime assimilatur Deo, qui non ex debito: sed ex benignitate confert, liberalitas ergo præstantior est quam iustitia, ac potissimum magnificentia, quæ vt 4. Eth. ait Philof. omnium virtutum ac pariter iustitiæ ornamentum est. Secundo arguitur, quod neque cardinalium virtutum sit iustitia illustrissima. Prudentia nãque est vna quatuor cardinalium virtutũ, & tamen est excellentior quam iustitia, quod ex parte obiecti perpenditur, atque adeo ex parte subiecti. Edocet enim ex professo Arist 10. Eth. cap. 7. intellectum esse potentiarum omnium excellentissimum, atque adeo voluntate excellentiorem, eo quod verum dignius est obiectum quam bonũ, nempe vniuersalius, ac subinde a materia abstractius. Tertio arguitur. Temperantia quæ vna est virtutum cardinalium multo est nobis vtilior, quam iustitia, ergo & eminentior. Probatur antecedens. Nam plura nobis commoda, affert, videlicet & corporis salubritatem, & mentis tranquillitatem, voluntatisq. libertatem. Hæc enim omnia nobis intemperantia vitiat, quæ tamen tria commoda omnium virtutũ fundamenta sunt scilicet tamen intellectualem ad contemplandum, quam iustitiæ ad legibus obsequendum, quam etiam aliam vni omnium, quæ corpori exercitio exhibentur. Quarto & de Fortitudine arguitur. Proprium namque virtutis ingenium, vt 2. Ethic. auctor est Philosoph. est ad difficile ac bonum conniti. Fortitudo autem circa difficilius versatur, quàm iustitia, nẽpe circa pericula mortis, quæ omnium est terribilium maximum: ergo Fortitudo iustitiæ præstat. In contrarium autem est loco citato Cicero, vbi ait, In iustitia virtutis splendor est maximus, ex qua boni viri nominantur.

Primum omnium expendendus est questionis titulus. Haud enim iustitiæ vel ad omnes virtutes sit comparatio, vel tantum ad cardinales, sed ad omnes præcisè morales. Primum enim omnium virtutis amplissimum genus diuiditur in illas, quæ ratione obiecti super naturales sunt, quales habentur Theologicae, atque alias, quarum obiectum est naturale. Et quidem Theologicae, puta fidem, spem, ac charitatem, esse omnium optimas atque maximas, circa controuersiam est eundem confessum, cuius prope quæ Deum habent pro obiecto. Sed na-

tutalium virtutum alia sunt intellectuales, alia vero morales, quarum moralium multitudo ad quatuor reducit cardinales. Quomodo ergo ad sui elucidationem quatuor exposcit conclusiones. Prima est Virtutes intellectuales dignitate moralibus antecedunt. Conclusio est, S. Thom. 1. 2. q. 66. artic. 3. Et probat primo ratione subiecti. Nam cum virtutis proprium sit rationales actiones dirigere, illa quæ est in potentia, quæ per suam essentiam est rationalis, præstantior est illa cuius subiectum est rationale per participationem, intellectus autem est essentia ipsa rationis, voluntas autem eo est rationalis, quod rationem participat ei obediendo, vt 1. Eth. plane Arist. docet, ergo intellectuales virtutes præstantiores sunt. Secundo id patet ex obiecto. Etenim quod verum præstantius sit bono, inde patet, quod verum abstractius a rerum existentia, perficitur enim satis intellectus per veritatis cognitionem, siue res sint, siue nulla existat. bonum autem nemo appetit nisi ut habeat quod existentiam scilicet affert, existentiam autem conditio est materialis, recipitur quippe natura in supposito, dum esse incipit, quo autem quidpiam defecatus est ac purificatius a materia, eo præstantius est. Cum ergo verum sit intellectualium virtutum obiectum, bonum autem moralium, sit vt intellectuales sint dignitate sublimiores. At vero hanc rationem, quia rari intelligunt, rari credunt. Haud enim negamus quin intellectus singulari etiam & rerum existentias cognoscere possit, neque negamus quin vlcensata voluntas possit quoque apparere bonum in communi, sed in hoc positum est discrimen, quod cum intellectus sit potentia apprehensiva & iudicativa in hoc perficitur quod est verum cognoscere, appetitus autem, quia ferrus in obiectum, nihil appetit nisi illo fruatur, illudque possideat. Fallax ergo argumentum est, si arguas. Melius comparatum est boni, cum ergo bonum sit obiectum uoluntatis, sit vt suum obiectum sit melius quam uerum. Fallax inquam paralogismus est, quoniam uerum ipsum est quoddam bonum, idemque omnium præstantissimum. Quare in patria in illa institutione Dei, qui est omnium ueritatem abyssus posita in nostra felicitas. Accedit hoc & doctrina Philosophi 10. Ethic. cap. 10. ubi sex rationibus constituit spremam felicitiam.

Arg. 2.

Aristo.

Arg. 3.

Arg. 4.

Cicero.

Prima virtutis partitio

Subiectio. Prima conclusio. S. Thom. 1. 2. q. 66. artic. 3. Arist. Scot. primum. Prud. mor. prim. ob. S. Thom. Ratio. Thor. App. Solutio. App. Solutio.

licitatem in rerum contemplatione consistere, hallucinando namque odorabatur legitimam beatitudinem, licet rem punctim non attingebat, Probat in quam facilitatem in intellectualium fruitione consistere quoniam uirtutes intellectuales primum in potentia sunt nobiliori, nobiliorique sunt obiecti. Secundo, quia intellectualis operatio magis est continua, nam morales, quæ in rebus corporeis versantur perdurare me queunt. Tertio, quia contemplatio suauiori dulcedine delectat quàm moralium exercitium. Item quia contemplatio perpetuo manebit in patria, non autem moralis uirtus. Accedit præterea, quod ob eadem rationes uita contemplatiua a diuine præcellit, pulchriorque adeo est ueluti Rachel quam Lia, atque adeo constanter, atque uberior, paucioribusque indigens, cuius Maria sedens pedes Domini, documento fuit, cum Martha erga plurimam disturbaretur. Conclusionem hanc coram multis confirmatam studierim, quæ mirari eos satis nequeo, qui plus dignitatis moralibus uirtutibus deferunt, quam intellectualibus. Quibus ansem opinio illa potest, quam Scot. in 4. dist. 49. q. 4. asseuerare pertendit, nempe uoluntatem potentiam esse intellectu præstantiorem. Unde inferunt non modo morales uirtutes esse antefendas, ex quo palam sequitur neque uitam contemplatiuam diuine præstaret, neque felicitatem in contemplatiue consistere, verum subinfertur & ex moralibus, iustitiam altiores esse gradus, quam prudentiam. Cum tamen corollarium nostræ conclusionis sit, prudentiam inter morales uirtutes primas obtinere, ut D. Tho. eadem. q. 66. art. 1. affirmat. Et profecto præter rationem generalium aliarum intellectualium uirtutum prudentia etiam si consideretur, qua parte moralis est, preciosior est alijs. Virtus enim moralis a ratione tanquam a primaria radice probita tem suam ducit. Cum ergo prudentia rationem ipsam perficiat, ceteræ uero appetitum, optima omnium est. Secundo prudentia est ceterarum omnium ductrix atque imperatrix. Nam ceteræ uirtutes esse recta parant intentionem finis, ut fortiter, temperare ac iuste agere, tamen eundem finem solo prudentia officio, media disponentis, assequuntur, ut 6. Ethic. cap. 12. auctor est Arist. Excelli. ergo alias ratione simili, qua

dux ceteris militibus imperat. Immo uero adeo illi ceteræ sunt connexæ, ut sine illa nulla obtinere possit uirtutis gradum. Antea uero quam hinc progrediamur operæ pretium est conclusionem hanc argumentis tentare minime in idoneis. Primum, propria ratio uirtutis, ut uel de nomine ipso deprehenditur, est applicare potentiam ad usum hoc autem non conuenit intellectualibus sed moralibus. Nam intellectualis uirtus tantum præstat facultatem agendi, puta cognitionem, ut 1. 2. q. 57. ar. 1. scilicet Doctor sanctus docuit, uirtus autem quæ est in appetitu applicat scientiam ad usum ita speculandi, quam operandi habitus autem est per se uel sine usu otiosus est & superuacaneus, ergo intellectualis uirtus est per se moralis atque adeo moralis, ut quæ rationem habet finis, præstantior est. Secundo, uirtus moralis est, ut ait Arist. 2. Eth. quæ bonum facit habentem. Unde, ut supra diximus, neque artes, neque scientiæ simpliciter faciunt hominem bonum, sed sola moralis uirtus. Quare maior est laude digna utpote per quam apud Deum metemur, atque ad beatitudinem gressus facimus. Cum intellectuales uirtutes esse possint sine usu probis, atque improbis sunt cões. Est ergo uirtus moralis intellectuuali perfectior Argumenta hæc eos qui tunc in cortice summis labris attingunt, per multum mouent, est in peregrina D. Tho. distinctio in eadẽ quæ citata per quam facile diluuntur. At nihil obstat quominus id quod simpliciter melius est, secudum quid non sit alicui per necessitatem melius Philosophari namque melius est simpliciter, quæ ditari, inopi uero melius est ditari. Pari ergo ratione licet uirtutes intellectuales meliores sint ratione obiecti, penes quæ simpliciter excellentia gradus existimatur, uirtutes tamen morales plus participant generali rationi uirtutis, quæ est in ordine ad actum & usum propterea quod sunt in appetitu, cuius est alias potentias mouere appellareque ad opus. Unde 2. 2. quæst. 47. art. 4. elicit prudentiam præstantiorẽ esse hæc ratione ceteris uirtutibus intellectualibus nempe quia non tamen uerum considerat, quod est intellectus obiectum, sed illud ordinat ad bonum sub ratione boni puta ad usum operum quo homo fit bonus. At uero arguat quis forte. Si uirtus moralis plus hæt de ratione uirtutis, si uel sit nobilior uirtus. Hoc enthymemate nonnulli discipulo

Primsi argum.

Aristot.

Ad arg. Distinc. S. Tho.

Alteri argum.

Scoti opinio.

Prudentia inter oes uirtutes morales primas obtinet. S. Tho. Ratio S. Thomæ.

SOTO
iure
cogitatus
DIT
13

Solutio
quarun-
dam.

Refellit
proxima
solu-
tio.

Ad arg.

Replica

Ratio.

Corolla-
rium.

li D. Thom. seducti, arbitrantur eius men-
tem fuisse virtutes intellectuales esse nobi-
liora entia, nobilioresque habitus, sed ta-
men morales esse nobiliores virtutes: Hic
autem sensus manifeste reluctatur eius me-
ti quippe qui ait intellectuales esse simplici-
ter nobiliores virtutes nam de virtutum
substantia & natura loquebatur. Et ratio
est aperta, quia si sunt nobiliores habitus
cum sint habitus virtutis, fit ut sint quoque
nobiliores virtutes. Respondetur ergo con-
sequentiam hanc nullam esse. Ratio gene-
ralis virtutis plus convenit moralibus, ergo
sunt simpliciter nobiliores virtutes, quon-
iam virtutis nobilitas non ex ratione vir-
tutis simpliciter perpenditur, sed ex ratione
obiecti. Exempli tibi esto. Docet nos Aristot.
1. de anima scientiam, de anima esse nobi-
liorem ceteris, quia de nobiliori obiecto,
& tamen ratio scientiæ, quæ est evidentia,
illustrior est in mathematicis, quæ ideo nõ
simpliciter, sed secundum qui sunt nobilio-
res scientiæ. Et pari ratione Theol. est nobi-
lior simpliciter scientiæ quam musica, argu-
menta ergo facta hoc tantum concludit,
quod virtutes morales plus habent de ra-
tione virtutis, & ideo faciunt habentem
simpliciter bonum, & sunt magis utiles, ac
subinde cumulatiores, laudis, &c. Sed con-
tra. Dignitas simpliciter virtutis per ordi-
nem ad supremam felicitatem perpenden-
da est, ad eam autem nos propinquius mo-
rales per mouent: ergo sunt digniores. Con-
cessa maiori cum minori, negatur conse-
quentia. Nam etsi in ordine ad felicita-
tem sint virtutes aestimande tamen dignio-
res sunt illæ in quibus consistit, felicitas
quàm illæ per quas illuc tendimus. Et licet
per virtutes morales illuc progrediamur,
tamen contemplatione Deo perfuimur.
Itaque in hac vita intellectuales sunt pro-
pter morales nam cognoscere est propter
opera: si sed tamen simpliciter morales sunt
media, quibus ad supremam contempla-
tionem progredimur. Ob idque et si mora-
les sint magis laudabiles, tamen intellectua-
les sunt præ illis honorabiles. Laus namque
debetur vtilibus medijs honor vero fini.
Ex quo fit, quod cum intellectuales mora-
libus præferimus, intelligendum est com-
parando genus ad genus, supremumque
intellectuale, puta visionem Dei ad supre-
mum morale, videlicet ad amorem. Sed si
comparatio in individuo fiat, prætorior est

charitas, immo & iustitia, quam vna scien-
tia naturalis. Secundo conclusio. Iustitia
generalis & legalis earum omnium mora-
lium est præclarissima, quæ in appetitu cõ-
fident. Quod appo uerim, ut prudentiæ
suis seruetur honos. Probatum ex illa sen-
tentia Aristot. 1. Ethico: Bonum com-
mune diuinius est particulari, legalis nam-
que iustitia, ut supra dictum est, omnes
virtutes quæ ad particularia bona homi-
nem instituunt refert in commune bon-
num, est ergo architectonica virtus, per-
indeque cæteras omnes gubernans atque
architectus ministrus, duxque exercitum,
ac princeps reipublicæ. Quæ propter de
illa loquitur Cicero ubi ait, quod in ius-
titia est splendor maximus. Et Aristot.
ubi inquit quod est sicuti Hesperus inter
cætera astra. Quin vero ceu sol est, inter
humanas virtutes, instar charitatis inter
vniuersas, nam ut sol reliquis lumen infun-
dit, sic & iustitia legalis, per hoc quod ad
bonum commune cunctas refert ad quod
omnes referende sunt partes, maxime illas
illustra. Quæ utique ratione, ut supra di-
ximus, vniuersæ virtutes nomen sibi ven-
dicant iustitiæ. Ex quo fit ut extra rerum
naturam philosophentur, qui conclusio-
ni huic maculam impingere moluntur,
in quibus est Burid. 5. Ethic. qu. 6. Con-
tendit enim præstantiorem esse per se vir-
tutem, quæ hominem bene afficit in ordine
ad seipsum, quam illam, quæ in ordine ad
bonum commune eum instituit. Natura
enim inquit, & charitas plus inclinat ho-
minem diligere seipsum quam commune
bonum. Quod si patet, puta manus, ap-
petit conseruare totum, hoc, inquit, est
quia inde dependet sua ipsius conseruatio.
Est enim hæc philosophiæ adulteratio. Im-
mo sagax natura, cui maior incumbat
totius cura, quam partium eas propter io-
tius conseruatione produxit, quibus adeo
instinctum impellit conseruandi totum
potius quam seipsum. Vnde experientia
docet, brachium ictum excipere qui in ca-
put dirigebarur, etiam si ipsius abscissio
subsequatur. Quo fit, ut Deus sit a nobis
plus, quam nos ipsi diligendus, quia est to-
tum respectu nostri, atque adeo in republi-
ca civili plus laudis meretur, qui bonum
commune curat, quam proprium, ac pet-
inde illa virtus, præstantior est & apud
Deum & apud homines. Tertia conclu-
sio,

fo. Virtus iustitiæ etiam particularis omnium est moralium præstantissima, quæ sunt in appetitu, ut semper prudentiam habeamus exemplam. Probatum medijs quâ plurimur. Primo ratione subiecti. Insuper rationale appetitui, puta voluntati, quæ se finit, cui alia insunt, supereminet. Secundo ex parte obiecti, nam virtus est circa arduam ac difficile, difficultus autem est probe esse hominem affectum ad alienum bonum conservandum, ad quod natura nostra non est adeo propensa, quam ad custodiendum bonum proprium, ad quod nisi ubi præpedita est, per se est inclinata. Cum erga cetera virtutes circa proprium versentur bonum, iustitia vero circa alienum, sit, ut si robustior ac præstantior. Vnde Aristot. 5. Ethic. cap. 1. Complures in proprijs, inquit, uti quidem virtute possunt, sed in his quæ sunt ad alium, nequeunt, quia res est magis ardua. Quæ propter sententiam illam Biantis probat, Magistratus virum ostendit, eo scilicet quod iam inde homo habet respectum ad alios. Experientia enim constat con plures priuatam agentes vitam, studiosos esse qui tamen ad episcopales functiones, ad aliove magistratus assumpti, ubi iustitiam administrare debent indigni habeantur. Vnde infert Aristot. Illud esse pessimum, qui ad se ipsum & ad amicos virtutem præuicere, illum vero esse optimum, non qui ad seipsum tantum, sed qui ad alium virtutem ipsa virtute, hoc enim inquit, est opus difficile. Tertio id ostenditur ex effectu iustitiæ. Cum enim homo sit politicum animal, natum scilicet in societate conuiuere illa in eo fulgentius emineat virtus, per quam pax & tranquillitas publicaturus protegitur, hoc autem omnium maxime præstat iustitia, atque adeo conuentorum factorumque fides, quæ utij. Offic. ait Cicero, eius fundamentum est. Quocirca, vel ob hoc præcipue iustitia Hespero assimilatur, quod fulgentissimam rei publicæ pulchritudinem affert. Enimvero cum iustitia hæc temporalia bona per exigua sint perque angusta, possideri nisi per partes nequeunt, atque adeo nisi auiditates, humana legibus, seu limitibus, circumscribantur, ut unusquisque intra suum ius coercitus manus ad alienum non porrigat, ex quo legitimum possessorem deturber. Facit ergo iustitia ceu quadratos lapides sic homines dignitatibus ordinibus

diuersisque iuribus distinctos speciosissimam rempublicam extruere. Atque hinc quarto elicitur ratio. Illa est præclatior virtus, quæ omnibus atque in omni tempore est necessaria, quam alia magis particularis, iustitia autem, ut 7. Polit. cap. 1. & 1. Rhe. ait Philoso. necessaria est in bello & in pace, cum fortitudo in bello tantum suis fungatur uicibus. Quinto. Illa est nobilior ac magis necessaria uirtus, quæ seruata omnes possidentur, hæc autem potissimum est iustitia. Nam cum temperantia & fortitudine necessaria nihilominus est iustitia. Si tamen hæc nullibi uulneraretur, omnes alie incolumes essent. Sexto, Illa est pretiosior uirtus, & de re maxime moralium, cuius maior esse debet cura legislatoris, in republica, hæc autem est iustitia, ut loco citato 7. Politic. ait Philosoph. Et quo summat in cuncta complectamur, inde maxime res confirmatur quod in decalogo, ut supra monstratum est, nullum Deus præceptum posuit præterquam iustitiæ. Et in republica ciuili nullis uitijs tanta sunt, tanque acerba supplicia decreta, quam criminibus iniustitiæ si hæc resim modo nefandumque scelus accipias. Vnus autem ex his scrupulus enasci potest, utrum scilicet eouque constitutum iustitiæ perfectiore esse ceteris moralibus ut quicumque eius actus sit excellentior quocumque aliarum. Nam multi ex nostris circa scrupulum ita censent. Quod profecto nulla probabilitate defendi potest. Equis enim dicat, quod vendere pisciculos iusto pretio, aut misera holera, eo quod sit actus iustitiæ, maioris sit laudis & meriti, quam maximus fortitudinis actus aut temperantiæ? profecto ridiculus meritiissimo habetur. Quando ergo comparamus virtutem vnâ ad aliam, collatio tantum fit, ut nuperrime dicebamus, inter genus & genus, aut inter maximum actum vnus, & maximum alterius. Quod tum nihil verat, quo minus propter rei tenuitatem, id quod est genere superius in in diuiduo sit inferius. Quarta conclusio. Aliarum duarum virtutum moralium fortitudo est præstantior quam temperantia. Conclusio est S. Thom. loco citato. 2. 2. qu. 66. artic. 4. Quæ primo probatur ratione obiecti & subiecti. Nam temperantia versatur circa delectabilia tactus, qui omnium est sensuum maxime materialis, utpote omnium fundamentum. Præterea, ex parte actus

Quarta ratio.

Aristot.

Quinta.

Sexta.

Confirmatio.

Scrupulus.

Quorundam placitum.

Rõ ipse teritã opinionẽ

Quarta conclusio.

S. Tho Probõ conclusio.

conclusio.

NOTO
IURE
CIVILIS
DIT
13

actus. Fortitudo namque versetur circa pericula vite in bello, a qua cuncta tempora lia bona promanant, temperantia vero circa illa, ex quibus quidem vita dependet, vel indiuidui, quantum ad easas vel speciei quantum ad venerea. Sed tamen quia in illis non imminet adeo presens atque horrendum periculum mortis, non inest tantum difficultatis, neque uirtutis, quae circa difficile versatur.

Ad primū arg.

Primum igitur argumentum tri membri responso diluit S. Thom. Esto enim liberalitas hoc iustitiam exuperet, quod liberalitas id tribuit quod non debet, tamen iustitia propinquius accedit ad commune bonum, tribuit enim cuique quod suū est, quod seruatur publica pax, ad quam liberalitas non est tam necessaria, sed respicit bonum priuatum, quod est diffusiuum sui. Secundo. Iustitia latius extenditur, nam respectu omnium est necessaria, quod liberalitati non conuenit. Item, quia liberalitatis fundamentum, iustitia est. Nemo enim liberalitatis nomen meretur largiendo quod non debet, nisi iustus prius sit, soluendo quod debet. Et idē est de magnanimitate. Dubium autem hic superest de misericordia, quae etsi sit moralis uirtus, preclarior tamen apparet quam iustitia, ut sanctus ipse Doctor.

Dubiu de mīa. S. Tho. Solutio.

2. 2. question. 20. consistetur, eo quod si propria Dei uirtus. Ad hoc autem respondetur, quod si misericordia accipiat, ut est tristitia alienae misericordiae moderatrix, inferior est, quam iustitia, quandoquidem in appetitu est concupiscibili. Si uero accipiat ut non dicit ordinem ad sensualem effectum, puta ad commiserationem, sed tantū uoluntatem leuandi alios a miseria multo est preclarior, quam iustitia eo quod est uirtus sumpte ingenio diuina, uelle enim ac posse miseris cunctis & defectibus tam publicis quam priuatis succurrere, subiectum supponit, quod nulli esse possit calamitati defectiue, obnoxium, quod soli potest in accessu maiestati Dei congruere. Quamobrem & eius quoque effectus est omnium preclarissimus, nempe absque ullo debito indigentias subleuare ac prorsum tollere. Nam si libertatem inferiorem iustitia fecimus ratio erat, quod in iustitia fundatur, neque ad commune bonum tam propinque accipit, neque ad omnes extenditur, misericordia

autem in suo culmine, puta ut in Deo existit, iustitiam non praesupponit imo prius per misericordiam res produxit, quam illis aliquid deberet, & ad publicum spectat bonum, ad totamque rempublicam prolatatur. Et ideo cum uir uis sit diuina, comparatio iustitiae non extenditur ad illam. Quod si obieciat iustitiam etiam esse uirtutem diuinam, atque adeo non excedi a misericordia, negatur consequentia, nam iustitia sic est diuina, secundum propriam rationem, puta debitū soluere, possit esse humana, misericordia uero quatenus nullam secum patitur miseriam, ob id quod oēs tollit, est Deo maxime propria, atque adeo in ipso illustrior, ac rutilantior, quam iustitia.

Secundo autem argumento sua est conclusio concessa, nempe prudentiam dignitate esse superiorē. Comparamus. n. iustitiam ad uirtutes morales, quae sunt in appetitu. Ad tertium de temperantia respondeo, quod etsi illa nobis comoda afferat, quam ob rem Arist. 7. Polit. c. 1. tali ratione iustitiae illa adaequet, ubi temperantia, inquit, sicut & iustitia tempore belli & pacis est necessaria, simpliciter tamen pro allatas supra rationes iustitia est anteferenda. De fortitudine autē, q. 4. argumento contendeatur iustitia praeponi maior superest ambigendi ratio. Habet. n. si reuera haec ingeniuam uirtus argumenta multa, sibi in hac causa patrocinantia. Primum, si a nomine eius encomium auspiceris fortitudo nomen uirtutis uidetur per excellentiam obtinere. Sic. n. legitur Sapiens. 8. Sobrietas em & iustitiam docet, prudentiam & uirtutem, fortitudinem. Et ratio ipsa uirtutis, quae est animū ad uisum applicare, ex imio fulgore splendet in illa; puta quae hominē praesentissimae morti omnium horrendissimae obiecit. Et tertio eius excellentiam splendore commendat, quo habetur in republica. Magnates. n. & sanguine preclarissimi inde maximis facultatibus cumulantur atque honoribus suspiciuntur, quod fortitudinis uirtute rempublicam tuentur. Ob idque nunquam profapia consueuerunt compendiosiori uia in republica nobilitati, quam per bellicam fortitudinem. Id quod uel Gentium, nempe Lacedaemoniorum, Roma & Graecorum historiae perpetuae memoriae prodiderunt. Haec. n. uirtus, ut Hercules, ac Theodos, & quos poetae fabulantur, mitamus, Alexandros, Cæsares, Scipiones, atque alios id genus

Quarta. genis toto orbe celebrimo fecit. Quin e-
get profana missa faciamus, virtuti maiori-
tatem (vt paulo antea dicebamus) ex ma-
ximo eius actu debemus pendere, opti-
mus autē fortitudinis actus (quale est mar-
tiritium) & laude & merito excellentior est
quam supremus iustitia. Nam maiore chari-
tatem nemo habet, quam vt animam suā
ponat quis pro amicis suis, ac potissimum
pro Deo interlimonium fidei, ergo fortitū-
do fastigiū inter morales virtutes obtinet.
Ad hæc, cum summum hominis bonū na-
turale, sit libertas, illa erit virtus omnium
maxima, per quam libertas presertim ven-
dicatur, hæc aut est fortitudo. Nam vt. 7.
Polit. ait Arist. qui pericula belli non super-
at, serui sunt. Ad-de illā esse pretiosissimā
que est rarissima, hæc autem fortitudo, rari-
us enim fortes inuenias, quam alius virtu-
tibus præditos. In summa fortitudinis in-
Senium & vis est alios vincere sibi que sup-
peditare quod Dei virtutem & potentiam
proxime præfert, vnde fortes atq. animi
robustos cūcti pertimescunt, om-
nesq. venerant ac reueretur. His veniunt
nihil obstantibus incauenter est in sua
persistendum. Satis enim pro sua laude
fuerit fortitudini, iustitiam in liem de præ-
latura uocasse. Quando enim rationes alias
supra comme moratas sileremus hæc pro
iustitia victoria abundat, quod fortitudo
nulla tenus est, nisi ad iustitiam præsidium
& custodiam necessaria. Sciantissime nam-
que apud Platone. Agesilaus, dum ceu iu-
dex hanc qō interrogaretur, vtra scilicet ha-
rum virtutum, alteri præstaret, respondit,
nihil vtrique fortitudine indigeremus, sit
omnes iusti essemus. Enimvero nisi iustitia
violaretur, neququam bellis daretur occa-
sio, in quibus fortitudo reipublice feruit. Re-
spondetur ergo ad principale argumen-
tum, quod est fortitudo sit circa difficilius,
tamen iustitia est circa id quod est melius,
Præclarior namque est, vt pax & tranquillitas
humani generis per iustitiam seruetur,
quam vita priuati hominis. Quare iustitia,
vt diximus, vtroque tempore & pacis & bel-
licæ fulget. Neque ad pacem necessaria est
fortitudo, nisi iustitia proflibata. Pari mo-
do respondetur ad id quod denomine obie-
ctum est. Vendicauit enim sibi fortitudo
virtutis nomen, non simpliciter per excel-
lentiam sed quia qualitas, illa, ac suis vir-
tutis, que animum robustum efficit, & con-

stantem, præcellit in ipsa. Ad aliud autem
de nobilium splendore, quibus nomina for-
titudo fecit præclara. Respondetur, quod
si fortitudo tales illis honores pepererit, id
tamen non fecit nisi tanquam miles mini-
straque iustitiæ, quia neque virtutis ratio-
ne assequi valet, nisi quatenus est iustitiæ
custos ac propugnatrix. Enimvero cum ho-
nos soli virtuti, vt Arist. i. Eth. inquit, de-
beat, ac potissimum iustitiæ, vbi homines
aliter quam iustitiam tuendo animi robur
exercent, non sunt aliter fortes, quam truces
quui, scrocesq. vrsi, atque immanes ti-
gres. Continuit ergo respublica magna-
tes atq. illustres, vt sacrosanctam iustitiæ vir-
tutem sua fortitudine strenue protegerent,
neque non vt sua potentia iniuriam aliis
offerent, sed vt vndiq. propulsarent. Ad
aliud autem quod de martyrum fortitudi-
ne maiori cum probabilitate obiectum est,
respondetur quod est actus martyrii, qui
apud Deum præclarissimus est a virtute
fortitudinis sit elicitus, non tū inde totum
suum laudem nascitur, sed quia a supre-
mo charitatis conatu imperat, qua nemo
maiore habet quam vt animam suam ponat
pro Deo suo. Quare & religionis virtus,
q̄ præstantior est quam iustitia, suis illic vi-
cibus fungitur. Quo fit vt ponere vitā pro
alio quolibet amico, non adæquaret supre-
mum actū iustitiæ. Ad aliud negat fortitu-
dini maxime esse propriū libertatē asse-
re. Imò hoc præ cunctis virtutibus, iustitiæ
competit, que vtriusq. diximus, patens est
pulcherrimæ pacis, sed iustitia perturbata,
necessaria est ad libertatem fortitudo. Ad
aliud est concedere, hæc rōne rarā esse for-
titudinis virtutem, q̄ circa truculentissimā
mortē, quā hoies maxime extimescunt ver-
satur, tamen profecto si ingentissimā mor-
taliū auiditatem honoris atq. splendoris
species, quem per fas atq. nefas persequun-
tur. multo crediderim esse rationem iusti-
tiæ virtutem, que non modo in minimis
aut in mediocribus, sed in his quæ ad am-
plissimas dignitates maxime referunt, con-
stantissime vigeat. Ad postremum deniq.
negatur per fortitudinem maxime nos
Deo assimilari, licet fortes victos suos sup-
pedirent. Non enim hoc est in Deo sum-
mum, sed cuncta per iustitiam subiugare,
ac potissimum per misericordiā creare ac
recreare.

Ad tertium.

Ad quartum.

Ad quintum.

Ad sextum.

Ad vltimum.

Quæ.

SOTO
IURE
COTINUS
DIT
13

QVÆSTIO III.

DE INIUSTITIA.

S. Tho. 2. 2. quæst. 59.

ARTICVLVS I.

Virum in iustitia sit speciale vitium.

Aristot.

Vm contrarium, vt 1. Topi. auctor est Arist. eadem sit disciplina, opus hoc nostrum quod de iustitia & iure I scripsimus, non solum circa iustitiæ virtutem, sed plurimum circa iniustitiæ uita in subsequentibus versabitur. Ob idque post explicatam naturam iustitiæ, necesse est de contraria iniustitia proximè adhibere sermonem. Quæritur ergo utrum iniustitia sit speciale vitium? Et arguitur more nostro a parte negatiua. Omne peccatum, vt 1. Ioan. 3. habetur, est iniquitas: iniquitas autem idem quod iniustitia, vt pote inæqualitas, ergo iniustitia non dicitur speciale vitium, sed generalem omnium conditionem. Secundo arguitur. Nullum speciale peccatum vniuersis opponitur virtutibus, iniustitia autem opponitur cunctis virtutibus, nam iniustitia quæ in adulterio committitur, opponitur castitati & quæ in homicidio, mansuetudini & quæ in contumelia, urbanitati, &c. ergo non est speciale vitium. Tertio, iniustitia opponitur iustitiæ quæ est in voluntate, sed omne peccatum, Augustino auctore, est voluntarium, ergo omne peccatum est iniustitia. In contrariū est quod iniustitiā contrariā opponitur iustitiæ hæc autem est specialis virtus, ergo iustitia spirituale vitium.

Prmū argum.

Secūdu.

Tertiū.

Quæstio quam facillima est. Nam per regulam topica quor modis dicitur vnum contrariorum, dicitur & reliquam. Quo fit vt sicut iustitia alia est generalis virtus ac legalis, alia vero specialis, sic & iniustitia alia uero spiritualis. Quapropter a duabus conclusionibus ad questionem respondetur. Prior, Iniustitia illegalis qua iustitiæ legali è regione aduersatur, est vitium, speciale, quætem per essentiam, intentione autem atque imperio generale. Vtraq pars similima ratione patet quæ idem est de iustitia demonstratum. Enimvero sicut legalis iustitia bonum habet commune, pro obiecto, ob idq; specialis virtus est per essentiam nihilominus ceteris omnibus imperat omneque ad suum referet finem, sic est de iniustitia censendum. Et enim illegalis iniustitia legum inobediens, boniq; communis de spectio, & ideo est speciale vitium. Sed tamen per reliqua omnia grassatur, Potest enim quis adulterari ex contemptu legis, occidere, furari, &c. Posterior conclusio. Iniustitiaque æqualitatem, quæ ad alterum est corruptiva, in æqualitatem per uertit, puta prout homo plus habere uult aut rerum aut honorum, minusq; malioris, carius scilicet vendedo, aut uilius emendo, &c. speciale vitium est. Idq; inde patet quod materiam habet specialem & obiectum. Conclusiones ambæ expressæ apud Arist. 6. Ethic. cap. 1. constitutæ sunt ubi bifariam aliquem dicit esse iniustum, uidelicet & qui a legibus exorbitat, & qui plus capit atq; iniquus est, iustus quoque dupliciter, & qui legitime facit, id est legibus obtemperat, & ad commune conuertitur bonum atque ille qui iniquus est, id est qui iniquitate quod sunt est utriusque.

Prima conclusio.

Rõ conclusiois.

Responsio autem primæ argumenti rem amplius elucidabit. Respondetur. n. q. sicut iustitia legalis dicitur per comparationem ad bonum commune humanum, sic & iniustitia diuina dicitur per comparationem ad bonum diuinum, cui cum omne peccatum repugnet, merito in genere distinguitur quod sit dictum vel factum contra legem Dei. Atque hac subinde ratione omne peccatum est iniquitas. Dubitas autem an iniquitatis ratio illegalis formaliter conueniat vniuersis peccatis. Apparet namq; ita esse, quandoquidem peccatum nullum fit nisi contra leges fiat. Responsio nihilominus est, quod est commune peccatum materialiter si illegalis iniquitas, non tamè id uniuersis eis conuenit formaliter. Exempla enim supra iam sæpe posita sunt. Enimvero si furtum facias, non ceu Dei leges despectui habens, sed vt cupiditati tue obsequaris vel homicidium perpetres, non vt bonum perturbes, commune, sed quia potis non es tu e cedere iracundiæ, materialiter quidem illegalis es, quia diuine legis transgressor non tamen formaliter, quia id non habes in intentione, sed es nihil.

Ad secundum. Iniquus, atque iniustus contra particularem iustitiam. Si autem hæc scelerata in contemptum legis & contra commune bonum commiteres, tunc illegalis esset ac peruersus: cuius. Ad secundum respondetur, iniustitiam, quia circa omnes actiones, peculiari nihilominus ratione versatus non quidem directe, sed tamen indirecte, & materialiter omnes virtutes oppugnare, quippe quæ per diversas corruptas affectiones, ius alienum violat. Ad tertium denique respondetur, quod est voluntas sicuti & ratio ad materiam omnium virtutum sed dilatat, nihilominus iustitia suam habet peculiarem rationem, ideoque non omne peccatum est iniustitia.

ARTICVLVS II.

Virum quicumque iniustum facit, continuo censetur in iniustus.

Ad primum. CVM virtus auctore Arist. sit quæ bonum facit habentem, seruari debet, vnum vice versa quicumque in iustum facit, continuo sit censendus iniustus & prauus? Et arguitur a parte affirmatiua. Habitus a suis obiectis nanciscuntur speciem, propriam autem obiectum iustitiæ est iustum, propriamque adeo iniustitiæ, iniustum, ergo & ex hoc quod qui iniustum facit, iniustus est habendus, & ex hoc quod iniustum, iniustus. Secundo arguitur. Omnis virtus eodem se habet modo ad proprium actum, eadem ergo erit ratio ad omnibus virtutibus quicumque autem facit aliquid impetatum; est impetratus, ergo & quicumque facit iniustum, erit iniustus. Tertio, Quicumque iniustum facit, peccat genere suo mortaliter. Nam facit contra equitatem, vel occidendo, vel adulterando, vel furando, &c. quæ omnia sunt genere suo mortalia, peccatum autem mortale reddit hominem iniustum apud Deum, sicuti gratia reddit eum iustum, ergo quicumque facit iniustum, est iniustus. In contrarium est Philosoph. 1. Ethic. ca. 8. ubi edisserit quemadmodum contingat, ut quis iniustum faciat, qui tamen non subinde fiat iniustus.

Quæstio hæc in gratiam Arist. mota est

nampe vt eius hic locus modo citatus exponatur. Cuius quidem doctrina vna bimembri conclusione summatur. Cui alteram adhibebimus, vt quartum articulum Sancti Thomæ huius germanum, simul ab soluamus. Sit ergo prior conclusio. Non quicumque iniustum facit, dicendus est subinde per se iniustus, puta si vel ex ignorantia vel ex passione id faciat, sed ille tantum qui ex habitu & ex electione id audet. Quo autem conclusionis sensum tyrunculus etiam percipiat, meminerit ad rationem virtutis exigi vt quis sciens ex electioneque faciat proter honestum & perpetuo, vt ex 2. Ethic. supra citatum est. Quare si quis, vel casu vel quadam repentina affectione vnum de se præster virtutis actum, nõ subinde studiosus est, quia non per se, sed per accidens bonum facit. Id ergo ipsum Arist. docendum duxit & in vitiis. Requiritur n. vt quis iniustus dicatur, non tantum quod iniustum faciat, sed quod ex animi morbo efficiat, puta ex habitu corruptione. Patet autem rationem hanc diuus Thomas hoc modo. Sicuti obiectum iniustitiæ est iustum, ita & obiectum iniustitiæ, iniustum, puta inaequale, radix autem propria, unde iniustum oboritur, est habitus quo potentia afficitur ad obiectum. Quare qui ex electione & habitu operatur, ille proprie iniustus est. Potest ergo duobus modis venire, vt quis iniustum patrandò, non sit iniustus. Primo, propter defectum relationis actus ad obiectum, si quia operans illud non intendit, nam actus ex intentione fit spontaneus, ac subinde humanus. Vnde quomodolibet quis non vltro faciat, excusatur ne sit iniustus, & cum voluntarium ignorantia, vsq. tollat, si quis, inquit Arist. per ignorantiam iniustum faciat, vel uicò pulsus, nemini iniuriusest, vt si quis tuam manum moueat, qua alium pulles, tunc enim neque animus neque vero actio refertur applicarique ad iniustum, sed fit iniustum per accidens. Quare nullum est vituperium, sicuti neque quidquam comparares laudis si illo modo iustum faceres. Secundo vero modo contingit, vt iniustum faciens, non sit iniustus ex defectu relationis actus ad habitum, nẽpe quod licet obiectum sit voluntarium & intentum atque adeo operatio referatur ad obiectum, tamen actio nõ nascitur ex habitu. Vt si quis alioqui mitis homo & probus subitanea iracun-

conclõ.

Fundamẽtum.

Rõ conclusõis. Basaniã. cõtinge re pot quẽpiã iniustũ patiare, neq. in fit iniustus.

OTO
iure
lobus
DIT
13

iracundia, procella alium vulnere, tunc non operatur ex electione, quippe quam necesse est vel deliberatio precedat, atque adeo neque ex habitu. Colligitur ergo ex his nostra conclusio nempe, ad hoc quod quis merito nominetur iniustus, requiri, ut per se faciat iniustum, nam ubi id per accidens fecerit, non erit iniustus. Et cum habitus per actionem referatur ad obiectum, duplex est relatio & applicatio necessaria, ut per se faciat quicquid iniustum, sique iniustus, videlicet, ut operatio per intentionem referatur ad obiectum, hoc est, quod obiectum sit volitum, & præterea ut eadem operatio per electionem referatur ad habitum, hoc est non ex passione, sed ex habitu procedat. Hic nihil ambiguitatis superest, modo mens Aristotelica potest. Finimvero quod qui aut ignoranter aut vi coactus quidpiam admittit, neque iustus sit neque iniustus, euidentiā rationis habet, quia actio, que spontanea non est minime est humana. Attamen quod qui sciens & prudens ex animis iracundia, puta ira vel alia passione delinquit, non sit iniustus, falsum apparet. Triplex enim peccatorum genus distinguitur scilicet ex ignorantia vincibili, puta que non in totum excusat, & ex passione: quod peius est: & ex malitia, puta studio & electione: quod genere suo pessimum habetur. Aristot. ergo male non admittit hunc tertium gradum. Respondetur, aliter Philosopho. sentire de homine iusto atque iniusto, quam apud Deum existimatur. Deus namque non habitus, sed actus ponderat, & ideo quicumque delinquit, quantumvis alioquin iustissimus sit, habeturque apud ipsum iniustus. Sicut quicumque vnicuique bene facit, etiam si nullo sit virtutis habitu præditus, bene de ipso meretur. Neque vero Aristot. negat quin actus a passione profectus, sit vituperandus, sed hoc tantum censet, quod nomina hæc, iustus & iniustus non connotant nisi habitus. Quo circa ait, id quod extra rationem, id est, per ignorantiam sit, infortunium esse quod autem, malum ex scientia procedit sine tamen vitio, hoc est sine habitu, peccatum inquit est, vitium autem non actus sed habitus nomen est. Et profecto vulgari sermone ita loquimur, Et enim sicut vna hitudo non facit Veritatem neque vno aut altero actu dicitur quis studiosus, aut pravius, sed quando ex habitu operatur, ac

perinde studio & electione. *Qua ratione* & Theologorum scholæ hunc duntaxat censent peccare ex malitia, atque adeo proprie hunc solum haberi dicitur malum. Ex his ergo colligitur posterior conclusio. Quicumque sciens ac prudens iniustum facit, hoc est non per ignorantiam, quæ prorsus sit operis causa, quamvis ex passione id sine habitu faciat, mortaliter genere suo peccat. Clarissima est conclusio. Est enim peccatum mortale, quidquid charitati advertatur, peccatum autem iniustitiae, quia virtutem iugulat, quæ ad pacem rei publicæ necessaria est, charitativa generi suo reuocatur, est ergo suapte ingenio mortale. Dixerim, si non procedat ex ignorantia, quæ proliis est causa operis hoc est, quæ omnino tollit culpam, nam ignorantia iuris non tollere, neque omnis ignorantia facti, licet digna sit venia, ut s. Ethic. auctor est Aristot. Quia vero Paulus Misericordiam, inquit, consecutus sum, quia ignorans feci Adieci, generis suo, um ad differentiam per indignitatis, & gula, atque aliorum peccaminum, quæ genere suo non sunt mortalia, nisi ex circumstantiis, tum etiam addenotandum contingere posse contra iustitiam ob materia tenuitatem, peccate venialiter. Horum autem examinatio ad alium pertinet locum. Ac per ista, quæ dicta sunt, intelligendum est, quod illic ait Aristot. capit. 9. nempe falsam esse eorum opinionem, qui existimant in potestate hominis esse, ut statim faciat iniustum, videlicet ex electione, & quod iustus non minus quam iniustus possit facere iniustum scilicet per se. Errant inquit, quoniam qui optimis est habitibus imbutus, etiam si velit non potest facile iniustum eligere, tamen si posset ignoranter aut subito motu iniustum facere. Unde orrum habuit illud axioma, Nemo repente pessimus.

Ad primum igitur argumentum respondetur, habitus & actus speciem fortissimi ex obiectis formaliter, ut aiunt, ac per se uolitis, quando autem materialiter ac per accidens, hoc est, ex accidente nisi ignorantia aut passione id sit, non sufficit actus hominem, philosophorum horum idiomate aut uultu denotare aut iniustum. Ad secundum respondetur, hanc esse differentiam inter iniustum, quod est obiectum iustitiae, & tempus.

Argum.

Ratio.

peratum aut strenum, quæ sunt obiecta aliarum virtutum. Iustum enim & iniustum, quia per se inuenitur in rebus licet per accidens fiat, dicitur iustum & iniustum. Quapropter in hac peculiariter virtute ingeniose constituit Arist. posse quemquam facere iniustum, etsi non iniustus, obiectum autem temperantiæ, quia non est in rebus secundum earum naturam, sed per ordinem ad agentem, quando per accidens fit, nullatenus dici potest temperatum, ob idque in illa virtute nulla opus erat distinctione: sed quicumque facit temperatum, est temperatus, quia nõ erit opus ut sit temperatum, nisi per se sit intentum. Quare si quis casu abstinere, ut non est temperatus, ita neque facit opus temperatum, quoniam non facit quando, & ubi, & quo modo oportet. Et pari ratione quando Loth, verbi gratia, pro ebrietate cognouit filias, ut non fuit imperatus, ita neque fecit opus imperatum. In summa, distinctio hæc siue iusti siue iniusti materialis ac formalis, locum non habet in obiectis temperantiæ vel fortitudinis. Tertium autem argumentum satis solutum est, ubi ostendimus, quod etsi quocunque actu iniustitiæ perdatur Dei gratia atque adeo apud ipsum fiet homo iniustus hoc est peccator, non tamen inde sequitur ut inter morales philosophos, apud quos formales denominationes non ex actu, sed ex habitu perpenduntur, dicatur omnis peccator iniustus aut prauius.

ARTICVLVS III.

Virum quis possit iniustum pati volens.

Postquam visum est de eo, qui iustum facit, sequitur, ut de illo dicamus, qui iniustum patitur, virum scilicet quis possit iniustum pati volens? Et arguitur a parte affirmatiua: Iniustum idem est, quo iniquale, recedit autem quisque seipsum sua sponte lædendo perinde ab æqualitate ac si alium læderet, ergo & volens potest iniustum atque adeo iniuriam pati. Secundò: Nemo supplicio plectitur nisi ob iniustitiam. Plectuntur autem ciuiliber illi qui sibi mortem conciscunt. Ait enim Arist. 5. Ethic. c. vltimo, quod ignominia quædam

instituta erat aduersus eos, nempe quod se pultura interdicebantur, ergo volens quis patitur iniustum: Tertio: Facere, patique iniustum, relatiua sunt, atque adeo nemo iniustum facit nisi alius, iniustum patitur. Contingit autem, ut quis iniustum faciat volenti illud pati, ut si carius iusto vendat aut pecuniam sub scenore mutuet, ergo potest quis volens iniustum pati. In contrarium est, quod iniustum pati contrariū ei est, quod est facere iniustum, sed ut præcedenti articulo definitum est, nemo iniustum facit nisi volens, ergo nullus id nisi nolens patitur.

Et hic quoque articulus gratia impetradi Aristot. adhibitus est, qui. 5. Ethicor. capitul. 9. & sequentibus constituit, neminem iniustum pati seu iniuriam, dum sua id sponte patitur. Doctrina autem eius per duas conclusiones patet. Prior est: Nemo per se & formaliter loquendo, iniustum neque facere potest, nisi volens: neque pati, nisi nolens. Conclusio est, quæ luculenta fulcitur naturali ista ratione: Quemadmodum de ratione intrinseca actionis est ut ab agere procedat, sic & de intrinseca ratione passionis, ut ab alio fiat, passio non conferente vim. Ex quo Aristot. 3. & 8. Phisic colligit, non posse idem esse omnino agens & patiens, immo omne quod mouetur, ab alio munerit. Principium autem hominibus agendi proprium est voluntas. Vnde illud proprie dicitur homo facere, quod à sua egreditur voluntate: idque à contrario pati, quod renuente eius voluntate de ipso fit, non pati est vinci ac superari: Vbi autem quis volens patitur, vim ad id confert & causam, ac subinde agere potius dicitur, quàm pati: sit ergo ut per se formaliter loquendo nullas, nisi nolens quidpiam patiatur. Immo hoc ipsum est pati, quod violentiæ obnoxiam esse. Posterior conclusio: Nihil verat quo minus quilibet per accidens ac materialiter loquendo, volens patiatur iniustum, sicuti & nolens per accipiens potest facere iustum. Probatur conclusio: Vt si quis ignorans, id fieri de se consentiat quod sibi malum est, ut cum ebrius Loth à suis filiabus deceptus incestum perpetravit, & Iacob ignorans stuprū admisit, aut cū necessitate coactus, murum sub scenore recipit. Circa has conclusiones primum omnium adnoto, de Iust. & Iur. P. taue.

Tertiã.

Prima conclusio. ratio conclusio.

Aristot.

Probã conclusio.

Secũda conclusio.

NOTO
Iure
Loth
Dicit
15

tanerim, quod licet ius & iustum idem sit: tamen vsuato more loquedi, iniuriam pati, non eandem ferre videtur distinctionem, quam iniustum pati. Non inquam ita proprie quis dicitur iniuriam pati materialiter, sicut iniustum pati. Imò iniuriam pati semper pro eo vsurpari videtur quod est iniustum per se pati: puta nolentem ac renuentem. Atqui hinc originem duxit illud iuris axioma, Scienti & volenti non fit iniuria. Sicuti neque iniuriam irrogare nemo dicitur, nisi qui sciens ac prudens iniustum facit. Contra hanc autem conclusionem offert se illico argumentum, quod si nullus volens iniuria afficeretur, consequens inde fieret, vt nemo quamuis metu in aliquod pactum consentiret, posset de iniuria conqueri: quòd tamen falsum est. Nam matrimonium, quod per cōsensum metu mortis ex tortum contrahitur iura propter iniuriam dissoluant. Quòd si quis vim argumenti repellere cogitauerit, dicens cum qui metu consentit sub conditione id nolle. contra eum stare videtur Aristot. qui 3. Ethicor. ait, Eum qui in genere nolle, in particulari tamen vult, simpliciter vellet, vt qui in naufragio merces eiecit, licet nolle, nihilominus simpliciter vult. Respondetur nihilominus conditionem illam, quam Scholastici nolletatem appellant, satis esse, vt quis censeatur iniuriam passus tamen si simpliciter vellet: dummodo consensus ille contra ius extorqueatur. Nam iniuria pati idem est, quod proprio iure priuari. Quocirca dum quis iure in supplicium rapitur, quantumuis sit nolens, nullam patitur iniuriam. Esi tunc optio illi offerretur, vt si vellet, exēpli gratia, meretricem ducere, aut tremibus addici, donaretur vita, nulla ei fieret iniuria, etiam si mallet mortem absque illa conditione euadere. Ex quo rursus fit, vt q. astu & fraude seductus iniustum patitur, iniuriam quoque per se patiatur, ac si vi consentiret, quia non facit vltroncus.

Ad primū arg. Ad primum igitur argumentum respondetur quod nemo sua sponte erogans bona, que non debet, ullam facit iniustitiam neque inaequalitatem: nam cum sua sit voluntate suorum dominus, eadem potest & donare sua, & pati vt exsoluetur. Sed arguitur: Si quis bona sua decoquat, videlicet si, alendam habens familiam, prodigè sua

substantiam effundas, illi qui accipiunt, iniuriam ei irrogare videntur: & tamen ipse absolutissima voluntate eam elargitur. Respondetur quòd quamuis prodigus ille delinquat, nihilominus accipiens nulli illi facit iniuriam: sed forte familie ad quam quodammodo illa bona pertinebant. At verò non his preliis tractandis locus est hic accommodus. Secundi autē argumenti vulgata responsio est, singularem personam bifariam posse considerari: vnoquodem modo secundum se absolute: Quia vtique ratione nullam sibi potest iniustitiam facere. Cum enim seipsum quisquam vel infamat, vel mutilat, vel occidit, facit quidem contra charitatem, que seipsum diligere tenetur minimà tamen: contra iustitiam, tum quod iustitia non est nisi ad alterum, tum quod sciens ipse ac volens patitur. Secundo modo potest considerari in quantum est reipublice membrum. Deiq. figmentum & imago. Atque hac ratione, qui seipsum occidit, iniuriam irrogat tum ciuitati, tum præcipuè Deo. Ac proinde tam ciuili quam diuina lege supplicium pendit. Sententia est Arist. 5. Ethicor. cap. 11. At tamen non inde inferendum est reipublicam dominium habere vitæ, & mortis perinde ac Deum: neminem namque ceu dominus occidere potest, quemadmodum unus: quilibet sine causa suum potest armentum aut pecudem mactare: sed tanquam iudex propter culpam: de quo latius libro proximo, sub titulo. De dominio, & rursus libro quinto, sub titulo, De homicidio. Eodem modo qui alium, id quidem optantem ac deprecantem, interfectum: cuius exemplum in armigero habes qui Saulis iussu ipsum interemit, iniuriam etiam facit, non id iubenti, sed Deo qui vitæ dominus est, reipublicæ, que custos est vitæ. Sed nunquid poterat. Rex ille alteri iudicare, vt se occideret? quandoquidē supremam habet potestatem. Respondetur neutiquam: principem potestatem habere interficendi innocentem, ac multò minus præcipiendi homicidium sui, si tamen tantam extitisset tyrannidem posset iudicem super se constituere, qui se iure perimeret. Ad tertium denique respondetur, quod agere patique iniustum, si materialiter accipiat, vbique se ut correlatiua consequuntur. Nemo enim facere iniustum potest, nisi alicui

cui qui id patitur: neq; verò pari, nisi ab aliquo qui id faciat. At verò si locutio sit formalis, quoniam hoc perpendendum est ex voluntate agentis & renitentia patientis, potest contingere, vt quispiam iniurius alteri sit, & tamen alter nullam patitur iniuriam. Vt si quis, v.g. aliquid alteri faciat animo ledendi & nocedi, quod tamè alteri nihil nocet, vt si alteri vendas rem pluris, quam valeat, animo fallendi: tamè alter sciens & prudens vult ex sua liberalitate illud dare. Nam si ex egestate emere cogitur, aut ad vsuras accipere, licet simpliciter dare velit, tamen quia dare nolle, in iniuriam, vt dictum est, patitur.

QVÆSTIO III.

DE IVDICIO.

S.Tho. 2. 2. quæst. 60.

ARTICVLVS I.

Utrum iudicium sit actus iustitiæ.

Vandoquidem de habitu iustitiæ dictum est, deque eius contrario iniustitiæ: habitus verò sit propter habitus: subsequitur, vt de eius potissimo

actu dicamus, qui est iudicare, vtrum sit actus iustitiæ? Et arguitur à parte negatiua vnusquisque, inquit j. Ethic. Arist. bene iudicat, quæ cognoscit ergo iudicium ad vim cognoscitiuam attinet. Vis autem cognoscitiua in moralibus per prudentiam perficitur, ergo iudicium functio est intellectiua: prout prudentia potius quam iustitiæ, que est in voluntate. Secundò, Apostol. 1. ad Cor. 2. spiritualis, inquit, iudicat omnia, homo autem per charitatem fit spiritualis, quæ per Spiritum sanctum cordibus nostris infusa, illa à terrenorum affectu perpurgat, ergo iudicium officium est potius charitatis, quam iustitiæ. Tertio: Vniuscuiusque virtus proprium est rectum in sua propria materia iudicium perficere. Nam vt 3. Ethic. ca. 4. ait Philoso. studiosus quisque est regula eorum quæ faciendæ sunt. Ille namque res, inquit iustæ ac temperatæ dicun-

tur, quæ tales sunt quales vir iustus agit ac temperatus. Non ergo iustitiæ proprium est iudicare. Quarto: iudicare nõ nisi ad iudices & principes spectare videtur: iustitiæ autem vniuersalis etiam subditis communis est, ergo iudiciũ nõ est proprie iustitiæ munus. In contrarium est illud Pl. Quousque iustitiæ conuertatur in iudicium.

Quæstio vnica dissoluitur conclusionem. Iudicium actus est maximè proprius iustitiæ. Conclusio est ipso nominis sonitu, & compositione sit manifesta. Iudiciũ enim idem est, quod dicto iuris & iudicare, idem quod ius dicere, & iudex, idem quod ius dicens. Quo fit vt iudicare proprius sit actus circa ius. Ius autem, vt supra dictum est, est obiectum iustitiæ, puta iustum illud, quod per iustitiã constituitur in rebus ergo iudicare secundum suam primæuam ac naturam significationem, idem est, quod decernere ac definire id quod iustum est & ius, rectè autem censere ac definire rem aliquã procedit ex recto affectu atque habitu quo quis se habet erga eandem rem. Nam vt 3. Ethic. cap. 3. ait Philoso. qualis vnusquisque est, talis sibi videtur finis, vt qui castus est, bene iudicat de venerorum abstinentia, & qui sobrius, de abstinentia ciborum, ergo eadem ratione proprius actus iustitiæ est, iudicium rectum, hoc est recta determinatio iusti. Vnde Arist. 5. Ethic. c. 4. ait omnes ad iudicium tanquam ad iustum animatum cõfugere. Est enim iudex quasi viuens ac loquens iustitiã.

Nulla in conclusione later dubitandi ratio præter illas, quas argumenta facta petunt. Primum igitur sciolos atq; ex Dialecticis emergentes fallere posset, vt potè qui bus re in cortice aspecta apparere posset iudicium secundum suam genuinam significationem esse potius actum rationis, quã iustitiæ, eo quod iudicare idem est, quod ius dicere, dicere autem est loqui, quod non voluntatis, sed intellectus munus est, voces enim sunt signa conceptuum: atque adeo quales loquutiones voce proferunt, tales intellectus prius format. At verò res penitus inspecta aliter se habet. Enimverò cum nomen iudicij à iure descendat, fit, vt primum fuerit impositum, ad significandum rectam definitionem iustorum. Sed deinde deriuatum est ad significandum in vniuersum rectam definitionem aliarum virtutum circa propria obiecta,

Quartũ.

Conclusio rãsiua. Probatio.

Aristot.

Ad primũ arg.

OTO
iure
loquens
DIE
13

tam in speculatiuis, quam in practicis, puta rectam definitionem in materia temperantiae ac fortitudinis, &c. Ac petinde in scientiis id, quod dicitur de aequatione obiecti ad intellectum. In omnibus autem ad rectum iudicium duae sunt virtutes requisitae, scilicet & quae iudicium proferat, & quae potentiam iudicantis disponat, ut idonea sit atque apta iudicij rectitudinem. Prius autem proprium est rationis cuius est loqui, ut modo ostendebamus, posterius vero proprium est habitus bene efficiens potentiam ad obiectum: Qui quidem habitus de rebus speculatiuis, est speculatiuis existens in intellectu, in practicis autem est habitus efficiens appetitum, nempe in materia temperantiae, habitus temperantiae in materia fortitudinis, habitus fortitudinis. Nemo enim rectissime iudicabit aggredi, quando oportet, esse bonum, nisi qui fortis est, neque censebit melius, moderamine ciborum uti, quam illis immergi, nisi qui temperatus sit. Eadem ergo ratione iudicium est opus iustitiae tanquam inclinantis hominem ad rectum iudicium, prudentiae autem, tanquam proficientis. Haec enim virtus in omnium virtutum materijs iudicia profert. At vero ut recta sint, habitus, morales affectum praeparant. Quod si rursus scisciteris, utri ergo harum virtutum magis est proprium munus iudicare? Respondetur, quod propinquius conuenit rationi & prudentiae a qua profertur: sed tamen potissimum conuenit iustitiae, vnde habet ut si rectum. Quocirca Philo 6. Ethic. c. 12. Virtus inquit, moralis est, quae propositum ipsum efficit rectum, prudentia vero quae circa media negotiatur. Atqui per haec recte claret cur omnes virtutes prudentiae conestuntur. Nam cum prudentia sit, recta in omni materia morali iudicia proferre, quae rectitudinem a morali virtute recipit, non potest esse prudens, nisi qui sit omnibus virtutibus praedius, neque vice versa, vlla moralis virtus statim habebit virtutis sine prudentia quippe sine qua nequit suum exercere circa diuina, erga quae afficit appetitum ut perdonum sapientiae rectum feratur iudicium, iustitia vero afficit erga iustum naturale, & humanum voluntatem, ut iustus per prudentiam idoneum quoque profertur de ipsis iudicium. Ad tertium vero re-

Duae virtutes requiruntur ad rectum iudicium.

Quaest.

Solutio.

Philosophus. Rõ qua re virtutes cuncte prudentie conestuntur.

Ad secundum arg.

Ad tertium arg.

spondetur quod etsi omnibus sit virtutibus commune affectum parare ad rectum iudicium circa sua propria obiecta, est tamen differentia, quod cum reliquae virtutes, ut crebro dictum est, hominem ordinant ad seipsum, iustitia vero ad alium & vnusquisque sit suorum dñs, nõ autem eorũ quae sunt, ad alterũ, fit vt in ceteris virtutibus nõ sit requisitum iudicium nisi particulare ipsius studiosi, in materia autem iustitiae necessarium sit praeterea superioris, qui inter duos litigatores praedictet. Quapropter iudicium peculiaris virtuti iustitiae adscribitur, quam aliarum cuiuspiam. Ac perinde responderetur ad quartum, quod etsi priuatim iudicare etiam conueniat subditis iustitia pollutibus tamen quia haec virtus architectonicè in principe praesidet, in suisque ministris eis proprie congruit eiusdem virtutis potissimum actus: qui est iudicare, iusque dicere.

ARTICVLVS II.

Utrum iudicare sit licitum.

Constituto cuiusnam sit virtutis iudicare, subsequitur ut perscrutemur an sit licitum: Et arguitur a parte negativa: Peccata nõ infligitur nisi pro culpa decernitur autem iudicantibus ea peccata, quod iudicantur, secundum illud Matt. 7. Nolite iudicare, & non iudicabimini, ergo iudicare licitum est. Secundò, peccatori iudicare non licet, secundum illud ad Rom. 2. In excusabilis es õ homo omnis qui iudicas, in quo enim alterum iudicas, teipsum condemnas. Eadem enim agisque iudicas. Nemo autem est a peccato immunis. Nam si dixerimus, ait Ioannes quod peccatum nõ habemus nos ipsos sed uicimus nemini ergo licitum est iudicare, Contrarium nos autem cohortatur illud Deut. 16. Iudices & magistros constitues in omnibus portis tuis, ut iudicent populum iusto iudicio.

Cum articulo proximo definitum fuerit, iudicium esse actum iustitiae, inde fit consequens iudicare esse licitum. At vero non ideo otiosus est praesens articulus quod qui non tam adhibetur ad id demonstrandum, quam ad enarrandas constituendasque conditiones, quae ad iudicium requisitae sunt, ut sit rectum. Quapropter conclusio non tam titulo ad formam respondet, quam ad aequitatem recti iudicij

Conclusio autem est. Vt vnumquodlibet iudicium rectum sit, tria exiguntur, nempe vt procedat & ex iudicis auctoritate, & ex iustitiæ affectione, & ex prudentiæ rectitudine, quorum quolibet deficientie iudicium erit vitiosum, ac subinde illicitum. Probatur conclusio: Iudicium, vt dictum est, carens est rectum ac perinde licitum, quatenus actus est iustitiæ: Ad hoc autem vt sit actus iustitiæ, tria hæc commemorata requiruntur, ergo eadem omnino sunt ad rectum iudicium necessaria. Probatur posteriori pmissa. Propria enim iustitiæ vis est constructiua, cogere autem nemo potest alicui nisi illi sit subditus. Quod naturalium exemplo constat. Agens namque passum nõ vincit, nisi sit sibi intra suæ actiuitatis periodum subiectum, requiritur ergo principis iudicis auctoritas. Vnde Paul ad Rom 14. Tu quis es, qui iudicas alienum seruum? Domino suo stat, aut cadit. Atque adeo cum sit vniuersalis omnium dominus, nemo inter mortales legitimus est iudex, nisi qui ab ipso iudicandi auctoritatẽ accepit. Quocirca ad Ro. 13. Non est, inquit, potestas nisi a Deo & qui potestati resistit, ordinatiõni Dei resistit. Et infra quemcumq; iudicem ait esse Dei ministrum, vindicem in iram ei qui male agit. Quo aut hæc potestas a Deo in homines per legem nature deriuatur, libro proximo sub titulo, De dominio, elucidabitur. Secundum, vt proxime dicebamus, quod ad rectitudinem iudicij requiritur, est vt proficiatur ab affectione & inclinatione iustitiæ, quod nulla alia indiget probatione, quam quod iudicium est proprius huius virtutis actus, tanquam animum ad iustum efficiens. Quo circa si quis iudicium iuri alicuius pariter quidpiam adimat, quod alteri tribuat, substantiam iustitiæ subuertit. Tertium autem, quod iudicij rectitudo postulat, est officium prudentiæ, cuius munus est iudicium profertre. Qua propter qui ius dicit, iustumque inter litigantes constituit, non tamen quando, vbi & quomodo secundum leges oportet, hac parte demolitur iustitiæ virtutem. Vnde iudicium cui auctoritas deest presidentis, dicitur usurpatum: cui autem iustitiæ substantia, nuncupatur iniquum: sed quod sit absque prudentia, si absit iuris ordo, censeatur suspectum, si verò ex leuitate: & absque legitimum probationibus profertur, est te-

merarium. Circa harum autem conditiones singulas hoc primum animaduertito quod singularum defectus genere suo facit mortale peccatum. Iudex inquam qui vel nullam habens auctoritatem, vel alienam usurpans, eum iudicat qui sibi non subditur lethaliter peccat, vt si iudex secularis in clericorum causas se inferat, etiam si a iure excommunicatus non esset, ipso facto mortali culpa commacularetur, perinde ac si priuata esset persona, immo & eo grauius, quod obrepta publicæ auctoritatis id faciat. Et si clericum bonis suis priuaret, vere esset latro, & si occideret, verè homicida. Secunda etiam conditio est oculatè perpendenda. Afferunt enim illud quod iudicium debet ex affectione & inclinatione iustitiæ procedere, amphibolum est, trinumque potest exhibere sensum. Primus est vt non fiat contra iustitiam. Atque hic est legitimus, vt scilicet vnicuique sincere tribuatur, quod suum est. Cuius idcirco defectus reddit iudicium iniquum. Secundus est, vt iudicium procedat ex affectu iustitiæ. Atqui huius defectus nunquam est peccatum mortale. Enimuerò si iudex iustitiam ferat sententiam, licet hoc non faciat ex habitu vel amore iustitiæ, quia improbus homo est, non peccat mortaliter, sed esset veniale delictum. Nam iudex cum sit iustitiæ custos eius affectu debet semper iudicare. Tertius denique sensus est, vt iudicium non feratur ex alio prauo affectu scilicet odio, amore, vel cupiditate: Atque huius defectus, peccatum erit secundum affectum ex quo procedit. Exempli gratia, Si iudex eum qui vere latro est, ac legitime talis comprobatus, patibulo affigit ex odio, non quidem peccat contra iustitiam, sed tamen contra charitatem, & si cupiditate pecuniæ id faciat, non quidem iniquus, sed auarus erit: & si cupidine inanis gloriæ, tunc erit vanus, quod venialiter peccabit. Quo circa licet ex odio occidat, non censebitur homicida, sicut si esset priuata persona, quando quidem ius habet occidendi. Defectus etiam terit conditionis erit peccatum mortale. Vt si regulas & circumstantias iuris prætermittat, & dum persona priuata leuiter, ac temere de oculis iudicat. Potest autem fieri veniale ex leuitate materiæ, vt si iudex leues aliquos terminos iuris missos faciat,

Docu-
mentum.

Aliud
aduertē
dum.

NOTO
iure
loquas
3
DIE
13

- aut si quis quēpiam de re leui leuiter iudicet, vt in articulo proximo dicturi sumus.
- Ad secū dū arg. Augu.** Ad primum igitur argumentum varie a sanctis patribus respondetur. Aug. enim in sermone domini in monte, ait illic prohiberi iudicium temerarium, quod est de cordium intentione, aut de rebus incertis & occultis, de qua temeritate articulo proximo in eū dū est sermo. Hilarius verò ait prohiberi diuinorum iudicium, quæ cum captum exuperent nostrum, non sunt à nobis humanis regulis iudicanda sed simpliciter credenda. Sed Chryso. ait prohiberi iudicium ex animi amaritudine, de quo modo dicebamus. Et quamuis istæ omnes expositiones oculosculandæ sunt, illa tamē Augustini genuina esse censetur textui. Ad secundū arg. S. Tho. ad eundem argumentum diuus Tho. distinguens, respondet, videl. cet iudicem qui est in graui peccato publico, non posse iudicare alios qui similia aut minorum rei sūt præcipue quando illa peccata sunt publica. Et allegat pro se Chryso. id exhortantē super illud Math. 7. Nolite iudicare, & nō iudicabimini. Si verò iudicis peccata occulta sint, poterit quidem similes peccatores condemnare, si id cum humilitate faciat. Quod sententia Aug. confirmat, qui in libro de sermone Domini in monte ait, Si inuenimus nos in eodem vitio esse eō gemiscamus, & ad pariter conandum nos inuitemus. in hac autem responsione primum adnotandum est fuisse Vvicleff. eius que affectas qui asseuerauerunt per quodcunque mortale peccatum vna cum Dei gratia amitti & rerum dominium & omnem iudicandi potestatem, que Dei largitate recipiuntur, de qua hæresi libro sequenti sub titulo, De dominio, nonnullam sumus fracturi mentionem. Sed hac tamen prætermissa hæresi, fuerunt, suntque catholici, qui aiunt iudici qui delictis sceler, crimen esse sententiam in alium ferre peccatorem, non solum si in peccato sūt publico, propter scandalum, verum etiam si sit in occulto, quia officium iustitiæ ex affectu eiusdem virtutis non præstat. Qui enim in vno est scelere, omnibus ortus est virtutibus atque adeo iustitiæ habitus caret. Vnde citatus Paulus, inexcusabilis es o homo (sci licet peccator) omnis qui iudicas, &c. Et seculō ad idem arguitur, cum iudex sit Dei minister, debet ei dum alium iudicat, assimulari, secundum illud L. eu. 19. Sancti eritis, quoniam ego sanctus sum. Immo & ratione naturali id ipsum constat. Docet enim Philotophus 2. de anima, vsum qui de coloribus iudicat, ab omni esse colore alienum, alias colorem quo inficetur, nullo posset obiecto percipere. In summa, quicūque sacerdos in peccato existens quantumuis occulto, si minus in sacerdotale in administrandis sacramentis exerceat, mortaliter peccat, vt cum alijs Theologis diuus etiam Thomas consentit 3. parte q. 64. art. 6. ergo eodem modo qui in peccato potestatem iurisdictionis exerceat. Nam sicut potestas ordinis, ita & iurisdictionis, vt ait Pau. ad Rom. 13. à domino Deo est. Accedit &c. quæ situm, de temporibus ordinandorum. vbi id ad monetur videtur. Fuit ergo ad eo celebris hæc opinio vt etiam S. Tho. ei aliquando subiecit, nemp. in 4. distinct. 9. q. 2. art. 1. vbi indifferenter suæ peccatum iudicis publicum sit, siue occultum, assenti peccatum esse mortale alium peccatorem solenniter condemnare. Quapropter & Caietanus quo libeto 2. q. 14. de hac re disputauit. Verumtamen his nihil obstantibus merito diuus Thomas sententiam in summa emendauit, hic. f. & loco citato tertia parte, qua sione 64. vt occultum peccatorem qui iudex est non censet mortaliter delinqueri iudicando. Colligimus ergo sententiam: hæc propositionibus. Prima: Iudici qui occulto ireritus est scelere, quātumque grauissimo, nihil excommunicatus sit vel suspēsus, subditos condemnare, siue de eodem crimine siue de alio dissimili, licet. Ratio est, quod nihilominus eiusmodi iudex habet iudicandi titulum. Est enim hæresis id negare. Itē potest habere prudentiam, & animi serua di vnicuique ius suū, nihil ergo illi deest quo minus potestate iudicandi vtatur. Secus, si esset hæreticus, qui rōne excommunicationis iudex sedere non potest. Neque est simile de sacerdote, qui in peccato sacramera administrat, nam ad hoc munus requiritur potestas ordinis, in cuius collatione confertur gratia, per quam dignus efficiatur atque idoneus administrandi sacramenta, quibus gratia cōferuntur. Et ideo sanctitate, vt aiunt, quam alijs præstat, vigere debet. Et hoc præcisè decretū est in eā quaesitum. Aliter autē censendum de potestate iurisdictionis. Reliqua verò argumēta id tātum euincunt, quod sit quædā defecta,

tia, vt qui alios iudicat, talem se gerat, quales subditos vult esse quos condemnat: & ideo forsitan erit veniale peccatum, cum peccator peccatorem condemnat. Nam vt supra diximus, facere iustum non ex habitu iustitiæ: non est peccatum si fiat ex affectu ne eiusdem virtutis, perque eius actum, & peccator quamuis careat iustitia infusa, potestatem habere acquisita. Sed erit veniale peccatum, eo quod cum quis alium iudicat, prohibetur se mundum esse à crimine, & ideo si non est talis, est quodammodo hypocrita quem taxat illic Christus. Quid vides festinam in oculo fratris, & trabem in oculo tuo non vides? Hypocrita, eijce prius trabem de oculo tuo, &c. Sed quia iniuriam non facit, non peccat mortaliter. Illud autem Apostoli ad Roma. 2. In quo alterum iudicas te ipsum condemnas, non sic intelligitur (vt ait S. Thomas) ac si simile peccatum, committat, sed quod alium condemnando, ostendit se dignum esse, quæ simili sententia condemnatur, iuxta verbum Domini, Luc. 19. Ex ore tuo te iudicio serue nequam. Postrema propositio S. Thomæ est, quod publicus peccator alios cõdemnas, mortaliter propter scandalum peccat: nam tunc iustitia in vilipendium venit apud populum nempe qui videt nõ habere eandem vim in iudice quam, exercet ipse in subditos. At vero licet in genere suo peccatum sit mortale, potest nihilominus fieri veniale ex leuitate materiæ. Et ideo adiecit S. Tho. si sit in grauioribus criminibus, & præcipue si sit in similibus vt si esset ipse publicus latro, & nihilominus latrunculos persequeretur: aut si publica admitteret adulteria, & adulteros nihilominus iudicio premeneret. Nam si esset, verbi gratia, fornicarius, & latrocinia homicidioq. vlesceretur, non esset mortale scandalum, immo quando crimen non esset infame, nullũ esset scandalum, vt si per auaritiã non esset elemosynarius quando deberet.

ARTICVLVS III.

Vtrum iudicium temerarium, puta ex suspitione procedens sit licitum.

In superioribus articulis de iudicio iudicis, quemadmodum sit licitum, dispu-

tarum est. In hoc autem sequitur vt de ini quo iudicio, quod non solum publico iudici, verum & priuatis vniuersis contingere vbi que assolet, dicendum sequitur, verum scilicet dum temere ex suspitione procedit illicitum? Standum enim à parte negatiua argumenta. Primum suspicio videtur esse opinio incertata de aliquo malo. Ait enim Philosophus 6. Ethic. suspitionem se habere & ad verum & ad falsum: de singularibus autem contingentibus haberi à nobis opinio nequit nisi incerta. Dum ergo humanum iudicium de humanis actibus singularibus & contingentibus concipiatur, si nullum licitum est iudicium ex suspitione, nullatenus iudicare licet. Secundo, per omne iudicium illicitum irrogatur alteri iniuria, nam cum iudicium rectum sit: actus iustitiæ, fit vt corruptum, fit actus iniustitiæ per suspitionem autem que intus in mente latet, nulla proximo irrogatur iniuria, ergo non est illicita. Tertio si iudicium ex suspitione esset illicitum, atque adeo, vt modo dicebamus, actus iniustitiæ, cum iniustitia genere suo sit peccatum mortale, fieret vt omnem temerarium iudicium esset genere suo lethale crimen. consequens tamen est falsum, nam vt glossa Augustini habet super illud 1. ad Cor. 4. Nolite ante tempus iudicare, suspiciones vitare non possumus ergo iudicium ex suspitione non est illicitum. Contrarium autem vnanimiter doctores consentunt cum Chrysolomus super illud Matth 7. Nolite iudicare, &c. vbi ait, Dominus hoc mandato non prohibet Christianos benevolentia alios corrigere, sed ne per instantiam iustitiæ suæ Christiani Christianos despiciant, solis plerumque suspitionibus odientes ceteros & condemnantes

Quæstio hæc præcipua est & ad humanos vius intellectu necessaria, quam ideo vt perspicue definiamus, animaduertendum est, temerarium iudicium multis nominibus esse existimandum. Primum de suo ipsius substantia, scilicet vtum de alterius malo addubites, an vero suspicaris per incertam opinionem, vel forte certam sententiam feras. Secundo de causis, quibus ad sic iudicandum affectus es. Tertio, ex coniecturis que in te iudicium suspicionem pettrahunt. Et quarto de

Primũ argum. Aristot.

Secũdũ.

Tertiũ.

Glossa.

Chryso.

Funda-

Quatu-

or gra-

P 4 illius

OTO
iure
colius
DIE
13

Ad alte
riũ argu.
eiusde
opinio
nis.

Postre
ma pro
positio.

Ratio.

Et si
te alio
modo

Solutio
est

Quæ
stio

Quatuor
gratia

us te-
merarij
iudicij.

Quid su-
spiciōis
nomen
designet

illius mali, quod alteri iudicando impin-
gis. Hæc ergo ut lucide euoluamus, rem ab
ipsa iudicij substantia exordiamur. Igitur
est D. Thom. tres duntaxat dignoscat, ta-
men quo perspicacior sit oratio, quatuor
gradus operæpretium est descerneret teme-
rarij iudicij, si tamen dubietatem illi annu-
meres. Primus est dubietas, dum scilicet
animus pendulus est, neutri parti contradi-
ctionis assensum perhibens. Ut si anceps
hæreas, an proximus tuus aliquo sordeat
crimine, nullum tamen proferens assen-
sum aut affirmatiuum aut negatiuum. Qua
re gradus hic non eo attingit, ut sit iudi-
cium temerarium, quoniam nullum secum
affert iudicium. Secundus gradus est suspi-
cio, quæ est assensus vnius partis contradi-
ctionis cum formidine alterius, quam
Dialectici cum philosopho 6. Ethic. appel-
lant opinionem. Attamen impræsentia-
rum tria connotat Suspicionis nomen. Pri-
mum ut dictum est assensum cum formidi-
ne, id est, quod ita assentias vni parti non
sit omnino firmus, sed vacilles circa alte-
ram. Secundo qualitatem obiecti. Nam
& si opinio indifferens sit ad bonum & ma-
lum, tamen suspicio Latine in malum fon-
dat. Dicitur enim quis in suspensionem
venire, aut suspensione laborare, quando si-
nistra de illo concipitur haberi ve opinio.
Etenim si sit de re bona, potius dicitur bo-
na existimatio. Tertio connotat eandem
nasci ex leuibus causis, puta cum de fe-
cretis cordium aut de occultis tenues con-
iecturas habemus, quæ suspensionem gene-
rare per se non possunt, nisi ob nostram
leuitatem, aut infectum animum, quæ i-
deo suspicio lineam iam inde ingreditur
temerarij iudicij. Temerarium enim pruden-
tiæ opponitur, ob idem est, quod si-
ne legitima causa in consilio conceptum
iudicium. At vero D. Thom. hos duos
gradus absque discrimine sub primo com-
plexus est. Discernit namque vti dicere
cepimus, tres solos suspicionis gradus.
Quorum primus, inquit, est dum homo ex
leuibus indicij de bonitate alicuius dubi-
tare incipit. Et hoc ait esse veniale pec-
catum. Veruntamen inter dubitare & su-
spicari profecto nec parum inter stat inter-
ualli, nam dubitare est pendulum absque
vlo assensu habere animum, suspicari
autem, si philosophum 6. Ethic. auscul-
tes, est vni assentiri contradictionis par-
ti cum alterius formidine. Dubitamus,
namque certum astorum numerum, de
quo minime suspicamur. Igitur S. Thom.
eo non tam anxie verborum rigorem ob-
seruauit, quod cum neutrum sit peccatum
mortale, idem est vtriusque mortale iudi-
cium. Atque adeo siue nullus habeatur as-
sensus, siue formidolosus, sit vtriusque, &
dubitationis & suspicionis appellatione de-
notauit. Tertius ergo gradus, qui apud
S. Tho. secundus habetur, est cum quispiam
pro certo malitiam alterius æstimat ex le-
uibus indicij. Atque hunc gradum quam-
uis generali nomine appellet D. Tho. suspi-
cionem, plus tamen est quam suspicio.
Quartus denique gradus, qui illi est tertius
peculiariter ad publicum spectat iudicem,
nempe dum ex tali suspitione absque legiti-
mis testimonijs sententiam condemna-
tionis in quempiam profert. His ergo præ-
missis tribus conclusionibus, ut licet etiam
D. Th. non egrediamur, ad quaestionem re-
sponderetur. Prima suspicio primi ac secun-
di generis, ut nomine suspicionis dubieta-
tem, breuitat & gratia cum S. Tho. comple-
ctamur, est genere suo peccatum, non tamé
peius quam veniale, nisi ex suis causis vel
aliter vsque ad mortale procedat. Etenim
quod sit peccatum, inde patet, quod vnus-
quisque iure hoc gaudet naturali, ut bo-
na apud quosque habere debeat sui existima-
tionem, quouque legitima testimonia sua
prodant delicta. Quare eiusmodi suspicio,
quippe quæ tale ius quadatenus, hoc est
sub dubio, violat, non nihil habet iniuriæ
etiam dum citra assensum dubitas, ut infe-
rius fiet euidentius. Adde quod est etiam &
quodammodo nocua, tum quod causa est
vt minoris æstimet proximum quam dece-
tur, & quem defectus habes, periculum est
ne & odio prosequaris, tum etiam, quod pe-
riculosa est vt eundem infames. Alias autem
causas inferius subiiciemus. Quod auté ge-
nere suo non sit mortale ex his liquet. Pri-
mum quod genere suo non expellit charita-
tem, mox, quod ad humanam tentationem
pertinet, sine qua vita nostra non ducitur,
vt gl. citata habet super illud 1. ad Corin. 4.
Nolite ante tempus iudicare. Vnde Augu-
stinus infert eiusmodi suspensiones. vix nos posse
vitare. Quapropter leuioris est culpa sine
assensione hæsitare, quam per illam suspi-
cari. Quod autem ex causis fieri possit mor-
talis, probatur. Triplici enim de causa
caus-

Triplex radice de vniuersis suspiciones ostiunt. eiuſmodi ſuſpicionem non generant, oriuntur in homine, Primum ex ſua ipſius prauitate. Qualis enim quiſque eſt, tale fert de alijs iudicium, nimirum de ſua conſcientia alios æſtimas, ſecundum illud Ecclēſ. 10. In via ſtultus ambulans, cum ipſe ſit inſipiens, omnes ſultos aſtimat. Secunda radix eiuſmodi ſuſpicionis eſſe poteſt odium, quo quis alterum habet. Eſt enim in ingens vis, qua voluntas in intellectum viger ad ipſum laſectandum. Quemcunque enim in quem vel odio, vel irā vel inuidia affectus ſis, continuo ſpernis, contemptus autem paratiſſima eſt cauſa vt ſiniſtrū quodlibet de illo facile credas. Tertia denique cauſa ſic ſuſpicandi ex longa experientia. Qua vtiq; ratione Philoſophus 2. Rhet. ait ſenes impendio eſſe quam ſuſpicioſiſſimos, eo quod multoties ſint hominum defectus experti. Et quamuis tertia hæc cauſa non tantum habeat culpæ, pro eo quod experientia certitudinem auget, quæ eſt contra ſuſpicionis naturam, nihilominus leui ſaltem culpa non caret. Attamen alia priores ambæ manifeſtariam continent perueſtitatem. Atque adeo ſecunda poſſimū ſepenumero facit vt ſuſpicio ſit peccatum mortale, quale eſt odium, vel inuidia, vel ira, quæ illi fomentum miniſtrauit. An vero etiam obiecti grauitate. Peruenire etiā poſſit ad mortalem culpam ſtatim diſputabitur. Secunda conſuſio. Suſpicio tertij gradus quam D. Thom. ſecundo loco conſtituit, genere ſuo eſt peccatum mortale, ſi ſit de re graui. Probatuſ quoniam eiuſmodi certus aſſenſus, ſi temerarius eſt, hoc eſt ex legibus iudicij emanans, non inſimam affert iniuriam, pro quanto qui certo de aliquo male iudicat, non poteſt non ipſum contemnere ac ſubinde odiſſe. Et confirmat vt mortale eſſe erimen, eo quod ſuſpicio prioris generis tentatio quam agere recutare valemus, firmitatem tamen aſſenſus facile vinat poſſumus quando cōiecturæ non nimirum vrgent. Vnde Augu. in eō memoria gloſſa. Et ſi ſuſpicionem, inquit vitare non poſſumus, quia homines ſumus iudicia t. mē, id eſt definitas, firmasque ſententias continere debemus. Ob idque tale iudicium ſuopre ingenio aduerſatur charitati, in quo conſiſtit ratio mortalis erimnis, & non nihil præterea præ ſe fert latentis iniuſtitia.

Tertia conſuſio: Suſpicio tertij gradus apertiffimum eſt peccatum mortale iniuſtitia, tantoque grauius, quanto iudici qui cullos eſt iuſtitia, ſeſtelius eſt quempiam niſi legitimis teſtimonij condemnare. Circa has autem conſuſiones eſt veridicas, nihilominus primum omnium ambigitur, vtum teſtimonio euangelico ſatis aperte corroborentur. Afferunt enim in hanc ſententiam plerique doctōrum illud Matth. 7. Nolite iudicare & non iudicabimini. Qui tamen locus non ita multum perſpicuus eſt ad condemnandum internum iudicium temerarium, de quo impreſentiarum ſermouem habemus. Illic nanque dominus eos tantum ſubnotare videtur, qui cum maioribus illaqueati ſint criminibus ſuos proximos minorum redarguunt. Subſequitur enim protinus, Quid vides feſtucam in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo non vides? Hypocrita, eijce prius trabem ex oculo tuo, & tunc videbis eijcere feſtucam de oculo fratris tui. Infamat ergo illic hypocriſim eorum, qui ceteros reprehedentes profitentur ſe virtutibus pollere quas nō habent. Vnde Hieronimus. De his, inquit, loquitur, qui cum ipſi mortali crimini ſint obnoxij, minora peccata fratibus non concedunt, culicem quidem liquantes, camelum vero deglutientes. Proſecto ſi Doctōrum ſententias perluftrēs, hunc ſenſum omnes agnoſcunt, tamen conſuſiones noſtræ aduerſus iudicia temeraria, non ſolum ſenſum illum, ſed & hunc faciunt, quod iudicare de occultis in vniuerſum peccatum eſt, etiam illis qui non ſunt, hypocrite ſed alioqui probi Immo vero Chryſo. Opera imperfecto (ſi illius ſuit Diui) ait eo loco euangelij iudicare, pro eo accipi quod eſt iniurias vindicare. Quod quidem non abs re aſſeruit, ſi verba attente auſcultes. Nolite iudicare, & non iudicabimini, quibus non iudicanti primum proponitur, quod in iudicabitur. Enimvero ſi iudicare illic, vt nos volumus, vſurparetur pro eo quod eſt non ſuſpicari, non cohæreret tūc præmium, ſcilicet quod nec de nobis habebitur ſuſpicio. Egregium namque quidpiam videtur ubi Chriſtus polliceri, nempe quod ſi noſtras iniurias remiſerimus, condonabuntur etiam nobis & noſtre. Vnde apud I ucan, ſimul componuntur. Nolite iudicare, & non iudicabimini. Nolite condemnare, & non cōdemnabimini

Tertia conſuſio. Dubitatio. Rōdubij tandi.

Hiero.

Chryſo.

Solutio.

OTO
iure
colius
DIE
15

ni: Dimittite & dimittimini. His non obstantibus conclusio non solum verissima est, etiam extra hypocrisim, verum & eodem loco asseritur: qui etsi alias permittat expositiones tamen Augu. libr. 1. de sermone Domini in monte, expositore, & hunc quoque gratanter admittit. Ait enim id ipsum illic præcipi, vt facta quæ dubium est animo fiant, in meliorem partem interpretemur. Quin vero & hoc ipsum verba ipsa, Nolite iudicare & nõ iudicabimini: ostendit. Iudicare enim condemnationem includit. Exhortatur ergo nos Christus vt neminem condemnemur, ne in iudicio finali nos ipsi condemnemur. Immo si ab hoc iudicio abstinuerimus, misericordiam promeremur. Ad iungitur & illud ad Roman. 14. Qui non manducat, manducantem non iudicet. Vbi non solum hypocrite, qui in maioribus sunt criminibus verũ & vniuersi alias probi iudicare prohibentur: id enim sonat, Non manducans non iudicet. Et vt connexionem denotaret horum quæ sunt iudicare, & continere, prius dixit, Is qui manducat, nõ manducantem non spernat. Deniq. subiunxit, Et qui non manducat, manducantem non iudicet. Quamuis non sine causa in priori loco dixit, spernere, & in posteriori, iudicare, vt illic adnotauimus. Accedit denique & in eodem sensu iud. 1. ad Corinth. 4. Nolite ante tempus iudicare, quoad usq. veniat dominus per illum nabit abscondita tenebrarum, vbi causam, ne iudices, non illam designat, quod & tu ipse delictor sis sed quod incerta sunt & obscura quæ tu pro certis ducis & claris. Fulcitur ergo conclusio non solum rationibus quas de rerum natura deprompsimus, verum & sacrorum oraculis. Superfunt autem circa singulas conclusiones dubiola minoris momenti. Et primum circa secundam, qua asseritur est iudicium temerarium genere suo esse peccatum mortale, aduertendum est tria esse ad id requisita. Primum, vt sit certum, scandum vt ex leuib. colligatur coniecturis, & tertium, vt sit de re graui. Certum autem iudicium vnam tantum conditionem in speculatione dicit, vt pura quod nihil prius habeat formidinis aut ambiguitatis admittum, quod ad scientiam spectat & ad fidem tam humanam quam diuinam, in moralibus autem, parum pro nihilo reputatur, & ideo

vbi ita firmus es in sententia vt ferè nihil dubites quasi certum iudicare censeris, ob idq. mortaliter peccas. Dum tamen tale iudicium non sit repentinum, quod certè in moribus etiam est perpendendũ, enimvero si cum vides iuuenem cum puella absq. arbitris colloquentem, subito ad iudicandum raperis, non est cur culpam mortale timeas, sed quando sedato animo & facta reflexionem eandem deliberando sententiam confirmas. De causarum autem leuitate, quæ culpam facit mortalem, nulla potest itabiliri certa regula. Et quidè. S. Tho. in solutione ad primum, nullas alias causas videtur approbare excusatas iudicium a culpa, nisi quando quis per idoneos testes probatur malus. tunc enim ait licite iudicare quempiam posse, alterum esse malum. At vero id intelligendum est respectu iudicis, qui non debet rei euidentiã expectare, sed humanam certitudinem, quæ habetur per idoneos testes, citra quam tamè neutriquam debet precipitate sententiam. Nihilominus citra talia testimonia potest quisq. tam iudex quam priuatus excusari a culpa, etiam dum mente apud se certum fert iudicium. Laudi namq. Salomonitribuitur tertio Reg. 3. quod ex verbis mulierum quarum altera annuebat puerum medium discindi, altera vero renuebat, iudicium elicit, vira illarum puerum peperisset. Haud tamen ob tale iudicium alteram puniuit, sed vera matri suam natum tradidit. Nulla ergo regula dari potest certior quã quod illæ coniecturæ & iudicia a culpa exculant, quæ virum prudentem & probũ ad sic iudicandum perducerent. Video hominem noctu scala fenestras conscendere, profecto absque culpa possum de illo certo malum iudicare. Vides etiam iuuenem & puellam secreto obscuro loco petulantem se amplectentes, nulla est culpa nisi de illis ferre iudicium. Nam vti 2. de anima auctor est Aristoteles, cogitare possumus cum volumus, opinari vero non, hoc est, abstinere à iudicando nõ est semper in nostra potestate. Tamen si iudex ex tali iudicio, quãuis vt priuatus homo possit illud absque culpa concipere, non debeat ad punitionem procedere, sicuti nec Salomon processit. Poterit tamen princeps atq. prelatas abstinere, ne talem suspectum ad magistratum & ad ecclesie administrationem assumat. Quo fit, vt quãto coniecturæ sunt leuio-

August.

Paulus.

Tria requiruntur vt iudicium temerarium peccatum mortale

leuiiores, tanto cæteris paribus peius in-
 graueat peccatum. & quanto sunt ipsæ
 grauiiores, tanto magis attenuantur. At-
 que inde fit rursus consequens quandoq;
 non posse certo definiti virtutis iudicium
 mortale sit an veniale. Pari modo censend-
 um est de grauitate illius mali, quod al-
 teri iudicando inuis. Et enim Summistæ
 illud solum iudicium esse censent de graui
 malo, quando quis iudicat quempiam esse
 in peccato mortali. At vero quamuis re-
 gula plurimum vera sit, non tamen est om-
 nimode certa, sed potius aspiciendum est
 ad infamiam. Nam inde penditur iudi-
 cij grauitas. Quocirca vbi peccatum nõ
 esset tam infame iudicare quempiam esse
 in illo, non esset mortale, vt si facile cer-
 que iudicares aulicos vel alios perditos iu-
 uenes turpes amores cum mulierculis ge-
 nere, aut mihi item duello alium interfecis-
 se, quoniam ipsos hæc commisisse nulla-
 tenus pudet. Et conuerso quamuis ma-
 lum illud non esset peccatum, sed naturale
 nihilominus iudicium illius posset esse deli-
 ctum. Vt si de viro qui egregio loco &
 existimatione habetur, leui de causâ cer-
 to iudicares esse infami sanguine natum.
 Nam & in hoc grauius illi iniurius es.
 Quare neque de hoc potest certa constitui
 regula, sed speculandum est an tale sit ma-
 lum, quod alter egregius fertet de se au-
 dire, quam si esse peccatum mortale. Ex
 his ergo gradum retro faciamus ad primâ
 conclusionem inuestigantes, vtrum vsque
 adeo sit verum, suspicionem citra certitudi-
 nem non esse genere suo mortale crimē
 vt nunquam illuc vsque possit crescere?
 D. enim Th. sic sentit videtur, & Caiet. sic
 sentit, dicens nullum iudicium citra certitudi-
 nem esse nisi veniale. Porro autem cõ-
 trarium videtur persuadere ratio, nam &
 si id pro regula merito sit habendum, est
 nihilominus excipiendum quando graui-
 simum malum de honestissima persona su-
 spicaris. Regule enim morales non sunt
 tenore metaphysico expendendæ, sed ex
 iniuriæ quantitate. Et re vera si prudentiũ
 iudicium consulas, plus iniuriæ irrogas Pe-
 tro si cum formidine opineris incestuosum
 esse cum matre, aut cum filia, aut cum
 sorore, quam si certo crederes esse fornicari-
 um, multoq; vilius eũ sperneres, q; apud
 te in suspicionem veniret hæreticæ prauitatis,
 aut prodicionis reipublicæ, aut aliud

immanis sceleris, quam cum quem certo
 crederes minoribus criminibus irretiri.
 Deniq; postrema dubitatio est de illo qui
 citra assensum de bonitate alterius dubi-
 tat, quem in prima conclusione complexi
 sumus sub nota peccati venialis. Nulla
 enim apparet huius sententię ratio: quan-
 doquidem ille nullam fert mali iudicium.
 Imò vero virtuti potius dandum est, quod
 quis animum suspensum teneat, vbi ali-
 qua coniecturæ proximum notant. Respõ-
 detur nihilominus quod etsi non sit tanta
 culpa quam suspicari, immo læ penumero,
 vbi coniecturæ ad prauum iudicium incli-
 nant, laude dignum sit iudicium suspende-
 re, tamen tam leues esse possunt vt illa et-
 iam animi suspensio sit culpa. Nam, vt su-
 pra diximus, ius habet quisq; non solum ut
 non habeatur de illo sinistra suspicio, ve-
 rum vt quisq; de illo existimationem ha-
 beat bonâ. Et confirmatur hoc inde, quod
 certe si Petro qui de Ioanne bonam ha-
 bet existimationem, eandem illi adimeres,
 male faceres malum ergo est & te ex leui-
 sima causâ mere neganter habere circa
 proximum. Quin vero posset nonnunquã
 esse peccatum mortale. Equis enim am-
 bigat quin si videntes honestatem vitam-
 que integerrimam Ioan. Bap. sacratissime
 Virginis, vt de Deo eius filio sileamus de
 eius bonitate dubitent, graue committe-
 rent peccatum? re vera non est in dubium
 reuocandum.
 Ad primum igitur argumentum iam re-
 sponsum est, q; licet humanum iudicium
 non possint de singularib; omnino esse cer-
 tum: po est tamen quisque humano mo-
 re, scilicet dum idonea sunt testimonia, ci-
 tra iniuriã male de altero iudicare. Ad secũ-
 dũ respõdet D Tho. nihil aliud quã quod
 iudicium temerarium, licet non prodeat
 in publicum, nihilominus in mēte est per-
 niciosum, quia est causã contemptus. At
 vero quo res apertius pateat, causas pseru-
 temur malignitatis eiusmodi interni iudi-
 cij, vtrũ quando est certũ genere suo, sit p
 se peccatum mortale. Apparet enim pars
 negatiua inde vera, q; cũ proximos per il-
 lud nihil detrimenti patiatur, neq; in sua
 persona, neque in rebus suis, non est cur tā
 nota condemnetur. Reperias respondē-
 tes satis esse vt sit mortale peccatum quod
 est a Deo prohibitũ, qui pro sua libertate
 potuit, q; cunq; voluerit prohibere: Isti autē

Postre-
ma dubi-
tatio.

Rãtio.

Ad pri-
mũ arg.

Ad secũ-
dũ arg.
Quæstio
cula cir-
ca matre-
riã secũ-
di argu.

Summistæ
rũ regu-
la nõ est
vniuer-
sali.

Altera
dubita-
tio D.
Tho.

Caieta-
nus.

Solutio.

OTO
iure
LOIUS
DIE
15

non perpendunt hoc non esse malum quia prohibuit, immo eo prohibuit quia malum. Est enim ex his que sunt contra ius naturae, quae quidem in Evangelio praeter sacramenta quae ad religionem pertinent. Christus nobis duntaxat praecipit. Nequatis est si respondeas, iudicium esse illud malum, quia ordinem habet ad exterius damnum, puta ad infamandum. Enimus rocu sit speculativum, non habet ordinem proximum ad opus: & ideo respondetur, quod quanuis nunquam extret foras, n suis latebris per se malum est mortale. Primum ut diximus, quia causa contemptus & odij. Secundo id patet, quia per ipsum infamas proximum tuum apud te ipsum, quando quidem malam de ipso concipis existimationem. Ex quo subsequitur argumentum ad id tertium. Si enim suspicio quam de Petro habeo sinistra, peccatum mihi nunquam esset mortale, sequeretur quod nequam illam in aliorum mentes dispergere, dummodo nullum aliud consequeretur damnum, nam si mihi mentalis suspicio non est peccatum, neque illis esset sua, atque adeo nec mihi esset peccatum illa seminare. Quod tamen falsum est. Praeterea, est argumentum quod iudicare de occultis, est id usurpare quod est Dei proprium, secundum illud Pauli, Tu quis es qui iudicas alienum servum? At vero dubium restat si tale iudicium, peccatum est genere suo mortale, utrum sit contra iustitiam, an vero solum contra charitatem. Quod quidem D. Th. tractat in solutione tertij argumenti, quo quaerebat an genere suo sit mortale, & respondet suo obscure. Ait enim quod cum iniustitia sit circa exteriores operationes, tunc iudicium suspiciosum directe ad iniustitiam pertinet quando ad actum exteriorum procedit, & tunc est, inquit peccatum mortale. Subdit vero iudicium autem interiorius pertinet ad iustitiam secundum quod comparatur ad exterius iudicium: ut actus interior ad exteriorum, puta sicut concupiscentia ad fornicationem, & ita ad homicidium. Manet ergo obscura ac subinde dubia haec littera, quia non clare ait, iudicium quod non procedit ad exteriora, esse peccatum mortale. Nihilominus proculdubio tenendum est eiusmodi iudicium esse genere suo mortale peccatum, idque contra iustitiam. Distinguit autem D. Th. duo illa membra quod iudicium imperativum actus

exterioris scilicet infamandi aut condemnandi, est directe contra iustitiam, ut in tertia cohaesione expressum est. Sicuti voluntas efficacis occidendi reducitur ad homicidium, iudicium autem speculativum quo non imperatur exterius opus, non pertinet directe ad iniustitiam exteriorum. Et in his stat differentia, videlicet directe, & indirecte. Sed nihilominus est peccatum mortale, ut in secunda conclusione dictum est. Sicuti ira & concupiscentia uxoris alienae cum consensu in delectatione licet non procedatur ad opus, est mortale. Enimusvero non solum efficacis voluntas occidendi, mortalis est, verum & internum desiderium mortis proximi aut grauis detrimendi, licet tu nolis data illa dare.

ARTICULVS IIII

Utrum dubia sint in meliorem partem interpretanda.

Non satis est nosse, iudicium temerarium iniquum esse, sed explorare oportet utrum dubia debeamus semper in meliorem partem interpretari. Et arguitur a parte negatiua. Iudicium cum sit rationis opus, cuius perfectio in veritate consistit de illis potius ferri oportet, quae plurimum accidunt, ut rarius fallamur, sed pluries accidit homines improbe agere, quam probe, nam cum sensus hominis ad malum ab adolescentia sua proni sint, ut Genes. 8 legitur, fit, ut quae ad modum habetur Eccle. 1. stultorum infinitus sit numerus, consultius ergo est dubia in malum quam in bonum interpretari. Secundo, ille pie & iuste viuit, auctore Augustino, qui rerum integer est aestimator, in neutra partem declinando? ille autem qui rem dubiam in partem sanioerem decernit, in alteram inclinat partem, ego minime id licet. Tertio. Homo eo modo debet diligere proximum quo seipsum, sed circa seipsum salubrius est dubia in deteriorum partem iudicare, secundum illud Job. 9. Verebar omnia opera mea, ergo & pariter vos debemus erga proximum gerere. In contrarium autem est illud ad Rom. 14. Qui non manducat, manducantem non iudicet, cuius glossa est, dubia in meliorem partem esse interpretanda.

Articu-

Suade pars negatiua.

Solutio quorundam.

Reprobatio.

Solutio vera.

Alterum dubium

S. Tho.

Explicit S. Thom. Distinguit autem D. Th. duo illa membra quod iudicium imperativum actus

Articulus hic adeo est superiori annexus, ut per illum sit plurimum intellectus. Respondetur ergo vnica conclusione quæ ex superioribus colligitur. Vbiunque manifesta iudicia non apparent, quæ malum proximi indicent, debemus cuiusque bonam habere existimationem, atque adeo in meliorem partem id quod dubium est interpretari.

Conclusio inquam ex superioribus colligitur. Vnuiusque ius habet ut bona de se vbi que habeatur existimatio, quousque sua delecta eum legitime probat: ergo qui circa idonea testimonia sinistra alterius concipit opinionem, iniurius illi est, atque adeo in meliorem partem tenemur ambigua signa decernere.

Conclusio nulla præter superiorem indiget disputatione, nisi hoc forsitan sciscitetur, utrum dubia teneamur in meliorem partem positivè interpretari, id est assentiri meliori parti: an satis est negativè, id est non malè iudicare? Enimuero cum aliqua exterior ambigua iudicia alieni vitij, difficile profectò est contrarium habere assensum. Si autem dicas satis est animum suspendere, in contrarium emergit statim argumentum quòd intellectum continere difficile quoque est Caiet. hic arbitratur satis esse negativè nos habere. Nihilominus id nemini suadere audeam. Immo vix potest regula constitui certa, sed confugiendum est ad prudentiam. Distinguendum inquam in primis an illum cuius dubia signa apparent, antea noueris, an verò sit tibi ignotus. Si enim in bona est apud te existimatione, peccatum esset propter signa dubia illam mutare, maius, scilicet minusve secundum signorum conditionem. Si autem eum non noscis, tunc arguit hic Caiet. quod non est prudentia in tali casu assensum melioris partis concipere: eo quod illa neutra signa natura sua talem assensum non generant, & ideo nulla, inquit est obligatio bene assentire. Quare consulto ait, negativè dixit Christus, Nolite iudicare: & non dixit, Bene semper iudicare. Attamen contrarium citius crediderim, respondimusque illi, quod etsi tales coniectura bonum assensum non generent, ius tamen natura nos cogit non solum ne male de homine vilo opinemur, sed etiam dubia signa, verum ut de omnibus non obstantibus ambigebis iudicis, opinemur. Igitur conclusio in-

telligenda est positivè, nisi casu quo indicia usque adeo yrgerent in sinistram partem ut satis esset vtriusque assensum cauere. Tunc enim consilium est mentem ab eiusmodi cogitationibus dimouere. Quando vero indicia iam non sunt dubia, sed eousque efficacia ut virum prudentem & probum mouerent nulla est obligatio in meliorem partem illa interpretari. Christus ergo non ideo dixit negativè, quia satis sit assensum suspendere, sed quia bonam existimationem, quam iure natura tenemur de vno quolibet habere non debet in nobis leuibus causis extinguere.

Ad primum igitur argumentum responderet S. Thom. quòd etsi qui dubia in meliorem partem interpretari frequentius fallatur, tamen melius est frequentius falli per bonam opinionem de aliquo malo homine, quam rarius falli habendo malè de aliquo bono, quia ex hoc nascitur iniuria, ex illo autem nulla. Sed contra, falsitas est malum intellectus, ut puta qui ad omnium veritates iudicandas natus est, nemo autem tenetur malum sibi proprium seu procurare, seu incurrere ad euitandum malum proximi: ergo consilium est in sinistram partem iudicium deflectere. Caietan. putat se per hoc satis respondere quod San. Thom. non absolute ait cum qui in partem saniorum iudicando propendet, in pluribus casibus falli, sed quod pluries fallitur quàm si in sinistram partem vergeret: cum quod stat quod non frequenter fallatur bene iudicando. Hanc ego tamen solutionem non intelligo. Nam & vim argumenti factis est id quod ipse cum Diuus Thomas concedit nempe quod pluries fallimur bene iudicando quàm falleremur iudicando malè: & ideo responsio est quod bonum uirtutum moralium non est pensandum secundum bonum intellectus simpliciter, sed in ordine ad agendum cuius proximum principium est appetitus: homo enim, ut supra diximus, non dicitur bonus propter virtutes intellectuales absolute consideratas, sed propter morales quæ circa actiones uersantur. Quo fit ut nonnunquam iudicium falsum speculatiuum generet uerum dictamen practicum: veluti Jacob ex illo falso. Hæc est Rachel, in tulit illud uerum, Hæc est a meo cognoscenda, quod quidem ob ignorantiam inuincibilem uerum fuit. Quocirca

Primæ argum.

Replica Solutio.

Caiet.

Refellit Caiet.

Solutio auctoris

Ratio conu.

Probatio conclusio.

Dubitatio.

Caiet.

Solutio propositio dubitationis.

Reprobatio, Caiet.

Argu.

SOTO
iure
Caiet.
DIT
13

**Nova
ratio in
Caieta.**

dum iudicio Petrum esse bonum licet speculatiue fallat, tamen quia iudiciu est con forme appetitui recto, fit vt moraliter atq. adeo simpliciter bonum sit. Ob id que cum homo secundum moralem regulam iudicium intellectus informat, non eligit simpliciter malum, sed secundum quid simpliciter autem bonum. Hanc enim ob causam supra diximus iudicium esse actum potius iustitie, bene afficientis animum ad proximum quam rationis illud preferentis. Quocirca non satis digna responsio illa mihi apparet. Caietani & alioru, quod quia ex duobus malis minus est eligendu est falsa opinio malum proprium sit nihilo minus quia minus est, ea est eligenda. No inquam verum est esse simpliciter minus malum. Nam bonu intellectus, puta intellectualis virtus ut supra demonstraui mus, simpliciter est melior bono voluntatis: sed tamen quantum ad mores attinet, iudicium cum periculo falsitatis formare ad cauendam iniuriam, non solum minus est malum: immo simpliciter non est malum, sed secundum quid. Malum speculatiuum. Eo potissimum qd error circa singularia contingentia non est simpliciter malum intellectus, sicuti neque ad eius perfectionem simpliciter attinet cognoscere eoru veritates sed uniuersalium, quibus non potest subesse falsum, vt statim ait S. Tho. in solutione secundi. Adde quod neq. eligetur tale malum. Nam quando iudicia sunt clara, non est prudentia bonum formare iudicium sed quando sunt dubia id tantum est verum quod intellectus exponitur falsitatis periculo. Ad secundum respondetur diuersam, esse rationem iudicandi de rebus ab illa qua est iudicandi de personis. Cum enim de rebus speculatiue iudicamus, nihil nocenti imminet proximo, ob idque simpliciter est tunc veritas indaganda, qua bonum est intellectus. Ac perinde in rebus dubijs suspendendum est iudicium ne precipitio falsitatis intellectum obijcias, Et de hoc loquitur August. quando autem iudicium est de personis tunc quia bonum malumque attenditur secundum illum de quo iudicatur nempe de eius honore aut contemptu ad cauendam citius iniuriam decemus esse attenti: praesertim qd error circa singularia, ut iam modo dicebamus non e regione opponit bono simpliciter intellectus. Ex his prudē-

**Ad secū
dū arg.**

August.

tiam, collige qua discernas iudicium temere speculatiuum, non esse mortale peccatum, nisi dum uidet personam applicas, licet enim dum uidet cadaver occisi hominis, iudices mortale fuisse peccatum illum occidere & quamquam dum audis talem propositionē, qua haeretica est fuisse assertam, iudices peccatum fuisse illam ex animo asseruisse nullum tamen peccatum admittis, sed quando sine causa legitima iudicas huc fuisse aut homicidam aut haeticum. Tertium argumentu per egregiam regulam qua sibi respondeatur expostulat. Interpretari namque quidpiam in deterio rem partem, suspicando scilicet ex leuibus causis, bisariam u su uenit scilicet vel definitiue vel suppositiue. Prior modus est quem dicimus esse illicitum. Posterior vero scilicet non definiendo sententia, sed ex suppositione, si forte ita est non ad laedendum, sed obuiuandum periculo vel proprio vel proximi non iniustitia, sed prudentia opus est. Vides hominem que suus habitus subindicat esse furem, & si non debeas definitiua sententia id credere, neque uero suspicari ad nocendum, licet tibi tamen non illi tuam domum credere: Sicut dum filiam habes virginem, licet tibi iuuenes ab eius colloquio abigere. Et pari modo in re propria. Dum uident tibi opera tua nitida esse in conspectu Dei, que quidem opinio periculosa semper est, debes illa timere ne aliqua macula sint infecta. Aliena uero opera, bona iudicare, nulli nos offert periculo. Ex his sequitur, qd etsi dum male de aliquo suspicaris qui in promptu est vt ad aliquam dignitatem eligatur, posses tu illi refragari tuam subitico suspitionem; tamen illam in aures aliorum disseminare ut hominem infamia respergas, minime fas est nisi suspicio legitima de causis esset tibi certa; & uideres in perniciem reipublice talem electionem uergeri tunc enim nisi secretum esset sacramentalis confessionis, liceret illam impedire. Et vice uersa, tam leuis esse potest tua suspicio vt neque te ipsum debeat cohibere quo minus eum eligas, si alias idoneus est.

ARTI-

ARTICVLVS V.

Vtrum super sit secundum legis scriptas iudicandum.

Cum iudicium, ut dictum est, actus sit iustitiæ, regula autem iustitiæ sint leges, merito queritur vtrum semper sit secundum leges scriptas iudicandum. Et arguitur à parte negativa: Iudicium iniustum ubique cauendum est & uitandum, quandoque autem scriptæ leges iniquitatem continent, secundum illud *Isaia. 1. 0.* Vx qui cõdunt leges iniquas, & scribentes, iniustitias in scripserunt, ergo non semper est secundum scriptas leges iudicandum. **Secundo**, iudicium oportet esse de singulis cõtibus, lex autem scripta ut *Philosophus. 5. Ethico cap. 10.* auctor est, non potest singulos comprehendere, ergo quandoque necesse est contra legis verba agere. **Tertio**, Lex ad hoc scribitur, ut legislatoris mens fiat subditis manifesta, quandoque autem usu venit ut si legislator presens adesset, aliter iudicare, ergo tunc licet contra scripturam mentem legislatoris sequi. **In contrarium est sententiam August. in lib. de uen. relig. ubi ait.** In istis temporalibus legibus, quãquam de his homines iudicent cum eas instituerint, cum tamen fuerint instituta & firmata, non licebit iudicibus, de eis iudicare.

Questionem hanc plenariè lib. 1. discussimus q. 6. art. 8. Sed quoniam presenti loco congruenter iterum eã mouet. **S. Tho.** opus est ad idem respondere, quoniam non deest quod prærer illie definita adnotari etiam hic possit. Respondetur ergo per distinctionem duabus conclusionibus. **Supponendum** namque in primis iudicium nihil aliud esse quandam iusti definitionem & constitutionem. Est autem iustum duplex, ut in superioribus sæde dictum est. & *Aristo. 5. Ethic. ca. 7.* docet, scilicet aliud naturale, nempe quod ex natura rerum absolute consideratarum pullulat. Aliud uerò positium, quod *Philosophus* appellat legitimum, nempe quod humano condito & arbitramento positum est. Sit ergo prior conclusio: Quando scripta ius naturale continet, nequaquam licet neque principi neque subditis contra illã agere, sed semper est secundum eam iudicandum.

Et ratio in prout, quoniam cuiusmodi leges non sunt illius iusti constitutionis, sed tantum declaratiuæ. Quare earum iustum, non ex legibus, sed lex rebus ipsi totum suum habet robur. Ut patet in præceptis Decalogi, & in his quæ necessaria consequentia illic implicantur ideoque adeo sancta sunt & firma, vt neque Deus, quatenus legislator super illis valeat dispensare, vt *lib. 1. q. 3.* disputabamus. Atqui hæc de causa nõ huc simpliciter in quæstione profertur, vtrum sit semper secundum leges iudicandum. Nam de naturalibus quarum lumen Deus consignauit in mentibus nostris, nequaquam hæsitare licet, quo minus sit semper secundum illas iudicandum, sed peculiariter quæsitum est de legibus scriptis, inter quas connumerantur humanæ.

Subditur ergo posterior conclusio, Quædo lex scripta est humana necessarium nihilominus est tam principi quam subdito secundum illa iudicare, quatenus iuri nature nõ repugnat. Probatur: Quoniam leges huiusmodi etsi non sint declaratiuæ naturalis iusti, sunt tamen constitutiuæ iusti quod humano condito secundum regionis temporumque conditiones visum est expedire. Et ideo inquit *Arist.* quod quamuis antea quam ponerentur nihil referebant, tamè, postquam posite sunt, iam referunt. Conclusiones istæ non solum inferiores iudices, sed & principem ipsum comprehendunt, qui quidem secundum leges iudicare tenetur: nõ secundum naturales, verum & secundum illas quas ipse sui que maiores tenent, quãdiu causa nõ incidit ut mutentur. Tamen si discrimen interfit, quod inferiores iudices neq; illas interpretari. Quod tamen in facultate principis positum est, Vnde quo casu potest super legem dispensare, potest etiam & contra legem iudicare. Vt si capitis condennatus, quam commodissimus esset rei publicæ posset ob illam publicam commoditatem illum donare vita. Hæc autem omnia *lib. 1. satis ac super pro capto nostro*, tum discussa sunt, tum etiam definita. Quod autem hic dubium Theologicum, ceu in proprio loco dirimendum restat, est vtrum sententia iniusta, hoc est contra leges lata, obliget in conscientia, hoc est vtram reu verè absoluat, quam actorem iura suo despoliet? Est enim argumentum à parte negativa,

Vltima, conclu.

Probatio conclu.

Explicatio superioru conclusionu.

Dubiu Theologicu.

Ratio verè absoluat, quam actorem iura suo despoliet?

SOTO
iure
legibus
Dicitur
15

gatiua, quod cum iudex sit iustus, ad quem ut s. Ethic. ait Philosophus tanquam ad viuente[m] loquentemque iustitiam consuitur. & hæc omnia que in foro exteriori peraguntur, ad pacem reipublice ac perinde ad pacandos conscientias referantur, consequens fieri videtur, ut solennis sententia eius, qui publica pollet auctoritate, tutas sedasque reddat easdem conscientias eò vel maxime, quod sæpe humanum ius conscientia obligat, tamen si mera lex nature non obligat, ut patet in lege prescriptionis, qua dominium transfertur in possessorem. Nihilominus respondetur, nullam sententiam que contra leges iustas profertur, obligare in conscientiam. Conclusio est manifesta, & iuris etiam doctoribus confessa, ut apud Inno. & Panor. videtur. ca. quia plerique de immuni. eccle. quia cum sententia nullum habeat robur nisi quia est iuris declaratiua, ubi non est recti iuris interpretis, nulla est in conscientia. Dixerim iniustam contra leges nempe quæ ab vno auferit quod re vera suum erat, & alteri tribuit cuius non erat. Nam si alicui id adiudicetur quod verè erat suum, licet alter præmissio toto ordine iuris fuerit, priuatus, bona conscientia possidebit quod sibi adiudicatum est, siquidem re vera suum erat. Et præmissio ordinis iuris quamuis peccatum sit in iudice, & iniuriosa parti, tamen non constituit in mala conscientia cum qui quod verè est suum, possidet. idque planissimò exemplo patet. Si tu quod tuum est aut fraude surripias, aut vi auferas à possessore, quamuis delictum mortale forte committas dum priuata auctoritate exequeris quod publica deberes, nihilominus ad restitutionem non obligaris illius quod accipisti. Reuertamur ergo ad principale assertum, quod iniusta sententia neque tollit, neque confert. Fit enim ex illa consequens, ut etiam si dum litigas bona fide faciebas, nihilominus cum primum certo rescueris sententiam in tuum fauorem latam non fuisse iustam, restituere teneris quod tibi adiudicatum est, licet non expensas, si bona fide litigasti, idque siue reus fueris, siue actor. Et dico iniustam contra rei veritatem, etiam si iudex secundum allegata & probata in foro exteriori rectè iudicauerit. Quid autem si pars læsa non appellauerit? Videtur enim eo ipso consensisse, atque ad eò suum à se ius ablegasse:

quapropter postea non admittitur in iudicio ad repetendum. Respondetur quod etiam si non appellauerit, non censetur renunciare iuri suo. Sed hoc tantum patitur quod in foro exteriori non amplius repetens audietur. Atque hæc, veritas non solum ratio naturalis comprobatur, verum & ex l. Iulius. de conditione indebiti. colligitur. Quod autem non appellans præscripto tempore à tribunali postea repellatur, sunt qui dicant causam esse in personam eius negligentiam. Ego uerò non hæc tantum crediderim, uerum illam potior, quæ est ad obuiandum litibus, ad quod leges sanctissime fuerunt temperatæ. At uerò si quis rem sibi aut suis maioribus iniusta sententia ad iudicatum, bona fide legitimoque tempore præscriperit, bona denique conscientia possidebit, quia titulum habet legitimum, hoc est lege præscriptum. Dubium autem molestius est in beneficiis ecclesiasticis: quoniam quis, si per iustam sententiam expoliatur sacerdotio quod alteri confertur, utrum possessor deinceps tuta conscientia possideat? Id quod inter ceteros iuris interpretes. Panormitanus cap. primo. de concessio. præbend. & Inn. in cap. quia plerique de immuni. eccle. sciens tunc tractant. Distinguendum ergo est de sententia, nam altera est declaratiua: nempe dum inter partes de iure aliquo, aut alia de re, aut de præhenda litigatur & sententia declarat utrius illorum sit. Et tunc citra dubium, sicuti neque in alijs secularibus rebus, sententia non ligat, Et ideo dum possessor sciuerit non fuisse iustam, tenetur renuntiare. Alia uerò est sententia priuatiua quoniam prælatus officio propter crimen quampiam sacerdotio multat, quod alteri confert, & tunc ceteri præfati doctores quod si reus non appellauerit, quia eo ipse consentire uideretur, alter tuta conscientia possidet. Secus si reus appellauerit, nam tunc licet iniuste non fuerit auditus, non censetur consensisse. Ego uerò profectò, salua eorum existimatione, non sic absolute crediderim, sed cum distinctione. Si inquam prælatus sciens & prudens illum iniuste condemnauit, arbitrator sententiam non tenere. Et ideo quotiescunque possessor id intelligit, renuntiare tenetur, & prælatus alteri restituere. Si uerò bona fide secundum allegata & probata illum condemnauit, etiam si falso fuerit accusatus

Solutio

Argu.

Respon
sio.

sententia

sententiâ tenet ac perinde alter tuto possidet, nisi tamen ille fuerit criminator qui falso accusauit. Nam tunc omnes doctores Canonici iuris merito tenent in habitum esse ad possidendum. Item hoc solū crederem in beneficiis ecclesiasticis quæ prælatorum auctoritate cõferuntur. Nam in alijs etiam si secundum allegata & probata sententiâ sit iusta, si tamen processit ex falsa præsumptione, non ligat in conscientia, ut Innocentius probe adnotauit in eodem capit. quia plerique. Quo fit, ut si cuius nomen de hæresi falso defertur, suis bonis priuetur, cum primum scisciscerit per calumniam fuisse delatum ac condemnatum, renetur eum in tuorum possessionem restituere. Hæc ergo de hac re satis dicta sint.

ARTICVLVS VI.

Vtrum vrsurpatum iudicium sit semper peruersum.

TRia supra diximus ad rectum iudicium esse requisita, & iudicis auctoritatem, & iustitiæ æquitatem, & prudentiæ ordinem. Et quidem de hoc tertio, puta de ordine & processu iuris, nihil ad Theologum, sed res est causidica. Igitur cum de secundo in proximis articulis dictum sit, suscequitur ut de primo disputemus. Vtrum vrsurpatum iudicium, scilicet, ab eo qui non est iudex, sit ubique peruersum? Et arguitur a parte negatiua: Iustitia est quædam agendorum rectitudo nihil autem veritati desperit a quocunq; pronuntietur, sed a quocunq; est amplectenda, ergo neq; quidquam iustitiæ officit a quocunq; sententia proferatur. Secundo, Bona pars iudicij est peccata punire, cum laude autem referuntur nonnulli priuati qui peccata aliena vindicarunt: ut Moyses qui vt legitur Exo. 20. Aegyptium interfecit, & Phinees Eleazari filius qui Zambri occidit, vt Numero 25. scriptum est. quod, vt habetur Psalm. 115. reputatum est ei ad iustitiâ, ergo licet priuatis circa auctoritatem publicam iudicare Tertio. Potestas spiritualis quæ a temporali distinguitur, nonnunquam se ingerit ad iudicandum seculares, ergo vrsurpatum iudicium non est ubique prauum. In contrarium est illud ad Roma. 14. Tu quis es qui iudicas alienum seruum?

Primū argum.

Arg. 2.

Arg. 3.

Paulus.

Conclō ratiua.

Ad quonem vnica conclusione respondetur. Iudicium vrsurpatum, hoc est a bique Soto, de iust. & iure. Q legi.

SOTO
IURE
COIUS
DIE
15

Ad pri-
mū arg.
Ad secū-
dū arg.

legitima auctoritate super eum in quem fertur prolata, non solum peruersum est verum & nullum. Probat. Iudicium est legis ad personas applicatio cum vi coactiua, hæc autem fieri non potest absque publica auctoritate: ergo si aliter fiat, vitiosum est & nullum. Probat. Minor. Eiusdem est legem condere atque eam interpretari & declarare, sed applicatio legis ad personas est quedam eius interpretatio, id est declaratio quod talem personam in tali casu ligat, sergo sicut ex ab illo solo condi potest qui publica poller auctoritate ad cogendum ciues ita & eius solius est habentisq; eius auctoritatem ius dicere. Conclusio clara est, & 1. li. q. 1. decis. Hoc tamen est hic animaduertendum, quod inter ea que ad rectum iudicium publicum exiguntur, primū est auctoritas iudicantis. Nā etsi alia deficiant, nempe prudentia & iustitia, nonnunquam sententia tenet, saltem dum fertur secundum allegata & probata, vt proxime dicebamus, & semper timenda est, & tamen si emanet a nō iudice, adeo nulla est vt neque sit timenda.

Gregor. Vnde scit Greg. Sententia, inquit pastoris siue iusta, siue iniusta, timenda est, 1. q. 3. Duo enim ponit vt sit timenda, etiam, si sit iniusta. videlicet vt sit pastoris, & vt sit sententia id est que non manifestarum intolerabilemque errorem contineat. Ex quo fit primum quod qui per tyrannidem regnū inuasum occupauit neque legem ferre vllam potest, neque ius dicere quod vllō pacto ciues in conscientia obliget nisi forsitan præscriptione aut reipublicæ consensu legitimi fuerint tandem principes, vt de Frācis apud Gallos legitur, & apud Hispanos de Gotis secundo subsequitur, quod qui semel legitime magistratum adeptus est & si postea crimen commiserit ob quod merito sit illo abdicandus, tamen quousque iuris ordine priuatus sententia eius ligat, nisi sit ipso facto excommunicatus. Vt quamuis prætor crimen læsæ maiestatis admiserit, ob quod a magistratu expellendus iure est, nihilominus quoadusque iuridice priuatus sententia eis tenet. Secus si esset hæreticus, nam tunc ipso est excommunicatus atque adeo licet non priuatus officio tamen eius functione suspensus De arbitris autem forsitan quis dubitet, nam iudicium eorum ligat tam in foro exteriori quam in conscientia. Tamen nulla videtur pollere auctoritate publicæ, quia non habent nisi quam

a partibus acceperunt, quæ tamen non habebant nisi priuatam. Respondetur autem quodammodo habere publicam. Nam cum vnusquisque teneatur fidem alteri seruare, iure gentium conditum est vt qui sequestri fuerint ab aliquibus constituti, vim habeat per suam sententiam ligandi, licet executio ad principem pertineat, qui vim habet coactiuam, & eius ministros.

Ad primum igitur argumentum respondetur, quod etsi pronuntiatio veritatis a quocunque sit suscipienda, tamen vis coactiua non nisi a principe, quam iudicium importet. Et ideo nisi habente auctoritatem proferatur, liberum est vnique eam suscipere aut repudiare. Secundum argumentum, Quantum ad historiam Phinees, nullam habet difficultatem. Nam cum Moyses, vt illic legitur, auctoritate diuina iussisset vt vnusquisque fratrem suum quem sciuisset interimeret eadem ille auctoritate vsus est. Historia vero Moyli anceps est. Legitur enim quod cum vidisset Aegyptium percutientem quendam de Hebræis, cum enecauit. Quocirca cum illum Aegyptium inflagranti delicto occuparet, potuit eum occidere per modum defensionis, nam vnusquisque ius habet vim repellendi non solum a seipso sed a fratre suo. Et hac uia Ambrosius libro de Offic. Moyses excusat a culpa. Si autem vltiam cessauerat Hebræum percutere, vel occisio non erat ad defensionem necessaria, necesse est dicere quod in vindictam illum occidit. Et re vera hoc gratius annuere videtur historia. Sed tunc cum publicam non haberet auctoritatem, non potest a culpa excusari, nisi dicatur id reuelatione diuina fecisse. Atque hanc rationem approbare videtur illud Act. 7. quod percusso Aegypto existimabat Moyses intelligere fratres suos, quoniam Dominus per manum ipsius daret salutem in Israel. Et quamuis non expressè illam dicatur percussorem iussisse, sed Moysen sic existimasse seruaturum populum, tamen profecto videtur illic percusso excusari, quare vtraque istarum solutionum potest optimè defendi. At vero Sanctus Thomas Augustini sequacissimus cum libentius amplexari videtur, qui in questione super Exod. non excusat illum a culpa, sed cum potius confert cum benignissimo nouali quod cum primo feritur

itur de herbarum quoque inutulum luxurie ac fertilitate laudatur propter spem quam promittit futura frugis. Et sic interpretatur illud Act. 7. quod cum animo plenus esset ad liberandum populum, illa ratione arbitrabatur rem perfecturum. Ad tertium denique respondetur, quod cum spiritualis potestas supereminet seculari, potest Ecclesiasticus Prælati seculares iudicio cogere in his quæ ad gratiam, & ad gloriam pertinent.

QVÆSTIO V.

DE DIVISIONE IVSTITIÆ.

S. Tho. 2. 2. quæst. 61.

ARTICVLVS I.

Primum particularis iustitia recte in distributivam & commutativam dividatur.

Iostquam de iustitia in genere, deque suo contrario, iniustitia, atque de eius annexis, iure scilicet & iudicio quantum res postulabat, dictum est, superest vt ad illam eius celeberrimam divisionem descendamus, qua in distributivam & commutativam dispartitur. Est ergo quæstio ordine quinta huius libri, vtrum particularis iustitia recte in distributivam & commutativam dividatur? Quæstio hæc autem quatuor articulis absolvetur. Quorum primus divisionis rationem doceat, secundus vtriuque medium, tertius materiam diuersitatem, quantum tandem formam. A parte ergo negatiua quæstionis arguitur primo, Cum tres sint reipublicæ ordines, nempe totius ad partes, partium ad totum, & partium inter se, pulchrius, atque ad artem proprius fieret ex æquo trimembris divisio, nimirum in legalem, que primum instituit ordines & distributivam, que ad secundum spectat, & commutativam, que circa tertium versatur incepte ergo sit bimembris. Secundo arguitur, Si vlla esset huius divisionis ratio, ea vel inde oriretur, quod habent distincta subiecta, nem-

pe quod distributiva est in principe, cui incumbit bona publica distribuere, commutativa vero in subditis quorum pax & tranquillitas hac ratione continetur quod quisque ius suum alijs seruat, hoc namque discrimen prima fronte videtur hæc divisio insinuare, at vero quecumque iustitia species tam in subditis est quam in principe, in hoc nimirum ad gubernandum atque in illis vt gubernentur, vtq. i de legali dictum est, nam commutativa eadem ratione est in omnibus, ergo ex hac differentia non potest sumi divisionis ratio. Quod si duas differentias inde sumi, quod distributiva iustitia penâ ut in ordine ad plurimos quibus faciendâ est distributio commutativa vero est vnus ad alterum, contrafacit, quod vnum & multa speciem non mutant. Eiusdem quippe speciei est vnus homo cum duobus atque cum tribus. Deinde arguitur tertio, quod divisio manca sit. Iustitia enim vindicativa neque sub distributiva neque sub commutativa comprehendi videtur, nam si respondeas contineri sub distributiva eo quod princeps vt præmia probis, & supplicia reprobis decernit, in contrarium est, tum quod & persona particularis potest licite vindictam petere, tum etiam quod vindicta debet fieri ad æqualitatem delicti, quod officium est commutativæ iustitiæ. Quod si hac ratione victus pertinere dixeris ad commutativam reclamare hæc ratio videtur quod soli principi incumbit penas exigere proculpis, quod speciem gerit distributivæ iustitiæ. In contrarium est auctoritas Philosophi. 5. Ethico. distinguentis duas iustitiæ species, quarum altera est distributivum directiva, altera vero commutationum.

Quo responso quæstionis lucidior fiat à terminorum expositione proficiscamur. Cum iustitia in genere, auctore Aristot. 5. Ethic. sic virtus qua quisque iustus dicitur, sit vt iuxta nomina sua, iustitia distributiva dicatur particularis iustitia, qua homo in bonorum communium distributione iustus fit. Commutativa vero sit illa item particularis, qua quisque in commutationibus iustus est. His facile intellectis tali responderetur affirmatiua conclusione. Iustitia particularis suapte natura in hæc duo dissecatur membra specie differentia, quæ sunt commutativa & distributiva. Conclusio est Arist. 5. Ethic. c. 2. cuius ideo auctoritas.

Q. 2. Arist.

Ad tertium arg.

Primum argum.

Arg. 2.

Arg. 3.

Arist.

Conclō

in sua.

Aristot.

NOTO
iure
cogit
DIE
15

dicta sunt, satis responsum est. Haud enim differentia hæc colligitur, vel ex parte subiecti vel ex parte numeris, sed illam persequamur, tum ex ordine diverso ut dictum est, tum ex diversa ratione debiti, quia commutativa reddit id quod est simpliciter debitum, distributiva vero id quod est quodammodo debitum. Ad tertium argumentum respondetur, bifariam contemplari posse iustitiam vindicativam, uno videlicet modo quatenus ad publicam iustitiam pertinet quæ civis ordinat in bonum commune. Et hac ratione actus est a commutativa iustitia elicitus, imperator autem a iustitia legali, quæ est in principe e usque ministris, ut ex non raturum a culante reo, verum ex proprio (ut aiunt) officio ob tranquillitatem reipublice crimina vlticiscitur. Animo autem esse hoc munus iustitiæ commutativa, propterea quod nulla sit ibi bonorum distributio, nec proprie malorum, quia mala non sunt deposita, ut distribuantur, sed sit vindicatio ad aequalitatem sceleris, infligendo supplicium, quæ quidem forma est commutativa iustitiæ, ut confessim videbimus, licet hanc debeant imaginem distributiva, quod nequiores acrius puniuntur. Imperator autem a iustitia legali, cuius est per leges & beneficiorum collationem, peccatorumque inflictionem reipublicam administrare, & particularibus virtutibus in hunc finem imperando vti. Si autem vindicatio consideretur respectu particularis personæ ad tollendum eius nocuum qualiter vindicativa non solum est in principe, sed & in particulari civis iniuria affecto, cui licitum est more & ordine vindictam petere, non ut malum pro malo reddat, sed ut reparatione sibi fiat, quamquam illam, nisi per publicam potestatem exequi nequeat, tunc vindicatio non est iustitiæ actus, sed specialis per se virtutis, quæ ad commutativam iustitiam reducit. Doctrina est S. Tho. 2. 2. q. 108. artic. 1. Sed interrogas, cur vindicativa ob commune bonum commutativa est iustitia, siue in principe siue in civis, illa autem vindicatio quæ ad bonum particularis personæ refertur, sit specialis virtus? Respondetur, quod reipublica per ultionem a qualem crimini, & reddit malefactori quodammodo equale & suum recuperat honorem, quæ vera est iustitiæ commutatio. Quando vero persona particularis vindicatur, ni-

hil pro amisso honore vel fama recipit, sed alter patitur sicut & ipse fuerat percipiens, ideoque non attingit metas iustitiæ commutativa, sicut attingit, cum virtute restitutionis refarciatur eis honor, vel eius loco rependitur vel alius favor vel pecunia. Vnde S. J. hom. comparat hanc virtutem alteri speciali gratiarum actionis pro beneficio susceptio. Illa namque neque simpliciter liberalitas est, quia aliqua illic subest imago debiti, neque vero simpliciter iustitia, quia non est debitum legale, sed morale ob idque, est virtus specialis quæ iustitiæ adhaeret. Est hic demum principibus adnotandum circa distributivam iustitiam quod cum sit virtus inter duo extrema, ut inque coarctatur. Quare neque tantum finit bonorum effusionem, ut publicum ararium, quod quam maxime necessariū est exhaustur, neque vero permittit principem ea esse parcitate in bonis distribuendis, ut nullum habeat apud civis gratiam, quibus necesse est sapissime indigere. At vero hoc cum primis cauendum ubique esset, ne publica tributa & vectigalia quæ in publicos usus statuta sunt & populo decreta, abalienarentur. Inde namque tum reipublica graviter periclitatur, tum etiam & miser populus molestissime aggrauatur & premittitur, quippe cum illud in causa sit, ut tributa in dies auctiora exigantur. Sed hoc in fine quæstionis sequentis latius.

ARTICVLVS II.

Vtrum idem si medium distributiva ac commutativa Iustitia.

Sequitur hoc secundo articulo de medio investigando harum virtutum, vtrum videlicet eodem modo in vtraque accipiantur? Est enim argumentū a parte affirmativa, quod cum moralium virtutum medium secundum actionem inter duo extrema limitetur, ut in fortitudine & prudentia cernitur, & iustitia sit earum potissima, consequens esse videtur, & ipsum eodem pacto in omni iustitia designari. Mox cum vtraque tam distributiva quam commutativa sit particularis iustitia, utpote quæ ad particulares personas refertur ac terminatur, apparet medium in vtraque sumi secū-

Primū argum.

Arg. 2.

Q. 3. dum

SOTO
iure
S. J. 2. 2. q. 108. artic. 1.
Dicitur
15

Arg. 3.

dum equalitatem rei ad rem, puta in distributiva meriti ad premium, & in commutativa rei que redditur ad eam, que recepta fuit. Tertio denique arguitur. Distribuire communia bona, idem esse videtur officium, quod colatis beneficijs compensare obsequia, & feruitia que ciues in republicam impendant, hoc autem iustitiae commutativae munus est, ut eodem loco 2. 2. q. 108. astruit Divus Doctor: eo quod fieri debent secundum equalitatem rei ad rem, sicuti & suppliciorum inflictio, licet utrunque per imperium fiat iustitiae legalis, ergo nihil refert, quo differat iustitia distributiva a commutativa. Contraria est Aristot. sententia, eodem loco constituentis medium in distributiva secundum proportionem Geometricam & in commutativa secundum Arithmetica.

Aristo.

Prima conclusio.

Aristo. Rô conclusiois.

Postrema conclusio.

Ad quaestionem hanc respondetur duabus conclusionibus. Prior est: Vtriusque iustitiae tam distributivae quam commutativae medium secundum equalitatem, quae in rebus exterioribus fit, constituitur. Conclusio est Arist. 5. Ethic. c. 3. & 4. Hanc enim differentiam quae in huius libri inter reliquas morales virtutes & iustitiam secundum earum naturam meditatumus, quod cum reliquae mores componant hominis in ordine ad seipsum, iustitia vero in ordine ad alium, medium aliarum virtutum inveniatur inter duas extremas affectiones, quas virtus moderat, & rectificat. Ut fornicatio inter timores & audacias, & temperantia inter exorbitantes concupiscentias & tristitias, quae de absentia delectabilium tactus oboriuntur. Iustitia vero, quia in voluntate residet, ubi nullae sunt passiones, non earum moderatrix, sed solum illi incumbit medium ponere in rebus quae alijs debentur. Etenim licet quandoque cupiditas & avaritia impedimento sint officijs iustitiae, non tamen ad ipsam pertinet illam avaritiam reprimere, sed ad liberalitatem, quae circa tales vertatur affectiones. Posterior conclusio est eundem Arist. eodem loco: Aequalitas, quae medium est iustitiae distributivae, non est eiusdem prorsus rationis atque in commutativa, immo in distributiva est Geometrica, & in commutativa Arithmetica. Aequalitas enim Arithmetica sumitur secundum excessum equalitatem numerorum, sumiturque minimum in tribus terminis quorum tamen medius bis resumitur. Habet siqui-

dem respectum duplicem, Qualis enim est proportio Arithmetica duorum ad quatuor, talis ex quatuor ad sex, quoniam excessus sunt pares, licet maior sit proportio Geometrica quatuor ad duo, quae sex ad quatuor, nam illa est dupla, haec vero sesquialtera. Et dicitur proportio Arithmetica quia est inter numeros tanquam inter proximos propriosque terminos, nam *apud duos* numerus est, licet sit pariter inter continuas qualititates. Aequalitas autem Geometrica audivitur per aequalitatem proportionum, ut proportio quae est inter octo, & quatuor, equalis est illi quae existit inter quatuor, & duo, quia utraque est dupla, tamen si excessus sint in equales. At quoniam medius terminus bis sumitur, ait Arist. hanc proportionum habitudinem consistere minimum in quatuor terminis, ut qualis sit proportio a, ad b, talis sit e, ad d. Nam Arithmetica proportio inter tantum duo fit, ut inter unum & duo, licet proportionalitas, hoc est, proportionum aequalitas (ut dictum est) tres postulet. Unde in commutativis per rerum duarum aequalitatem equatur duae personae Patet ergo conclusio hoc pacto. Vbi princeps deceverit decem talenta civibus distribuere, debet in tot partes illa partiiri, quot sunt ciues, tali tamen ratione, ut qualis sit proportio meritorum Petri ad merita Pauli, talis sit & proportio praemij illius ad praemium huius. Si enim merita Petri sunt ut sex, & Pauli ut tria, quae est dupla proportio, & conferri Paulo praemium ut duo, debetur tunc, Praemium duplum scilicet, ut quatuor. Nam tunc fiet, ut qualis sit proportio meriti Petri ad suum praemium, pura sublequi altera talis sit quoque meriti Pauli ad suum praemium a permutata proportio. Videlicet, si a, se habet ad b, sicut e, ad d, tunc sicut a, se habet ad c, se habebit & b, ad d, haec a, & b esse merita c, vero & d, praemia. Et hoc est invenire medium geometricum. Sed quis cur non statuimus talia exempla, ut praemium esset aequale merito? Respondemus hoc nos consulto fecisse quoniam accidentarium est iustitiae distributivae, & quod aliter impertinens, ut praemium sit merito aequale, aliter hac ratione non differret a commutativa. Enimvero non semper equalis bonorum summa distribuitur civibus, etiam si semper haberent paria merita, quoniam in republica humana quandoque in bonis plus quan-

Sua de
conclu

doque

doque minus habet. Nunc enim verbi gratia, distribuit triginta talenta quam ab hoste prædam eripuit, alio tempore viginti, atque alio decem. Et ideo non potest semper illi obuenire æquale præmium suo merito. Atque idem competitur in publicis fructibus, qui nunc benignius, nunc vero malignius proueniunt. Et in lege Agraria de diuidendis agris. Quocirca non debet haberi respectus nisi ad geometricam æqualitatem. At vero in distributione diuino: unum bonorum quæ a Christo in d' e iudicij futura est, quia infinita illa sūt, & quæ exhausti nequeunt distributio fiet, non solum secundum proportionem geometricam, vt quo quisque longius antecellit alteri meritis, excedat & præmio, verum etiã secundum arithmeticam, vt qui que tantum recipiat in præmio quantum habuit in meritis, quæ ex diuina gratia processerunt. Ecce de distributua iustitia. In commutatiua vero alia est habenda ratio, nempe vt sit æqualitas inter rem acceptam & eam quæ redditur. Verbi gratia antequam duo mercatores societatem inirent, vterque habebat quinque. Petrus vero per contractum aut mutuo aut quomodocumque dedit Paulo vnum, habet ergo tunc Paulus duo plura quam Petrus, itaque est proportio arithmetica, puta quatuor quæ habet Petrus, ad quinque quæ ambo habent, & quinque ad sex, quæ modo habet Paulus, quorum medium est quinque est ergo faciendū per commutatiuam iustitiam taliter restitutio, vt Paulus quoque reddat Petro vnum, quæ ratione ambo sident in medio, nulla, personarum qualitate aut conditione exiimata. Enimvero siue inter magnam & plebeium, siue inter probum virum & reprobum, siue inter amicos, siue inter inimicos contractus & conuenta more & lege celebrentur, nihil subinde commutatiuæ iustitiæ variatur. Hac præmissa declaratione probatur conclusio. Medium iustitiæ, cuius munus est, debitum cuique suum reddere, attendendum est & perpendendum per formalem rationem debiti, a qua virtus speciem fortitur, rationem vero debiti distributiua, & commutatiua variata esse monstratum est, ergo secundum illam variatam variatur & medium. Varietas autem hæc est, quod id quod debetur in distributiua, non debetur, quia proprium possessum fuit a ciue, sed quia pars

ille est reipublicæ, & quod est totius, quodammodo est partis, ergo quo quisque principalior est pars, eadem proportionem plus debet bonorum recipere. Exemplum nobis natura perhibuit in stomacho, qui commune est corporis membrum, hand enim idem alimentum subministrat pedibus, quod oculis, neque idem iecori, quod spleni, sed vni cuique pro sua natura & dignitate. Debitum autem in commutatiua inde exurgit, quod res fuit possessio alterius, ergo nullo habito merito personarum respectu, debet vnicuique tantum referri quantum ipse contulerat. Quod si contra sic arguas. In commutatiua iustitia perinde atque in distributiua pensatur non nunquam personarum conditio, & dignitas. Nam sicuti qui alapa percussit principem, maiori per vindictuam iustitiam supplicio plectitur, quam si percussit popularem, vt Arist. quoque adnotatur 5. Eth. cap. 5. ita dum per restitutionem compensatio fit, plus debet qui honestum ciuem & nobilem cecidit, quam qui simili plaga plebeium lederet, ergo hac parte non differunt istæ iustitiæ. Respondetur qualitatem personæ in vtraque iustitia perspicere, at tamen in distributiua per se, vt scilicet per augmentum personæ augeatur proportio ad alium, cumulationis nanque meriti est inuito ingenio eomitas & humilitas, quæ in homine inferioris fortis, sed tamen in iustitia commutatiua duntaxat attenditur persona quatenus inde augeri quantitas iniuriæ, quæ ad æqualitatem ratiocenda est. Per hæc ergo superiorum argumentorum solutio clarescit. Ad primum enim priori conclusione responsum est, secundum differentiam iustitiæ a reliquis virtutibus. Et pariter secundum solutum est conclusionem posteriori. Concedimus enim vtriusque iustitiæ medium consistit secundum æqualitatem in rebus quæ inter duas personas vel plures componitur, diuersimode tamen, quia medium in distributiua attenditur secundum æqualitatem inter duas proportionales scilicet meritorum inter inuicem, & pariter præmiorum commutatiua vero secundum æqualitatem res acceptam & redditam. Ad tertium autem respondetur, quod beneficiorum collatio non fit nisi pro receptis obsequijs, & laboribus, ob idque habet quandam mercedis rationem, atque adeo commutatiuæ iustitiæ munus est, vt cum quis strenue egit in bello

Argu.

Aristot.

Ratio.

Ad primum arg. Ad secundum arg.

Ad tertium arg.

Q. 4 bello

NOTO
IURE
LEGIBUS
DIT
15

bello seu egregium consilium principi dedit, vel invidias coniurationesve detegit. Is namque etiam si nullum talibus constitutum esset stipendium, dignus est cui iusta beneficio pro obsequio conferantur.

Tertium
argum.

Distributio vero bonorum communium non est compensatio, sed nuda attributio eorum, quae totius corporis sunt ad partes. Quapropter partium merita non eodem pacto in omnibus rebus publicis estimantur. Vt Arist. loco citato meminit, Nam ubi res publica per Democratiam, id est per populi potestatem gubernatur, nulla alia merita libantur, quam libertas, ut scilicet quia omnes aequa libertate fruuntur, a qua suscipiant. Nisi forsitan libertinis, qui mancipia erant, minus, illis autem qui ingenuitate clariores sunt, plus obtingat. Sed in Oligocratia, hoc est paucorum potentia, secundum diuitiarum quantitatem fit aestimatio, ut quo quisque plus habeat, eo plus recipiat, quae iniquissima est omnium distributio. At vero in Aristocratia, hoc est, optimorum potentia, usus distributionis est secundum virtutum merita. Et talis debet in regno perspicui, quod rex optimus regit. Nam cum honos aliat artes, nullum inter mortales valentius est virtutum incitamentum & fomentum, quam cuique pro meritis honores deferre. Etenim qui solo virtutis amore, futurum inspectantes seculum, ad officia acceduntur, impendio quam rarissimi sunt. Ob idque Cato admonere Patres Conscriptos consueverat, ut bene consularent, quibus virtutibus praemia ponerent, quoniam non alias poterat inuentus persequi quam quibus possent statos sibi honores assequi.

ARTICVLVS III.

Utrum eadem sit in materia distributio, & commutatio iustitiae.

DE materia autem harum specierum eadem sit utriusque iustitiae, quae in hac tantum species specialissimas diuiditur? Apparet enim primum esse eandem in materiam, alias essent vique ad eo virtutes ipsae diuersae, ut non continerentur sub vna cardi-

nali virtute iustitiae, diuersitas enim materiae temperantiae, & fortitudinis, constituit duas per se virtutes cardinales, consequens autem est falsum & contra Aristot. sententiam atque omnium quatuor duntaxat discernentium cardinales virtutes. Mox arguitur contra id, quod questio latenter etiam interrogat. Iustitia commutativa diuiditur in species multas, ergo istae non sunt specialissimae atque aequae. Antecedens patet. Aristoteles connumerat diuersas materias, quin vero formas commutativae iustitiae, altera quippe est commutatio voluntaria, atque altera involuntariam per vim, & involuntariam per fraudem, non ergo vtraque specialissima species est. In contrarium est Aristot. eo loco ubi ait distributivam distributiones dirigere, commutativam vero commutationes, cuius tamen commutativae nullas distinguit species.

Questio duas habet particulas, ad quas perinde duabus operae pretium est conclusionibus respondere. Prior sit haec: Maeriam quam remota appellant, eadem est virtusque iustitiae, proxima vero diuersa. Prior pars sic ostenditur. Materiae remotae harum virtutum sunt tam personae inter quas, quam res in quibus sic distributio & commutatio, haec autem eadem, sunt, sit enim tam distributio, quam commutatio exteriorum, rerum, nempe frumenti, vini, olei, & pecuniae inter eosdem ciues. Posteriori tamen conclusionis membrum est euiliquidum. Materia liquidem proxima est, rerum usus, & constat distributivam iustitiam dirigere usum illum, qui est res ad iudicare ciuibus ratione debita, non quod proprium erat singulorum, sed quod erat totius rei publicae, ad quam (ut diximus) functionem alia ratio exigitur, aliaque existit difficultas, quam in commutativa. Facultas autem commutativae est usum rerum moderari in reddendis debitis singulorum peculiaribus. Vnde patens fit ad prius argumentum responsio. haec namque vltimae diuersitas, cum diuersitate specierum virtutis constituitur, non tamen tantum quo minus ambae continentur sub specie iustitiae particularis, quae in rebus versatur extrinsecis, earumque, vltibus circa particulares personas. Secus autem de temperantia & fortitudine, quippe quarum altera versatur circa rationis delectationes, eorum sensibilibus, quae nos

nos ad se alliciunt & pertrahunt, altera vero circa objecta irascibilis appetitus, quæ sua nos arduitate & horrore conteritant & a seipsis auerfantur. Est enim hæc tanta diuersitas, vt diuersas constituat cardinales virtutes. Posterior conclusio est. Materie varietas quæ commutatur iustitiz subicitur, neutiquam eadem virtutem in species plures disungit, sed est vnica eademque atoma. Huius autem veritatem conclusionis hac diuisionum ferre venari sane possumus. Prima enim diuisio sumitur ex commutationu diuersitate per ordinem ad voluntate commutatio num nanque altera est voluntaria, altera vero inuoluntaria. Inuoluntaria quippe commutatio est, quando quis rem sibi alienam vlturpar, vel personam, vel opus inuito domino, vt in furto; voluntaria vero quando quis rem a domino volente & consentiente suscipit, vt in mutuo. Vbi adnotandum subinde est commutationis nomen non simplicem denotare vel dationem, vel receptionem; vbi enim res gratis datur, donoque recipitur, nulla est commutatio, sed tunc dario proprie est commutatio (vbi nomen clamat) quando alter dat, vt recipiat, alter vero recipit vt reddat, vt patet in mutuo in deposito, in venditionibus cõditionibus, reliquisque id genus ciuibus pactis. Quocirca commutatio in vniuersum spontaneam quampiam atq. voluntariam actionem ex vtraque parte significat, videlicet tam conferentis, quam recipientis. Contraria rationem inuoluntaria commutatio inuoluntariam supponit actione, tam ex parte patientis, quam ex parte auferentis. In furto namq. neq. dominus dat vt recipiat, neq. fur caput vt reddat, sed ille contra suam voluntatem patitur, hic autem libere accipit quod nollet vquam rependere. Anamen dum postea restituit, nihil refert, vltone reddat penitentia ductus, an a publica potestate compulsus. A priori namq. radice acceptiones, puta ab inuoluntaria oblatione nuncupatur commutatio inuoluntaria vel voluntaria. Nam & vbi fuit acceptio voluntaria, potest etiam reddi, esse inuoluntaria, vt puta quando infidus emptor vt cogitur pretiu soluere. De donatione autem dubiu est, vtrum vtriusque partis exigant assensus, videlicet non solum dantis, veru & recipientis, an scilicet si Petrus animo suo, vel verbo inficio Pau-

lo quidpiam donaret donatione illa teneretur antequam alius acceptaret. Et videtur teneri, quia cum quis Deo apud se quidpiam vouet, illico obligatur, pariformiter ergo ligari videtur qui donauit. Responderetur tamen quod cum dario relationem dicat ad accipientem, non videtur ori obligatio antequam alter acceptet. Et ideo reuocari forte potest, etiam absque vlla iusta causa. Secus de voto Deo facto; quia ipse, si iustus est, semper acceptat. Si autem solenniter coram testibus donatio fiat absenti, tunc standum est iuri civili. Arbitror enim absq. donatarij consensu, vel legitima causa iure reuocationem non sinere. Quod si ita est, nec conscientia id permittit. At vero quoniam Arist. 3. Ethic. duabus de causis accidere docet inuoluntarium, scilicet aut vi & metu, aut ignorantia, subiicit in 4. lib. inuoluntarias commutationes in duo, scilicet in eas quæ occulte & ignorante domino per fraudẽ fiunt, & eas quæ per violentiam manifeste. Atq. vtraque denarrat illic Aristot. locupletius autem S. Thom. 2. 2. q. 61. art. 3. vtraque enim cadere potest, aut in rem tuam, aut in tuã personam, aut in tuos, scilicet in eos qui ali qua sunt tibi necessitudine coniuncti. Res igitur tuæ aut subdole tibi & occulte furripunt quod vocatur furtu, aut manifeste, & id appellatur rapina. In tuam autem personam substantiam committi potest hominẽ, lasciuia, aut occulte, vt per veneficiũ seu per insidias, manifeste autem per apertam vim. Et rursus personæ dignitas impeti potest aut clanculum, vt per falsa testimonio, perque latentes detractiones, quibus fama aestimatioq. deteritur, & corroditur, manifeste autẽ aut per calumniam in iudicio, aut per conuicia, quibus honori detrabitur. In persona autem sibi coniuncta potest cuiuspiam iniuria fieri vel in vxore per oculum adulterium; vel in seruo, qui vt fugiat seducitur. In quibus etiam potest & manifestarijs quis iniurijs onerari tametsi quod de seruo dictum est, rapina habeat aut furti rationem. Commutationes itidem voluntariæ per sua quoque membra articalatim subsecantur. Enimvero primum, dum quis rei suæ dominu in alium transfert non animo quidquam recipiendi, vt puta dono aut legato, non est proprie commutatio, vt iam modo dicebamus; Quapropter neque ad iustitiam com.

Solutio

Diuisio spontanea commutatio-

Aristot.

S. Tho.

Multiplex genus commutatio-

com.

VOTO
IURE
COGITARI
DIT
13

commutativam hæc actio pertinet, sed ad virtutem liberalitatis, quoniam nulla illic subest ratio debiti. Commutatio ergo diuisio quæ sponte fiunt, sic ingenere habet. Aut enim est mutatio, pura vbi quis rei vsum gratia alteri concedit cum pacto recuperandi rem, nam si præter rem aliquid pro vfu recipiat, tunc in his quæ vfu consumuntur, vt pecunia, frumento, & similibus, vsura est, ad rapinam pertinens in his autem quæ vfu non consumuntur, locatio aut conductio. Si autem quis rem suam tradit non ad alterius vsum, sed vt ipsam rursus recipiat, tunc id si fiat conseruationis gratia depositum est, si autem vt alterum tuti reddat, vt tunc aut impignoratio est aut fideiussio. Dum autem quis rem suam in alterius dominium transfert, nõ animo eam rursus recipiendi, sed eius tantum pretium, tunc est venditio. His ergo præcisus probatur. secunda conclusio. Spes virtutum, vt dictum est distinguuntur per obiectorum rationes & formas, ratio autem debiti, quod obiectum est iustitiæ commutatiuæ, eadem in his omnibus materijs existit, ergo vnica est species iustitiæ ad omnes patens. Probatur Minor, quoniam iustitia commutatiua tantum hoc respicit in radice debiti, quod res sublata propria fuerit possessio domini hoc enim differt a distributiua. Quod autem res illa iuste vel iniuria, per fas aut per nefas fuerit sublata, nihil ad ipsam. Etenim quantum ad restitutionem spectat, ad eadem æqualitatem fieri debet. Et per hoc patet secundi argumenti solutio. Negatur enim antecedens. Neq. Arist. ait voluntarium, & inuoluntarium in commutationibus duas discernere species iustitiæ, sed duas partes. Nam etsi illæ differentie duas species distinguant in genere morum respectu voluntatis, eo quod inde nascitur distinctio inter iniuriam & iustitiam, tamen ratio iustitiæ commutatiuæ minime in illam diuersitatem fertur.

ARTICVLVS III.

Vtrum eadem sit vtriusque iustitiæ forma.

Sperest denique, vt quarto loco exploremus, an forma iustitiæ perinde

ac remota materia, eadem sit in vtraque virtute? Id quod potissimum in gratiam Arist. interrogamus, quippe qui s. Ethic. cap. 5. disputat an iustitiæ forma sit quædã repassio? Et arguitur a parte affirmatiua ex finali iudicio, vnde maxime fumenda est regula. Illic enim (vt ait Paul) debet vnusquisque recipere prout gessit in corpore & Christus Matth. 7. in quo iudicio iudicaueritis, iudicabimini, & in qua mensura mensi fueritis remetietur vobis. Quibus verbis colligitur vnunquemque repassione plectendum, secundum quantitatem actionum quibus præce egit. Itẽ arguitur secundo loco. In vtraque iustitia attenditur repensio quædam scilicet in distributiua præmiij ad meritum & dignitatem personæ, & in commutatiua rei ad rem, siue in iuria aliqua intercesserit siue nulla, vt in superioribus dicebamus. Idem autem esse videtur repassio quod repensio siue boni siue mali, pro eo, quod quisque accepit, seu vi abstulerit, seu domini v oluntate. Constat ergo cuiusque forma iustitiæ in repassione, vel quod munus Latine dicitur, in contrapassiones Contrarius est Arist. cod. 5. Ethic. contra Rhadamantum, asserens quodlibet iustum in simplici repassione consistere.

Vt responsio questionis huius lucidius instituat, præmeditanda cum S. Thom. est nominis significatio repassionis, seu vt ipse ait, contrapassionis. Primæ enim huius verbi significatio ad id tantum accommodatur, quod quis contra suam voluntatem patitur pari enim violentiam sonas, est autem violentum, secundum Arist. Ethic. 3. cui passum non confert vim. Ob idque in moribus iniuriam significat, quam quis iniurijs accipit. Quapropter repassio idem est, quod tenendum pari, quantum quis vi aut fraude alteri iniuriam sine fiat in persona, quod maxime proprium est, siue in rebus, quod suam etiã propter inuoluntarium proprietatem habet. Id quod antiqua lege vtroque modo iustum erat, secundum illud Exod. 21. Reddet animam pro anima, oculum pro oculo. &c. Et cap. sequenti Si quis furatus fuerit bouem aut ouem, & occiderit vel vendiderit, quinque boues pro vno boue restituet, & quatuor oues pro vna oue, repassio ergo furis non erat reddere simpliciter, nam hoc simplex restitutio possidebat.

Probatio conclusio.

Ad secundum argumentum.

labat, sed vt pro iniuria poenam lueret. De hac autem propria significatione, nomen ad spontaneas commutationes decidit, in quibus nomen passio non seruat: uam iustam significationem, sed est abusus quidam, disputationis tamen gratia vsu receptus.

Conclu. His leuiter præhabitis, Aristot. vnica respōdet conclusionē, quia negat iniustitiam vniuersam sub repassiois forma seruari. At vero explicatus tribus conclusionibus fiet quæstionis satis. Prima in distributua iustitia nulla est repassiois forma, quoniam (vt dictum est) non habetur illic ratio, vt

Altera conclu. cuius quantum contulit recipiat, aut quantum iniurie intulit, luet: nam etsi ciues nihil in rem publicam contulissent, præterquam quod vni sint prohi, confertur singulis secundum proportionem suorum metuorum (vt expositum est) nulla pensata qualitate inter rem & rem. Secunda con-

Secunda conclu. Neque commutativa iustitia fieret semper iusta repassio, vbi id præcisè perpetretur reus quod auctor ab illo perpeffus fuerat, potest nihilominus vtriusque æstimata qualitate fieri iusta. Conclusio est Aristot. vbi sententiam Rhadamanthi corrigic: Aiebat enim ille.

Si qua fecerit, hac etiam patitur & ipse, Iudicium fuerit perrectū atq; exitus æquus.

Redarguit eum tamen Aristot. quod si quis magistratum gerens, percussit quempiam, aut si rex etiam contra iustitiam ciuem vulnerauerit, non est rationi consentaneum, ut idem ipse vulnus accipiat. Et e contra si vbi ptiuatus homo temerarias manus in regem conijceret, non satis supplicij solueret, si par illi plaga infligeretur: sed qui regi, vt bigarra, manum amputaret, capite plecendus esset, & si quem ipse capite truncaret, non ideo corporis deberet ullo mutilari membro, non ergo iustum commutativæ iustitiæ in eiusdem recompensatione consistit. At vero forsitan Rhadamanthus non iret huic æquitati inficias. Enim vero res ipsa quæ auferitur, qualitate personæ augmentum suscipit, aut decrementum. Et etiam vt atrocior iniuria est, quæ principi irrogatur, ita leuior est coram hominibus, quam ipse infert. Quapropter cum iustum in æqualitate consistat, augeri debet supplicium in percussente principem, in ipso autem principe poenā diminui. Neque in iniuriis tantum corporalibus res sic habere debet, verum & in exte-

rioribus rebus. Qui enim vi alteri in suis rebus incommodauit, non facit satis idem simpliciter reddendo, ac si per eiusdem domini voluntatem res suscepisset eadem: sed lege insuper in ipsum agendum est pro iniuria, quemadmodum fit in fure. Tertia conclusio: In commutationibus voluntarijs (eo modo quo illic repassiois vtimur nomine) non seruabitur iustum, si quis conferens rem suam, aut suum proprium opificium, recipiat ab altero id sim- plum, quod ipse habet, vel quod sua arte præstare potest. Conclusio etiam est Aristot. nam fieri potest, ut res diuersorum ciuium & artificum non sint æqualis pretij. Exem- pli gratia: Sutor indiget domo quam alius sibi artifex ædificat: non satis est pro ædiū fabrica, vs reddat vnum duove calceorum paria, sed debet tot illi accumulare quæ- tierat domus fabrica. Pari modo: indiget vnus agricola, qui frumento abundat, vino, vel oleo alterius, non semper vsu venit vt modius frumenti eiusdem sit æsti- mationis cum modio vini, debent ergo illa quæ vilioris sunt æstimationis, per multiplicationem adequari rei, quæ præ- stabilior est. Atque hac ratione poterit ius- tum in repassione consistere alias minime. Ex his ergo inquit Aristot. orta est numo- rum necessitas. Est enim munus, seu numisma, quasi id quod lex & norma, *νόμος* enim Græcè idem est quod regula & lex: Duo ergo sunt numismatis vsus, prior vt sit mensura, res omnes adequans. Non poterat fabrica vnus domus adamussim calceis, vel caligis, vel alijs opificijs æstima- ri, vendit ergo tot calceos sutor ut pecuniam conficiat, qua possit domum coemere. Præterea, iste qui modo rebus alterius non indiget forsitan indiget alijs, vel egebit ei eisdem futuro tempore, vel in alio loco, numus ergo illi est pro vade, qui eiusdē iubet. Nam vbicunque & quando- cunque talem exhibueris numum, res ha- bebis indigentis tuæ ac commodam. Qua propter & moneta dicitur quasi monio- ria lex & pecunia a pecude, quam Roma- ni auctore Plinio lib. 33. pecudum nota si gnarunt, eo quod pecunia (vt ait Sapiens) omnia obediunt, & in mundi primordijs mobilia bona, & commutabilia plurimum pecus & pecora, armenta que erant. Ex his rursus consequitur numi ualorem (vt eodem loco Philosophus ait) non profusus

Tertia conclu.

Officij conclu.

Numis- ma tum origo. Duplex pecunie vsus.

Vnde dicitur mo- neta.

NOTO
HUIUS
SOCIETATIS
DIE
13

que
iam
nico.
re dā
tina
enda
ebet
cor-
dicio
men-
Qui-
epaf
rem
itur
ndi
outi-
per-
te in
in su
se vi
u vi
fistio
in
eod.
rens
cō
Quis
pau
gna
u vi
min
a ac-
m
iam
Ari-
im.
cat,
r re-
uan
sue
um
per
Id
m
ddet
ocur-
tus
vel
noue
ne,
sim-
stia-
t.

ex natura rei a stimandum esse, sine vide- licet, aes, argentum, an aurum, sed statuo & signo reipublicae, aut principis qui suam in tali nummo sculpsit auctoritatem tanquam fideiusso- rum pro omnibus. Vnde nescitis tempore in quacun- que materia, etiam vilissima, ut in ferro, & corio, cudi potest, aut sculpi tamen pro regionis natura & fa- cultate metallum illud diligendum huic muneri est, quod solidius sit & quadam vi- gens perpetuitate. Hac enim ratione Plinius libro eodem se lectum esse aurum as- ferit inter metalla, non quidem ratione co- loris, qui in argento, inquit, clarior est, ma- gisque diei similis, neque ratione ponde- ris, aut materiae facilitate, cum cedat per vitrumque plumbo, sed quia rerum vni- niligne deperit, tunc etiam in incendijs ro- gisque durante materia. Hoc ille. Etenim cum ignis rerum omnium maxime actiuo- rum edax uoraxque sit, eo praesentius est aurum quo ab hoc periculo tutius est. Fit etiam consequens (quod Aristot. illic pru- denter adnotauit) ut quamuis vlla ingru- te necessitate augetur minuique possit nu- morum astimatio, id tamen impendio quam rarissime fieri fas sit. Quin vero hac ratione debet pecunia legis naturam imi- tari, ut sit a semper firmaque sit. Enimue- ro cum per numum (ut diximus) republi- cae & princeps eiusdem fidei iubeat, non pa- rum deturitur eiusdem principis ac repu- blicae fides, quum ciues huiusmodi submu- rationibus abique ingenti necessitati de- fraudantur.

Plinius.

Aristot.

Numo- rum esti- matio ad re- diu legis- fixa & fir- ma esse- debet.

Ad pri- mi arg- S. Tho.

Obie- ctio Ca- ietan ad- uerfus S. Tho.

Solutio Caieta- ni.

Ad primum igitur argumentum, quod de finali iudicio factum est, respondet S. Thom. arg. 4. q. 6. futurum esse secundum rationem commutativae iustitiae, prout sci- licet recompensat praemia meriti, & suppli- cia peccati. Caietanus autem obijciens ar- gumentum ad hominem, videlicet qui 1. par. quaest. 2. art. 1. & 4. sent. dist. 46. art. 1. negat in Deo iustitiam commutativam, respondet tam punitionem, quam remu- nerationem illic fieri secundum iustitiam distributivam, nam (ut legitur de Iuda, Act. 1.) vni quisque illic mittentur in suum locum. Habet autem, inquit, & formam quandam commutativae iustitiae pro quan- to res pro re datur, puta, praemium pro me- rito, & poena pro offensa. Verum tamen no- idem ego, nisi fallor, arbitror sentiendum, neque secundum S. Tho. neque secundum

veritatem de remuneratione bonorum, & de malorum vltione. Collatio namq. pra- miorum proculdubio iustitiae distributivae functio est tamen, ut art. 2. dicebamus, hec illic conspicitur ratio commutativae, quod cum diuina bona infinita sint, ita redda- tur omnibus secundum proportionem me- ritorum geometricam, ut adaequetur quo- que ad vnguem praemium merito, quod in republica humana, ubi curia non nun- quam sunt bona, obseruari semper nequit. At vero non idem est de iustitia vindicati- ua in delinquentes. Talis enim iustitia neu- tiquam ad distributivam pertinet. Id quod expresse affirmat S. Thom. 2. 2. q. 108. art. 2. elicitur enim v. ndicta a iustitia commuta- tiva, imperatur autem a legali, ut art. 1. hu- ius quaestiois nos supra adnotauimus. Na- punio, non est sicut bonorum distribu- tio. Distributiva namque iustitia non at- tendit quid ciues, contulerint ut rependa- tur eis, sed quid in se quisque mereatur, pu- nitio vero per se respicit quam quisque ini- iuriam irrogauerit ut pari plectat sup- plicio. Quare non primum attendit ad deli- ctorum proportionem, sed ad cuiusq. qua- sitatem, quod minus est commutativae iu- stitiae, ex consequenti autem se iuratur in sup- plicis eadem proportio quae erat in crimi- nibus. Itaque vindictio (ut loco citato ait S. Tho.) respondet, non distributioni bono- rum, sed collationi beneficiorum pro iuce- ptis seruitijs, quae actio pariter est iustitiae commutativae, imperatur tamen a legali. Quapropter diuersa est ratio remuneratio- nis & punitionis, illa namque per se seruat proportionem geometricam inter propor- tionem meritorum & alteram praemio- rum. Sed ex consequenti, ubi est bonorum co- pia, quemadmodum in Deo, custodiunt aequalitas rei ad rem, scilicet praemij ad meritum, punitionis autem e diuerso prius ubi qua respicit aequalitatem supplicij ad delictum ex consequenti autem seruat pro- portionem habitudinem geometricam. Atque huic consonat quod ait Paulus. In reliquo reposita est mihi corona iustitiae, quam reddet mihi in illa die iustus iudex scilicet per iustitiam legalem quae cum sit ge- neralis virtus imperat caeteris, atque ad co- ram commutativae iustitiae, qua distributiva. At vero probet denegat S. Tho. iustitiam commutativam esse proprie in Deo, pensata eius formali ratione: idcirco quod nihil ipse a nobis

nobis accepit, quod illi accreſcat. Nā quis prior, inquit Ioannes dedit illi, & retribuere ei? neq; nos quidem ab ipſo qui immutabilis eſt, proprie adimere poſſumus. Sed ſi bonis ſumus, nobiſiſi inq; rem noſtram, boni ſumus ad gloriam Dei. Ad ſecundum autem arg. ſatis perſpicue per cōcluſiones reſponſum eſt. Prima enim declarauit quemadmodum in iuſtitia diſtributiua nulla eſt reſaſſio propterea q̄ nulla illic habetur conſideratio cuius, an quidquam praſtiterit aut egerit, cuius aequale recipiat reſaſſionis figura, modo iam expoſito.

QVÆSTIO VI.

DE ACCEPTIONE perſonarum.

S. Thom. 2. 2. quæſt. 63.

ARTICVLVS I.

Virum perſonarum acceptio iuſtitie diſtributiua contraria, crimen genere ſuo ſit mortale.

REST diuifionem iuſtitie in diſtributiua & commutatiua, reſtus ordo poſcit, vt de iuſtitia prius, quæ diſtributiua aduerſatur diſputemus. Nam iuſtitia diſtributiua vt pote que in principe poſſiſſimum p̄minet, qua bona communia ſingulis ciuibus adiudicant, praſtantior eſt quam commutatiua. Qua propter ab ordine D. Thom. digreſſi ſumus. Habebit autem quomodo articulos ſeptem. Primus ac præcipuus eſt de hac iuſtitia, quam acceptiōnem perſonarum appellant, ſit ne genere ſuo mortale crimē. Et primum omnium vt a diuina lege, que ſons noſtrarum, eſt, & exemplar, exordiamur. Deus in gratia & gloria diſpenſandis videtur perſonas reſpicere, nam perſonarū reſpectus tunc accidit, dum nullus meritorum habetur. Deus autem neminem ob noſtra merita in gratiam ſuam recipit, vt Pelagii impietas cogitauit: Vnde Mar. 24. Duo erunt in lecto & unus aſſumetur, & alius relinquetur. Ergo neque inter homines vitium eſt perſonas reſpicere. Secundo

arguitur. Paupercula que duo minuta in gazophylacium conuulit, ideo cæteris, ampliora mittentibus, ore Chriſti prælarata eſt, quod indiga erat, & qui publicum magiſtrum gerēs præcipue ſpiritualem, idem admittit crimen quod populares, ac iori erit ſupplicio dignus ob ſuam ipſius dignitatem. Perſonarum ergo acceptio non eſt ceu iniqua vituperanda. Contraria eſt Dei ſentētia Deut. 10. de ſcipſo Deus magnus fortis, & terribilis &c. qui perſonas non accipit neque munera & Paulus ad Rom. 2. Non eſt acceptio perſonarum apud Deū. Vnde & Deus ipſe (vt eodem libro Deut. cap. 1. patet) idem cautum etiam eſſe voluit hominibus, dicens. Nulla erit diſtanti perſonarum. Itaque audie is paruum ſicut magnum, neque accipietis cuiuſquā perſonam.

Nomen hoc, perſonarum acceptio, tamen ſi Cicero & præſcorum Latini non ſita vſu frequens, eſt iam nihilominus apud factorum interpres Latinitate donatum. Neque vero a Græca compoſitione abhorret, eſt enim Græcè *προσωποληψία*, a *προσω*, ſeu *πρῶτον*, quod eſt accipio. Vnde ad Gala. 2. Deus perſonam hominis non accipit ubi idem eſt verbum Græcū. Quamuis cum idem quoque poſſeat, præſerim in compoſitione, quod reſpecto, optime dicitur perſonarum reſpectus, vt perſona pro facie accipiat. Eſt ergo decora metaphora, dum iudex in hibetur faciem perſonarum in iudicio ſpectare, vt per Pau. ad Rom. 2. adnotauimus, nempe ne vela genere, ſexu, ætate, aliſiue id genus qualitatibus ſuum ſinat animum affici in iudicio. Eodemque alludit illud Leuit. 19. Non conſideres perſonam pauperis, neque honores vultum potentis. Et de Areopagitis refert in Hermotimo Luciano, ideo noctu & in tenebris iudicare fuiſſe ſolitos, ne ad dicentes reſpicere poſſent, ſed ad ea quæ dicerentur. Et Sociati ad aequitatis cumulum apponitur quæd neque vxorem, neque liberos in iudicium voluit adducere ad excitandam iudicium commiferationem. Et Ariſto. Rhet. illā Oratoriæ partem quæ ad commouendos affectus expoſita eſt, condemnat, Areopagum Athenienſium hac maxime ratio ne comendans, quod illam partem a ſuo iudicio relegatam haberent. Ex his ergo de noie prænotatis colligitur acceptiōnis per-

Paulus.

Ariſto.

Ad feci
dū arg.

Primū
argum.

Secundū

OTO
ure
gillus
DIE
15

Defini-
tio acce-
ptionis
persona-
rum.

Glossa.

personarum descriptio. Est enim iniustitie
crimen, quo in distributione non causse
ad rem pertinentis sed persone aliarum
que eius qualitarum habetur ratio. Quo al-
ludit glossa super illud ad Eph. 6. Perso-
narum acceptio non est apud Deum. Deus
iustus iudex causas, non personas discer-
nit. Et ratio nominis est quod cum iusti-
tia distribuuntur nulla sinceraque merito-
rum momenta suis bilancibus perpendat,
merita autem sint que ex voluntate recte
instituta procedunt, quidquid ad huius-
modi meritorum cumulum nihil confert,
ad natus persone conditiones attinere
censetur. Itaque persone nomine, natura
inelligitur contra rectam voluntatem di-
stincta, atq. adeo actiones alias, que extra
causam sunt.

Conclu-
sio iusti-
tia.

Probō.

S. Tho.

Corolla-
rium.

Conclusio ergo questionis
fit. Acceptio personarum genere suo est pec-
catum mortale. Probatur. Quidquid aduer-
satur iustitie, est genere suo lethale scelus,
vt supra q. 34. huius libri. cum S. Tho. defi-
nitum est: nam cum iustitiam necessaria sit
virtus, quidquid illi obstitit, contrarium est
charitati, atque adeo genere suo mortale,
acceptio personarum obstitit iustitie, quip-
pe que impedit legitimam seruari ratione
debiti, ergo est mortalis. Quo circa licet S.
Thom. q. 63. art. 1. tantum asseruerit perso-
narum acceptioem esse peccatum, reli-
querat tamen q. 69. art. 4. constitutum, pec-
catum iniustitie ceteri in mortalium ge-
nere, tamen in rebus exigui momenti con-
tingat esse tantum veniale, vt si quis ami-
cum minus dignū praestantiori praferret
in electione ad officium, quod parum re-
publice refert. Nam & qui minutam pecu-
niam furatur, non subinde esset mortali-
s criminis reus. Qua vtiq. ratione tem-
peramēto hoc vsi sumus genere suo. Hinc
fit consequens, eunctas causas & qualita-
tes que nihil ad dignitatem referunt illius
rei, magistratus, vel sacerdotij, aut pre-
fecturæ, que per distributionem conferuntur
connumerari cum personis, vt ad earum
acceptioem attingant. Potest namque ea-
dem cā in vnus distributione legitime ani-
maduerti, quam in distributione alius rei
minime pendere licet. Qui enim consan-
guineis ratione generis aliquid bonorum
suorum donat aut legat, non est persona-
rum respector qui autem illa causa sacer-
dotium ei conferret, in tale crimen impin-
geret. Pari modo qui virum egregie do-

ctum, non tamen vsque adeo compositorū
morum, sancto viro ignato tamē, in optio-
ne ad Cathedram anteferet, non habere-
tur personarum acceptor, veluti si illi pre-
ferret in alia electione, vbi vir exigentur
probitate conspicuus. Sed de huiusmodi
meritis in sequentibus articulis emittimus.
Per hæc ad primum argumentum pat-
et responsio. In Dei namque distributio-
nibus altera habēda est consideratio, dum
hominem (sue in puris cum naturalibus
contemplerur, siue peccati labe macula-
tum) in suam gratiam primum recipit, al-
tera vero dum iam in eadem admisso, eius
perpendimus virtutum officia. In priori
namque modo cum nulla illic subfit ratio,
debiti nullum locum habet iustitia distri-
butiua, que (vt dictum est) debitum quod-
dā pacto præsupponit, & ideo neque il-
lic subnotari potest personarum acceptio,
sed est mera liberalitatis donatio, sicut
si princeps bona sua propria, quibus libe-
ret, impartiret. Nemo enim (vt ait Ioan-
nes) prior dedit Deo, vt retribuere tur ei.
Vnde in euangelica parabola. Math. 20.
An non licet mihi quod volo facere? Tol-
le quod tuum est, & vade. Quod quidem
Paulus in altitudinem incomprehensibile
diuitiarum scientia Dei refert. In postero
ri autem modo iustitia effugit distributi-
ua, de qua ideo ait Paulus. Qui reddet vni-
cuique secundum opera sua. Et alibi. Oēs
nos manifestari oportet ante tribunal Cri-
sti, vt referat vnusquisque propria corpo-
ris prout gessit, siue bonum, siue malum.
Nā qui per Christi gratiam eius facti sunt
membra, bene subinde de Deo merentur.
Quapropter neque illic Deus est persona-
rum acceptor, sed reddet vnicuique secun-
dum meritorum pretium, quod de diuina
gratia promanant. Ad secundum autem
respondetur, quod quando persone qualis
tas meritum auget aut crimen, tunc nulla
est acceptio personarum illam inter caus-
sas præmij adscribere. Paupertas enim il-
lius euangelice viduæ in causa fuit, vt re-
tenuis eius elemosyna maioris esset præmij,
quam si diues tantundem largiretur, ob id
que cumulatiori premio digna fuit. Et vi-
ce uersa quoniam delinquentis præcimen-
tia & locus culpam delicti aggravat, fit
vt dignitatis illius consideratio nihil vin-
dici Dei iustitie officiat, si acris in eum
animaduertat.

ARTI-

ARTICVLVS II

Utrum in spiritualium dispensatione possit acceptione personarum contingere.

Ad primam. Præmissa natura & qualitate acceptionis personarum, quæ cū iustitiæ sit contraria delictum mortale est, subsecquitur ut videmus in quibusdam materijs versetur, & primo in hoc secundo ac utrum in spiritualium dispensatione locum habeat? A parte negativa arguitur. Sacerdotia & spiritualia præfectura non tam sub iustitia sunt distributiva quàm sub commutativa, acceptionem autem personarum, ut dictum est distributivè aduocatur, non ergo in huiusmodi spiritualibus locis habet. Prior assumpta probatur, quoniam sacerdotia hæc & ecclesiasticæ præbendæ, & ut aiunt, personatus, nõ habent rationem præcisam honorum communium, sicuti proventus reipublicæ, qui eo quod sunt totius, sunt quodammodo partium, sed sunt stipendia populi ministris ecclesiarum constituta, debentur ergo personis dignis non propter seipsas, sed quia personæ tales debentur ecclesijs hoc est dispensantur personis in mercedem pro seruitio per eam iustitiam, quæ dignus est operarius mercede sua, hæc autem iustitia, non distributiva, sed plane commutativa est. Secundo arguitur, Christus redemptor noster visus est in suoribus apostolorum, optione, quæ ad vitam spiritualem quàm maxime referebat, personas respexisse & accepisse, quoniam nulla eorum merita perpendens, a piscatoria, & campforia, alijque id genus vilibus artibus, veluti infirma abiectaque huius mundi, ut ait Paulus, eos euocauit. Quin vero in hoc præterea visus fuit personarum acceptor, quod nõ nisi Galileos ex patria sua, cognatosque suos assumpsit, nam ut legitur Act. 1. de hoc turbæ mirabantur, quod varijs linguis loquentes Galilei essent: Christi autem opera exempla nobis sunt. Nullum ergo hoc vitium est. Tertio arguitur. Iure etiam Can. v. non solum permissa, sed iussa in electioni, personarum acceptione, ut patet eo ut. c. cū nobis olim. ubi licet electus, non esset eminentis literaturæ probatur electio. Et c. cum dilectus, pariter approbatur, licet fuissent in eadem ecclesia (ut illic legitur) alij digniores. Quarto arguitur: Eccle. etiam decretis sancitum est, ut nõ fiat electio, nisi ex personis eiusdem eccle.

dummodo illic dignus inuentatur, etiam si alibi foris inueniantur digniores, ut patet di. 61. c. nullus, & c. obitum, & di. 63. c. metro politano. Quin vero ut ait gl. in c. cū inter. can. de ele. non valet postulatio ex aliena ecclesia nisi duabus patribus consentientibus. Et debet fieri a Pontifice Maximo, ut latè patet in tit. de post. præla. Non ergo explorandi sunt semper digniores, etsi facile in alienis eccle. inueniri possent. Adhuc & nobis hoc vsus eccle. palam facit Cernimus. n. in Epif. elect. non tam meritum quam personarum, aut generis, aut potentie ratione duci. Adde, quod in suprema electione Pontificis Maximi iam pridem vsus inoleuit, ut nemo nisi a reueren. Card. assumatur: cum tñ possit quandoque extra illum ordinè alij disquiri, quorum fortè electio gratior Deo esset & acceptior. Quinto ac postremo arguitur. Papa, ut aiunt, est beneficiorum bonorum ecclesie dominus, ergo non arceatur digniores eligere, sed pot. quibus libuerit, ea delargiri. In contrariam autè est Iac. Apost. 2. c. sue. Can. Noli e in acceptione personarum habere fidem Dñi nostri Iesu Christi.

Ad questionem hanc decem conclusionibus respondetur. Sit tñ prius adnotemus: quid hic nomine spiritualium intelligamus: quod lib. sub tit. de limonia, emunctus dilucidabimus. Haud. n. intelligimus cuncta quæ in intellectu sunt, nam scia & artes doceri prætio possunt, sed intelligimus illa quæ gratis nobis a Deo donantur non peculiariter tantum in utilitatem recipientium, sed in utilitatem communè de quibus ait Christus: Gratis accepistis, gratis date: ut sunt sacerdotia, sacerdotales ordines, & sacrorum vsus. Præter ergo circa materiam primi arg. prænosse oportet, ista ecclesiasticæ sacerdotia non solum ratione distributivæ iustitiæ pendenda esse, verum commutativæ lineam ingredi. Sit ergo prima conclusio: Negari nõ debet quin sacerdotia, & ecclesiasticæ præfecturæ speciem habeant distributivæ iustitiæ, pro eo quod illis honorificentiora & pinguiora debentur, qui præstantioribus sunt meritis, & ideo in nona conclusione adstruedum nobis est in huiusmodi electionibus digniorem esse ceteris antefendum. Huic nihilominus conclusioni subtexitur secunda. De ecclesiasticis beneficijs sacerdotalibusque muneribus, ac dignitatibus quæ ad ecclesiarum obsequia pertinent, per iustitiæ commutativæ regulas præcipuè censendum est. Probatur Dec.

Confirmatio.

Quintum.

Prima conclusio.

Secunda conclusio.

Probatio conclusiois.

OTO
LURE
GILUS
DIE
15

Decimæ quas populus Christianus persoluit, non conuenit vt præmia sint meritorum personarum, inftar bonorum quæ in reipublica depolito existunt, sed vel ad hoc solum vel ad hoc præcipuè institutæ sunt, vt stipendia sint ministrorum ecclesiæ. Itaque religio Christiana, nisi ecclesiæ haberet necessarias nunquam Christicolæ cogeret decimas cõtribuere. Idemque inferius dicturi sumus de secularibus tributis, vt inter quæ & sacerdotia hoc solum discriminis interstat, quod illa stipendia sunt pro secularibus administrationibus iustitiæ, hæc autem pro spiritualibus ecclesiarum functionibus. Fit ergo ex hoc consequens, rationem illam distributiue iustitiæ, quæ in hisce dispensationibus reperitur, ad commutatiuam ordinari, quæ est inter Pontifices, tam Maximum quam reliquos dispensatores ac prouisores bonorum ecclesiæ ab vna parte, & ecclesiæ ex altera. Enimvero quia ob id ciues decimas pendunt ut sibi sacramenta administrantur, verbum Dei exponatur, & ecclesiastica iustitia seruetur, per iustitiam commutatiuam debentur eis idonei horum munerum administri, veluti operarij vineæ Domini. Neque obstat decimas (non dico quotam) esse de iure diuino. Nam censendum hic arbitror in star principis, qui certa stipendia perpetua statuit famulis hac ministris domus sue, præcipiens vt dignioribus qui haberi possunt dispensarẽtur. Hic enim profecto plus commutatiue iustitiæ subest, quam distributiue. Sicut facta beneficij collatione, eadem iustitia constituitur inter ministrum & suam ecclesiam. Itaque vt explicationis gratia dicam, ratio distributiue iustitiæ in istis habet se materialiter ad rationem commutatiue. Nam ideo electores tenentur secundum merita personarum sacerdotia distribuere, non quia præmia sunt meritorium ipsorum, sed quia electores tales ministros debent ecclesijs, & ministri talia eiusdem obsequia, pro stipendio sibi reposito. Conclusio hæc sic exposita non solum ratione quæ manifesta est verum & sacris oraculis comprobatur. Et primo, vt a lege veteri initium sumamus. Leuitis si miliori ratione decimæ erant decretae. Sic enim legitur Nu. 18. Filij Leui dedi omnes decimas in possessionem, pro ministerio quo seruiunt mihi in tabernaculo sacerdotis. Sic & paulo inferius de decimis subditur. Quia pretium est pro ministerio quo serui

tis in tabernaculo testimonij. Et Lucæ 10. dum Christus Apostolos tanquam operarios & messores dimisit in orbem, subiunxit in eadem autem domo manete, edentes, & bibentes quæ apud illos sunt. Dignus est enim operarius mercede sua. Merces autem per iustitiam commutatiuam receditur. Et Apostolus prima Corinth 9. in eadem sententiam ait. Neminem suis stipendijs militasse vnquam, citans illud Deut. 25. Non alligabis os boui triuranti dicens propter nos illud fuisse scriptum, vnde subdit, Si nos vobis spiritualia seminamus, magnum est, si nos carnalia vestra metamus? Quibus verbis commutatiuam iustitiam insinuat. Et prima ad Tim. 5. Qui bene, inquit, præsumt presbyteri, duplici honore digni sunt. Non ait, qui boni sunt, ne quis fallatur quod personis ipsis ob sua merita per iustitiam tantum distributiua debeatur honores ac præbende, sed qui bene præsumunt, vt discamus beneficiũ dari possit nisi propter officium quasi ad normam commutatiue iustitiæ, secundum verbum eiusdem eodem loco Qui in sacratio operantur quæ de sacratio iun. edunt, & qui altari deseruiunt, cum altario participant. Idque confirmatur ex iure Canonico. Nam caselicundum Apostolum de præben. Inn. 3. hæc sermẽ Pauli verba citans, ait, Cum secundum Apostolum, qui altari deseruiunt, de altario viuere debeant, & qui ad onus eliguntur, repelli non debeat mercede, patet a simili, vt clerici viuere debeant de patrimonio Iesu Christi, cuius obsequio deputantur. Accedit & verbum iam modo citatum toto iure solenissimum. f. Beneficium non dari nisi propter officium. de rescrip. c. fin. Igitur ecclesiæ bona non inuitu personarum vt ipsis tanquam præmia suarum virtutum ac literarũ instituta sunt, ceu per meram distributiua iustitiã illis deputanda, sed re vera tanquam ministrorum merces pro obsequio ecclesijs impẽto. Ex quo infra illatur sumus eligendosũ qualitatẽ, meritorumq; momenta non absolute, sed in ordine ad prouinciam suã & functionem esse pensanda. Accedit & hæc proximẽ qd. Christus in ecclesijs (vt habetur ad Ephesios 4.) quosdam dedit Apostolos, alios autẽ Pastores & doctores & cetera in opus ministerij, in edificationem corporis Christi, ergo ecclesiasticum ceu ministri recipiunt subsidia stipendiaque populi. Atqui conclusio hæc reuisenda

Suadet
conclu-
sio testi-
monijs
sacerarũ
literarũ.

da est, dum libro seq. sub titulo, de restitu-
 tione, in dispensationem protulerimus, is
 qui pretermis dignioribus aut dignis per
 acceptioem personarum sacerdotia con-
 ferri, cui debeat damnum restituere, eccle-
 siæ an personis ipsis pretermis. Tertia
 conclusio ad quæstionis titulum: *Acceptio
 personarum in spiritualibus genere suo
 peccatum mortale est, tantoque grauius ac
 peius quanto spiritualia temporalibus
 antecellunt.* Conclusio hæc clarius li-
 quet, quam vt multis egeat testimonijs. Spi-
 ritualium enim nomine censentur eccle-
 siastica sacerdotia, quibus Christiana re-
 publica ad sempiternam felicitatem pro-
 mouetur, sacerdotum enim ministerio iac-
 tis Christiani inuuantur, per quæ di-
 uinam gratiam tum inueniunt, tum etiam recu-
 perant, eorumque ope & auxilio eandem
 gratiam colunt. Igitur cum nihil nobis tā
 uis referat quam per eandem gratiam Dei
 gloriam promoueri, nihil nobis in exitu
 esse potest præterius crimine illo,
 per quod in hoc progressu vel impedimur
 vel remouamur, quale est personarum ac-
 ceptio in huiusmodi sacerdotibus & mini-
 stris optandis. At tamen quoniam non
 satis est huiusmodi personarum acceptio-
 nem condemnare, nisi eligendorum me-
 rita explicentur, notandum est cum
 D. Thom. duobus modis considerari pos-
 se cuiusque merita ac dignitas excellen-
 tiam, videlicet aut absolute & simplici-
 ter secundum indiuiduam personam, quæ
 admodum Aristot. 5. Ethic. cap. 4. conside-
 rat virum bonum. Secundo modo, quem
 admodum illic considerat bonum ciuem,
 vt puta si personam contempleris in ordi-
 ne ad munus illud, & magistratum ac fun-
 ctionem ad quam assumitur, sit ergo quar-
 ta conclusio. *Dignitas personæ perpen-
 denda est, & exigenda in ordine ad talem
 finem, qui electionis scopus est.* Hoc clarissi-
 mum est, quia a fine sumenda est medio-
 rum ratio, & 1. Corinth. 12. ait Apo-
 stolus, Vnicuique datur manifestatio spi-
 ritus ad utilitatem, scilicet ad eorum modum
 Christianæ reipublicæ. Adnectitur au-
 tem conclusio quinta. *Primum ac potissi-
 mum quod in eo qui in spiritualibus præfi-
 cendus est populo, assumendum venit, est
 morum compositio, virtutumq. ornamen-
 tum.* Hanc eandem conclusionem de reli-
 quis quilibet magistratus in sublequen-

tibus constituemus, est enim omnibus com-
 munis, at vero præcipuum robur habet in
 ecclesiasticis prælati, cuius ratio patentissi-
 ma est. Enimvero finis proximus ciuilium
 magistratum est tantum naturalis, nempe
 tranquillo statu & pace rempublica conser-
 uare, licet ille ad diuinam quoque felicitatem
 ordinem habeat, finis autem & scopus
 proximus prælatorum spiritualium est sem-
 piterna felicitas, ac subinde eorum munus
 auxiliare esse Christi ministros iuxta uer-
 bum Pauli, Sic nos existimet homo sicut
 Dei ministros, Quibus idcirco vna cura
 esse debet, Christi sanguinem colere, eius-
 que redemptionem promouere, atque ad
 diuinum autorem subditos prouocare, &
 ad Dei charitatem referre omnia, nihil eo-
 rum cogitantes quæ cum mundo dispe-
 rant, sed sempiterna illa quæ nos in caelis
 manent. Hæc autem nemo curare potest,
 & pio dignitate administrare, nisi in quo
 idem Christi sanguis fœuerat, idemque
 inardescat amor. Sexta conclusio. *Præ-
 ter charitatem & honestatem morum re-
 quiritur tantum factorum scientia, pruden-
 tiaque & solertia, & reliquæ animi vires, ac
 dotes ad gubernandum necessariæ, iuxta
 verbum domini. Qui putas est fidelis ser-
 uus & prudens? Mat. 24. Adeo vltilitas nõ
 nunquam expeditur, huius gratia, eo qui
 simpliciter moribus præstantior est potius ha-
 bito, alterum vita inferiori præferre, dum
 tamen prauus non sit & corruptis mori-
 bus, nam cui refugatur vita, nulla alia ra-
 tio satis suffragatur, vt fas illum sit ad ec-
 clesiæ gubernaculum admonere. Hoc plane
 constat. Est enim primum prælati, sac-
 era docere, & per eorum doctrinam &
 exempla subditos ad diuinorum amorem
 allicere ac promouere. Mox quia id regi-
 men, opus est prudentiæ, vt 6. Ethic. Aristot.
 auctor est, & vt in idem subdit, cum pruden-
 tia virtutes omnes connectitur, cunctis hu-
 iusmodi dotibus præstare debet. Enimvero
 vt nisi quod ignitum est, calefcere nequit,
 ita nisi que charitate ardet, vel lucere alijs
 potest vel virtutum calorẽ excitare. At uero
 quoniam ex his dubium hoc loco præcipuum
 relinquitur, an. s. vt ab hoc crimine accep-
 tionis personarum cauere, necessarium sit
 præstantione dignioremq. semper eligere
 habetur septima conclusio. *Acceptio perso-
 narum tunc affectu manifestatim inueni-
 quæ prætermisso idoneo eligitur indignus*
 Soto, de iur. & iure. R. tunc*

Rõ con-
clufiois.

Paulus.

Sextacõ
clufio.

Proba-
tio con-
clufiois.

OTO
ULT'E
GILUS
DIE
13

Tertia
conclu.

Docu-
mentum
S. Tho.

Aristot.

Quarta
conclu.

Quinta
conclu.

Probaf
conclō.

tunc enim imprudenter, & contra iustitiam commutativam in ecclesiam peccatur, & contra distributivam in eam, qui dignus est. Conclusio est omnibus extra controversiam in confessio. Vnde de praben. cap. graue. Alexan. 3 in concilio, Graue, inquit, nimis est & absurdum, quod quidam ecclesiarum praesati cum possint viros idoneos ad ecclesiastica beneficia promouere, assumere non verentur indignos, quibus neque morum honesta, neque literarum scientia suffragatur, carnalitate sequentes affectum, non iudicium rationis, vnde quanta ecclesiis damna prouocant, nemo sana mentis ignorat. Subtexiunt deinde huic cōclōna cōclōsio. Ad hoc vt secundum

Octaua
conclu.

exterior ius fori canonica solidaque sit habenda ac valida electio, satis est eligere dignum. Conclusionem hanc confirmant Canones tertio argumento ante questionem adducti, eorum autem rationem San. Thom. & Doctores hanc reddunt, quod alias vna quilibet electio calumniam pateretur, haud enim tali foro facile expendi possunt: librarique meritorum momenta, vt constet quis est optimus. Vnde dum Rex aut quibus alius iure patronatus eum eligit dignum, cui iura non resistunt, nequit vel Papa, vel inferior Praeatus electionem in fauorem dignioris perimere. Addiderim hic, quod qui dignum elegerit non tenetur ad restitutionem nec dignioris, nec ecclesiae, vt lib. sequenti sub titulo De restitutione, videbimus. Nona cōclōsio, Quo ad culpam, in foro conscientiae & poli, praecipuum est eligere digniorem. Et primum, ne quis existimet solius esse opinionem S. Thom. qui eam incunctanter, veluti rem consuetissimam, adstruit. z. 2. q. 6. art. 2. & in quolibet q. 6. & 8. quem sui sequuntur. Fuit quoque Alexan. de Hales 2. part. qu. 139. membro 2. & Nicol. de Iura Ioann. 21. Neque vero Mendicantium virtusque ordinis, verum & Henr. & Godofr. in suis quolibus Fuitque Hadrian. postea P. p. in materia de restitu. & ex Doctoribus iuris Can. Arch. & aliorum. Hos denique Maioris postmodum in 4. dist. 24. q. 8. & 9. sequitur. Patroni autem contrariae, si tamen contrarium iucantur, sunt Hugo & apparatus super cap. licet ergo 8. q. 1. & cap. Monasterium 16. qu. 7. quibus referente Adriano. accessit Io. ann. And. Dixerim si contrariam iucantur,

Nona
conclu.

S Tho.

Alexan.
Halen.
Nicola^o
Liranus
Hericus
Adrian.
Archid.
Maioris
hugopatronus
opinio.
Io. and.

quia illi forsitan id duntaxat contendunt, quod in foro exteriori non selectio reuelanda, nam de foro interiori nihil decernere debuissent. Quod si licentia diu Thom. vera est, per nullam potest desuetudinem vel contrariam consuetudinem abrogari. Est enim de iure diuino, contra quod vique adeo nullo tempore praescribitur, vt quo longior fuerit eius abusus, eo fiat, delictum grauius. Neque in his satis est auctores numero estimari, aut dicere, hoc tenent Canonistae hoc vero Theologi, sed aut scilicet sunt sacrorum auctoritates, rationesque examinandae. Arguitur enim primo ex iure natura: Ecclesiastica beneficia (vt secunda conclusione asseruimus) ex bonis communibus populi, veluti stipendia instituta sunt, & ecclesiae ministris proposita. Ex hac ergo parte contra iustitiam commutativam fidem populo & ecclesiae frangit, qui non optimum ei ministrum absque fraude & dolo prouidet. Mox peccatur & contra iustitiam distributivam, eadem enim virtus quae iubet seruire in praemijs proportionem, quae est in meritis, subinde admonet vt optimus qui rationabili diligentia inueniri potest, ceteris preferatur. Deinde accedit tertio, quod Antistites tenentur beneficia gratis conferre, qui autem meliori post habito conferunt minus digno, ille certe alia causa mouetur humana, alioquin illud non faceret, atque adeo neque aut gratis, neque ab acceptione personarum manet incolumus. Ad haec qui ex duobus sacerdotijs pinguis confert sacerdoti minus digno, manifeste iustitiam distributivam acceptione personarum prauiatur, nam id patrare non posset nisi respiciendo personam, puta qualitatem extrinsecam, ergo eadem labe contaminaretur, qui vnicum beneficium minus idoneo adiudicaret. Praeterea, horum collatores munerum, dispensatores sunt, vt ait Paul. 1. ad Corin. 4. ministrorum Dei, in quibus, vt inibi subiungit, fides sincera requiritur secundum verbum Domini cum citatum Quis putas est fidelis dispensator & prudens? Principis aut economus & dispensator, qui quos posset optimos seruos eodem stipendio non acciceret in seruitium domini, reus profecto esset aut defraetate fidei, aut neglectae prudentiae. At vero ius diuinum est quod huic conclusioni firmiorum adstruit

adfruit fidem. Atque in primis exemplum Christi. Ioan. 21. in electione Petri, quod abande rem patefacit. Ille quippe qui nemini inuriam irrogare potuit, nempe qui non metus displicere, sed dominis reuerentem erat, non alium se legit, qui uis sibi vicarius succederet, quam omnium tunc repositis Apostolorum optimū. Neque uero satis duxit eū instituire quem ipse nouerat esse prestantissimū, sed id prius uoluit ut omnibus innotescere. Hac enim ut arbitror, ratum de causa et publice Petrum rogauit, an se plus ceteris diligeret (qui numerosa iudicia libus monitionibus solennis est) ut cunctis liquidū fieret iure, & ordine optimū eligeret, doceret q. perinde eos ut eadē legē in similibus electionibus sanctissimē custodieret quapropter absq. vlla cunctatione asserere soleo illo tunc repositis articulo quo Petrus electus est in Christi vicariū omnī fuisse Apostolorum optimū neq. tantū arbitror hoc denegare. Lique enim solam Dei charitatem, esse normam, per quam iudicare licet bonitatis gradus apud Deū. Præterea, neque hoc negare licet, quin eo gradu quo quis diligit Deum diligitur ab illo. Si ergo Petrus Christum plus tunc ceteris Apostolis amabat plus, & ab ipso amabatur, atque adeo optimus erat. Quod enim præ ceteris tunc Christi diligeret, ambigi nequit, quoniam Christi interrogatio non oriebatur ex dubio quippe quo ipse non tenebatur, sed erat uelut assertio. Et quamuis Petrus ad comparationem respondeat citra temeritatem non ualuit eo q. neq. iustum erat, neque alienorum meritorū ponderator tamen suum responsum. Tu scis quia amo te, Christus pro comparatio iuxta suam ipsius interrogationem accepit, & ideo a tertio responso continuo iubiunxit. Paice agnos meos. Dico iterisse optimū tunc simpliciter, quia nihil obstat quo minus Ioannes indulgentius, diligeretur alioque forte tempore fuisset melior, nam de intemperata uirgine habilitate nefas esset longe meritis cunctos antecessisse Apostolos. Secundo loco accedit, & Apostolicum testimonium. 1. Timoth. 3. Qui Episcopatum desiderat bonum opus desiderat, hoc est, ipse consulte videat, quantum sibi oneris imponat, quia omnium est optimū numerum quæ in Ecclesia sunt, atque adeo gubernatum difficilimum Vnde subdit, Oportet enim Episcopo irrepre-

hensibilem esse, &c. Vbi tam amplā tamq. diuitem uirtutum supellectilem ad Episcopatum desiderat, ut licet nullam faciat comparationem uix ille possint, nisi in eo qui præstantissimus est acerrari. Quapropter inferiorius capit. 5. eundem admonet discipulum ut nemini cito manus imponat. Vbi porro docet quantum debeat ex animis precedere antequam huiusmodi faceret dono distri- buantur, ut ipse que discussio illa finalis iudicij imitari pro humana fragilitate deberet, ubi æquissima meritorū trunna uniuersique remediendum est. Accedit tertio locus canonicum sanctorumque decreti, & in primis Hieronymus super Leuitic. 8. qui refertur 8. q. 1. c. licet ergo. Refertur namque illic Leuitica historia, quod quando Aarō iussu Dei in sacerdotem unicus fuit congregata fuit omnis turba ante fores tabernaculi. Super quibus uerbis ait. Hieronymus, quod licet dominus de constituto principio præcepisset singularemque elegeret tam en conuocatur etiam Synagoga. Requiritur ergo, inquit in ordinando sacerdotem etiam populū presentia, ut sciant omnes & certi sint quod qui præstantior est ex omni populo, qui doctor, qui sanctior, qui in omni uirtute eminentior, ille eligatur, ad sacerdotium, & hoc attestante populo, secundum illud Pauli, Oportet autem illum & testimonium habere bonum ab his, qui foris sunt. Hac Hieron. Et est allusio ad exemplum Christi, qui in presentia apostolorum testimonium tulit excellentie Petri. Hac tamen non obstante uerborum inculcatione Hieron. temperat illic eius sententiam, imo denegat. Hugo, dicens satis esse eligere dignum. Cui apparatus adha refert. Verum tamen nisi intelligant in foro duntaxat exteriori, non sunt contra textum audiendi. Sunt & uerba acerbissima Aug super uerbo, Iacobi citato, dicentis, Non est putandum leue esse peccatum in personarum acceptione habere fidei Dominij gloria. Quis enim ferat eligi diuitem ad sedem honoris gloriae ecclesie, contempto paupere instructione & sanctiore? Auscultas uerbum, ad sedem honoris gloriae ecclesie, Consentit & Leo Papa, cano. Metropolitano. dist. 63 ubi docet, quod eligendus optimus. Sed est Chrysostomus, lib. 2. de sacerdotio, quam maxime me-

Hieron

Augusti

Leo Pa

Chryso

R 2 meri

OTO
ULTRE
GILUS
DIT
13

Secundus
locus ad
idem.

meritorum intervallo an testare gregi, quanta praestat excellentia pecori pastor. In cuius sententia Bernard. De consideratione ad Euge. per multa, eademque peregrina congerit. His vnicuique illustreque, adiungitur, e. extra, vt ecclesia benefic. sine dist. confer. vbi in reprehensionem episcopi apponit. q. non ex affectu carnali, sed stricto iudicio debuit ecclesiastica beneficia in persona magis idonea dispensare. At qui in pragmat. conc. Basil. h. hac forma iuri eligentium. Ego N. iuro & pro mitto omnipotenti Deo, & sancto, cuius nomini dedicata est hac ecclesia, eum eligere quem credam esse in spiritualibus & temporalibus meliorem. Neque tantum Canonicum, verum & ius Imperatorum idem sanctissime admonet vt est videre in Auth. de monachis §. ordinationem, iubet quippe cum Imperator, qui prius optimus inter monachos apparuerit, praefici in pastorem. Quod si monachus optimus est praeficiendus, profecto multo est sanctius eadem regula in episcopis obseruanda, vt quorum ordo sit instituto monachorum excellentior. At qui argumta haec si in primordijs etiam ecclesiae, & quae illustribus pollebat personis vim suam tenebant, quanto nunc maiorem, quando illa laboramus personarum inopia, vt vix optio permittatur, immo citra dignissimum vix possint reperiri dignus. Tempore Aug. Amb. Mart. Nicolai, atque id genus mortaliu, non esset immane scelus non perquirere digniorem, modo aut digno conferas dignissimum debes inquirere, adco omnia iacent. Et quando eorum quae facta sunt argumenta nullum existeret, hoc rem ineluctabiliter conuincit, quod postquam in dispensatione beneficiorum non habetur exacta meritorum ratio, nemo est qui literarum studia sequatur nemo qui alijs imbuatur moribus, quam qui ad Curiam fuerint aptiores. Vnde quanta detrimenta ecclesiae Christi eius sanguine fundatae succreuerint & haeresum pestes & animarum neglectus appetitissime testantur. At vero antequam decimam conclusionem statuamus operae pretium est nonnulla dubiola, quae hinc emicunt, diluere. In primis non contendimus, in has angustias inmoratos animos consicere, vt quando munus ad quod persona eligitur exigui momenti est, censetur peccatum mortale, digniorem praetermittere. Mox neq. est tale peccatum timen-

dum etiam in rebus maioris momenti quod meritorum excessus non est tantus, vt videat ad rem multum referre, quoniam & furari exiguum monetam, non est peccatum mortale, neque nos Deus cogit tan anxie personas explorare, sed secundum prudentiam pro rei qualitate & conditione. Praeterea, maxime adnotandum, non esse attendendum ad causas metaphysicas possibilitatis, sed vt materia moralis exigit, ad id quod secundum prudentiam speratur futurum. Enimvero licet occurrat vir literis clarissimus & prudentia conspicuus, est in uecors, vel alijs implicitus negotijs, de quo non est tanta spes, q. praedicabit aut gubernabit secundum suas doctes, vel scite essit optime moratus publicis tam est negotijs ineptus, huiusmodi certe hominibus non sit tam potens speratur tam curam solicius habiturum diligentiamque adhiitum ad suum exequendum munus. Euentus autem rei qui praeter eligentium spe obsequuntur, nihil electionem vitiant vt si negligens postmodum reperatur, qui diligens credebatur. Fergit autem ex superioribus contra hanc nonam conclusionem arg. primum. Dicitur est iustitia distributiuam in his sacerdotijs ad commutatiam referri, dum autem praelatus tribuit ecclesiae curatum vel alium ministrum pro ratione suarum decimarum dignum, quia si haec exilia subsidia per illum satisfaciunt iustitiae commutativae, non ergo tunc tenetur alium eligere qui cumulatoribus meritis poleat. Respondetur duo. Primum non seruaretur tunc ratio distributivae iustitiae, nisi forte in breui expectaretur locupletior praebenda pro illo digniori. Deinde, quantum ad iustitiam commutatiam cum dignitas personae non habeat certam praescriptam mensuram sit vt ubi alius est dignior, vix inferior censendus sit dignus praeterquam quod fides dispensationis ministerium Christi exoptulat vt cumcunque ecclesiae adscribat ministrum optimum illorum, qui illo stipendio haberi potest nam ecclesia si loqueretur talem eligere, licet haec culpa non sit tanta vt ad restitutionem obliget, si secundum estimationem dignus eligatur, vt supra diximus. Hinc autem exurgit argumentum secundum contra eandem nonam conclusionem, quod sequeretur ex ea non nunquam ut elector esset perplexus Verbi gratia,

gratia: Duobus vacantibus beneficijs quorum quod vberius & pinguis nullam habeat animarum curam? alter vero, quod fructibus est sterile, eandem habeat anexã, vel plures habeat sub se parochias, pluraque doctrina indigentes, vt ecclesia nunc Toliana, quæ locupletissima est vacante, & simul Granatensi, quæ licet sit pauperior, habet tamen multos ex Mahometismo neophytos, perplexus tunc esset: & Papa & Rex. Nam si distributivam iustitiam spectes debet tunc illud quod est dignius, digniori attribui, si autem publicam ecclesiæ necessitatem, potius deberet illi maior cura animarum demandari. Ad hoc respondetur, plures semper esse habendam rationem publicæ necessitatis ad quã nos Christi charitas acerbius astringit: Et ideo animarum cura digniori est commendanda deq; inde damnum de sua dignitate reponere censetur. Nam & si bene præsidentes presbyteri auctore Paulo, duplici sint honore digni, ille tamen qui apud Deum nos manet, in primis estimãdus est eo vel maxime, quod (vt dictum est) hæc sacerdotia in ecclesiarum commodum sunt instituta. An vero ille dignior acceptare teneretur, alterius disputationis est. Et tanta esse posset necessitas vt teneretur. Verum ex hoc tamen aliud enascitur dubium vtrũ lex hoc eligendi dignioris, vtrũ ad illos etiam est datur, qui iam sunt suis ecclesijs collocati, videlicet vtrum vacante pinguisimo beneficio vel episcopatu debeat Rex & Papa quispiam suis locis dimovere vt omnes per gradus cunctat? Videtur non esse conclusioni concors. Respondetur de hac re non posse certam stabiliri regulam. Enimvero mutationes istæ & accensius quam fieri possit maxime cavendi sunt, tum quod fomentum ambitioni subministrant, sunt enim in causa, vt episcopi semper sint animi pendentes, & sicuti prima materia, nunquam sua forma contenti. Quare neque charam habere possunt sponiam, neque iustiam illius gerere curã, tum quod non est pastoris ætas in cognoscendis submu andisque novis ac novis gregibus transgenda. At vero neque hoc nimium cavendum est, quando quidem expediens nonnunquam sit & concedens, vt episcopus ad aliam sedem conigret. Non in vanus est titulus de postel prælati. Sequitur post hæc dubiũ de electionibus, siue dicit religiosi & Canonici prælatum

eligunt, siue dum Scholastici publicum prælectorem Cathedræ, vtrum teneatur quisq; semper eligere meliorem etiam si videatur nihil de suo suffragio profuturum. Ad hoc respondetur, semper in electionibus animadvertisendum esse, opus vanum non esse opus charitatis, omnesq; ideo leges ad more, prudentiæ iudicio esse applicandas. Sit ergo prima responsio: Indigno nemo debet suo calculo suffragari, etiam si constiterit illum a reliquis omnibus optari, quoniam talis non nisi per nequitiam obtrudatur, cui nullo colore favendum est, neq; assentiendum: Si tamen qui eligendus speratur, dignus est, tunc licet ac deest dignissimum qui eligi non potest, prætermittere, vt dignior eligatur. Sunt tres, quorum Petrus dignissimus est, Paulus medius, Ioannes vero infimus. Quod si ego in Petro persisto, neq; Paulus sed Ioannes eligetur, me autem accedente ad Paulum, ipse vincet. Hoc ergo consilium sequi debeo etiam si iururando me adstrixerim eligere digniorem. Intelligitur nanque iuramentum inter impossibiles. Hoc autem, similique cessante casu, semper eligendus est dignior, nam præterquam quod ei servandus est honor, & legi dignitas, ad hoc etiam prodest, vt electus admoveatur a quos electores non ei fuisse. Sic enim fiet in regnando cautior. Contra hæc tamen continuo se offert argumentum quod si semper dignior eligendus esset, sequeretur quod si minus dignus electionem acceptaret, per inde peccaret atque collator, quoniam videtur causã esse rei illicitæ. Ad hoc autem respondetur nõ esse rationem parem, nam recipienti non incumbit conferendi cura, ob idque neq; censetur iniquæ collationis causa, perinde atque conferens. & maxime si sit dignus. Quinimo in re dubia non tenetur ipsa se ipsum examinare, sed illi qui confert. Quare licet episcopatum ambire, delictum sit oblatum tamen circa culpã suscipi potest. Enimvero licet quis prætermissis charitatis ordine elemosynam porrigat, non patii indigenti, sed extraneo, vel præteritis pauperibus prodigat in histiones, ob idque delictum faciat, illi tamen qui recipiunt, non irretuntur eodem delicto. Mox alia via arguitur ex cap. monasterium. 697. quo habetur, quod si quis dominus infirmus sit Oratorum, vel Capellanã possit cuiusq; presbytero dare arguitur ergo. Post hæc ea le

Respon
sio.

Primũ
arg.

Solutio.

Secũdũ
arg.

R. i. ge. la.

OTO
Vire
gillus
DIE
13

Solutio
quorum
dam.
Repro-
batio.

ge sacerdotiū instituere, vt solis suis agna-
tis aliusve designatæ profapiae in perpetuū
obueniat, nam quicūque quorumlibet bo-
norum dominus potest ea pro suo libito di-
speasare: ergo tali casu non est necessariū,
in mo non licet digniorem exquirere. Sit
qui dicant etiam in tali casu inquirendos
esse digniores, si opus fuerit extra illam fa-
miliam. Atramen & vltus ratio in contra-
rium reclamant, satis enim est inter illos
designatos, & vocatos præstantiorem eli-
gere, nisi vnus sit tantum, vt puta sangui-
ne proximus appellatus. Nam cum tali in-
stitutori ac fundatori non incumbat muna-
ria suo & officio distributionem facere, &
illa sint sua bona, non adstringitur rationē
habere dignioris. Haud tamen erat cur

Hosii.
Abbas.

Hosiiensis & Abbas ex hoc dissimilimo te-
xui inuitum argumen um traherent ad di-
stributiones honorum communium eccle-
siae, nempe quod satis semper sit eligere di-
gnum. Duo hic tamen illius textus mode-
ramina recolenda sunt. Prius, quod si qui
designatus est fuerit omnino indignus, a-
lius substituendus venit quia nemo neque
de sua substantia potest sacerdotium con-
tra naturale ius ac diuinum creare. Secun-
dum est, qd si institutio illa annexam hēat
curam aliquam animarum vel gubernati-
onem, tunc iniquissima est, & non feren-
da, quatenus obstitit, vt dignior eligat.

duo mo-
derami-
na textu
citati.

Alterū
dubiū.

Vt si quis prouentibus suis monasterium
fundaret eo vinculo, vt Prior vel Abbatissa
nō nisi ex suo genere aut patria crearetur,
non est in contumeliam Euang. lex illa ser-
uanda. Enascitur autem hinc præterea du-
bium de beneficijs patrimonialibus, ad
quæ non recipiuntur, nisi ciues, vel qui in-
de sunt oriundi. Videtur enim sententiæ
nonæ cōclusionis derogare, si quidem pos-
sent præstantiores aliunde quandoque ac-
ciri. Respondetur leges illas æquissimas ef-
se, quas vtiā de beneficijs saltem parce-
cialibus, quibus annexa est animarum cu-
ra, vbi que sanciret ecclesia, quemadmodū
& in Trid Conc. summo omnium consen-
su, me præsentē, consultabatur. Effet n. illis
decretis conforme, quæ in quarto argumē-
to accessita sunt, decernentibus, vt electio
ex eadem ecclesia fieret. Nam vt modo di-
cebam, non parui æstimandus est ingeni-
tus amor, quem quisque ad natium solū
habet. Præsertim quod licet possent non-
nunquam inueniri extranei meritis præ-

Respon-
sio.

stantiores: multo esset tamen ecclesie con-
ducentius, vt ambitionibus & litibus sibi
molestissimis ac pestilentissimis obuiare-
tur, præterea vt incolæ spe illa animarentur,
liberos & literis & moribus informare.
His ergo absolutis dubijs, ad decimam cō-
clusionem descendamus, qua ad illam tri-
uialem respondeamus quætionem vtrū
facultas alteri præferenda sit in diligendo
episcopo, Canonici. Curis, an Theologie.
Neque vero erat cur assertio hæc in contro-
uersiam vocaretur, sed Hosii cui Abb Pa-
normit. subscripsit, super cap. 1. de consan.
& affinit. fuit, qui nescio quo iure hanc cō-
testatus est litem. Auit enim quod vbi he
refes pullulant, præferendus est Iuricon-
sulto Theologus, alibi vero econuerse. Et
quamuis mea me professio in suspitionem
de hac re adducere possit, haud tamen id-
circo his maxime temporibus, dissimulan-
da est rei veritas, ego enim minime de me
ipso ignoro quam lim talium meritorum
experts. In primis si mea opinio illius ef-
set momenti, qua in consilium admitti de-
beret mallem vt post morum honestatem
prudencia viri, roborque animi mansue-
tudine insignitum, atque in agilibus dex-
teritas perpenderetur, quam scientiæ emi-
nentia, dummodo illa doctrina mediocri-
tate polleret, quæ pondus ei auctoritatis
adiungeret. Itaque persona æstimanda
cum primis est, non hæc aut illa scientiæ fa-
cultas. Tameñ ille, quem hæc omnia or-
namenta doctrinæ illustrarent, maiori iu-
re esset super ecclesie candelabrum erigen-
dus. Sed tamen quod cæteris pariter cōcur-
rentibus Theologia sit peculiaris Episcopi
sententia, quam hic cōclusionem deci-
mam facimus, nescio quis ambigat. Nam
vt ab ipso pastoris nomine, quod episcopi
propriū est, exordium sumamus, equis
dubitet præcipuum pastoris munus esse fa-
ctorum eloquia reuoluendo, recolere ac
meditari, vnde doctrinæ pabulum gregi
subministret: Scientia est Hieron. in Leuit.
36. distin. cano. si quis vbi ait: Deo sunt
Pontificis opera, vt a Deo discat legendo
scripturas diuinas & sapius meditando,
vt populum doceat. Et distin. 38. can. om-
nes, admonetur Antistes, vt in promptu
legem habeat, videlicet tam sacros Canon-
& sanctum Euāgelium, quam diuinū apo-
stolorum librum & omne diuinam scrip-
turam: Canones scilicet Conciliorum, vt fla-
tim

Aug. tim subditur ea placuit. Vnde Aug. in epistola ad Paulinum, quæ est 59. illud Pauli ad Ephes. Quosdam autem dedit pastores & doctores, pro eodem usurpat, nempe quod Episcopi eo sint pastores, quod doctores. Quid ni? nunquid non Apostolorum successores sunt? ergo proprium eorum est, ut quam fidem ipsi divulgant, populum doceant, eiusque mores secundum evangelicas normas componant, & veluti canes contra vitia ind. fesse oblatrent. Sed quid in re non dubia testibus videntur non necessarijs? Non interrogabantur olim dum in aula insigniebantur, an ius nosset vicumq; sed an vtrunq; scirent testamentum, ut Richard quo lib. 4. & Syluester, in verbo, Episcopus, adnotant, licet iam col lapsis rebus, non interrogentur nisi an velint se diuina scripturæ sensibus accommodare, & quæ inde hauserint, plebem docere. In cuius signum conferunt eis evangelicum, quod admonentur populo sibi commisso prædicare. Adde, quod ex præcis Episcopis neminem nisi Theologum competitis. Nam iura canonica theologij in Concilijs sanxerunt, & Pontifices maximi ex facris collegerunt oraculis. Quapropter si nominis etymologiam inspicias, quam Aug. (ut refertur 8. q. 1. cap. qui e piscopatuum) interpretatus est, nempe ut idem sit episcopus quod superintendens, in hoc etiam deberet superintendere canonico iuri licet non illud memoria retineret. Enimvero cum ex Theologia ius ecclesiasticum proficiat, per eandem facultatem debent legitimi sensus canonum examinari, præsertim cum illa iura quæ ad munus episcopale quidquam referunt, Theologi, si modo secundum nomen scientia polleant, occultius emunctiusq; callere debeant. Quod si minus calleant, multo est Episcopo dignius, ut veluti de Moysè, Exod. 18. legitur viros idoneos audiendis secularibus causis exponat, quo ipse sacrosanctæ meditationi & Christianæ doctrinæ incubat, quam ut vice versa, a dulcedine scripturæ auulsus secularibus implicetur. Vide ergo quam longe ab Episcopo haberent qui episcopi munus non aliud existimant, quam hæreses extirpare, cum alia præterea sint multo illis magis peculiaris, quam causas audire, eo vel maxime quod si tunc sunt necessarij, quando hæreses pullulant, fit subinde ut magis sint semper necessarij, ne vnquam seran-

tur. Chirurghi sunt & caussidici, qui cum libitibus videntur, nolent iurgiorum causas præcindi. Cura autem episcopalis longe alia esse deberet, nempe ut populus adeo esset semper fide instructus, moribusq; compositus, ut neq; hæresibus neq; libitibus vlla relinqueretur ansa. Quapropter non solum ubi hæreses pullulant, sed ubi litium dissidia serpunt, illic optatior esset Theologus episcopus, aut certe vir probitate insignis, qui lites absque prolixis terminis iuris componeret ac rescinderet. Video enim prohi dolor, plures foueri lites in foro ecclesiastico quam in ciuili, cum totus conatus Episcopi esse dicitur internas hominum conscientia facere, discordiarum gramina conuelleret, & non illuc curam excedere, ut pueros pomaficus, horroru sussurantes (quia hæc est officiali sagina) excommunicationis interuentione ferire, quod adeo est absurdum, ut excusare se iâ ecclesiastici iudices nequeant nisi affirmantes propositu non gerere ligandi. Sed & ob hoc deberent esse Theologi ut cognoscerent quanto illis esset habenda maior ratio, ne populus in obedientiæ crimine, quam ex communicatione feriretur nam quamuis iudices tale non habeat propositum, populus tamen qui illud nescit, nihilominus conscientiam sibi vulnerat, dum fictæ non patet excommunicationi. Sed de hoc satis in præsentia. Nam Theologos & episcopos eandem video ire viam.

Ad primum ergo argumentum, quæstionis prima conclusio, respondit, nimirum concedens personatus istos, quos vocant, & sacerdotia plus commutatiuæ iustitiæ respectu ecclesiarum habere, quam distributiua. Ad secundum inter probandam notam conclusionem responsu est, ubi monstrauimus, v. q. adeo a Christo abfuisse personarum acceptionem, ut Petrum tunc Apostolorum optimum, atq; ad regimen accommodatissimum, elegerit, & matrem filiorum Zebedæi petentem filijs suis sedes a dextram & ad sinistram repulerit. Quod autem plebeios homines & literarum rudes ad functionem euangelicam ascuerit, bina fuit causa. Prior, quod ipse eos & docere potuit, & tales efficere, quales ad rem decebat, electores autem humani, quia dignos eos facere nequeunt, quos eligunt, eos debent ad eligendum conquirere, quos dignos inuenerint. Mox, quod expedebat supernaturalem fidem non ab hominibus pro-

Postrema 10.

Ad primum arg.

Ad 2.

R. 4 mul-

OTO
ULTE
GILUS
DIE
13

mulgari, qui essent humana doctrina illustres, ne in suspitionem veniret quod de humana sciētia procederet. Ideo enim iusti sunt coram regibus ac p̄sidijs non cogitare quomodo aut quid loquerentur, sed quae Spiritus sanctus suggereret, illa divulgarent. Quod autem Galileos ceteris mortalibus p̄gulerit, mysterium fuit, de quo fuerat Iaias vaticinatus, cuius ideo prophetiam Matth. cap. 4. citavit. Terra Zabulon & terra Nephtalim, &c. Galilea genitū. Populus, qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam. Et David: Principes Zabulon & principes Nephtalim (hæc enim erat Galilea) duces eorum. Ad tertium, quod aduersus, nonam conclusionem intendi videbatur, itidem satisfactum est, dum concessimus secundum forum exercitū factis esse digno conferri ad succidendas calumnias, secus autē in foro interiori. Ad quartum respondetur, iura sanctissime, dignitates & prebendas personis eiusdem ecclesie concedi ob hanc causam (ut ait Celestinus eo cap. nullus. §. 1. dist.) quod vnusquisque suum fructum militia habeat in ecclesia, in qua sum per omnia officia transigaretatem. Cui & alteram S. Thom. causam subnectit, quæ mihi est probatissima, videlicet, quod plurimum vnusquisque propensiorē habentium ad suam propriam ciuitatem & ecclesiam in qua nutritus est, qua vtiq. ratione vtilior esse poterit. Vnde Deuter. 17. Non poteris alterius gentis hominem facere regem, qui non sit frater tuus. Et ideo licet non exquiratur extraneus dignior per hæc fit compensatio. Quin tum autem argumentum omnia, que dicta sunt, concunt. Etenim si vera est quorūdam opinio, nō dicam assentatio, cui sanctissimus Papa nunquam assensisse credendus est, videlicet quod est dominus beneficiorum, pugnantissimum extruitur inde argumentum quod non teneatur digniores eligere, imō quod possit super hoc cum inferioribus prelati dispensare. Responso ergo non est alia, quam quod nullatenus est dominus. Alias profecto sicuti de illo dictum est qui de suis proprijs bonis sacerdotium creat, liberum ei esset tanquam vero domino conferre cui mallet, quod nemo auderet asseuerare. At nullo opus est argumento vbi apostolica tuba canit. Sic nos existimat homo vt ministros Christi & dispensatores ministeriorum Dei 1. ad Cor. 4.

Quin vero & Christus Luc. 12. Quis, inquit putas est fidelis dispensator & prudens quem constituit Dominus super familiam suam? Neq. vero facti Canones transuersū unguem ab hoc euangelio discrepāt, quia neq. discrepare possunt, Quare nō pigebit iuris hic verba audire. De preben. libr. 6. cap. 2. sic habet, Licet ecclesiarum, personatum, dignitatum aliorumq. beneficiorum ecclesiasticorū plenaria dispositio ad Roma noscatur Pontificis pertinere. Nō dicit dominium sed plenaria dispositio. Et Cle. vt sit pendens nihil inno. c. si duobus, hoc modo. Salua tamen in præmissis omnibus Ro. Pontificis potestate, ad quem ecclesiarum, personatum, dignitatum aliorumque beneficiorum ecclesiasticorū plena & libera dispositio ex sui potestate plenitudine noscitur, pertinere. Perpice ergo quo pertingit pontificis potestas. plenitudo certe non vt dominus sit sed vt plenam habeat dispositionem. Nam quod ait libera, hoc tantum significat quod nullum agnoscit in terris superiores. Idem patet ex superioribus. Commostratum enim reliquimus hæc bona ecclesiastica stipendia esse populi pro ministris, quorū idcirco Papa merus est dispensator. Imō arbitror illos qui dominū beneficiorum cum appellant, propriam vocem ignorare. Nam si dominus est, retinere sibi potest, & in proprijs vltus conuenire, ac pro libito eis vt quod tamen nemo sanæ mentis admittet. Si autē pro libito non potest vt, sed tenetur ratione dispensare, non est dominus. Quæcūq. S. Tho. 2. 2. q. 63. art. 2. vbi ait prelati ecclesiasticum non esse dominium sed dispensatorem, Pōtificem etiam maximū cōplectitur, vt Cardinalis etiā Caiet. Lateralis; Pape scire adnotauit. Sed heu, quante mala ex cōstituto, eodemque falso principio ecclesia quotidie patitur. Cum tamen quo sanctissimus Papa ceteris honore, & dignitate in ecclesia Dei præstat, fortiori nexu teneatur digniores semper optare. Nisi forte (vt ad calcē quarti argumenti trideamus) Cardinales in Pōtificis electione ob eandem summā vicarij Christi dignitatē sanctiori fide perstringuntur optimum eligere. Quapropter nunquam timorē illū persuadere mihi potui, videlicet statuum illis esse, non posse deligere nisi ex suo gremio. Et tandem ab ipsis Dominis Cardinalibus audiuit falsum esse. Enimvero q̄ actiua voces id ipsum

Ad 3.

Ad 4.

Celest.

S. Tho.

Ad 5.

Ipsum sacrum senatum ecclesia reuerit, decentissima ratio persuasit. 2. dist. cano. In nomine Domini, &c. l. cet. extra, de electio. & ubi periculum coetus a remotissimis regionibus Romam ad eligendum cogere tur. At tamen cum tanti referat, optimum episcoporum orbis ad summam sedem euehere, quod intra paucos vrbis passua electio coarceatur, licet sit credibile inter eos nunquam defore dignum, certe sinceritas eua gelica, non permittit. Vnde in eo c. In noie Domini. si in Romana ecclesia no inueniatur idoneus, ex alia sumi iubetur. Igitur concluso noua suis radicibus fixa perstat, quæ non solum in antistitibus creandis, verum & in alijs dispensandis sacerdotijs quib. in iuncta est aiarum, sancte seruanda est, nam in alijs qui tali cura vacant, licet præteritis dignioribus contra iustitiam distributiua delinquatur, non tamen subest tm periculi. At qui ea ob rem aut nunquam aut perquam raro peccat illis mortale committitur, dum modo non concedantur indignis. Ex hac autem definita conclusione dubia nonnulla suboriri videntur, que idcirco necesse est vt per ordinem examinemus. Primum est, qd proximis verbis de beneficijs cura aiarum carentibus appendet, an. Episiones annuæ quæ a sc. hinc annis percrebuerunt in ecclesia, uno & imponantur beneficijs, & recipiantur ab ijs quib. exhibentur? Ad hoc primum oim respondetur, pensiones hmoi non hinc annexos ecclesiasticos titulos, quia pensionarij non sit beneficij possessor, sed tm possidenti imponitur onus soluendi. Et potest imponi vel personæ quamdiu possideris, vel quod multo est vsu frequentius, ipsi fructibus beneficiorum. Quæ de re neque alia hnt annexam curam, neq; canonici cum persoluendi officium. Atq; hæc vtiq; rationi huiusmodi redditus tutissimi existimantur, nepe qd nulla sint cura onuli. Ego vero, licet de plenaria Pontificis potestate in dispensandis beneficijs nihil ambigam, semper tm arbitraus sum hæc esse periculo sissima omnium beneficioru, idq; propter eandem rationem qua alij censent, esse tutissima. Nam si verum est, quod paulo ante commonstrare nitēbamur, nempe sum mum Pontificem non esse dñm, sed dispensatorem beneficiorum, quæ sunt ecclesiaru stipendia, cõsequens inde sit, vt illa adiudicare nequeat nisi pro altaris (vt ait Paulus)

ministerio, vel tanquam mercedē pro aliquo seruitio ecclesie, et si non esset spirituale, vt puta duci aut militi, qui ecclesiam tempore necessitatis propugnat qua de causa decima:um tertia Regi Hispanie tributa sunt. Et congruentius possent illi concedi que negotia ecclesie gereret, vel in concilio, vel in curia, uel alibi, sicuti olim mos erat his qui prælati in adiutoriū adhibebatur, prouentuum quotam impertiri. Præterea, qd dubialis super aliquo sacerdote dirimi aliter non posset, liceret aliquam portionē parti cedere in bonum pacis addici de quo vno pensionum genere vnicus est textus in toto iure c. Nisi essent de præb. At quod citra hunc casum absq; vilo titulo, & obligatione bona ecclesie possint hoc modo dispēdi non apparet quomodo intra limites dispensationis cõineatur. Et re vera rei no vras eam in suspicionem vehementer adducit. Alterum dubium est de illis qui neq; eligunt neq; beneficia conferunt, nihilominus sunt causa vt vel dignitate inferioribus, vel prorsus indignis conferantur, vtrū delictum illis sit? Et peculiariter sit interrogatio de resignatoribus. Resignat quis sacerdotium suum in manibus Prælati, sed tm in fauorem consanguinei vel alterius certæ personæ indignæ, & nō alias videtur ille extra culpam esse, nam Prælati est, cui collatio incumbit. Rñdetur tamen Prælati delictū non excusare resignantem, vt pote qui vere est tm iniquæ collationis. Vbi de hoc maxime admonere nō præteribo videlicet quæ sit cauendum, ne pueris beneficia præbeantur, nam etsi contingat, vt optima sint indole, non solum ius Canonicum, verum neque naturale reputat eos dignos. Dignitas enim spem sed rem dicit. Atqui plurimū vsu venit, vt qui de se pueri bonam fecerūt spem, quam si absque diuitijs ecclesiasticis manerent, ad vberem frugem perducerēt, cum primum dirantur, superbi re ac terocire incipiunt. Per multa alia dubia impresentiarum præterimus, ne extra rem & causam distrahā videamur.

ARTICVLVS III.

Vtrum beneficiorum pluralitas sit iure permissa.

Superiori articulo annexum est in hoc tertio de beneficiorum pluralitate disp-

Dubiū alicū.

Rñsio.

Bñficia pueris minime cõferenda.

OTO
VIRE
GILIAS
DIE
13

Primū
argum.

disputare, vtrum sit quoquo pacto iure
permissa? Pugnāt enim parte negati-
ua Canones plurimi, tam conciliorum
quam sanctorum patrum. In primis est
decretum Synodi 7. Constantinopolita-
næ vt referitur 2. quæst. 1. capitulo cleri-
cus. Clericus ab instanti tempore non con-
numeretur in duabus ecclesijs, negotiatio-
nis enim hoc est & turpis lucri proprium
commodum, & ab ecclesiæ consuetudine
alienum. Vbi citatur verbum Domini,
Nemo potest duobus dominis seruire. Et
70. dist. cap. sanctorum. ait Urbanus, Om-
nino in duabus ecclesijs aliquem intitula-
re non liceat, sed vnusquisque in qua in-
titulatus est, in ea tantum canonicus ha-
beat. vnde extra, de præbend. capitulo
quia pethibetur præbendarum multitu-
dinem canonibus esse inimicam Secunda

Secūdu
Chryso.

allegantura S. Thom. quolib. 9. artic. 15.
sanctorum dicta. ait enim Chryso. Quod
tenebra erubuit, lumen erubescat, quod
figuræ non fuit concessum, rei reor esse
illicitum, figuræ autem, hoc est, legi vete-
ri, non fuit inter leuitas concessum, vt
qui capiebat in Bethlehem, caperet Hie-
rusalem. cum nos ergo perfectiores esse
debeamus, qui capit in Tyro, non capiat
in Damasco. Hæc Chryso. & Bernardus.

Bernar.

Tertiū.

Qui non vnum sed plures est in benefi-
cijs, non vnum, sed plures erit in sup-
plicijs. Item id esse videtur contra rati-
onem, & ius naturale, & diuinum iam
modo citatum, Nemo potest duobus
dominis seruire. Cui insuper accedit in-
strumentum quoque iure antiquo si-
dem suam attingit seruire ecclesiæ, cui
se mæcipare constituit. In contrarium
faciunt iura quæ plura beneficia eidem
personæ indulgent, vt tum alibi, tum
2. quæst. prima frequentes Canones do-
cent.

D. Tho.

Questionem hanc differt D. Thom.
quolibet 9. citato artic. 15. At quia rei hu-
ius abusus nimium in perniciem ecclesiæ
obrepit, non erit superuacaneum rem de-
nuo ac sedulo examinare. Nam cum (vt
ait illic S. Thom.) ius hic naturale ac diui-
num implicetur, & humanum quantum
ad duo priora, rei huius definitio ad Theo-
logos pertinet, licet quantum ad tertium
spectet ad Iuriconsultos. Placet ergo, ve-
luti primum fundamentum, distinctio il-
la S. Thom. Triplex est actionum ordo, sci-

licet aut, quæ deformitatem habent inse-
parabilem, vt mendacium, aut quæ in-
differentes sunt, vt deambulare, aut ter-
tio, quæ licet per se nude & absolute con-
siderata deformitatem quandam repræ-
sentent, circumstantijs tamen veritatis licite
fieri possunt, vt hominem occidere, quod
iudici, & defendenti se licet. His præiactis
respondetur ad quæstio. septima conclu-
sionibus. Prima. Habere plures præben-
das, non est res primi ordinis. Hæc con-
clusio inde fit liquida, quod multis casu-
bus super hoc sancta iure dispensant, vt
statim patebit Secunda. Neque est secun-
di ordinis. Non enim est perinde indiffe-
rens atque habere plures vestes, hoc quip-
pe absolute consideratum, nullam implicat
aut malignitatem aut indecentiam, ha-
bere autem plures præbendas, si nude spe-
ctetur, statim sonat quoddam ordinis per-
uersiones. Primum, quia ratio docet ut v-
nicuique ministerio suo proprie deputetur
minister, alias vnus plurium personas
induit. Secundo. Cultus diuinus detrimen-
tum patitur. Tertio, cum bona hæc (vt dix-
imus) stipendia sint ecclesiarum, suo de-
fraudantur iure. Id quod rerum vsus & ex-
perientia docet, Aggeratis siquidem præ-
bendis multis ad personarum paucitatem
vix vlla restat ecclesiæ, cui pro rationem sua-
rum decimarum seruiatui dignæ. Et 4. in-
de sequitur distributiue iustitiæ præuicacia
tio, videlicet vt digni multi egeant, alij ve-
ro exundent. Quinto esca & fomentum
ambitionis inde subministratur, nam in-
terdicta præbendarum accumulatione, sa-
cerdotes non tam auidè sitirent atque am-
birent bonis ecclesiæ ditari. Et sexto, id in
causam est, vt literarum studia neglecta
iaceant, vtrinque etenim spes bonorum de-
bilitatur scilicet, & meritum ratio non
habetur, & quod auidia diuorum auaritia
impedimento est, ne inopes promouean-
tur. Quinero septimo, & transgressio que
dam est illius Paulini præcepti, Vnusquisque
in ea vocatione qua vocatus est, maneat.
Atque illius præterea ad Rom. 12. Sicuti in
vno corpore multa membra habemus, quod
Gregorius ad hoc propositum circūit 89.
dist. in cap. singula vbi ait. Singula ecclesia-
stici iuris officia singulis quibusque perso-
nis sigillatim committi iubemus. Sicut in
vno corpore multa membra habemus,
omnia autem membra non vnum actum
habent.

habent, ita in ecclesia corpore multa membra sunt, & idem distincta officia esse debent, & ecclesie diuersis personis commendanda, alias totum corpus esset oculus, aut totum auditus, aut vnus multorum corporum oculus. Tertia conclusio. Habere plures præbendas res est tertij ordinis scilicet quod licet per se absolute librata in malum sonet, vt proxime nunc rationes comprobant potest nihilo secius talibus circumstantijs exornari vt fiat licitum. Ad huius autem lucidam intelligentiam distinguere de beneficijs operæpretium est. Alia enim sunt, quæ residentiam habent annexam, alia vero quæ liberiora sunt vt simplicia sacerdotia, quæ præta mere vulgo dicuntur. Atque illorum quibus residentia annexatur, alia sunt quibus iniuncta subinde est animarum cura vt episcopatus & parochia, alia vero, quæ hoc onere sunt immunes. De his ergo non arbitror eodem esse pacto censendum. Hoc supposito sex casus notantur 21. q. 1. in Summa iuridici, quibus licite compati se duæ præbendæ valent in eadem persona. Primus ratione tenuitatis, quia non possunt singule singulos alere sacerdotes, vt habetur 10. q. 3. vno. Qui quidem casus v. r. est etiam in his sacerdotijs qui curæ subduntur animarum quoniam etiam possent idem & in episcopatibus licite. Possent inquam esse adeo tenues (quales frequenter sunt in Italia) vt neuter possit episcopum pro sua dignitate sustentare, possentque esse tam proximi vt ab eadem valeret persona administrari. Et est text. 1. q. 1. c. illud. vbi conceditur vt idem sit archiepiscopus Tarraconensis & Episcopus Fundensis. Secundus casus, quando vna est ecclesia ab altera dependens vt legitur. causa eam te. extra. de eta. & quali. & ordi. præsi. Quomodo autem fiat ecclesiarum vnio, patet, extra de reli. dom. ca. quia monasterium. Neque quis fallatur, arbitratis in eodem casum residere nam primus intelligitur etiam vbi ecclesie non sunt vnite. Põr siquidẽ Papa sine vnione adiudicare duas ecclesias propter tenuitatem vni sacerdoti, etiam cum titulo vtriusque & tamen hic consulte animaduertendum, quod in hac tenuitate meditando, non est respectus habendus personæ sed communis vtilitatis ecclesie, in quæ cuncta hæc referenda sunt. Enim vero si persona supra dignitatẽ suã, & conditionem contendit amplam fami-

liam splendoremque vitæ sustentare, non illa lance astimanda est prouentuum tenuitas, sed ad hoc spectandum quid ecclesie conducatur. Præterea cauendum maxime, ne præbendarum vnio in fauorem personæ fiat, & fraudem ecclesie. Est illustris quispiam pluralitate beneficiorum pressus qui ad eximendum sibi scrupulum cõscientiæ procurat per annexionem cuncta in vnum coadunare. Profecto is arbitrati meo. dum hoc sophismate fascinare cogitat diuinos oculos grauius turpiusque delinquit, quam si plurium figuram retineret deber. n. vnio ecclesiarum in emolumentum ipsarum absque dolo malo fieri, & sit legitima Tertius casus est propter paucitatem clericorum: vt 2. q. 1. cap. clericus adnotatur. Quamuis illic non dicatur nisi propter inopiã hominum quod referri potest ad incolarum raritatem. Veruntamen raritas etiam sacerdotum necessitatem inducit demandandi vni plures ecclesias. Atqui iudicanda est paucitas, quando rari sunt digni qua porro de causa nõ inhibere in prouincijs probitate & doctrina sacerdotum destitutus, vnum pluribus ecclesijs deputari. etiã cum cura animarum quippe q̄ in rem ecclesie felicius cederet quam sacerdotes penitus in idoneo populo Christiano præficere. Quartus casus pluralitatem excusans occurrit q̄ quis vnã habet præbendam in titulo, atque alteram commendatitiam, vt habetur eadem causa & q̄. c. qui plures. Admonendum tamen est de intellectu huius textus. Enimvero iuris prudentes, qui ad forũ iudiciale penitus attendunt ruti forsan arbitratur cuiuslibet conscientia hoc pacto possidentis duas præbendas at vero qui penitus iudicium diuinũ introspicunt, aliter censebunt. Etenim ex eadem causæ, imo (vt reor) iustiores coire debent vt quis digne in conspectu Dei altera fruatur præbenda sub titulo, altera vero sub commendatione, quam si ambas haberet in titulo. De commendationibus quippe loquor per petuis quæ hoc ætatis habentur in vsu. Est lex prohibens, ne Cardinales qui Romæ resident fiant Episcopi, & ne huius fiat præuaricatio legis commendantur illis ecclesie perpetuo nihilo differentius quam si titulus illis inscriberetur. Profecto si sis esset ira loqui hic commendationis prætextus præuaricatio est legis. e si personata, & forteo criminosior, quo fit magis in frau-

Tertius casus.

Quartus casus.

Qualiter præfatus casus fit intelligendus.

OTO
ure
gillus
DIE
13

Tertia conclusio.

Primus casus.

Secundus casus.

Adnotatio.

fraudem legis. Nam in fraude legis facit qui saluis legis verbis sententiam eius circumuenit. l. contra ff. de legibus & C. eo. ti. Non dubium est in legem committere eum, qui verba legis amplexus contra legis nititur voluntatem. l. non dubium. Et enim si causa ferendae legis fuit necessaria Episcopi residentia in sua ecclesia quidnam quaso refert commendatarius ne absens sit an verus Episcopus? Ratio namque quae iustitiam faciat ac legitimam commendationem, haec esse debet, quod haberi tunc persona non potest cui legitime sub titulo adscribatur, non autem commendatarius ditare. Haud quidem inficias ierim quin possit Episcopus Romam a Pontifice Maximo ob publicas causas acciri, tamen quod illic perpetuo maneat nihil obmurmuro, sed tamen neque ambigo quin multo sanctiori fide & diuino mandato teneatur Episcopus Cardinalis praesens esse ecclesiae suae quam Romae, si quidem Episcopi iure diuino instituti sunt. Cardinales vero post Apostolorum seculum creati. Quintus casus est quando Papa pluralitatem concedit, ut habetur eadem quaest. cap. relatio. & sextus si dispenset episcopus, ut habetur 70. dist. in canone sanctorum. Hi autem duo casus ad normam quarti modo expositi auscultandus sunt, videlicet, quod quantum ad forum exterius esse sentur legitime possidere, tamen ut Deo dispensat o sit accepta debet legitimis causis circumuectum. Quamuis iam non est in usu, ut Episcopus possit super praebendam pluralitatem dispensare, quia cap. dudum ecclesiastica. extra de elect. videtur ius antiquum abrogatum, nempe ut solus Papa dispenset ut illic notauit Panormit. Tamen si hoc intelligendum sit sub ambarum titulo quia commendare ob necessitatem bene potest Episcopus dum non patet ad curiam additus. Septimus casus additur extra ordinarius propter sublimes & literatas personas, quae maioribus beneficijs sunt honorandae ut verbis utamur cap. de multa. de praeb. sublimes enim (ut aiunt) refertur ad sanguinem. At tamen neque illud ad illustrium commodum esse referendum, sed ad ecclesiae splendorem. Ecclesia enim dum vagiebat in cunis, & potentia seculari premebatur, opus habebat illustrium viribus succulciti, quae de cuncta indulgebatur, ut aliquanto plus super dionum sortirentur. Iam vero hoc actus, si

fas est dicere verum nescio an eadem dispensationis causa iam legitima existat. Porro cum reum uti palam doceat sublimium potentatum ita grassa iam esse in ecclesiastica sacerdotia, ut haec fuerit non minima causa ruinae in qua modo iacet ecclesia, tamen nunquam negabo, quin si ingenui & natalibus praecleari, moribus sint cum primis, mox literis ornati, plurimum splendoris ac roboris reipublicae ecclesiasticae afferant. Subsequitur hic tandem dubitandi ratio, an praeter hos casus licitum sit Papae dispensare, & compatibiles facere plures praebendas & personas? Hoc in disputationem produxerim propter multa, & varia, quae a doctoribus iuris Canonici affirmantur, ut videre quisque poterit apud Syluestrum, in verbo, Beneficium quarto. Ait enim in primis Archidiaconi casus istos superiores coercendos esse ad praebendas, quae abique cura sunt animarum, sed profecto nulla hoc ratione probatur. Quia vero episcopus pro causa ut supra citauimus, cap. illud 21. quaest. 1. possunt eidem permitti, nedum praeciae si proxima sunt & ienues, quamuis tunc decenarius esset vnus. Alij dicunt extra hos casus nemini licere plures habere praebendas. Intelligendum est tamen abique legitima dispensatione: alioqui dubitare non licet, quin eadem potestas quae superioribus casibus dispensauit, si occurrerint alij nondum cogitari, equi tamen & iusti, possit dispensare. Consule si lubet de hac re Syluestrum & alios Summistas. Duo tamen hic restant dubia. Primum, utrum abique dispensatione duo possint beneficia ab eodem possideri? Posterius, utrum ubi dispensatio requiritur, ille qui abique legitima causa dispensationem nactus est, tamen habeat conscientiam? De priori dubitatione distinguendum est inter beneficia, quamuis ad residentium & curiam: qua distinctione praehabita statuitur conclusio, quae sit huius articuli ordine quarta: nam tres supra praemissimus. In beneficijs simplicibus, scilicet, neque habentibus curam, neque residentiam exigentibus quales sunt praestamere, nulla est necessaria dispensatio, ut plura eadem persona obineat.

Scioglossas factorum Canonum multas in epistola inuenire, sed tamen non solum in acceptis viis verum & ratio nostra conclusio.

Quintus casus.

Septimus casus.

clusionem edocet. Est enim adnotandum fundamentum, quod ex S. Thom. supra de supremo ius, videlicet in his spectandum esse trinum ius, scilicet diuinum, naturale, & humanum, quorum hoc vltimum per consuetudinem legis aut contrariam consuetudinem abrogatur. Quod autem quis duo habeat simplicia beneficia, non est vsque adeo contra naturalem ius & diuinum, vt consuetudo illud nequeat abrogare. Hoc patet quoniam licet habendus etiam oculus in istis sit ad iustitiam distributiuam, potissimum tamen ad commutativam, per quam ecclesijs de ministris providendum est, vbi autem residentia non est requisita, ibi ecclesia non leditur ob præbendam pluralitatem. Verum est Adrianum mitigare verbum, dicendo hanc non esse proprie abrogationem, sed derogationem, propterea quod talis promissio, non potest fieri absque vlla prioris causa, sed aliqua interueniente. At vero iam nunc profecto licet nulla interueniat ratio, conferuntur ab inferioribus Prælati sine vlla dispensatione. Quinta conclusio. In his quæ residentiam requirunt, sed curam non habent, vt sunt canonici nondum ius abrogatum est, sed manet vt absque dispensatione non acerventur eidem, facilius tamen potest in istis procurari concedique dispensatio, quam in habentibus curam. Quin vero in beneficijs canonicarum minoribus quæ seruitio etiam interessendæ sacris obnoxia sunt, nullus est dispensandi vsus. Addiderim autem conclusionem sextam, quod huiusmodi beneficiorum coarctationes, siue per dispensationem fiant, siue secus, carere non possunt culpa etiam quandoque mortali etque graui scandalo, in ecclesiarum detrimentum idque potissime, vbi nimium accumulatur, & personis deputantur indignis. Conclusio hæc inter probandum conclusionem secundam consistit. Jam enim nulla spectantur aut desiderantur merita, sed perinde, quin etiam turpius atque impudens quam secularia & profana ambiuntur, ambiuntur, vana neque, hæreditantur, regressantur, proficiuntur, ac dilapidantur. Septima conclusio. Paræcia & id genus sacerdotia, quæ in animarum curam instituta sunt, vsque adeo non possunt absque legitima dispensatione ab eadem obtineri persona, vt

si legitima non fuerit, nequeant tuto info-
 ro conscientia apud Deum possideri. Non
 solum sententia est S. Tho. quolibeto cita-
 to, atque Adriani in De plurali beneficio,
 verum & sacri canones id insinuant, cuius-
 que interpretes aperte pronuntiant. Quin
 vero doctores conclusionem non mode-
 rantur, vt de illis solis intelligatur, sed de
 cunctis (quod verissimum est) quæ dispen-
 satione indigent, vt possideantur. Est ta-
 men enormitas turpior in his quæ curam
 habent animarum itaque, & Papa sine legi-
 tima causa dispensans grauius delinquit,
 & eius delictum non liberat ambientem
 obtinentem, & retinentem a culpa. In pri-
 mis, quod Papa delinquit sententia est A-
 postoli supra citati. Sic nos exitimet ho-
 mo vt ministros Christi, & dispensatores mi-
 nisteriorum Dei. Et subdit. Hic iam querit-
 ur inter dispensatores, ut fidelis quis inue-
 niatur. Quin vero Christus Lucae 12. Quis
 putas est fidelis dispensator & prudens? E-
 re uera nulli tibi tanta fides exigitur quam
 in committendis concedendisque animis
 Christi sanguine redemptis, illius curæ,
 qui præsentis semper gregi suo prospiciat.
 Vnde Bernard. de cons. ad Eugenium lib.
 2 cap. 6. ait, potius Pontificem summum,
 qui spiritalis est, omnes iudicans & a ne-
 mine iudicatus, debere non sua uoluntate
 pro lege uti, sed Christum præ omnibus
 imitari, qui non suam, sed patris uolunta-
 tem uenit facere, ut omnia non pro sua u-
 tilitate, sed pro communi commodo dis-
 penset, alias, ut dissipator censendus est.
 Nam et si iura supra citata plenariam gi-
 tribuant potestatem dispensandi, id tamen
 intelligunt, quia non habet superiorem in
 terra, a quo possit iudicari, mittimus consi-
 lium in causa heresis. Attamen apud
 Deum exactissime respondere tenetur, si fi-
 dem in dispensatione destregerit. Ratio er-
 go conclusionis est hæc, sacerdotia quæ
 curam habent annexam, recte nequeunt
 administrari sine præsentia, tanta est uigi-
 lantia quæ animabus curandis ac prospici-
 endis necessaria est residere autem si-
 mul ne, non potest in ecclesijs pluribus, er-
 go sine urgentissima causa eademque ec-
 clesiæ necessaria non potest citra arro-
 cem culpam super hoc dispensari. Sed
 ait forte ille, cum quo dispensatum est,
 Papa dispensauit, ipse sibi uiderit, ergo
 immunis sum. Hic tamen cauillus secu-

D. Tho. Adrian.

Papa de lingæ fi- ne cã di- spensans. Paulus.

Bernar. Sentus illius. Papaple nariã ha berdispe sandi po- testate.

Rõ con- clusiois.

Inanis acsiulta obiectio

OTO
ure
gillus
DIE
13

Probõ
conclu-
ho.

Quinta
conclu-
ho.

Sexta
conclu-
ho.

Contra
abulum
in cãbiõ
disbene-
ficiã.

Septima
conclu-
ho.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

nos multos reddit, tutum vero neminem, quoniam Papa non est Dominus, vt identidem dictum est, sed dispensator, ideoque qui iniquam dispensationem petit, iniquitatis causa est, & qui ea vitur, eadem semper irretitur iniquitate. Accedit ius Concilij Lateranensis, de quo extra, de praebe-

ca: De multa, & ca. Dudum ecclesia, de electo, vbi nullatenus permittitur duas simul possideri parochiales ecclesias. Et Hostien. & Panorm. & reliqui super cap. extirpanda, de praebe. indubie consentiunt, residentiam similium curatorum non posse per vicarium suppleri. Et ratio est, quia cum beneficium conferatur intuitu personae, ob suam scilicet ipsius dignitatem, illa supplet non potest per pauperem mercenarium, qui vt primum indignus est, quamlibet dignus esset, vt locum haberet mercenarij, non tamen pro ratione fructuum beneficij. Solum ecclesia iusta stipendia pro viro docto & graui, qui si praesens adesset, suis elemosinis, consilijs, fauoribus autoritate posset suo gregi prospicere ac deservire, non ergo haec possunt per mercenarium perfici. Miraculum est, quod licet curato ob eum solum curam & onus quod vicarium vilius quam potuit, sibi substituit, amplitudinem fructuum perciperet, reclamante Paulo. Qui non laborat, non manducet. Sed ais, satis est laborare per alium. Profecto si non debet manducare nisi qui laborat, fit ut qui non per se, sed alium laborat, non debeat ipse manducare, sed contentus esse, si loco illius alius manducet. At forsasse parochius beneficij: possessor, satis est huic ecclesia hunc vicarium substituere. Responderet autem Ecclesia si fieri sciret, Ergo satis est ei haec quam tu illi tribuis, merces. Cur ergo reliquum ex me absque vilo sermone furripis? Innuabatur se huc de residentia Episcopo: um sermo, sed hic adeo amplius est, vt illo totum fere librum nonnum compleuerimus. Audiant ergo interim superiorem Pastorem suum, qui animam suam dedit pro ouibus suis, eos admonentem, quemadmodum mercenarius & qui non est pastor cuius non sunt oues propriae videt lupum venientem, & dimittit oues, & fugit.

Ad argumenta ergo in contrarium conclusiones respondent. Commonstrant. n. illa iura naturam & ingenium, rei vbi nude praebendarum accensu consideretur, vt secunda conclusione explicitum est cuius tertia non repugnat, nempe vt ob legitimas circumstantias id si possit licite. Et pauciter responderetur ad auctorum dogmata, ac subinde ad rationem in eo loco adiectam.

ARTICVLVS IIII.

Utum in collatione secularium magistratum subesse possit crimen accipionis personarum.

Post haec, quae de Ecclesiasticis bonis dicta sunt continuo in hoc 4. ar. similiter insinuat di. putatio de secularibus magistratibus publicisque officijs ac muneribus, quae administrantur iustitiae creati conuecturunt in republica, nempe vtum in illis conferendis ac dispensandis iubeat quoque possit crimen accipionis personarum. Arguntur enim primo a parte negatiua: Bona haec (vtur de ecclesiasticis diximus) sunt stipendia erecta & statim ministris Reipublicae, qui illa mercede sua quisque obsequia impendit, ergo non pertinet ad distribuatam iustitiam sed Reipublicae, vt rex in quatuor publica potestate translata est, veluti propria bona potest cui libere largiri, veluti conductis operarijs, ac subinde sit consequens, vt nullum ibidem locum habeat personarum accipio. Immo appertius ex eadem radice secundo arguitur. Reipublica atque adeo rex non solum illa publica stipendia, verum & iura quae quisque soluit, ministris iustitiae pro suo placito insinuat ergo nulla ratio veritate videtur quin magistratus ipsos, & officialium loca vendere possit, tantum abest vt in eorum prouisione peccare possit personarum respectu. In contrarium reclamant vox populi.

Quo huius articuli periculis, quae in proximo dicta sunt, per quam facile definiuntur. Est. n. prima conclusio secunda superioris similitima: Bona haec secularia ministrorum iustitiae, licet imaginem, & rei nonnihil gerant iustitiae distributivae, non tamen tali solum ratione estimanda sunt, sed velut materia iustitiae commutativae. Enim vero non sunt ea lance liberanda ac reserenda reipublicae bona, ea tantum ratione applicanda ciuibus quae sint prouentus publici, aut tali ratione ac si sint praemia populi.

Ratio secunda conclusionis. Et ratio est, quia cum beneficium conferatur intuitu personae, ob suam scilicet ipsius dignitatem, illa supplet non potest per pauperem mercenarium, qui vt primum indignus est, quamlibet dignus esset, vt locum haberet mercenarij, non tamen pro ratione fructuum beneficij. Solum ecclesia iusta stipendia pro viro docto & graui, qui si praesens adesset, suis elemosinis, consilijs, fauoribus autoritate posset suo gregi prospicere ac deservire, non ergo haec possunt per mercenarium perfici. Miraculum est, quod licet curato ob eum solum curam & onus quod vicarium vilius quam potuit, sibi substituit, amplitudinem fructuum perciperet, reclamante Paulo. Qui non laborat, non manducet. Sed ais, satis est laborare per alium. Profecto si non debet manducare nisi qui laborat, fit ut qui non per se, sed alium laborat, non debeat ipse manducare, sed contentus esse, si loco illius alius manducet. At forsasse parochius beneficij: possessor, satis est huic ecclesia hunc vicarium substituere. Responderet autem Ecclesia si fieri sciret, Ergo satis est ei haec quam tu illi tribuis, merces. Cur ergo reliquum ex me absque vilo sermone furripis? Innuabatur se huc de residentia Episcopo: um sermo, sed hic adeo amplius est, vt illo totum fere librum nonnum compleuerimus. Audiant ergo interim superiorem Pastorem suum, qui animam suam dedit pro ouibus suis, eos admonentem, quemadmodum mercenarius & qui non est pastor cuius non sunt oues propriae videt lupum venientem, & dimittit oues, & fugit.

Ad argumenta ergo in contrarium conclusiones respondent. Commonstrant. n. illa iura naturam & ingenium, rei vbi nude praebendarum accensu consideretur, vt secunda conclusione explicitum est cuius tertia non repugnat, nempe vt ob legitimas circumstantias id si possit licite. Et pauciter responderetur ad auctorum dogmata, ac subinde ad rationem in eo loco adiectam.

Ad argumenta ergo in contrarium conclusiones respondent. Commonstrant. n. illa iura naturam & ingenium, rei vbi nude praebendarum accensu consideretur, vt secunda conclusione explicitum est cuius tertia non repugnat, nempe vt ob legitimas circumstantias id si possit licite. Et pauciter responderetur ad auctorum dogmata, ac subinde ad rationem in eo loco adiectam.

Ad argumenta ergo in contrarium conclusiones respondent. Commonstrant. n. illa iura naturam & ingenium, rei vbi nude praebendarum accensu consideretur, vt secunda conclusione explicitum est cuius tertia non repugnat, nempe vt ob legitimas circumstantias id si possit licite. Et pauciter responderetur ad auctorum dogmata, ac subinde ad rationem in eo loco adiectam.

posita honestis viris, probis & sapientibus, pro suis virtutibus & exhaustis laboribus per litera unum studia, sed tanquam stipendia publicis ministris iustitiæ decreta, pro suis obsequiis quæ reipublicæ impendunt. Hæc conclusio potentior etiam est quam quæ de ecclesiasticis bonis asserbatur. Enimvero nisi necessaria esset iustitia ad administrationem, nunquam ob primum virtutum aut literarum contributa essent, a populo, vel impensa ex aratoribus. Quapropter rex per iustitiam commutativam debet tales ministros: ego pro tributis quæ populis illi numerat. Debet enim suis civibus protectionem ab extero hoste, mox iustitiæ custodiam aduersus internos malefactores.

Secunda conclusio. Hinc subsequitur conclusio secunda, Licet in collatione huiusmodi magistratum atque officialium illa inspicienda sit facies distributiua iustitiæ, ut dignioribus maiora conferantur, illa in superiorem feruanda est iustitia commutativa, ut tantum stipendij cuique reddatur, quanti penditur eius labor, cura, & functionis qualitas. Conclusio hæc competentior per superiorum sit, quam ut alio pigere ceat testimonio. Tertia conclusio superioribus agnata. Personarum merita quibus publicæ administrationes & munera demandantur, non sunt assignanda præcisè sicut in distributiua iustitia secundum eorum absolutam considerationem in ordine ad seipsos, sed respectu finis & functionis ad quam assumuntur, an scilicet sint ad subditos accomodi, & ad magistratum illum gerendum idonei. Ex his fit consequens, quod si indigna sit assumptio huiusmodi classis hominum, non tam pensanda est iniuria, quæ sit dignioribus, quam illa quæ sit civitati, vel genti cui talis persona præficitur, vel toti regno, si sint Regia curia, vel præfidentes, vel assistentes. Et enim sola (ut inculcaverit, etiam) populi necessitate instituti illi sunt honores, & stipendia decreta, quæ illis obveniunt, & non propter personas ipsas, quibus de feruntur, sicut bonæ, quæ per distributiua iustitiam communicantur. Ex hæc ergo conuenit quarta conclusio. Quando digni non obtinent istos honores & stipendia, acceptio personarum crimen committitur, vinculumque inde ad restitutionem oritur, non tamen quæ faciendâ sit ipsis, qui obtinere deberent, sed certe populo qui dam-

num accepit & incommoda. Hæc inquam conclusio ex superioribus liquido patet, quia in populum tunc peccatur contra commutativam, quæ militat sub legali vniuersali que iustitia principis. Licet denegandum non sit, quin contra iustitiam distributiua iniuria fiat etiam & dignioribus, porro qui cum illo inruit literis virtutibusque insudent, quodammodo defraudantur. Bene enim consulteque & Solon & Democritus aiebant duo hæc diuina numina cuncta gubernare, præmium scilicet, & penam, quibus ideo omnis reipublica continetur. Secundum quos philosophos, Vlpianus de Iustitia & iure libro primo, Bonos, inquit, non solum metu penarum, verum etiam præmijs quoque exhortatione efficere cupimus. Illud tamen personarum quæcunque ius non inducit restitutionis ligamen, quæ illis sit faciendâ. Habet nihilominus (ut dicebam) locum & in istiusmodi distributionibus personarum acceptio. Ut verbi gratia, si Rex Salmantinos tantum ad publica munera accerserit, aut ad alias præbendas, ea tantum ratione, quod Salmantini sunt. Secus autem, si hoc argumento uteretur ad explorandum eorum merita. Sed roges quis fortè, quamnam merita liberanda sunt, & conquirendam in publicis magistratibus quæ in alijs ministris inferioris ordinis, ut functionibus & alij huius classis, vtrum sola eorum probitas? Hanc interrogationem per necessitatem diximus, cuius, ideo gratia hæc appendimus longiusculam meditationem. Statuitur quinta conclusio. Nemo qui improbis est moribus, quacunque, vel scientia, vel prudentia, quæ pro inuis in viro prauo citi astutia, præpollat, ad huiusmodi prouincia est promouendus. Enimvero artes quæ solo intellectu consistunt potest quidem vir nequam probe exercere, ut fidibus dulciter canere, pulchre pingere, adfibre sculpere illam vero præficiam quæ in iustitia administratione posita est, nec nisi virtutem vniuersitate præditus exequi valeat iuste. Cuius ratione in promptu est, quod (ut 6. Ethicor. Aristor. auctor existit) regere atque imperare, prudentiæ munus est prudentia autem sectam habet cunctas virtutes connexas, & potissimum prudentia iudicis. Est nanque (ut 5. Ethic. docetur) iustitiæ c-

Solon. Democritus.

Vlpianus.

Quinta conclusio.

Rõ concludiõis.

Illustratur satis conclusio. Aristot.

OTO
ULRE
GIBUS
DIE
13

stus haud tamen iniquitates omnes reipublice exagitare potest, ac secundum leges vindicare, nisi fuerit virtutum omnium de core perornatus, nam qualis vnusquisque est talis sibi finis esse videtur: ob idq; de officijs nō potest quis iudicare bene, qui maligne illis affectus est. Quin vero (vt rerum viu & experientia constat) corruptus animus non potest non aequitatem iustitiæ labefactare. Qua vtiq; de causâ Aristot. Politic. 3. postquam disseruit non idem esse, vt quis bonus sit ciuis, atque bonus iudex, exceptionem statim subdit videlicet eum ciuem, qui praesides est & princeps, virtutibus omnibus viri boni indigere. Quin age, hac ratione s. Ethic. asseruit magistratū ostendere virum, quod cum virtutes, ob idque non satis virtus dignitasq; personæ habetur explorata, quousque magistratum ineat. Ad hæc, cum iustitiæ ministri, membra sint principis, in ipsis debet suam ipsius pulchritudinem exhibere ciuium oculis. Nulla enim de re certius penditur qualis sit princeps, quam de ministrorum integritate, aut corruptela. Neque enim quidpiam illi aliud, seu diuinum ius spectes, seu naturale, seu humanum, auctus iniunctum est, quam vt iustitiam custodiat, quæ non tam legum vi, quam ministrorum prudentia, & cum primis charitate & probitate custoditur, renetur, & vegetatur. Adde quod dum hominis iniquitas auctoritate publica coarctatur, nihil esse reipublicæ pestilentius potest. Ecquid. n. iniquus atque peruersus, quæ eadem auctoritate quæ in custodiam iustitiæ diuinitus creata est, in eius exitium & internicionem abuti? Quam hæc omnia prudenter vnico verbo. 7. Ethic. Aristot. conclusit: vbi iudicem pronunciauit debere esse iustum ipsum viuens hoc est iustitiæ spiritu cuncta disponens. Quare leges vt sint ipsæ sanctissimæ, tamen sine recto iudice cadauera sunt defunctæ rationis præterquam quod dum subiectus populus videt iustitiæ custodem impune delinquere, non solum iustitiæ despectui habet, delinquendiq; aniam inde nanciscitur verum in odium virtutū certatur, quem sic pessimum ire videtur. Inter iudicis autem vna auaritia nihil est pestilentius. Quod authen. Iustitiani. Vt vus

dices sine quoquo suffragio fiant. disseminem pandit. Vbi ait imperator se nō iustitiam re, considerare, & exponere, vana ex furto provincialium iudicium fiant pessima. Sanctissimum. Oratoribus fuit, vt nemo in illum ordinem admittetur, nisi in primis vir bonus esset, ac mox dicendi peritus. Quanto ergo Christianis hoc debet esse sanctius in iudicibus creandis? Scopum profecto optimè ille coniecit: Moyses locer, dum genero huiusmodi cōsiliū dedit, Exod. 18. Prouide ex omni plebe viros potentes, & timentes Deum, in quibus sit veritas: & qui oderint auaritiā: & cōstitues eos tribunos, & centuriones, & quadragenarios, & decanos qui iudicent populum omni tempore. Huic autē propositioni sextam adhibeamus, Non solum præter motū honestatem scientia, prudentia, & solertia, atq; in primis animi robur necessaria sunt ei qui iustus est iudex verum etiam expedire nonnunquam cum, qui non est tam ornatus moribus, alteri qui illis abundat, ante ferri propter alias doctes, quibus præditus est, ad regendum accommodas. Atq; hoc suo gradu in inferioribus etiam ordinibus, ministrorum iustitiæ obseruandū est. Quin vero in magistratibus nonnullis creandis, & generis nobilitas æstimanda est, quæ nō solum splendorem, verum & auctoritatis pondus secum affert.

Per hoc solutū restat argumentū prius. Conceditur enim stipendia publica ministrorum iustitiæ, esse reipublicæ, vbi seipsa gubernat, atq; ad eō regis, vbi regnū tenet, nihilominus rex debet reipublicæ per iustitiā cōmutatiū idoneos ministros pp tributa quæ illi contribuntur, quos si non dedit, renetur illi dāna facere. Sed ingerite statum dubitatio secundi argumenti non facilis an videlicet rex possit hōi magistratū & officia vendere? Obijcere se nō videtur statim verbo ipso venditionis, horribilis quadam turpitudine ac deformitas. Quæstionem igitur opus est euoluere, de iustitiæ principis deducere Est. n. D. Thos. qui (vt legitur Opusculo, quod inter sua est. 2. 1.) interrogatus sexmina Duce Brabantia, an liceret illi huiusmodi officia vendere, vel nullo a Baluis, & Officialibus aliquid certum recipere, donec ex officiis suis eandem summam restiteret? Cui respondit, licere quidem, minime tamen es peccare, aut deperire. In quam sententiam Coletus pro-

Arist.

Aristot.

Auaritia inter iudicis

deli. p. 100. Ind. an. Ind.

Prim. concla.

Probatio conclusio.

Abp. n. 100.

Argu. n. 100. p. 100. p. 100.

Obiectio

Dilectio obiectio. Coletus.

propendet in summa, verbo. Vanalitas. At quia solutio quæstionis huius in diuersa extrema trahitur, dum alij existimant ex nature rei esse illicitam venditionem, ac si stipendia illa itaque officialium sua essent propria iure hæreditario acquisita vel acquirenda. Alij vero rem nimium relaxantes eadem officia vanalia perinde arbi trantur atque prædiorum fructus. Mediam sententiam, nescio an falsus constituere cu rabo, quæ subiectis conclusionibus patebit.

Prima. si munia hæc, magistratus & officia per se, nude & absque circumstantiis, quæ vii veniunt, speculatiue tantum, vt aiunt, existimentur, scilicet vt vere dignis perso nis venderentur, qui iustitiam recta, bona que fide ad ministrarent, neque vllum eis offerretur periculum petendi quidpiã aut recipiendi præter ius suum, nihil in se ha bent quo minus licitæ vanalia sint. Proba tur: Venditionis huiusmodi iniustitia aut inde existeret, quod spiritualia sunt, & ideo veluti ecclesiastica beneficia gratis cõ ferenda impedimentum autem hoc palam est nihil loci impræsentiarum obtinere: si quidem mete secularia sunt, aut quia sunt bona communia veluti præmia eorum, qui literis & probitate pollent atque adeo illis propter seiplos peculiariter debita, si cui prouentus reipublicæ, vel sicuti in die iudicij bonis debetur præmia. Et hoc iam modo exclusum est, nimirum dum mon strauimus non esse nisi stipendia & merce dem pro seruiijs & obsequijs eorum, qui reipublicæ inserviunt. Alia autem ratio non apparet iniquitatis huiusmodi vendi tionis, si nullus aliarum circumstantiarum habetur respectus, ergo est per se licita. Se cundo & maioris claritatis gratia argui tur: Demus reipublicam quæ seipsam, verbi gratia per consules regit, illa facul tatem habet & arbitrium constituendi ex suo iure o singulis magistratibus & offi cialibus stipendia, tanta vel tanta: ergo quando personam quamlibet huic aut il li officio deputat, cum illa persona nullum prorsus habeat acquisitum ius, potest ei stipendium vel augere vel minuere, ergo eadem ratione poterit illi imponere in tri butum quoram partem eiu dem stipendij quam soluat reipublicæ. Et eadem ratio ne potest illam quoram prærio taxare, at que adeo officium illi vendere. Posset au tem hanc nostram conclusionem quis hoc

pacto inficiari: Respublica debet æqua iura constituere ciuibus, quæ soluant officia libus. Verbi gratia, pro ta i scripto tantum pro sigillo tantum pro subscriptione, &c. Quod si pretium exuperat qualitatem offi cij, imperare debet ciuibus minora iura & ideo nihil eximere potest ab illo stipen dio, atque adeo neque illud vendere, sed remittere ciuibus. Porro autem exceptio hæc & responsio non eneruat argumentũ nostrum. Enimvero cõtingere potest, vt ex pediens ac decens sit tanta iura imponere litigantibus ad resecandas lites atque ad ar cendos a tribunalibus ciues, vel quia illud est vnum iustum tributum pro reipublica. Hoc autem supposito forte ex altera parte nimium crescit scribæ, verbi gratia, aut prætoris prouentus, ita vt pro dignitate personarum redudent. Illo ergo casu nõ video cur nequeat reipublica in iuram pro priam vilitatem quoriam illorum stipen diorum vertere, atque adeo vel locare of ficiũ, vel vendere. Exemplum in hisce nostris scholis patet iura scribæ ampla sũt & aucta vniuersitate decet illa per solui, factum est tamen plus nimio fructuosum of ficiũ: ob idque constituit vniuersitas scri bi capere iura illa, & tabellario certam con signare pecuniam. Profecto non video dum officium prouidetur, quidnam iniu rja sit, illa conditione ministrum suum recipere. Siuis tantum, sin vero, ab alijs acci pier. Quod si huc licitum est, licuit etiam totum officium cum sua amplitudine, vel locare, vel vendere, vero præterea exceptio nem fortan quispiam obijciat. Esto, reipub lica quæ perse regitur, hoc posset, rex sa men non item, quoniam merus est dispen sator officiorum & ideo non poterit quasi sua illa vèdere, sed tenetur quasi reipub of ficia dispensare. At tamen obiectio hæc nisi fallor, nullatenus conclusionem nrã expugnat. Rex n non tanquam dispensator, sed tanquam ipse eadẽ respub. reputandus. Enimvero non est æstimandus tanquam reipubl. vicarius, sicuti Venetorum Dux, qui sp est e reipub. pendens, sed tanquam plenissimam habent potestatem reipub. eandẽ. f. quam ipsa habebat. Sic n expresse habet legalis, Quod principi. ff. de constir. princ. Quod principi placuit, legis habet vigo rem, vt pote cum lege regia quæ de im perio eius lata est, populus ei & in cum omne suum Imperium & potestatem con Soto, de iust. & iure. S tute.

Alia obiectio.

Soluitur dubitatio.

OTO
ILLE
GIBUS
DIE
13

tulerit. Hac enim lege atque hac de causa non potest illum vilo pacto dimouere, neque filios iure hereditario regnandi expropriare, si illud semel illi contulerit, nisi vbi aperta tyrannide regnum pessundaret. Et tunc solo beneficio naturalis iuris quovim vi repellere licet. Itaque regnum est suum, sicut cuiusque civis sua est domus, atque adeo quaecunque facultas & ius republicae penes ipsum est, licet non republica propter ipsum, sed ipse propter rem publicam sit institutus, & ideo omnia debet in publicum commodum referre. Hinc fit, quod magnates & domini qui sub ditione regis sunt, non habeant ex naturali iure eadem facultatem officia vendendi, quia Ducatus, verbi gratia, vel Marchionatus non censentur tanquam per se republica, neque ad illam absolute pertinet iura quae subdit solent institui, sed dependent a rege. At tenentur ministros iustitiae decenti stipendio conducere. Verum est, quod oppida & vassalli sunt vera eorum possessio, & ideo si expedierit in bonum commune populi sui quo tam aliquam eximere ab illis officijs, nulla esset iniquitas. Sed est differentia inter regem & illos, quod quicquid rex reciperet vel extiperet ab istis officijs reputatur, esse in bonum publicum, si quidem illi incumbit regnum protegere, sicuti si ipse esset respublica, secus autem domini inferiores, non enim quicquid sibi usurparit ex huiusmodi officijs reputaret cedere in bonum publicum, nisi ipsi ad tale bonum applicarent, puta ad reparationem murorum, aut pontium &c. Igitur nullam iniustitiam deprehendere inde valeo, si dum rem nude speculareretur, rex iura officialium pro bono publico venderet, ut praetoriam, v.g. aut scribae officium suis aulicis donaret, qui possunt alios substituere a quibus aliquam partem susciperent, si fructuum libertas id ferret, dummodo cunctis incommodis bona fide obviaretur, scilicet ut qui officium administrarent digno essent, neque fraudes, neque latrocinia facerent, quibus praetium quod impenderant, contraderent. Secunda conclusio. Si res haec non ita speculative, sed practice, & per appellationem ad usum atque ad effectum absurditatem qui ferme necessario inde sequatur, consideretur, non solum nunquam aut expedit, aut decet, verum secundum moralem prudentiam neque licet. Conclusio haec multis modis de-

monstratur. Primum eo ipso quod officia res sit venialis, non penditur persona cui venditur meritis, sed pecunia quo nihil potest iniquius esse. Obveniunt enim tunc plurimum magistratus viris ambitione, & avaritia corruptis, sanguine infimis, absque prudentia & literis, quo nihil in republica pestilentius est, praeterquam quod magistratus inde uilescunt. Mox & ratione via iteratur ad diripienda civium bona, nam eadem de causa avaritiae vitium palliatur. Etenim qui gratis officium receperunt, nisi impudentia insignes fuerint, non audent ultra suum ius pro suo ministerio petere, qui vero coemerunt, occasionem, saltem futuram habent dicendi quod quae prius emerunt, vendere iure possunt ad redimendam vexationem suam, quamvis reuera nulla habeant excusationem. Nam cum iure taxata sint, sua culpa est, si officium emunt ex quo legitime non possunt & pretium & idem consistere. Quod si officiales huiusmodi & iustitiae ministri repetendis pecunijs ac rebus, quas contra ius extorquent, sint populo graues, quomodo audebit qui zelus est principem aut dominum coquestratus adiret immo quomodo dominus non erubesceret ministrum corripere, a quo ipse pecuniam prius extorserat, quam ille a populo depraedatur? Existit praeterea & aliud datum, quod huiusmodi venditiones afferunt porro quod homines diuerit ab alijs rebus, quas exercere possent ut splendidius de rapina viuunt. Praeterea, & leges ipsae & iura hac ratione violantur & pessum eunt. Nam scribae, aut praetor, aut quilibet alius officialis, qui praetium empti officij extorque re debet a miseris civibus, quoniam putas modo non violabit fidem suam? quam non iniuriam intentabit, ut miserorum pecuniam emungat? Praeterea haec demum, quando haec sancta cessarent, cum principes inferioresque domini pro stipendijs quae a populo recipiunt, iustitiam administrare teneantur, ita se gerere, ut non solum non eam gratis administrarent, verum neque contenti litigatorum contributionibus pro ministris, imperare nouum quoque lucrum ex administratione iustitiae sibi extorqueret profecto non potest culpae absurditate vacare. Haec omnia sanctissime Imperator Iustinianus in Authentico illo aureo: Ut iudices sine quoquo suffragio fiant quo maxime ambae nostrae conclusiones corrobor-

Qui pos-
sum ven-
dere
officia.

Discrimen-
inter
regem &
alios p-
ceres rei
publicae.

Secunda
conclusio.

Officia
conclu-

roborentur, luculentissime differuit. Illic enim persanctè iubet, vt personæ quæ publicis officijs addicuntur, singulis sine mercede percipiant, nihil omnino dantes neque occasione iustitiam. Verba sunt Authentici, Tamen in causam non adducit, quod illa natura sua vendibilia non sint sed omnibus, inquit, manifestum est, quoniam qui aurundat, & ita ad administratione emittit, non hoc solum, sed & aliud extrinsecus addit, amplius occasione commo- di. Et sic vno principia illicito dato, multæ subleuantur rapinæ. Legitur præterea iur. communi eadem prohibitio l. Hæc lex ff. ad leg. iul. de ambi. Quapropter & secundum ius commune Catholici Hispaniarum Reges lege etiam prohibent (vt inter eorum Pragmaticas extat) ne electiones officiorum & possimum scribarum, pretio fiant, eademq; Pragmatica auctoritate etiã inuictissimi Cæsaris confirmata est. Tertia conclusio. Cunctis alijs hos esset pestilentius decorem reipublice turpius ostendens atq; adeo scandalosum, si iudicatus venderetur, aut loca eorum qui regi sunt a publicis consilijs, vt audiui in quodam provincia extra Hispaniam fieri, nam inde præsentissimum periculum existeret iuglandi præuaricandiq; omnia iura. In locis autem Senatorum vendendis, quos vulgo rectores vocant eo minus absurditatis apparet, quod non vsque adeo sunt iustitiae administratores. At vero quia & urbem suo ordine regunt, & multa publica munia gerunt, aliaq; dispensant, & non unquam in consilium iustitiae adhibentur non potest non esse incongruum, si non meritorum sed prærij estimatione eligantur, hoc autem est hic apprimè considerandum, quod etsi necessitas, legis necesse, principem quoadq; compulerit huiusmodi loca diuendere, em- ptores tamen, neq; vllus alius vendendi ius habent hoc enim esset munus eligendi senatoris vsurpare, quod rex nemini committit. Quapropter nisi facultate regis obtenta, ad quem electio pertinet, nemini licet quantumvis pretio emerit, in alterum vel numis, vel gratis transferre. Neq; translatio, nisi post regis assensu rata haberetur, vllius esset valoris. Quod si quis a rege facultatem transferendi locum suum perierit, nõ explicando vendiditorem, arbitror sic peccare vendendo vt ad restitutionem pretij teneatur, quia neminifas est vendere, nisi

regi. Vbi autem rex eandem largiatur facultate cessat restitutionis obligatio, non tamen ratio peccati postquam venditio nõ fit in bonum publicum. Subiecerim præterea quartam conclusionem, Senatores vrbium, quibus concessum est scribarum functiones eligere, non solum propter incommoda, quæ secunda ac tertia conclusione expressa sunt, nequeunt vlllo pacto pretio suffragia vendere, verum nature & conditioni suæ functionis illud repugnat. itaq; etiam regi iuxta tenorem primæ conclusionis aliquando forte liceret, illis tamen nequaquam pretium recipere fas est. Ratio est quia ipsi non sunt in quos respublica potestate publicam transulit, veluti in regem, sed sunt meri dispensatores & ex priuilegio simpliciter electores, quorum ideo singulariter talem aulum cohibet Pragmatica illa regni ci ara. Ex quo fit, vt neque possint stipendia iuraque scribarum per modum pensionis dispartiri, aut cogere scribam, vt tantum alteri soluat. Ita enim solet inter istos senatores conuenire. Eligamus tuum hominem, qui tamen meo aliquid impendat. Re vera non auderem, iuras asserere talium conscientias, hoc enim est pretio estimare suffragium. Quapropter tota pecunia restituenda est electo scribæ, tanquam per iniquitatem extorta. Quinta postremaq; nostra conclusio fit. Inter hos omnes iniustissime ac fœdissime ecclesiastici Antistites huiusmodi munia vanundant. Nam præter absurda, quæ superius numerata sunt, scandalo Christianos oculos offendunt. Gratis enim acciperunt, gratis dent, non solum spiritualia, sed secularia quæ ad custodiam spiritualium instituta sunt. Haud equidem meliora, neque uero negauerim, quin aliqua iura & munera Antistitibus obuenire possint, quæ antiquissima consuetudine bona fide firmata sunt, vt castatutum. Clemētina de electionibus, adnotatur, vbi habetur quidquid emolumentum episcopo pro venerit ex iurisdictione & sigillo curiæ Ecclesiasticæ vel secularis, futuro successoris fideliter referuandum. Neque denegandum, quin forte litigantibus etiam in curia ecclesiastica æquum sit aliqua minutissima iura imperare ad obuiandum litibus. Id tamen multo est moderatius faciendum quam in foro seculari. Fieri enim non potest citra scandalum, immo forsan neq; citra iniuriam, vt sigilli prouentus & subscriptionum tam

pragmatica regni.

Quinta conclusio.

S 2 immo

OTO
ULRE
GILBUS
DIE
13

immodici sint, cum illa testimonia, si ampli episcopatum fructus spectentur, epi videantur gratuito debere subditis. In illos enim multo vehementius militat arg. superius, quod cum gratis debeant administrare iustitiam, contenti sint exigua pecunia pro ministris a litigantibus extorquere absq. eo, quod inde sibi aliud lucrū augeant. In calce denique questionis postremum hoc verbū adhibuerim quod auctiora iura litigantium vel imponere vel dissimulare & permittere eo intuitu, ut officium plus vendatur, seorsus esset iniustitiae crimen. Ex his ergo solum restat argumentum secundum.

Ad secū
dū arg.

ARTICVLVS V.

Utrum in iudicijs dicendis interuenire possit personarum acceptio.

Post hæc quæ de magistratibus, deque alijs reipublice munerib. atque ad eode iudicantibus instituendis ac dispensandis dicta sunt, consequitur in hoc 5. arti. vt examinemus an etiam in iudicijs dicendis crimen quoq. acceptiois personarū committi accidat? Videtur enim nullum illic locum attingere. Nam dictum est vitium hoc iustitiæ distributiue contra pugnare. Dicitio autem iuris ad iustitiam commutatiuā pertinet, siue illam partem spectes, qua inter particulares personas æquitas seruatur, vt quisque quod contulit, recuperet, siue alteram malorum, vindicatricem quæ ad æqualitatem vltiscitur mala, vt supra quæst. proxima declarauimus. Præterea, secundo arguitur. Arist. 3. Eth. præcipit, vt iniuriæ magistratibus interrogare acriori animaduersione vindicentur, quam quæ in personas inferioris classis inferuntur. Et Ecclesiast. 4. iuberet. In iudicando esto pupillis misericors. Vtraq. autem præceptio videtur personas respicere, non ergo in huiusmodi personarum acceptioe vitium æstimatur. Tertio si in iudicijs acceptio personarum versari posset, nunquam deberet quidpiam illuc admitti, quod ab gratiam attineret, nā certe cū iudex gratuito quidpiam concedit alteri partium, videtur personæ respectu illud facere, consequens ta-

Primū
argu. a
parte ne
gatiua.

Arg. 2.

Arg. 3.

men falsum apparet, nam primū videtur ratio postulare, vt ibi iudici copertū est innocentem dolo malo deferri, possit in eius fauorem multa tū indulgere, tū dissimulare, quæ in fauorem nocentis non posset legime. Adde quod & extra hunc casum in arbitrio iudicis apparet esse positum vniuersa latitudinem iuris possit terminos quandoque protendere, quandoq. pertingere, hisque & alijs modis, & parti vni præ altera fauere in his, quæ lex nō vetat. Et tertio, supremus princeps potest vitam nonnunquam vni reo donare, quam alteri simili denegat, esto vterq. condemnatus esset capitis. Quarto demū arguitur. Occurrit nonnunquam ius dubium de quo varie inter doctores opinatur tunc ergo facultatē videtur iudex habere vt amicitia, causa nūc secundū vnā opinionem sententiam ferat, post veto contrarie secundum alteram intuitu etiam personæ, ergo personarum acceptio non semper est in iudicijs illicita. In contrarium autem est illud Proverb. 18. Accipere personam in iudicio, non est bonum.

Questio hæc facilis expeditionis est, porro que vniuersa absoluitur conclusionē. Acceptio personarum in iudicijs dicendis sepe numero committitur, eademque scelus est, & immane crimen. Probatur. Iudicium est recte iudicatio iusti atque iniusti, puta qua rei duntaxat causis sineca & candida ratione perpendis, æqualitas tam inter personas quæ per dationem & receptionem in equalia habebant, constituitur, quam inter crimina atq. supplicia. Hoc autem iudicium corrumpi consuevit quoties non ad causam, sed ad personam, eiusve preces aut pretium, aut ad odium, vel fauorem conijcitur oculus, sed hoc personam accipere seu respicere, potest ergo tale vitium in huiusmodi iudicatus obrepere. Quocirca præiudicium inde nomen trahit, quod iudicium ante causarum legitimam cognitionem præcipitur. Immanitas autem huius criminis inde proditur, quod cū iudex (vt s. Ethico auctor est Aristot. vnde id Cicero libe. 3. egibus, defumpli) cunctos si vique adeo iusti, vt eundem iustitiam ipsam appellauerit animam, nulla esse potest præsentior peruersio, quā a iudice iustitiam corrumpi. Est enim perinde ac si ipsa se iustitiam suis manibus dilaniaret, aut certe si ratio ipsa contra se ipsam egisset.

ageret Debet enim iudex (vt ibidem ait Cicero) non vt homo, sed vt ratio dominari, vt potest ad quem ita concurritur, vt ad uiam ipsam rationem, atque adeo ad loquentem æquitaris normam. Ob idque (vt in art. ex eodem Aristotele dicebamus) neque admittenda est in iudicium ratio illa commouendi affectibus iudicis animi neque ille debet nisi clausis corporeis oculis iudicare, ne personarum aspectus eum commoueat, tantum abest, ut vel aures precibus vel largitionibus manus ei liceat aperire. Quapropter nulla est bene instituta res publica, in qua non sint æcerissima pœnæ in iudices decretæ, qui largiti onibus uitia se corruppique sinunt.

Ad primum ergo argumentum respondetur cum Diuo Thoma, quod iudicium, si rem ipsam iudicatam spectes, vtriusque iustitiæ rationi commune est, potest enim iudicio definiti, & quemadmodum bonorum communium facienda sit restitutio, & quo quique pacto aliena repenset, sed tamen si formam consideres & ipsa etiam iustitiæ commutatiua imaginem quandam distributionis gerit, quatenus iudex ab altero capit, quod alteri tribuit, & ideo illic potest acceptio personarum latitare. Secundum autem argumentum iam superius dictum est, nam acerbior vindicta iniuræ principi magistratiue illata nihil eum acceptione personarum habet commune, immo cum persone dignitas quantitatem iniuriæ augeat, æquitas est, vt supplicium cumulatius sit. Sententia vero Ecclesiastici per alteram Exod. 23. moderanda est. Debet enim iudicem commiseratio pauperum non nihil mouere, hoc tamen intra iustitiæ limites, nempe vt tanta sit misericordia in pauperem, quanta sufficit eum a potentia diuitis protegere. Sed quia potest etiam commiseratio exorbitare, admoneatur. Exod. 23. Pauperis quoque non misereberis in iudicio. Solutio autem tertij argumenti meditationem desiderat considerationem, haud enim dubium est quin vbi ad gratuita valeat nonnunquam insperere personarum acceptio. Gratuita namque appellamus illa quæ iudici iure licent. sunt autem huiusmodi nonnulla, nempe quæ cum lege non sint determinata suo arbitrio relinquuntur. Igitur ad primum membrum illic defenatum respondetur primum, quod re dubia an accusa-

tus, innocens sit, non licet iudici in eius fauorem contra tenorem iuris pendere, tum quod alias periculo se errandi exponeret, tum etiam, quod esset ansam iudicibus porrigere ad libitum suum arbitrandi ac subinde calidè innectendi fraudem. Vbi vero rei innocentia in propatulo illi sit, non solum poterit, sed etiam decebit in gratuitis, quæ iure non sunt cohibita, innocenti quam fieri potest maxime poterit, citra scandalum tamen fauere, non tamen liberum illi erit legis necessaria prætermittere, aut dissimulare, propterea quod cum sit legum custos, debet secundum allegata & probata iudicium ferre. Adiecerim tamen huic secundum propositionem quod præmittendo aut violando iura in fauorem manifesti sibi innocentis licet delinquat etiam nonnunquam mortaliter, tum contra officium suum legem præuaricando tum etiam propter scandalum ad restitutionem tamen nequaquam tenetur adori, quia nihil quod suum esset, illi abstulit.

Tertia propositio. Nunquam neque in gratiis inclinare liberum est iudici contra innocentem, hoc enim esset iniquitatem fouere. At verò vbi iustitiæ vtrinque dubia sit tunc non est apertum vitium in his, quæ mere sunt gratuita, alteram partium alteri anteferre, dummodo citra scandalum fiat, & citra alterius damnum. Nam si in fauorem amici tempus probationis, aut alios terminos prorogauerit vt alter expensas maiores faciat aut temporis diuturnitate lassatus lite abeat iniuria est.

Quod si gratuitum huiusmodi beneficium pecunia vendat hoc quidem, præterquam quod semper est iniquum, insigniter secundum est. Quin vero addiderim, nisi id quod lege conceditur, temperatissime fiat, illico in acceptiorem personarum vergeat. Quod si contra arguas huiusmodi vitium non existeret nisi contra iustitiam, id negatur, immo & contra æquitatem committitur, & iniquitate non caret, quod gratuita omnia in fauorem vnius partis congerantur, restitutio autem non habebit locum nisi vbi lex conueniat. Ad tertium denique membrum responderetur, neque carere temperate acceptione personarum vbi princeps gratis quibus iam condemnatorum uitam, aliudve supplicium remisit, quod similibus denegat. Enimvero quamuis non iustitiæ rigor, æquitas tamen volatur, atq.

Prima propositio.

Secunda propositio.

Tertia propositio.

Obiectio. Diluio.

Ad tertium membrum.

OTO
ULRE
gibus
DIE
13

id consideratius prælati præfectisque Ecclesiastici, & maxime in religionibus animaduertendum est, ne in legum dispensationibus etiam quæ iure illis licent, aut in panis relaxandis sint personarum acceptores, nam profecto & in his quoque culpa hæc obrepere assolet. Ad quartum argumentum eodem ferme pacto respondetur haud enim dubium quin & vsus ille impingere possit in acceptionem personarum. Igitur in primis necessarium semper est sententiam secundum probabiliorem opinionem subscribere, etiam si alia sit probabilis. In speculabilibus nanque scholarum disputationibus nullum inde constat periculum quod quispiam minus probabilis ingenij gratia defendat, in practicis vero quæ aliena iura respiciunt nefas est iudici infirmioris opinionem lectari: sicuti & medico in practica ex qua salus pendet infirmi, ac multo magis Theologo in his quæ sunt fidei. Quin vero index aliter faciens restitutioni fieret obnoxius. Ex quo fit, pessime sibi communique bono consulere iudices atque etiam medicos, qui postquam semel vnam opinionem imberint nulla ratione possunt ab illa dimoueri, cum tamen ne iniuriam alijs intentarent posthaberentur honorem proprium, & ad alteram, cum primum probabilior appareret commigrare. Secunda propositio sit, vbi pariles esse omnino contingerit opiniones non esse a peritum scelus nunc vnam nunc alteram opinionem amplexi, vix tamen carere potest scandalo. In his autem cunctis vigilanter cauendum est ne vel amicitia vel quicumque alius affectus caliginem intellectus offendat ut eam opinionem probabiliorem iudicet, quam pro sua libidine mallet.

ARTICVLVS VI.

Vtrum in priuatis honoribus deferendis interuenire possit personarum respectus.

Non satis est de publicis communibusque honoribus dixisse, nisi in hoc sexto articulo de illis etiam sermonem subiiciamus, quia a priuatis personis sibi inui-

cem deferuntur. Videtur enim nulla in his posse vsu venire personarum acceptio. Enimvero cum hoc vitium solius sit iustitie inimicum videtur non protendi vsque ad gratuita, qualis est vrbantitas & comitas in multis honoribus. Quoniam si quis digni honorem deferat, nemini iniuriam facit, dum tamen eisdem honoris nunc ac titulos erga indignos quoque vrbantitis gratia ostendat. Secundo arguitur. Et si honor, vt omnis philosophia proclamatur, soli, debeatur virtuti, tamen multi sunt prauis quibus honor lege deferatur, vt prælati, parentes, senes, & illustres, etiam si corruptis sint moribus. Contra hæc nihilominus nos Iacob capitu. 2. suæ Canonice, sub hisce verbis insinuit. Si introieris in conuentum vestrum vir autem annulum habens in veste candida, intrauerit autem pauper in sordido habitu, & intendatis in eum, qui inductus est veste præclara, &c.

Hanc questionem ob hunc præcipue locum Iacobi submouimus, vt exploremus quale peccatum sit indignis personis ob humanas secularesque causas honorem exhibere. Sit ergo prima conclusio. Et si honos reuerentia sit cuique ob suam excellentiam exhibita, tamen id cui proprie & singulariter honor debetur, est virtus. Huius sententiæ 4. Ethic. cap. 3. auditor est Aristoteles vbi ideo subiunxit, honorem maximum esse externorum bonum, quo re vera solus bonus dignus est, atque eandem ob rem lib. 1. docuerat a viris probis elegantes honorem expetere in testimonium virtutis. Ob idque honor a voce. Honestum defendit honestas autem vni competat virtuti. Quapropter Romanus ille Marcus Marcellus ea lege Honoris in media vrbis templum erexit vt nemini illuc nisi per ædes Virtutis pateret aditus. Et de Christo præcinit regius Psaltes. Gloria & honore coronasti eum Domine. Et Paulus ad Timotheum. Regi seculorum immortalis, &c. honor & gloria. Atque eiusdem duobus membris ad Romanos. 2. sempiternæ illius sceleris qualitatem expressit dicens. Hi qui secundum patientiam boni operis, gloriam & honorem, &c. Secunda conclusio. Nihil sanctius præter virtutem sunt quoque alie excellentiæ, quarum ob causas hoc seculo mortalibus honores debentur, nempe primum propter diuinam repræsentationem.

Ad quartum
argumentum
brum.

Prior pro
positio.

Posterior pro
batio.

tionem, veluti principibus & magistratibus, qui Dei personam gerunt: Vnde Arist. eod. loco 4. Ethic. c. 3. honore digni censentur qui in potestatibus sunt constituti. Et li. 5. c. 6. Honor est merces & præmium magistratus. Eundemque dominis serui debent, iuxta verbum Pauli ad Timot. 6. Qui canque sunt sub iugo serui dominos suos honore dignos arbitrentur. Mox debetur honor in testimonium alienæ virtutis, Quæ ratione honoramus, illustres & sanguine ingenuos quippe quorum maiores arbitramur virtutis gradibus sublimem, condescendisse locum. Et multo iustius parentibus, qui nos genuerunt & senibus. Nam Leui. 19. præcipitur Coram cano. capite confingere & Honoram perionam senis. Tametsi legamus Sapient. 4. Senectus venerabilis est, non diuturna neque annorum numero computata. Caniauit sensus hominis & ætas senectutis vita est immaculata. His igitur honorem deferre, est virtus eisdem abstr. nulla est personarum acceptio, quia causa non deest honoris. Quocirca Prou. 16. sicut qui mittit lapides in acrum Mercurij, ita qui tribuit insipienti honorem Id quod non modo Sancti Thome verum & alij sui ordinis egregij auctores sciunt interpretatur, vt aceruus Mercurij calculorum congeries censeatur, quibus in subducendis rationibus dari & accepti negotiatores videntur, propterea quod eiusmodi rationem Mercurij habebatur Deus. In huiusmodi nanque supputationibus pro libito, immo casu vt manui occurreret lapillus, qui modo valet vnum, infuitur in denarium, ac subinde vt centum valeat aut mille. Sic licet quispiam absque meritis magistratum euehatur, locus tamen faciat eum honore dignum, tamen si, secundum Hebraicam lectionem sensus longè sit diuersus. Habetur enim apud Hebræos, sicut qui mittit lapidem in palmam funde, videlicet vt vi eum sursum contra eius naturam eiecit, sic qui insipienti, hoc est, meritis vacuo, honorem tribuit. Tertia conclusio, quæ mentis Iacobi interpretis sit. Etsi diuites ratione loci honorare quem in republica sublimem habent, officium sit, tamen intuitu tantum diuitiarum eisdem honorem deferre peccatum est acceptio personarum. Prior pars pro

iudicium affirmat honore dignos ceteri eos qui in potestatibus sunt, & diuites, Secunda tamen particula asseritur à D. Tho. 2. 2. q. 63. ar. 3. vbi tamen nullam subiunxit causam quam quod ei elici vt ex verbis Iacobi, licet quol. 10 art. 12. emuntius eum exponat. Sed re vera neq. ratio deest naturalis qua illi patiocinetur. Enimvero diuitiæ seorsum existimate nullam præferunt excellentiam honore dignam, honorabile enim & laudabile (vt i. Ethic. 1. 1. Aristot. differit) penes hoc differunt, quod sola illa quæ sunt per se bonam quippe quæ honesta dicuntur, honore sunt digna, vtilia vero, sunt illa, quæ non per se, sed ad aliud relata, bona sunt, & ideo laudari quidem possunt, honorari, vero, non item diuitiæ autem nihil boni obtinent præter vsum. At vero expedit acerbitate conclusionis temperare. Intelligenda quippe est non de his extrinsecis quibuslibet honoris signis, sed de veris honoribus. Honor enim legitimus est quando signa hæc extrinseca vt capitis detectio, & humiliatio tanquam testimonia exhibentur intrinseca existimationis, atque hæc esset personarum acceptio videlicet si diuiti aliorum omnium meritorum vacuo taliter ex animo habemus honorem. Et hoc est quod Iacobus condemnat. Vnde subdit. Nonne iudicatis apud vosmet ipsos, scilicet dum pauperibus diuites præferitis & facti estis iudices cogitationem intuarum? Ecce ego peccatum iudicare diuitem ob suas diuitias pauperibus vera dignitatem præstare. Ostendere autem diuitibus extrinsecus citra internum iudicium talia signa, vt loco cedere, caput aperire, iniurare, &c. nullam habet rationem culpe, sed est triuiali vrbantati conuiuere. Quod nisi faceres, in solens habere tis. Vnde Aug. gloss. ibidem, si hanc distantiam sedendi & standi ad honores Ecclesiasticos referamus vt diuites pauperibus (in conferendis scilicet sacerdotij) anteferantur, non est inquit putandum leue esse peccatum. Et infra. Si autem de quotidianis confessibus loquitur, quis non id peccat? Non tamen peccat nisi cum apud semetipsum intus ita iudicat, vt ei tanto melior quanto ditior videatur. Hoc enim videtur significasse subdendo, Nonne iudicatis vosmet ipsos, &c. Hæc in glossa.

Ad primum igitur argumentum respondetur. Primum quod non est gratuitus habitus. S 4 dum

Aristot. Posterior or pars p. batur. D. 1 ha.

Aristot.

In quo differunt laudabile, & honorabile

Temperatura postior pars conclusio nis.

August.

Explicat plane locus D. Iacobi.

Ad primum arg.

OTO
ure
gibus
DIE
13

Explicat locus p. verbosus c. 1. c. 1. c. 1.

Altera explicatio iuxta elegans. Tertia conclusio.

Prior pars pro

dum, sed contra iustitiam interpretandū, quod diuites vel alios quoslibet in quibus nihil virtutis aut legitimæ excellentiæ existit, quispiam animo reputet secundum rei veritatem alijs anteferendos, qui virtute pollent aut alia dignitatis excellentia. Secundo & hoc quoq. mente speculandū est, quod & in gratuitis honoribus acceptio eō tingere potest personarum, Nam illos honoris titulos qui dignis debentur, sic euulgare ac demittere vt indignis quoq. adferuntur, non caret iniuria, quæ dignis irrogatur. Enimvero cum honor in excellentia consistat, quando honoris nomen ex quo in commune omnibus inuulgat, facis tunc illud non esse honoris nomen, ac subinde dignos iure suo depellis. Verbi gratia si eodem titulo & Anistitem saluatas quo simplices sacerdotes, eodemque magnatē atq. plebeium magistrum ac discipulum, nobilem & ignobilem. Secundum autem argumentum conclusio secunda ab unum inter ciues impartire liceat, & quartus partim articulus declarauit, & subsequens ad faciet plenius.

Ad secundū arg.

ARTICVLVS VII.

Vtrum in tributis exigendis peccari possit acceptione personarum.

Speretis postremo in hoc 7. art. de tributis verbū adicere, Vtrum & in illis quoq. vsu venire possit personarum acceptio? Existit enim a parte negatiua primum arguitur. Acceptio personarum in bonorum distributione committitur, tributum aut exactio honorum communium collectio est, & accumulatio potius ergo (vt nomen sonat) est contributio quam distributio. Atq. adeo illic nulla esse videtur personarum acceptio. Secunda arguitur. Cap. licet multum extra, de censibus iubetur rationem haberi cæciæ tributorum iugo afflictetur, & sic. tit. l. etatem sancitur quoq. & etatem esse considerandam, nempe vt neq. pueri, neq. senes census soluant. Et tertio arguitur. Nobiles tributorum exemptione liberantur, quos rex pro suo arbitratu creare potest, ergo acceptio personarum

Primum argu a parte negatiua.

Arg. 2.

Arg. 3.

non est in huiusmodi tributorum exactio nibus illicita. In contrarium tamen est quod principes populū tributis vexantes neque tam ob causas legitimas, quam propter odia vel fauores, eadem exigentes, non solum apud Philosophos & seculares Historiographos, verum & in sacris pesime audiunt. Hanc enim ob rem (vt 3. Reg. 12. sacra refert historia) Roboam maxima fuit regni portione multatus, quod præ patre suo molebatur plebi graue iugum imponere.

Quamplurima tributorum nomina iuris prudentes multiplicant, quæ inter alios Syluester sub verbo, Gabella, propemodum connumerat, vt pensio, quæ dicitur penda do, hoc est soluendo, guidagium, &c. Quatuor tamen ad rem spectantia huc accessimus. Primum est census quod a cetero deriuatur, eo quod recenseri facultates debent, quo inde tributa pro eorum ratione soluantur, vt habetur l. forma, de censib. At vero peculiare nomen sit ab alijs distinctū pensionem illam singulariter significat, quam ciues vitium pro capite principi pendunt, hoc enim est de quo Iudæi Christi seiscitabantur, vbi quærebant, an liceret Cesarī censum soluere? Tributa enim que pro defensione & gubernatione Reipublice imperabant, tribuere nihil recusabant, sed illud, quod iugum subiectionis designabat, a qua ipsi se liberos arbitrabantur tanquam filij Abrahæ. Vnde alibi. Nos filij Abrahæ sumus & nemini seruiimus vnquam. Huiusmodi autem census inter Christianos principes non est vsu frequens, eo quod ad superbiam, tumorem potius & ad auaritiæ stimulum attineat, quam ad publicorum sumptuum necessitatem. Satis nanque se ciues subditos profitentur, cum alia iusta capessunt. Illam ergo ob causam Cæsares describere orbi iubebant. Vnde Dauid (vt 2. Reg. 24. in memorie proditum est) inde tam acerbas dedit penas numerati populi. Atque huc referebatur quod Christus interrogauit. Cuius est iugum hæc? Numismatis, quasi solū in signum subiectionis & adorationis Cæsaris, illud exolueretur. Tributū autem (vt nomen ipsum sonat) a tribuendo seu contribuendo dicitur, eo quod quisque stipem tribuat. Et quoniam antiquitus illa stipem contributio non fiebat nisi ad alendum publicum militem, inde etiam stipendiū deriuatū est. Vtrumque

que habetur le ager ff. de verb. & rer. signi-
 fic. Differt ergo tributum a censu tam ra-
 tionem materiae, quam ratione finis. Tribu-
 tum enim de terræ nascentibus in sub-
 sidium Regis vel reipublicæ contribuitur,
 census vero de capite ad profitendam sub-
 iectionem. Tertium autem genus pen-
 sionis est vectigal, ab utroque differens, si-
 ne pariter & materia. Soluitur enim de
 mercimonijs quæ vehuntur negotiatio-
 nis gratia, ad murorum, pontium, aliorum
 que id genus publicorum operum refectio-
 nem. Dicitur ergo a vehendo vectigal, idē-
 que a portu, portorium, quia portorii sol-
 vitur. Quare in oratione de provincijs cō-
 sularibus utrunque Cicero coniungit, vecti-
 gal ac portorium, indeque Hispaniē *Portia* q̄
 go. Quartum tributum est pedagium, mate-
 ria idem vectigali, quia ex mercimonijs
 soluitur, sine tamen distans quia custodiae
 viarum, quæ latronibus aut hostibus se-
 piuntur, dicatum est. De his ergo cunctis
 sit prima conclusio. Hæc omnia pensio-
 num genera si ob prædictas causas impo-
 nantur iuste sunt, debenturque adeo prin-
 cipibus a ciuibus in conscientia, iuxta ver-
 bum Pauli ad Roman. 13. Ideo necessitati
 subditi estoie, non solum propter iram, sed
 etiam propter conscientiam. Ideo enim &
 tributa præstatis, ministri enim Dei sunt.
 Reddere ergo omnibus debita, cui tribu-
 tum, tributum, cui vectigal, vectigal. Et
 refertur ad hoc propositum in decreto Au-
 gustini extra, de censibus, capitu. Omnis.
 Aiecit ergo Paulus Dei esse ministros, ut
 intelligamus ab eius numine deriuari le-
 gem soluendi tributa ad alendos prin-
 cipes. At uero (ut illic bene Diuus Thomas
 adnotauit) nihil in præmium debent espe-
 tere, sed solum ad sustentationem status &
 necessarios sumptus. Nam (ut ait Ari-
 stot. 5. Ethico. capitu. 6.) proprium præ-
 mium principis, est honor, quoqui non
 est contentus, tyrannus est: Honorē aut-
 tem illum Christiani non ad humanum
 qui vanus est, sed ad diuinum, qui in coelis
 nos manet, referte debent. Secunda con-
 clusione est. Si tributorum onera non pro
 ratione cuiusque facultatis & substantiæ,
 aut pro ratione vecturæ ac negotiationis,
 aliusve legitime causæ, sed alius intuitu,
 quæ ad rem non pertinet, exigatur, acce-
 ptio est personarum. Id quod non tam cre-
 bro principi contingere potest, quam ciui

tatis quæstoribus & senatoribus, qui ideo
 restituere tenentur, si fraude aut vi vian-
 tur vlla. Principi enim aliud periculum
 imminet, nempe auctiora exigendi, quam
 pro regni necessitate. Hæc enim semper
 pensanda est, ut cessante tributi causa, ces-
 set & tributum. At quod aliquod specimen
 legitime formæ tributorum exhibeamus,
 sit tertia conclusio. Tributa facultatibus
 potius, possessionibus, ac negotiationibus
 imponenda sunt, quam personis, nempe
 ut quod quis bonis locupletius abundat,
 aut plus lucratur, plus soluat, non quod plus
 indiget. Causa autem huius explicandæ
 conclusionis, illud tributi genus, quod non
 modo Hispania, verum & in alijs quoque
 provincijs in vsu est, explicemus. Id no-
 strates *Alcaualam* vocant, Hæc enim tri-
 buti forma a cætum paulove pluribus hinc
 annis ortum apud nos habuit, idque iusta
 de causa: nimirum dum Rex Alphonsus
 regnum Granatæ bello petebat. Post ve-
 ro non modo durantijs, uerum crescenti-
 bus belorum malis, factum est perpetu-
 um. Et habet quidem nonnullam uecti-
 galis imaginem, pro eo quod ex mercimo-
 nijs quoq; soluitur. Differt tamē latiori ma-
 teria, quia non solū ex illis, quæ a loco in lo-
 cum transfuchuntur, sed ex rebus quibusq;
 venditis corraditur, a cuius præterea solu-
 tione neque nobiles eximuntur. Quin &
 sine quoque differt. Quoniam non ita-
 reficiendis mutis ac pontibus adscriptum
 est, sed publicis regis sumptibus. Haud ta-
 men inde iniquitatis condemnandum est,
 quod nouum sit. Nam dum tributa alia fa-
 cultatibus ciuium, & negotiationibus im-
 posita alendo regi sustentandaque reipub-
 licæ non sufficiunt, necesse est alia uia id
 prouidere. Neque uero ideo arguen-
 dum est iniustitiæ, quod nobiles etiam compre-
 henderet. Enimvero cum plebes reliqua
 potis non sit tam immoedicos ferre sum-
 ptus, æquitas fert ut nobilium auxilio ele-
 uetur. Hoc tamen iniustitiæ specimen præ-
 se fert, quam lex Vniuersi. C. de uctigal.
 cauere in tributis iubet, nempe ne pro
 his rebus, quæ ad usum proprium perti-
 nent, exigantur. Enimvero quod coempto-
 res, qui ut reuendant, coemunt, quorū
 venditionis exoluant, rationi profecto con-
 sentaneum est. Illis enim idem est, lucrum,
 quid agricolis, fructus, sed tamē quod qui
 ut propriæ necessitati succurrat, domum
 suam,

Tertia conclusio.

Tributu quod apud Hispanos. Alcauala uocatur. Rex Alphonsus.

Interest iter hoc tributi, genus & uctigal.

Iniustitiæ huius tributi.

OTO
ure
gibus
DIE
13

suam, aut rem aliam vendit, tributum pendat, & lex illa, & ratio reclamare videntur. Nam tunc non qui plus habeat, plusve lucretur, sed qui plus eget, amplius soluit. Ceterum, re vera nisi bellorum necessitas in causa fuisset, ut fructus huius tributi dicerentur, via erat paratissima subvertendi regni, regisq; ararium. Id tamen non potest non monstrum apparere, quod civis civibus tributum solvant, illudque maxime quod regi penditur in commune bonum. Cui & aliud adiungitur incommodum videlicet, quod miseri civis, quibus servitia imperantur, inde gravius premuntur. Nam quantum venditur, tantum ipsi replere coguntur. Et enim cum sumptuum necessitas in dies magis ac magis regi crescat, necesse est populum multis nominibus in dies molestius vexari. Adde quod domini quibus huiusmodi tributum venditur, ad rigorem illud exigunt, ut decimum quemque numum exactissimè exposcant, cum tamen rex vix unquam vigesimum percipiat. Et profecto quamvis decima sit consignata, tamen nisi ubi vrgens regni necessitas illud postulare, nimis graue esset, tributum hoc ad rigorem exigere. Quod quidem rex sanctè animaduertens, de huiusmodi quota sollet cum regno componere ac pecifici, ut remissior fiat pensio ac tolerabilior, quod tamen inferiores domini non faciunt. Huic autem & aliud accedit damnum, quod cum leges exigendi huius tributi, si regi, tantum quæstores existerent, tollerabiles sint, tamen reliqua quæstorū turba in fraudem populi illis abutitur, ut illa vexatione non decimam tantum, sed plusquam octauam extorqueant. Nihil contra regum necessitatem obmurmuro, quæ legem non habet & eorum iustos animos cogere potest, sed rei tantum naturam explico, ut si possibile esset alijs vijs publice necessitati prospici, ab huiusmodi alienationibus publici ararii caueretur. Puteus enim quotiescunque opus fuerit exhauriendus est, uenas ta-

men fontium prescindere ius nature non sinit. Quod si quis instans ius scilicet, ad hunc tributum sic in conscientia, debeatur ut ut quisque neque a quæstore neque a portione requisitus teneatur vltro ea offerre? Respondetur primum, nemini licet la, enter exactorem eludere, nisi ubi parentissima esset vestigalis iniuria. Secundum membrum responsionis sit, quod dum huc magno cum rigore exiguntur, satis est quod quisque dum tributum petitur, soluat obedienter, maxime ubi debitum non est magni momenti Quarta conclusio. Nulla est personarum acceptio, si nobiles & id genus a tributorum solutione eximantur tum ob maiorum clara gestorum stemma, tum quia rei publicæ tuendæ designati sunt. Quin vero & asserzioni huic subiecerim, quod potest rex vrgente regni necessitate huiusmodi honores vendere, si tamen duo caueantur. Primum, ne adiunctam habeant iustitiæ functionem aut administrationem aliam, aut gubernationem, ut articulo 4. de senato ribus dicebamus. Mox, ne id fiat in aliorum iniuriam. Potest inquam tali ingruente necessitate rusticos & humiliter natos pretio tributorum liberrate donare. Nihil enim inde iniustitiæ contrahi ur. Et sanere videtur hoc iure, ff. de donationibus, & lsi pollicitus. ff. de pollicitatio, quibus permittitur pollicitatio, quæ gratia obtinendi publici honoris fit: sed tamen hoc cauendum est, ne tributum, quo vnus leuatur, onerentur reliqui oppidani, sed excipiantur a iumma quam oppidum soluit.

Per hæc ergo solutum est primum argumentum in frontispicio ante quæstionem obiectum. Enimvero ut in distributibus sic & in contributionibus existere potest personarum acceptio. Ac subinde dilata sunt reliqua duo argumenta, quoniam a quitas misericordiae cæcis ac truncis patrocinator, ne miseris afflictio addatur. Et de nobilibus quarta conclusio respondit.

Finis Libri Tertij, de Iustitia & iure.